

Edgar Snow

Striden om Asien

Tidens förlag Stockholm 1942

Se [Harold Isaacs: Ett försvarstal för den kinesiska stalinismen](#) för en kritisk recension av denna bok

Innehåll

I. FARVÄL, PEKING	1
1. Flyktingar	1
2. Gentleman och skojare	4
3. Sju-sju.....	8
4. Nordfronten	12
II. SHANGHAI IGEN.....	1
1. Invasionshären.....	1
2. Anteckningar om försvaret.....	5
3. Minnen av en strid.....	8
4. Större än Gud	14
III. JAPAN ”UTROTAR KOMMUNISMEN”	19
1. Dödande gudar	19
2. Hur man vinner vänner.....	22
3. Shanghai utan ledare	26
4. I krigets kölvatten.....	29
5. Alley	34
6. Bildandet av Indusco.....	36
IV. SYDFRONTEN	41
1. Politisk utflykt.....	41
2. Generalissimus	47
3. Omtvistat testamente	50
4. Den ”försvunna” röda armén.....	55
5. En folkarmé.....	59
6. Mellanspel i Hongkong	66
V. DRAGEN SLICKAR SINA SÅR	70
1. Månsken och bomber	70
2. Grundvalarna för det fria Kina	74
3. Brister i produktionen.....	78
4. De kinesiska huvudstyrkorna	83
5. Kinas japanska bundsförvanter	89
VI. KINAS KOOPERATIVA LINJE	95
1. En idé s odysseé	95
2. Kuomintang och byråkratin.....	99
3. Vägen till Chengtu	104
4. Kinesiska idyller.....	108

5. Morgondagens hopp.....	111
VII. ÅTERKOMST TILL NORDVÄST	116
1. Brytningstid i Kina.....	116
2. Gränsregeringarna.....	121
3. Regnig resa.....	126
4. Återförening i Yenan.....	129
5. Amasonkollegiet.....	132
VIII. DEN RÖDA FÄRGEN	136
1. Den röde profeten.....	136
2. De kinesiska röda och sovjetstrategin.....	140
3. Den röda stjärnan över Turkestan?.....	145
4. Ord av en styresman.....	150
5. Experiment i demokrati.....	153
IX. BAKOM FIENDELINJERNA	158
1. Gerillaindustri.....	158
2. Åttonde routearmén.....	162
3. Gerillakrigets effektivitet	166
4. Enighet eller splittring?.....	170
X. IMPERIUM ELLER DEMOKRATI?.....	175
1. Det fria Kinas löfte.....	175
2. Japans utsikter	181

I. FARVÄL, PEKING

1. Flyktingar

För att erövra världen måste vi först erövra Kina.

Tanaka Memorial

Sedan japanerna besatt Peking uppstod det — alltför sent — en vild rusning för att komma ut ur staden. Men de gamla tatumurarna, som förut givit en falsk känsla av säkerhet, bildade nu i den grymma verkligheten en bur. Apokalypsen hade kommit; människorna kände sig som fångar i väntan på domen.

Inkräktarna lämnade den nu organiserade marionettpolisen en lista på de nationalister, radikaler och olika slags organiserade patrioter, som de ville ha arresterade, och polisen gav många av dessa en vink om att försvinna. Men de höga, tunga portarna bevakades noggrant av japanerna och på omkring två veckor gick inga tåg till Tientsin. Flyktingarna tillbragte dagarna med att byta adress och nätterna med att göra upp planer för att komma ut ur den ”döda staden” som de kallade den. Tidningarna var indragna och människorna levde på rykten.

En framstående kinesisk professor sökte upp mig för att höra om jag ville anmoda brittiska ambassaden att ”garantera de antijapanska intellektuellas säkerhet”. Han ansåg det möjligt, sedan han hört att ambassaden använt sina ”bona officia” för att övertala general Sung att utan strid utlämna staden till japanerna. En av mina förra studenter vid Yenchinguniversitetet kom med andan i halsen till mig och frågade om det verkligen var sant att Förenta Staterna skulle förlägga marintrupper till Peking, ”i överensstämmelse med niomaktsfördraget”. En annan student från Pei-ta kom och var alldeles rasande för att han inte kunde komma ut ur staden och förena sig med guerillabanden. Han frågade om de brittiska och amerikanska myndigheterna ville föra antijapanska studenter till bergstrakterna i sina militärlastbilar. Denna optimism delades av många professorer, som trodde att Amerika och England skulle avbryta sina förbindelser med Japan för att detta land brutit sina internationella åtaganden. De blev bestörta när jag antydde, att ingendera av staterna kunde väntas ge någon effektiv hjälp åt Kina och att våra affärsmän skulle fortsätta att förse Japan med vapen under hela kriget. De närmaste åren skulle komma att ge miljoner kineser en lektion i politik.

Men jag kunde åtminstone göra något litet för att visa min tacksamhet mot de vänner, bland vilka jag levat i säkerhet under mer än fyra år och som behandlat mig med oföränderlig artighet och hänsyn. Jag delade ett rymligt inhägnat hus med en svensk mäklare och då där fanns gott om utrymme, fylldes det snart av politiska flyktingar. Presidenten för Nordöstra universitetet fann ett lämpligt rum vid porten och dit kom varje dag en marionettpolis på besök för att ge honom de senaste nyheterna om japanernas åtgärder. Ett halvt dussin andra bodde i hörn litet varstans och gav sig iväg när det yppade sig något tillfälle till flykt. Jag väntade varje dag att det skulle bli razzia.

Innan japanerna kom rådde det bostadsbrist i Peking, men nu blev jag erbjuden hus från alla håll för löjligt låg hyra eller för ingen hyra alls. Japanerna lade beslag på de bästa bostäderna och enda skyddet var att utläningar hyrde dem. Alla ville plötsligt skänka bort sina radioapparater, vilka i japanernas ögon stämplade ägarna som kommunister. Men mest gripande var studenterna, som inte kunde uthärda tanken på att förstöra sina böcker utan kom och ville gräva ner dem på min gård ”tills Peking var återtaget”.

Efter en vecka slutade en del av studenterna att komma. Några hade gripits av japanerna men

många lyckades ta sig över stadsmurarna på ställen, där poliserna tjänstvilligt vände ryggen till. På det sättet tog sig små grupper fram förbi Sommarpalatset till de västra kullarna, där de började organisera de första bondefriskarorna. I augusti 1937 bombarderade japanerna dessa kullar i ett försök att bli kvitt det växande obehaget. Ännu i dag håller de på att bomba dem.

En afton under sommarregnen kom en ung kines vid namn Wu in genom min dörr. Regn och svett droppade från hans rakade huvud och han log från öra till öra. Han hade med sig ett kort från en gammal vän till mig, Chang Yu-sheng, som tidigare varit manchurisk tjänsteman och som nu var ledare för ett guerillaband utanför staden. Han berättade hur de för ett par dagar sedan hade ”ockuperat” militärfängelset nära de västra kullarna. De hade avvärjat de kinesiska vakterna, tagit alla vapen och all ammunition i byggnaden och rekryterat nästan alla fångarna (de flesta politiska) för sin nya armé. Det var en väl planlagd kupp. Alla undkom — tillsammans med vakterna — innan japanerna dök upp.

Men Wu hade något annat på hjärtat. Han berättade att hans grupp — den utgjorde en del av en armé som senare stod under befäl av Chao Tung, den beryktade guerillaledaren som dödades nära Peking år 1940 — hade plundrat en av de västra kejsargravarna nära Miaofêngshan, och tydligen hade de med endast några timmar förekommit japanerna, som haft samma avsikt. Därvid hade de försäkrat sig om tillräckligt mycket rubiner, diamanter, pärlor, jade och guld för att beväpna och underhålla sina rekryter, förutsatt att de kunde få avsättning för dyrbarheterna. Wu ville veta om amerikanska regeringen skulle vara intresserad av att köpa dem. Han blev mycket missräknad när jag uttryckte allvarliga tvivel, och han frågade mig om råd.

”Att härbärgera antijapanska personer”, för att använda ett uttryck som vi ofta hört brukas av överste Hiraoka, den japanske presstalesmannen, var en sak, och andra utlänningar kunde inte låta bli att ge en fristad åt politiska flyktingar. Att underlätta försäljningen av ”antijapanskt byte”, även om det kunde betraktas som legitimt krigsbyte, var en helt annan. Jag var rädd att min ambassad skulle ogilla det, medan min tidning, som dock var mycket liberal i sådana fall, kunde anse att det var att gå litet för långt för att få en ”story”, som förmodligen skulle komma att skrivas av någon annan, om den alls skulle komma att skrivas.

Men jag kom att tänka på en lösning, som kunde rättfärdiga det. Några dagar tidigare hade ett guerillaband tagit till fånga flera italienska munkar och präster från ett kloster i de västra bergstrakterna, och de hade begärt en lösesumma av de japanska militärmyndigheterna i Peking. Deras avsikt var inte bara att sätta japanerna i förlägenhet inför utlänningar; de var också i förtvivlat behov av kontanter för att kunna köpa mat åt sina hungriga soldater. Jag misstänkte att Mr. Wu visste något om händelsen, och jag hade rätt. Han erkände att hans män hade fångarna i förvar i närheten av Miaofêngshan.

”Ni vinner ingen utländsk sympati för Kina på det sättet”, sade jag. ”Om ni inte vill göra er kända som banditer, så gör ni bäst i att genast släppa de där prästerna.”

”Men prästerna upplät en del av sin missionsanstalt till de japanska trupperna”, försvarade Wu kidnappandet. ”De gav en fest för de japanska officerarna. De gav upplysningar om oss och sedan brände japanerna byar som var vänskapligt sinnade mot oss och tjänade som baser. Italienarna erkände Manchukuo och de undertecknade antikominternpakten. Är de inte Japans fascistiska bundsförvanter?”

Fast jag var döpt och konfirmerad i den katolska tron, hade jag levat tillräckligt länge i Kina för att förstå denna kinesiska logik, och jag tillbragte en timme med att förklara för Wu, att vad de möjligen kunde vinna på saken skulle mer än motvägas av fientlig publicitet i utlandet. Till slut tycktes han instämma. Jag sade honom att om de släppte sina fångar skulle jag finna en marknad

för deras juveler. Sedan vi kommit överens om detta gav han sig av.

Jag betvivlar att mitt råd inverkade på deras beslut, men kort därefter blev verkligen prästerna frigivna och återvände utan att ha lidit något men, en erfarenhet rikare. Så vitt jag vet har guerilla-banden aldrig sedan upprepat misstaget. Tvärtom, sedan de väl fått kunniga politiska ledare, sökte de alltid komma på vänskaplig fot med präster och missionärer i hela landet.

Några dagar senare, då jag väntade att Wu skulle komma tillbaka, telefonerade makan till en professor och bjöd mig på middag. Jag gick dit och sedan vi suttit och pratat en halvtimme kom en kinesisk kvinna med långt pagehår och mörka glasögon in i rummet. Det var något bekant över henne, men jag kunde inte placera henne förrän hon tog av sig glasögonen och hälsade på mig med ett skrat:

”*Shih Lo T'ung-chih, ni pu jen-shih wo!* Ni känner inte igen mig!” Och det var inte att undra på, ty hon var den sista kvinna jag väntade att möta i Peking, och den första japanerna skulle ha velat få tag på. Det var Têng Ying-chao, hustru till Chou En-lai, vice ordförande i förra kinesiska sovjetregeringen och ledare för avdelningen för kvinnoarbete i kinesiska kommunistiska partiet. Ying-chao var en av de mest skarpsinniga politiska begåvningar jag träffat på bland kinesiska kvinnor.

”Jag trodde ni var i Shensi!”

Ying-chao förklarade att hon för fem månader sedan i hemlighet hade kommit upp till de västra bergstrakterna för att ta igen sig. Och hon såg oändligt mycket bättre ut än då jag sist såg henne för nästan ett år sedan. Då låg hon blek och tård i solen vid Pao An och kämpade med allt svagare krafter mot den tuberkulos som hon ådragit sig under den ”långa marschen”. Livet i ett isolerat tempel med närande föda och vila, och den torra vårluften i norr hade tydligen botat henne. Men hon hade inte vetat något om krigsutbrottet förrän japanerna närmade sig hennes tempel; hon höll nästan på att mista livet då hon förklädd till bondkvinna flydde genom de japanska linjerna till Peking.

”Men ni tänker väl inte stanna här?” frågade jag.

”Nej, jag vill komma nordväst ut så fort som möjligt”, sade hon. ”Kan ni ta mig med er på tåget till Tientsin?”

Tågförbindelserna ut till kusten hade just kommit igång igen. Det gick ett tåg om dagen, som på tolv timmar tillryggalade samma sträcka som förut på två. Japanerna undersökte noggrant alla passagerare och särskilt vid slutstationen i Tientsin släpade de bort alla, vilkas ansikten antydde att de var i stånd till politiskt tänkande. Dussintals studenter hade blivit plundrade, arresterade och sedan inte mer hörts av. Resan innebar alltså en viss fara för sådana som Têng Ying-chao. Men japanerna hade inte försökt kvarhålla utlänningar (klädavdragningsdagarna hade ännu inte börjat i Tientsin), och jag sade till Têng att jag skulle följa med henne och klara henne igenom som min tjänsteflicka.

Det stämde bra med mina planer; eftersom all telegrafförbindelse befann sig i japanernas händer kunde man inte få ut några rapporter annat än genom den japanska censuren, och Peking var dött som nyhetscentrum. Jag hade fått ett försenat telegram från *Daily Herald* som beordrade mig till Shanghai, där fiendligheter hade utbrutit. Jag skulle också ta reda på en försvunnen hustru någonstans i nordvästra Kina. I april hade Nym gett sig iväg till Yenan för att själv ta reda på vad de kinesiska ”röda” var för ena, eftersom hon inte var sådan att hon tog nyheter i andra hand från sin make. Jag hade inte hört ett ord från henne på nära tre månader. Inga nyheter är goda nyheter var en aforism som inte gav stor tröst. Jag beslöt att göra en tur till Shensi, en tripp på tusen mil,

för att ta reda på om hon för alltid lämnat sina försummade matkuponger åt sitt öde.

Så återstod historien med Wu, gravplundraren. När han kom nästa dag berättade jag att jag skulle ge mig av och att han måste handla kvickt. Han gick med på att överlämna varuförteckningen inom tre dagar tillsammans med några ”prover”, vilka jag skulle ta med till en pålitlig amerikansk affärsman, som jag visste gärna skulle riskera nacken för sådana rariteter. Men en japansk straffexpedition mot Wus vänner vid Miaofêngshan hindrade hans resa. Efter fem dagar kunde jag inte vänta längre. Jag överlämnade historien med det manchuriska arvegodset till en landsman, vilken jag tror så småningom förde den till ett för alla parter lyckligt slut.

Ying-chao kom till Ch'ien Mên-stationen, fullständigt förklädd till amah; hennes klippta hår hade på något märkvärdigt sätt försvunnit. Jag såg till att hon kom i säkerhet långt inne i en vagn, där hon försvann ur sikte bland ett otroligt antal ben, huvuden och armbågar, som klämde sig in efter henne. Nåväl, det ligger en viss säkerhet i mängden, tänkte jag helt banalt. Väl inne kunde passagerarna inte röra sig förrän efter ankomsten till Tientsin sent på kvällen. Men det tycktes inte besvära dem. För det flyende Peking var varje dags tåg det sista på jorden. För första gången i Pekings historia sköt ingen upp något till morgondagen.

På den sista vagnens sista fotsteg fann jag ett tåfäste. Så småningom förbättrade jag det genom att ordna en provisorisk sittplats på handbromsen, där jag hela dagen satt och åkte genom översvämmade fält mot havet, med huvudet och de bara benen i gassande sol. Jag var inte ledsen över att behöva säga adjö till Pekings krenelerade murar; det Peking som utlänningar älskade fanns inte längre. Som jag inte hade något bättre att ta mig för, använde jag timmarna till att i minnet göra en sammanfattning av de händelser som hade föregått dess slut.

Och här är några fragment av detta händelsernas mönster, sådant jag såg det.

2. Gentleman och skojare

Ju-pei önskade träffa Konfutse, men Konfutse avböjde därför att han var sjuk . . . Konfutse tog sin klavecin och sjöng till den för att Ju-pei skulle höra honom.
Analekterna

Någonting måste hända Peking.

Den var en anomali vars dagar var räknade, en medeltida kvarleva, där en miljon människor kvaldes bland det glitter och byte som i århundraden samlats inom dess underbara labyrint av murar. (Så många generationer av tjuvar det behövs för att skapa något skönt!) Peking var en stad för hovmän och soldater från kejsardömet's dagar, för lärda och godsägare, som inte levde på sina gods, för munkar och konsthandlare och för rickshakulis som talade ett kultiverat språk; en stad ädelt planerad och ädelt byggd, en konstens skattkammare, en plats för hög börd och dekadans, för diplomatiska intriger vid delikata måltider, en stad med mera charm än karaktär, ett hemvist för kanaljeri mera än för verklig ondska; en stad med varma, livsbejakande vårar och skuggiga höstar, med vintersol gnistrande över snötäckta träd och frusna sjöar; en stad av evig kompromiss och lätta skratt, nöjen och familjekärlek, fattigdom och tragedi och likgiltighet för smuts; och ändå en plats med oväntad styrka, där andligen pånyttfödda studenter skapade en nations kampparoller och förblindande mongoliska stormar kom svepande från Gobiöknen och lämnade de graciösa templen och de gyllene palatsens tak beströdda med tillvarons äldsta stoft.

Peking hade blivit front igen år 1934 sedan japanerna ockuperat Jehol, och vi som kallade den vårt hem häpnade över att den försvarslösa staden så länge lyckades uppskjuta sitt öde. Vi vaknade upp en smula förvånade efter upprepade anfall för att finna staden ännu bemannad med kinesiska trupper. Kanske ligger det någon sanning i att även japanerna kände en viss tillgivenhet

för Peking och uppskattade dess värde som ett stycke museum och hela tiden önskade ta den oförstörd, Som det nu var mötte de mera motstånd än de väntat, och på slutet gick staden under med en viss ära.

Ty i general Sung Cheh-yuan, den siste kines som styrde Peking utan att vara japansk marionett, ägde den pittoreska gamla staden en pittoresk gammal man, utrustad med alla dess egna fel och dygder. Sung var soldat och patriot och på samma gång som hans politiska tänkande passade fullständigt till stadens feodala typ, hade han sina egna små finter, som alltid litet grand överträffade japanernas, vilka han behandlade med orubblig artighet och respekt. Han var inte någon framstegsvänlig styresman (ingen sådan kunde ha tolererats under dessa omständigheter) men han var inte någon förrädare och inte någon narr. Fast han endast hade militär utbildning och inte ägde några speciella kvalifikationer för Kinas svåraste diplomatiska befattning, ådagalade Sung en sådan skicklighet i politisk skuggboxning att japanska arméns ränkmakare hade mindre på hand efter två år än när de gav honom ämbetet i den villfarelsen att de skulle kunna vinna honom för sig.

För att gå tillbaka ett ögonblick, så härrörde sig general Sung's popularitet och makt från 1933. Hans 29:e armé skaffade sig nationellt rykte genom att tillintetgöra en japansk avdelning under en drabbning man mot man vid Hsi Fêng-passet i Stora muren, då japanerna höll på att besätta Jehol (östra delen av inre Mongoliet) och trängde fram mot Peking. Sung's ansträngningar visade sig fruktlösa. Nanking stödde inte motståndet utan undertecknade kort därefter Tangkufördraget som gjorde slut på fientligheterna i norra Kina. Men fristen visade sig endast kortvarig. Snart krävde Japan att kinesiska centralregeringens alla trupper skulle dras tillbaka från provinsen Hopei och att Chiang Kai-sheks militära råd skulle avskaffas; detta styrde sedan blott till namnet de norra provinserna från Peking.

Som en kompromiss gick generalissimus med på bildandet av Hopei-Chahars politiska råd i vilket general Sung Cheh-yuan blev ordförande. General Sung's trupper hade tidigare utgjort en del av Feng Yu-hsiangs gamla nationella folkarmé, som hade varit med i många provinskrig mot generalissimus och som aldrig hade assimilerats med centralarmén. På grund av detta, på grund av att Sung stöddes av general Kenji Doihara (chef för Kwantungarméns underrättelseväsen och kallad "Manchuriets Lawrence"), och på grund av att japanerna visste att Sung var i stånd att styra området till deras belåtenhet men trodde honom vara en ärelysten politiker som passade deras syfte, erkände de honom som chef för det nya Hopei-Chahar-rådet som de ansåg vara "halv-autonomt".

Japanerna undervärderade sin man. Sung hade inte för avsikt att bli deras Benedict Arnold. Men han var nog förslagen att låta dem hoppas att han så småningom skulle förklara sig oberoende av Nanking och med deras stöd bli ledare för norra Kinas fem-provinsstyrelse. Om han hade gjort det skulle Japan kunnat vinna sina omedelbara syften utan det nuvarande kriget.

Inte långt efter det Sung tillträtt sitt ämbete gjorde general Doihara ett av sina värsta blufförsök. Han gick i hemlighet till Sung med ett öppet förslag att denne skulle förklara norra Kina för en autonom stat. Doihara var beredd att genast betala Sung 100 miljoner dollar för att finansiera hans regering och beväpna och utbilda hans trupper. Det måste ha varit en frestelse för Sung vid den tiden. Han var inte förmögen och han hade ingen framtid hos Nankingregeringen. Om han vägrade och det kom till ett japanskt anfall hade han ingen säkerhet för att han skulle få hjälp och att inte det hela helt enkelt skulle resultera i att hans armé utplånades, liksom det hade skett i andra fall.

Under flera dagar tycktes Sung på väg att acceptera. För att ge mera eftertryck åt sitt

”erbjudande” upptäckte Doihara några ”rövare” (i själva verket var de betalda av japanerna) i östra Hopei. Denna remsa av provinsen som ligger mellan Peking och Tientsin och Stora muren hade avmilitariserats av både japaner och kineser enligt Tangku-fördraget. Utan att bry sig om detta förlade Doihara en del trupper i östra Hopei för att ”upprätthålla ordningen”. Han lät det bli känt för Sung att han höll ett antal divisioner vid Shanhaikuan, Stora murens port vid havet, vilka han skulle göra bruk av om hans förslag avböjdes.

Instruktionerna från Nanking förblev oklara utan att det gavs någon bestämd garanti om verkligt stöd åt Sung om han stod emot.

Men två saker inträffade. Den 9 december 1935, dagen innan Doiharas (som det senare visade sig) personliga ultimatum utgick, blev Pekings gator skådeplatsen för en fullständigt oväntad massdemonstration av studenter, vilka på ett verkningsfullt sätt tillbakavisade varje som helst ”självständighetsrörelse för norra Kina”, som japanska nyhetsbyråer plötsligt börjat upptäcka överallt.

Trots att Pekingpolisen under ledning av Chiang Kai-sheks Tredje gendarmeri, som då ännu var kvar i staden, undertryckte demonstrationen och sårade och arresterade massor av demonstranter, förstod Sung innebörden av detta utbrott. Han rådde Doihara att uppskjuta sina planer tills allmänhetens känslor hade lagt sig.

Det andra som inträffade var att den listige gamle Sung själv plötsligt blev ”sjuk”. Under mellantiden fick Sungs män i Tientsin reda på att Japans arméledning i norra Kina inte endast var likgiltig för Doiharas planer utan i själva verket fiendligt inställd mot dem. Då man fick höra detta i Nanking tog man mod till sig och gjorde förfrågningar i Tokyo. Nu var man där nog så villig att godta allt byte som man kunde erhålla genom bluff, men man var ännu inte färdig att låta det gå till krig. Regeringen som blivit rädd inför det antijapanska känsloutbrottet i Nordkina och som fruktade att det skulle utvidgas till nationell bojkott, tog avstånd från Doihara. Hans självständighetsrörelse fick ett hastigt slut. Kort därefter talade Doihara själv om för mig att hela historien endast var ett påhitt av tidningarna.

För att rädda ansiktet fick emellertid Doihara så mycket stöd av Kwantungarmén i Manchuriet att han kunde etablera en marionettregim i det ”demilitariserade” östra Hopei. Denna anakronism kallades östra Hopeis antikommunistiska autonoma regering och dess 23 *hsien*¹ styrdes av en halv japansk marionett vid namn Yin Ju-keng. Frånsett dess strategiska värde för Japan var zonen ytterst användbar som bas för smuggling av stora mängder narkotika och andra varor. Här dumpade Japan tullfria varor samt opium och heroin för miljoner dollar. Dessa förbjudna varor fördes söderut av japanska och koreanska smugglare, som arbetade under ledning och skydd av japanska arméns speciella underrättelseväsen.

Pekings strategiska position blev ännu mera absurd genom andra japanska åtgärder så att staden militärt och politiskt blev en märkvärdighet, som man måste se för att kunna tro på. Förutom östra Hopei kontrollerade japanerna nästan fullständigt Peking-Mukdenbanan, från Shanhaikuan till den en gång förbjudna staden. De hade ungefär 7,000 man trupper posterade på olika platser längs denna strategiska linje i permanenta, fortliknande baracker vid Tientsin, norra Kinas största hamn, och inom legationskvarteret i själva Peking. Formellt hölls dessa garnisoner där i överensstämmelse med boxarfördraget 1901, vilket gav stormakterna rätt att hålla en liten bevakningsstyrka från Peking till kusten. Men Japan hade flera gånger så mycket trupper som alla andra utländska makter tillsammans och använde dem för synnerligen olagliga syften. De transporterades fritt fram och tillbaka inom landet i och för oupphörliga ”manövrer” och de hotade och

¹ En *hsien* motsvarar ungefär ett amerikanskt *county* (grevskap).

angrep kinesiska handelsinspektörer, som försökte hejda smugglarna, eller kinesiska järnvägs-tjänstemän som bara nämnde ordet biljetter till dem, när de staplade upp sina enorma packningar på tågen.

Sung var ur stånd att inskrida mot dessa missbruk och han måste tolerera upprepade förolämpningar mot sina egna trupper. Själv hade han under sitt kommando endast 29:e armén, som bestod av 60,000 man av vilka bara 10,000 kunde hållas i norra Hopei. Han kunde inte räkna på mycket bistånd från Nanking, där ingen, från generalissimus och ner, litade på honom. I vilket fall som helst är det säkert att före Sianintermezzot skulle Nanking aldrig börjat krig för Hopeis skull. För allt som hände blev Sung syndabocken. Han visste att han endast var en buffert, som tjänade att vinna tid, och tydligen bevarade han sin hemlighet. Och just därför fortsatte japanerna, som bevakade alla hans rörelser, att tro att de skulle vinna honom över på sin sida, ända tills den tid kom då Sung visste att de inte längre kunde angripa honom utan att angripa en hel nation.

Det var den underligaste politiska lindans jag någonsin sett. Sung klarade sig tack vare en hel serie balansakter, än tillfredsställande Nanking än japanerna. När de senare begärde att Chiang Kai-sheks speciella gendarmeri skulle avlägsnas och blåskjortorna skulle upplösas, gav Sung efter, och man misstänkte att han i hemlighet var belåten. När de fordrade att han skulle ha japanska rådgivare i sitt råd, anställde han sådana, lyssnade allvarligt till deras råd och handlade aldrig enligt dem. När Nankingkritiker klagade över frånvaron av sociala reformer, överträffade han generalissimus genom att skjuta mer än hundra eländiga opieoffer på några få veckor. Han understödde Nya livsrörelsen; dess konfucianska maximer tilltalade hans feodala själ.

Till det yttre undertryckte Sung obarmhärtigt all radikalism. Likväl kände jag ett dussin radikaler som bodde i Peking, vilka skulle ha varit inspärrade i Nanking. Sungs egna anhängare uppmuntrade i hemlighet vissa antijapanska organisationer och publikationer. Jag fann hans soldater läsande antijapansk litteratur på Pekings murar. *The Peiping News*, som Sung finansierade, sympatiserade i själva verket med upprorsmännen från Sian och dess redaktör förordade försiktigt enhetsfront med kommunisterna. Lustigt nog hade också Peking de starkaste antijapanska studentorganisationerna i landet, och på slutet stödde de alla Sung. De lokala antijapanska känslorna vändes faktiskt slutgiltigt från kritik av Sung till kritik av Nankings underkastelsepolitik. Japanerna visste inte om de skulle tolka detta som ett välkommet tecken på inbördes fiendskap eller som ett verkligt hot mot dem själva. För några korta månader skapade denna paradoxala situation en atmosfär av relativt större yttrandefrihet i inrepolitiska frågor än som existerade någon annanstans under Nankings direkta styrelse.

Sung var en god pokerspelare, en framstående svärdfäktare och ibland inbjöd han oss på ett parti biljard. Han var en storväxt man av bondesläkt från Shantung, med ett ansikte uttrycksöst som på en Buddha, i vilket en tjock cigarr ofta glödde. Han var full av Kung-fu-tsicitat men använde dem för att skyla över den vanliga graden av korruption och hyckleri. Han omgav sig även med en del patriotiska och energiska unga män, och administrationen av staden visade då och då tecken på reformer under hans hjärntrust. Men när hans unga män blev alltför otåliga över hans bluffspel och talade om att ”organisera folket” så tillrättavisade han dem med någon klassisk maxim om sonlig vördnad, eller också sade han åt dem att gå in i armén eller att söka upp en kurtisan. Han hyste en teori om att ungarkejsarståndet gav upphov till politisk radikalism och skylldes unga människors uppjagade tillstånd på ett fördröjt äktenskap.

När Sung själv kom i förlägenhet drog han sig inte för att drabbas av ett lämpligt illamående. Under verkligt allvarliga trångmål gav han sig iväg för att ”städa sina förfäders gravar”. Det var i själva verket en ovanligt långt utdragen städningstripp som till slut övertygade japanerna om att det behövdes ingenting mindre än en Lukouchiao-olycka för att de skulle få vad de önskade i

norra Kina.

Denne sluge gamle ”reaktionär” som den förre Kuomintang-hjälten Wang Ching-wei kallade honom, tvingade japanerna att sända en miljon man och ge ut tjugu miljoner yen för att överta ett område, vilket de, som det senare skulle visa sig, kunde ha fått för ungefär tjugu cents om Mr. Wang själv hade varit herre i Peking.

3. Sju-sju

Bättre en krossad jade än en hel tegelsten.

Kinesiskt ordspråk

Kineserna har sitt eget blomsterspråk, när de delar in tiden efter månen, men när de använder den gregorianska kalendern bryr de sig klokt nog inte om våra månadsnamn (fullkomligt meningslösa i deras språk, utan kallar månaderna helt enkelt vid nummer. Om man sålunda besöker ett möte där det ropas ut uppmuntrande paroller som syftar på ”förödmjukelsens dagar” och ”intermezzon” så kan man tro att det är fråga om fotbollsmatcher. ”Fem-fyra” (4 maj), ”nio-ett-åtta” (18 september), ”dubbeltio” (10 oktober) och så vidare ropas ut vid lämpliga tillfällen. För att förlänga listan med ytterligare ett stridsrop så började händelserna med ”sju-sju”, datum för Lukouchiaointermezzot.

General Sung's gravstadsbesök var en motsvarighet i norra Kina till Neville Chamberlains fisketurer i England, de sammanföll med höjdpunkterna i de lokala kriserna. I maj 1937 flydde Sung till sina förfäders by i Shantung för att undvika oavvisliga japanska krav på nya ekonomiska, militära och politiska medgivanden. Bland dessa fanns ett krav som japanerna särskilt insisterade på. Sedan de gjort en noggrann översikt av sträckan mellan Peking och den strategiska järnvägsknuten vid Lukouchiao ansatte de japanska militärmyndigheterna Sung för att han skulle överlämna åt dem ett område på cirka 1,000 acres, där de hade för avsikt att anlägga en flygplats och kaserner. Det var en lika resonlig hemställan från en god granne som om tyske generalkonsuln i New York skulle bett La Guardia att ge honom Flatbush för liknande ändamål. Sung's plötsliga attack av sonlig vördnad var förståelig.

Lukouchiao var en järnvägsstation på östra stranden av Yungtingfloden, 15 mil¹ sydväst om Peking. Den var viktig emedan den var västra ändpunkten av den tvärbana som förenade Peking-Hankowbanan med Peking-Tientsinbanan. Ett år tidigare, i maj 1936, hade japanerna olagligt ockuperat Fengtai, den östra slutpunkten på denna linje. Om de behärskade Lukouchiao skulle de ha kontroll över alla söderifrån kommande järnvägsförbindelser till Peking. Några hundra meter längre österut bortom Lukouchiaostationen som behärskade järnvägsbron över Yungtingfloden ligger den gamla staden Wanp'ing omgiven av murar. Hit hade jag ibland farit med vänner för att beundra den historiska marmorbron med de trettio graciösa bågarna, vilken blivit berömd genom Marco Polo.

Japanerna hade kallat de lokala kinesiska myndigheterna till flera konferenser angående området vid Lukouchiao och Wanp'ing. Utan att direkt vägra försökte dock Sung att hålla denna sista försvarslinje. Men han kunde inte hindra japanerna från att hålla upprepade militära manövrer i grannskapet. Här, liksom senare vid Shanghai gav utländska privilegier, som Japan hade del i, japanerna ”rätt” att operera från en bas inom Kinas gränser och att fortsätta erövringen inifrån den lagbyggnad av olika rättigheter som de själva skulle komma att förstöra. ”Manövrerna” tilltog på ett olycksbådande sätt. Sent på kvällen den 7 juli begärde japanerna plötsligt, under förevändning att en av deras soldater saknades, att få genomsöka staden Wanp'ing — ordet

¹ Med mil anses överallt i denna bok engelska *miles*.

betyder lustigt nog ”förbindlig fred”.

Men myndigheterna var inte förbindliga; de nekade med rätta. Efter midnatt väcktes Peking av skottlossning. Japanerna hade anfällt staden med granatkastare, och de små kinesiska försvarskrafterna besvarade elden. På morgonen när jag gav mig ut till floden fann jag att japanerna besatt Lukouchiaostationen och att det pågick en planlös skottväxling mellan dem och de kinesiska trupper som barrikaderade sig i Wanp'ing och på Marco Polobron. Under flera dagar låg trupperna så på endast några meters avstånd från varandra. Jag passerade utan svårighet fram och tillbaka mellan linjerna. Det skulle ha varit mycket enkelt att när som helst bilägga tvisten om japanerna dragit sig tillbaka till kasernerna.

Varken då eller senare lämnade japanerna något som helst bevis för att en soldat verkligen kommit bort. De visade sig alltid ovilliga att diskutera saken när vi på presskonferenser bad dem om detaljer. De lät honom helt enkelt försvinna ur argumenteringen medan de alltmåra skärpte sina krav. Huruvida intermezzot hade arrangerats av avdelningen för särskild tjänst utan Tokyos vetskap eller om det verkställdes enligt instruktioner från överkommandot vet jag inte, men utvecklingen visade att Tokyo var berett att utnyttja det till det yttersta. I rapporterna från Nationernas Förbund och i dess resolutioner, vilka senare dömde Japan, kan man finna en detaljerad redogörelse för de händelser som föregick den följande japanska offensiven, en läsning som ger god grund för generaliseringarna här nedan.

Kwantungarmén började genast sända förstärkningar till östra Hopei och Tientsin, vilka i mitten av juli uppgick till över 20,000 man. Under tiden bemödade sig kineserna i norr, i Nanking och Tokyo och i alla världens huvudstäder förtvivlat om att finna en utgångspunkt för fredliga underhandlingar. Ett halvt dussin olika förlikningsförsök framfördes och godtogs, endast för att omedelbart åsidosättas genom nya japanska fordringar. Japan ville inte ha någon förlikning alls med ett suveränt Nordkina, Japan ville helt enkelt ha Nordkina. Det var lika klart för oss då, som det nu är vid en återblick, att Japans underhandlingar om en överenskommelse endast utgjorde en diplomatisk täckmantel för militära förberedelser som skulle avskaffa alla överenskommelser, utom en som skulle avslutas med våld.

Men frågan om krig eller fred, om underkastelse eller kamp kunde endast avgöras genom den politik som Nanking nu angav. Kinesiska regeringen höll ett extra sammanträde i Kuling, sommarhuvudstaden, och generalissimus kände från alla håll kravet på ett beslut. Även hans pålitligaste och dugligaste generaler förklarade att ytterligare eftergifter skulle få olyckliga inrepolitiska följder, medan hans farligaste motståndare sände telegram med löften om fullt stöd hur han än valde att göra motstånd — det var lika med en varning att ytterligare eftergifter skulle nationen inte tolerera. Den 17 juli kunde generalissimus inte längre fortsätta att tåga. Hans tydliga förklaring, som avgavs den dagen och som nu är lika historisk i Kina som Gettysburgadressen i Amerika, visade att krig var omedelbart förestående.

Chiang satte upp fyra punkter vilka fastställde, sade han, ”de minimivillkor som vore möjliga som grund för underhandlingar för varje nation, hur svag den än vore”. De fyra punkterna fordrade erkännande av att (1) en överenskommelse inte får inkräkta på den territoriella integriteten och de suveräna rättigheterna; (2) Hopei-Chahars politiska råd, som upprättats av centralregeringen, inte olagligt kunde ändras; (3) Norra Kinas ämbetsmän, general Sung inbegripen, inte kunde avlägsnas på japanernas begäran; och (4) inga ytterligare ställningar kunde överlämnas till Japan av 29:e armén.

”Låt vårt folk nu göra klart för sig” sade generalissimus, ”den fulla innebörden i frasen 'till det yttersta' och den grad av offer det innebär, ty när vi en gång kommit till det stadiet måste vi strida

ända till slutet. Men skulle vi tveka, och fåfängt hoppas på tillfällig säkerhet, då skall vi verkligen för alltid vara förlorade ... Vad återstår oss då annat än att använda alla vår nations resurser i en kamp för slutlig seger?"

Men även efter detta fortsatte kineserna att visa ett enastående tålamod så länge som det tycktes finnas det minsta hopp om fred. Ett exempel utgjorde episoden vid Langfang, en liten stad mitt emellan Peking och Tientsin där 29:e armén hade en liten garnison. Här steg några japanska officerare och soldater en natt av tåget, gick fram till de kinesiska kasernerna och begärde att få låna den militära telefonen. Kineserna bad att de skulle lämna sina vapen utanför, men japanerna som inte brydde sig om denna resonliga begäran, skaffade sig tillträde till kasernerna och besatte telefonväxeln.

Den lokale befälhavaren, som hade bestämda order att inte bruka våld förrän de blev beskjutna, valde att överse med intrånget och låta sina gäster fullfölja sitt ärende. Varpå japanerna (enligt deras egen beskrivning) telefonerade till huvudkvarteret i Tientsin efter ett pansarbilsregemente och några bombplan. De senare anlände kort därpå och öppnade eld mot järnvägsstationen vilken ockuperades utan att elden besvarades från kasernerna förrän dessa direkt anfölls. Slutligen drog sig kineserna tillbaka med svåra förluster. Och likväl fortsatte underhandlingarna i Peking.

Några dagar senare avslöjade krigsminister Sugiyama i Tokyo att Japan hade sänt åtta divisioner (ungefär 160,000 man) till norra Kina, där även 200 stridsplan var koncentrerade. Den 25 juli överlämnade befälhavaren i Norra Kina det länge väntade ultimatumet till general Sung, som slutligen hade återvänt till Peking sedan han städat tillräckligt på gravarna. Japanerna fordrade obetingat att han och hans trupper inom 48 timmar skulle dra sig tillbaka från Pekings närhet. Detta var slutet. Sung telegraferade till Nanking att han ämnade tillbakavisa ultimatumet och begärde bekräftelse på denna sin ståndpunkt. Nästa dag, innan han mottagit svar, lämnade Sung en kort förklaring i vilken han gav en översikt över sina ansträngningar att undvika krig och slutade: "Det fortsatta framsändandet av japanska trupper och de upprepade provokationerna har inte lämnat de kinesiska trupperna något annat alternativ än att försvara landet efter bästa förmåga och resurser."

Modiga ord. Men Sung's ställning hade blivit fullständigt ohållbar. Hans trupper i Peking, som utgjorde 10,000 man, var dåligt utrustade, de hade varken tanks eller flygplan och endast obetydligt med lätt artilleri. De hade inte fått bygga befästningar av något slag. Hans män, som huvudsakligen använts för att upprätthålla ordningen hade varit utposterade i små grupper i byarna och i de norra och södra kasernerna utanför Pekings grå murar. Japanerna hade skaffat sig kontrollen över Peking-Tientsin-järnvägen och kineserna kunde endast använda de små krokiga landsvägarna för sin gruppering. Japan hade förbjudit Nanking att sända några förstärkningar till Peking — med hot om att avbryta "förhandlingarna" — och någon hjälp från söder blev det aldrig verklighet av.

Ehuru han var hopplöst omringad och fortsatte att vänta på ett under i sista minuten, hade Sung beslutat att strida i avsikt att låta förlusten av den stora staden få en nationell betydelse. Han ville inte att det skulle sägas att 29:e armén hade svikit sin uppgift. Krigslagar påbjöds inom murarna. Utlänningar, inbegripet civila japaner, som inte hade flytt tidigare, fördes till legationskvarteret. Portarna stängdes och barrikaderades och Sung gav garnisonen vid södra kasernerna, stadens enda återstående befästa punkt, order att "försvara sig vid anfall".

Den japanska offensiven började den 27 juli. Under hela natten och följande dag bombarderade tre bombplansdivisioner oupphörligt Nanyuan (södra kasernerna), understödda av tungt artilleri. Ungefär 3,000 kinesiska soldater upptog en modig men lönlös strid, i vilken två tredjedelar av

dem tillintetgjordes. Deras enda försvarsverk utgjordes av nygrävda löpgravar och sandsäcks-skydd, över vilka japanerna öste granater och bomber med fruktansvärd effekt. Efter tjugufyra timmars bombardemang trängde det japanska infanteriet fram bakom rader av tanks, vilka mejade ner de kvarvarande kineserna som drog sig tillbaka längs den enda återstående vägen in till Peking. En fruktansvärd strid och en synnerligen förödmjukande början på Kinas motstånd.

Nästa dag begav jag mig tillsammans med Imeson, Reuters korrespondent, ut genom Yungtingporten och vi kröp längs den södra vägen som var fläckad av krigets första blodstänk. Det var ett ingenmansland, som ännu inte ockuperats av japanerna, och över detta ingenmansland stapplade och kröp sårade och döende från Nanyuan. Vi talade med en ung man, som fått en kula genom knäet och låret. Han berättade att han var collegestudent och hade tagit värvning för endast några få veckor sedan tillsammans med 100 andra studenter från manchuriska universitetet och mellanskolan. Efter upprepade framställningar hade Sung bildat ett speciellt träningsregemente för antijapansk ungdom. Det utgjordes av över 300 studentkadetter, bland dem en del kommunister, och över 200 hade dödats. Dessa studenters död var ett allvarligt vittnesbörd om uppriktigheten hos de patriotiska studenter i Peking, vilkas verksamhet under två år haft en utomordentlig betydelse för att väcka Kinas motståndsvilja. Även tre unga generaler offrade livet här, och det i ett land där traditionellt slagfältet var den sista plats där man borde leta efter en död general.

Nanyuan var nerbränt till grunden och överallt såg man tecken på en flykt som döden avbrutit. Japanska plan hade kretsat lågt över vägen och dödat människor och djur. På ett ställe hade en hel kolonn mejats ned av maskingevärseld från ett japanskt bakhåll. Hästar, åsnor och män låg döda om varandra i högar och ute på fälten låg liken av några bönder som avbrutits i sitt tidlösa arbete. Sex nya granatkastare hade lämnats åt sitt öde; vägen var överströdd med så mycket oanvända handgranater och patroner att det skulle räckt för att fylla en lastbil.

Ingen såg till de sårade, vilka egendomligt nog inte tycktes anse att någon var skyldig dem något. Det var bara dåligt *ming*, det öde en soldat hade att vänta då och då. Här illustrerades på ett tragiskt sätt svagheten hos en armé som kämpar utan någon organisation bakom sig. Peking hade gott om sjukhusplatser, men det fanns helt enkelt ingen tränad organisation som förband dessa platser med de stridande trupperna. Och under månader framåt skulle jag få se samma sak upprepas på andra platser, efter varje strid. Den enda som jag under dessa dagar såg försöka göra något för de skadade var en förtorkad liten man i lång grå rock och illa faren utländsk hatt. Han kom förvirrad fram till mig i närheten av södra porten och frågade om vägen till Nanyuan. Han sade att han just kommit från Paoting med en ambulans som utrustats av sjundedagsadventisterna! Kanske han räddade några själar åt fundamentalismen. Som en fågel fladdrade han iväg mot Nanyuan och jag såg honom aldrig mer.

Relativt lugn rådde för en tid i Peking och Tientsin då japanerna begav sig söderut och mot väster. Men de kinesiska offren hade inte varit fullständigt fruktlösa. Motståndet kom nationens vilja att hårdna och mogna och gjorde vidare försoningspolitik från Nankings sida omöjlig. Dessa trupper i norra Kina, om vilka ämbetsmän i Nanking ofta sagt att de aldrig skulle strida, visade nu att japanerna måste se sig om någon annanstans efter sina marionetter. Under de följande månaderna tillintetgjordes den 29:e armén nästan fullständigt i strider mot överlägsna styrkor. General Sung Cheh-yuan är nu död och likaså de flesta av hans befälhavare.

En del styrkor ur centralarmén började visa sig i norr för att uppfylla generalissimus löfte. Den 13 augusti började striderna vid Shanghai och det uppstod en ny front i det krig som kanske skulle avgöra Stilla oceanens öde under tjugonde århundradet.

4. Nordfronten

Japans enda väg är att tvinga Kina på knä.
Furst Konoye

När vi närmade oss Tientsin började jag samtala med några japanska soldater på det överfyllda tåget, för att slippa ha deras gevär i korsryggen. På blandad engelska och kinesiska frågade jag dem varför de slogs mot Kina. Vi kom rätt bra överens sedan jag skapat förtroende med hjälp av ett paket Camel. Inga hatar den japanska monopol tobaken så som japanerna själva; där är det slut med deras chauvinism. Om kineserna hade tillräckligt mycket amerikanska cigaretter skulle de kunna muta alla de japanska soldaterna.

”Vi japaner är ett fredligt folk, men kineserna ställer ständigt och jämt till besvär för oss”, sade en rödkindad ung man med utstående tänder.

”De smutsiga kineserna mördade de våra vid Tungchow”, sade en annan.

”Vi har kommit för att rädda Kina från kommunisterna”, förklarade en tredje. ”Italien och Tyskland förstår Japan, men det gör inte Amerika och England.”

En typisk bondpojke sade att han kallats ut för att tjäna kejsaren. ”Jag har inte riktigt reda på orsaken till kriget”, tillstod han, ”men Chiang Kai-shek förorättar alltid vårt folk och vi bekämpar honom, inte det vänliga kinesiska folket.”

En gammal veteran från Manchuriet, en sergeant, talade flytande kinesiska och tjänstgjorde som tolk för en del av de andra. ”Vi har kommit för att ge kineserna en läxa”, sade han som sin mening. ”De höll på att bli alldeles för fräcka.”

Och så vidare. Deras svar var lika logiska som dem jag någonsin hört från officiella japanska talesmän, och de menade allvar med dem. Sergeanten sade att utlänningar visste inte hur egensinniga kineserna var; man kunde aldrig lita på dem. Han belyste påståendet med sina egna erfarenheter från guerillastrider i Manchuriet, och de andra lyssnade med gapande munnar. ”Man kan aldrig veta när en fredlig kines plötsligt slår en i huvudet”, varnade han.

Det var mörkt när tåget kom till Tientsin. Jag inväntade Têng Ying-chao och vi genomlevde ett kusligt ögonblick då vi passerade de japanska vaktposterna på stationen. Eller snarare gjorde jag det. För så vitt man kunde se åtminstone, var inte Ying-chao orolig alls. Hon lät underkäken falla ner på ett idiotiskt sätt och flinade lyckligt mot de vresiga japanska vaktposterna, som grymtande gav tecken till att vi kunde passera, sedan de gjort en flyktig undersökning och hållt ut innehållet i hennes halmväskor på golvet.

När vi gick längs perrongen såg vi ett dussin unga kinesiska män och kvinnor, som drogs ut ur kön och skyndsamt fördes iväg till väntande militärbilar. Japanernas misstankar hade väckts av deras lantliga kläder som inte passade ihop med deras mjuka, vita händer, vilka snarare tillhörde intellektuella. Jag kunde inte andas lugnt förrän vi passerat taggtrådsstängslet och kommit inom brittiska koncessionen, något som då ännu betydde säkerhet. Brittiska myndigheter hade ännu inte börjat köpslå om människoliv för att skaffa sig fördelar, vilket de senare skulle göra när japanerna begärde utlämning av kineser.

Gatorna i brittiska och franska koncessionerna var fyllda av en halv miljon flyktingar, och alla ville komma ombord på de få fartyg som gick till det ”fria” södra Kina. Däcksplatser hade köpts upp av skojare och betingade fullkomliga rövarpriser då de över huvud taget gick att få tag i. Men utlänningar fick, som ett sorts privilegium för hyttpassagerare, ta med sig en eller två tjänare på mellandäck. Genom en vän lyckades jag ordna så att Ying-chao fick föreställa amah igen åt en

herre som hon aldrig såg, och hon fick en däcksplats till Tsingtao, varifrån hon kunde resa genom landet på järnvägar, som ännu var i kinesernas händer.

”Hur skulle vi kineser komma någonstans om främlingar kunde klara sig utan tjänare” sade hon skrattande när jag sade adjö åt henne.

”För all del”, påminde jag henne, ”Pu yi kom ut ur Peking i en tvättkorg.”¹

När jag nästa gång såg Têng Ying-chao, nu tillsammans med Chou En-lai i Hankow, var hon fortfarande tjänare, men sitt eget folks tjänare i egenskap av ordförande för de förenade kvinnoorganisationerna i nordväst.

Tio dagar senare lyckades jag själv få en lägenhet. I sista ögonblicket bestämde sig min vän James Bertram för att följa med.

Han hade just avslutat *First Act in China* och hade nu bestämt sig

för att titta på den röda armén. Liksom min hustru ville han själv ta reda på om dess rykte som något nytt under Kinas sol var berättigat. Vi slog ihjäl de återstående timmarna i Tientsin med att dricka gott tyskt öl tillsammans med I. A. Richards och hans hustru samt William Empson, den engelske skalden. Det blev en minnesvärd stund därför att antingen Richards eller Empson hittade på ett nytt och nu mycket populärt namn på Nippons söner, nämligen förkortningen ”nip” — vilket på något sätt tycktes speciellt lämpligt för japanerna i Kina till skillnad från dem hemma i Japan.

Vi nådde Shantung ombord på S. S. Hoihow, en brittisk kustångare som tungt simmade över det stillastående Gula Havet, så överfull att passagerarna sov till och med på kommandobryggan.

De svarthåriga människorna satt packade tätt som kaviar på däck och i lastrum, och sjömännen måste riktigt bana sig väg fram till vinscherna. Tsingtao, där vi steg iland, hade ännu inte blockerats av japanska flottan, men två tredjedelar av befolkningen hade evakuerats och platsen verkade övergiven. Staden styrdes av amiral Shen Hung-lieh, vilken hade uppnått sin administrativa ställning genom att växla sida under ett inbördeskrig, och den var ett ovanligt samhälle, ett rikt och vackert krigsbyte som japanerna hoppades kunna ta med silverkulor och intriger. De skulle bli missräknade.

Shantungprovinsen som helhet intog en något oviss ställning. Under första världskriget hade Japan intagit Tsingtao, då den befästa tyska kolonin Kiaochow, och senare hade de ockuperat den med tyskt kapital byggda Tsingtao-Tsinanbanan. Som ett resultat av Washingtonkonferensen och i utbyte mot de koncessioner som garanterats Japan i niomaktsfördraget hade japanerna blivit tvungna att återlämna det erövrade till Kina. Men Japan som hade stora finansiella intressen i järnvägen, ett kapital på 300 miljoner yen i Tsingtao och 16,000 japaner bosatta i provinsen fortsatte ändå att betrakta Shantung som sin intressesfär. För att stärka sitt inflytande betalade Japan ut miljontals yen till provinsämbetsmän med tanke på *der Tag* då armén skulle erövra Nordkina.

Nanking kontrollerade magistraten i Tsingtao, och amiral Shen var generalissimus representant, men resten av provinsen var halv-autonom under militär guvernören, general Han Fu-chu. När Jim Bertram och jag kom till Tsinan, provinsens huvudstad, fann vi att utlänningar som bodde på Steins, det gamla tyska hotellet, höll två mot ett på att general Han skulle bli marionett åt Japan. Provinsen hade inte utsatts för några anfall; japanernas egendom bevakades omsorgsfullt av Hans

¹ Det berättas att mr. Pu, nu kejsar Kang Teh av Marionett-Manchukuo, smugglades till Tientsin med hjälp av den allestädes närvarande general Doihara.

speciella vakt; och japanska flygmaskiner hade, på ett undantag när, inte gjort några visiter över Tsinan. Det var undantaget som bestyrkte mångas misstankar. Det ensamma japanska flygplanet fällde ingen bomb utan ett brev till general Han, vari han lyckönskades för sin ”neutralitet”. Han offentliggjorde budskapet tillsammans med sin egen trohetsförklaring till centralregeringen, men han kunde inte övertyga tvivlarna.

Personligen kunde jag inte förstå hur Han skulle kunna svika. Centralarméns trupper var förlagda i provinsen; även hans egen armé, omkring 50,000 man, leddes i stor utsträckning av Nanking-officerare. Utan tvivel hoppades den gamle krigaren verkligen helt naivt att konflikten skulle lösas innan den nådde Shantung. Han ville inte provocera fram ett anfall, då han visste, att hans egen armé och makt skulle bli det första offret för försvaret. Som andra generaler och politiker stod han själv i förbindelse med japanerna; detta stämplade honom inte som förrädare, som fallet skulle ha varit med en general i ett annat land. Han skyddade helt enkelt sin egen politiska flank, för att vara säker på att ingen annan manövrerade ut honom. När allt kommer omkring var det snarare för att Han fortfarande försökte rädda sin armé, speciellt från förödande positionskrig mot japanerna, än för rent bedrägeri, som han av generalissimus blev ställd inför krigsrätt och arkebuserad.

Det var ett underligt faktum att japanerna nu, i mitten av september, på den norra fronten alltjämt endast mötte sådana kinesiska trupper, som ansågs minst pålitliga och sämst utrustade — nämligen de som kom från de ”tvivelaktiga” provinserna Hopei, Shansi och Shantung. Och likväl gick ingen av deras överbefälhavare över till fienden. I verkligheten led trupperna i norr svåra förluster i döda och sårade under krigets första månader. Det var tydligt att generalissimus ämnade använda lokala trupper som en buffert för att vinna tid och i skydd av deras strid bygga upp en ny armé, som skulle vara fastare enad under hans centrala befäl. När det kom till kritan var det inte någon av de mycket förtalade ”krigsherrarna”, som bedrog nationen, utan, som alltid fallet är i Kinas historia, män som kallar sig medlemmar av den ”bildade klassen” — en Wang Keh-min, en Liang Hung-chih och Kuomintang's guldgosse, ”revolutionären” Wang Ching-wei.

Med Peking och Tientsin som baser spred sig japanerna solfjäderformigt inåt norra Kina och inre Mongoliet och använde sig därvid av Kinas tre stora nordliga järnvägslinjer som huvudframryckningsvägar. En kolonn rörde sig mot väster längs Peking-Sui yuanbanan, genom det historiska Nankowpasset, mot Chahar och Suiyuan (inre Mongoliet) med Paot'ou, järnvägens slutpunkt och infartsvägen till Gobiöknen, som mål. En annan kolonn följde Peking-Hankowbanans svagt sydvästliga båge mot Hankow, Kinas största inlandsstad, 600 engelska mil från Shanghai uppför Yangtze-floden. En tredje pressade sig söderut längs Peking-Nankingbanan mot Shantung och Hsuchowfu där den till slut skulle förena sig med de japanska styrkorna på sydfronten, som trängde inåt landet från Shanghai.

Bekämpade av kinesiskt infanteri, som inte fick något stöd av flyg eller tanks, som nästan fullständigt saknade artilleri och som inte hade någon som helst övning eller vana i mekaniserad krigföring, rullade de japanska stridskrafterna med obeveklig fart¹ söderut in i Hopei och Shansi. Japans förkrossande överlägsenhet i fråga om anfallsvapen gjorde varje kinesiskt försök till förlängt ställningskrig på det nordkinesiska slättlandet till självmord. Och ändå hade kineserna ingen annan taktisk plan. Många kineser dog utan att ens ha sett en fientlig soldat. Den japanska offensiven rullade fram nästan fullständigt skyddad av flyg- och artilleribombardemang och med en förtrupp av tanks. Framträngandet var ett motoriserat, mekaniskt genombrott. Flygplan lokaliserade och bombade de främsta kinesiska försvarspositionerna och fortsatte sedan till andra

¹ En framryckning på 30 kilometer inregistrerades flera dagar; medelsiffran för framryckningen under 1937 var 12 kilometer om dagen under fem månader.

linjen, medan artilleriet genast fullföljde bombardemanget och krossade återstående försvarsställningar som en förberedelse till den våg av tanks som verkligen ”ockuperade” det erövrade. Först då visade sig det japanska infanteriet, marscherande eller åkande in i de sönderskjutna kinesiska löpgravarna, ofta utan att avlossa ett skott, medan deras flygplan och artilleri anföll mål i andra och tredje linjen.

När vi långsamt följde Lunghaibanan mot Sian, över norra Honans bruna, solstekta slätter, som snart skulle översvämmas då kineserna sprängde Gula flodens fördämningar för att stoppa den framträngande gula horden, passerade vi många trupptåg på väg till fronten. De utgjorde en patetisk kontrast till den demonstration av militär makt som jag just sett bakom de japanska linjerna längre norrut. Där uppe satte japanerna in tusentals nya amerikanska fordon, lastbilar och tanks och tusentals gallons amerikansk flygbensin. I Tientsin hade jag sett massor av nya japanska tåg, som förts ner från Manchuriet, med hundratals vagnslaster olja, tungt artilleri, ammunition, förträfflig proviant och skinande nya officersbilar. Här nere åkte de magra, undernärda unga männen i öppna vagnar, dåligt kamouflerade med några få kvistar till skydd för fientliga bombare som nu företog raider mot järnvägen. De hade bössor, maskingevär och knappt något annat utom en och annan gammal Ford eller Chevrolet på tågets sista vagn. Kina måste få artilleri innan det kunde tänka på motorisering.

Bertram och jag var överens om att det var lika så gott att dessa grå trupper inte liksom vi kunnat se den övermakt som drogs ihop mot dem bakom de japanska linjerna.

Inte förrän inkräktarna nådde provinsen Shansi, där den bergiga terrängen erbjöd ett gott skydd åt försvarstrupperna, och den motoriserade utrustningen ibland blev till nackdel snarare än till fördel stötte japanerna på svårigheter. Ganska väl utrustade central-armédivisioner började delta i striden, och en del kinesiskt artilleri, samt även ett fåtal flygplan uppenbarade sig. Här mötte japanerna för första gången den rörliga och fyndiga taktiken hos de kinesiska röda trupper, vilka nu reorganiserats som den 8:e routearmén i enlighet med överenskommelsen om en enhetsfront med Nanking. Och under kommunisternas inflytande började här omsider en verklig mobilisering av folket för samarbete med armén, en metod som skulle bli förebilden när ”massmotståndet” på andra håll blev mer än en viskad paroll. Men mer om detta senare.

Vid den tidpunkt, då vi anlände till den gamla staden i den fredliga västern hade min nyfikenhet och ängslan hjälpt åt att frammana ett dussin Hollywoodslut på min hustrus äventyr under röda stjärnan. Kanske hon hade begivit sig till guerillafronten? Kanske hon hade dragit det kortaste strået i någon diskussion med banditer. Kanske hon fallit offer för en flygbomb? Alla möjligheter tycktes plausibla. När jag väl kommit till Sians hotell ville jag genast ringa upp den 8:e route-arméns lokalkontor för att lösa mysteriet med den långa tystnaden. Chou, hotelldirektören, fick något förvirrat över sina älskvärda drag när han såg mig. ”Mötte ni er hustru?” frågade han. ”Hon tog tåget till Tsingtao för omkring en timme sedan.”

Jag hade kommit precis lagom för att komma en timme för sent. Men det blev klart för polisen att de måste ha tag i den gäckande Nym Wales för att få mig ut ur staden och de gick till verket på ett effektivt sätt. Nym har berättat¹ om hur hon resignerade inför utsikten att bli arkebuserad i gryningen, när hon den natten greps och under militär eskort fördes av tåget vid T'ungkuan. Istället fördes hon till en telefonkiosk, varifrån jag till slut fick höra hennes röst igen. Hon återvände samma kväll till Sian och efter en dag tillsammans med de kinesiska röda, lämnade jag Jim Bertram i deras händer och steg tillsammans med min hustru på tåget till Tsingtao.

Nästa dag tyckte jag att det kanske var en mening med min ankomst till Sian vid just den tid-

¹ *Nym Wales*, Inside Red China, N. Y., 1939.

punkten. Vid Hsueh steg vi av för att byta tåg, och på stationen, som var till trängsel fylld av flyktingar, de vandrande hemlösa, som jag under de följande två åren skulle möta överallt i krigszonerna, stötte jag ihop med ett par vänner från norra Kina. De berättade att Hsueh utsatts för ett våldsamt flyganfall. 85 japanska bombplan hade bombarderat flera städer längs Lunghai- och Tsinpubanorna. Jag frågade något om det förstörda tåg som jag sett inte långt från staden. Det var gröna expressen, som dagen förut bombats och förstörts; många passagerare dödades. Nym skulle ha varit med på den om jag inte kallat henne tillbaka från T'ungkuan.

Här talade jag också med en officer nerifrån Tehchowfronten. Han berättade en underlig historia, som några rasande kinesiska bönder hade berättat för honom när de passerade genom hans läger. Japanerna var vilda efter kött överallt dit de kom: landet plundrades på alla grisar och kycklingar. Detta fann sig bönderna i med resignation. Men de som kom efter och fann att det inte fanns några fjäderfän eller svin kvar förde bufflarna från fälten och åt dem levande. De besvärade sig inte med att döda djuren först utan hängde dem över en öppen eld och kastade sig över dem med bajonetter och svärd, och skar ut bitar ur bakdel, länder och bog på de stackars djuren, som är de kinesiska böndernas bästa vänner. De torterade djurens klagan kunde höras mil omkring, men det tycktes inte minska den japanska aptiten.

Dittills hade bönderna stannat på sin jord. Detta skådespel övertygade dem om att de hade att göra med demoner och de flydde över bergen mot de kinesiska linjerna. *Yi-ting-pu-shin jen*, upprepade de, ”de är säkert inte mänskliga”.

Ett par dagar senare kom vi fram till havet igen och fann Tsingtao fortfarande olycksbådande lugnt. Jag skickade några telegram som hopat sig under min resa, men på tio dagar kunde vi inte få följa med någon ångare till Shanghai. Som tur var skötte J. B. Powell mitt arbete för *Herald*, så det bekymrade mig inte. Det var ett välkommet avbrott i kriget. Tsingtao var som allra vackrast med gyllene, molnfria dagar och härliga nätter, svalkade av fuktiga fläktar från havet eller av vindar som svepte ner från bergstrakternas doftande tallskogar. Den berömda vita sandmattan, flera mil lång och vid denna årstid vanligen täckt av tusentals semesterfirare, var nu vår privata plage; under tre dagar såg vi inga andra badande. Alla villor var stängda och i stillheten som hängde över den halvtomma staden rådde en underlig väntan. Varje dag var vi beredda att få se en japansk landstigningsstyrka rulla i land bakom kammen på varje bränning.

Jag lade märke till att kineserna inte flyttade de värdefulla japanska industrimaskinerna bort från staden medan det ännu var tid, och borgmästaren, amiral Shen Hung-lieh svarade undvikande när jag frågade om saken. En dag anförtrodde mig borgmästarens sekreterare att manchuriska trupper, av vilka ett regemente omringade staden, planerade att spränga de japanska fabrikerna vid första tecken på att japanerna närmade sig. Jag tvivlade men händelserna visade att han talat sanning. När jag kommit till Shanghai, sprängde kineserna de japanska industrianläggningarna och satte eld på dem innan de evakuerade staden. Förlusterna uppgick till omkring 200 miljoner yen, den största skadegörelse som gjorts på japansk egendom någonstans i Kina. Det fanns naturligtvis ingen ursäkt för att inga försök gjordes att föra en del av maskinerna till det inre av Kina, där de kunde användas, men det var ett gott tecken att det kinesiska överkommandot till slut gav order om förstörande av en fientlig bas. Det var det första effektiva uppfyllandet av den mycket omtalade, men hittills föga ådagalagda, ”brända jordens politik”.

Till slut fick jag en lägenhet, en hängkoj på kommandobryggan. Sedan jag tagit löfte av min hustru att hon inte skulle ge sig ut på någon mera resa och att hon skulle stanna borta från Shanghai tills kriget hade passerat staden gav jag mig iväg till ”det största slaget i orientens historia”.

II. SHANGHAI IGEN

1. *Invasionshären*

Krig är all skapelses fader och civilisationens moder.

Japanska Krigsdepartementet

Detta var ett krig mellan en nation som aldrig blivit besegrad och en nation som aldrig i modern tid vunnit militära segrar.

Historiens enda försök till invasion i Japan i stor skala, en armada, som sänts ut av den mäktige Kublai Khan, kastades tillbaka av en tyfon och japanska böner, och sedan dess har det inte gjorts något försök att landsätta främmande trupper på Japans jord. Den japanska armén har vunnit varje krig som den dragit in en främmande makt i, och folket tror sig vara oöverbunden. Den kinesiska armén har upprepade gånger förödmjukats, ända sedan opiumkriget i mitten av nittonde århundrandet och nederlagskänslan var svår att få bukt med.

Likväl var den moderna japanska armén mindre än 70 år gammal. Före år 1870 hade japanerna föga inflytande på kontinenten, medan kineserna under 2,500 år skapat asiatisk historia. Fast utgången av varje särskilt slag kan vara osäker, är det ett axiom för kineserna att Kina alltid måste vinna i det långa loppet. Härav kommer det sig att japanernas självtillit idag endast överträffas av kinesernas allvarliga förvissning om seger i morgon.

Så sent som 1893, ett år före Japans första krig med Kina, uppgick den japanska militärbudgeten årligen till endast 12 miljoner yen, nu ger landet ut ungefär så mycket varje dag. Japan vann sin första seger med hjälp av importerade gevär och kanoner. Ett tiotal år senare tillverkade landet sina lätta vapen själv, men besegrade Ryssland med importerade krigsfartyg, vilka gamle Togo förstod att manövrera så utomordentligt att han överlistade tsarflottan. Vid tiden för första världskriget hade Japan utvecklat en ansevärd vapenindustri, grundad på de två stora militära framgångarna. Segern över tyskarna vid Tsingtao gav Japan den tredje segern i följd.

Före Meijirestaurationen och avskaffandet av det feodala kastsväsendet kunde endast samuraierna, riddarna, bära vapen. Reformen avskaffade kastsystemet och armén blev en nationell institution, som tog rekryter från hela folket. Allmän värnplikt och allmän militärutbildning infördes. Arméns behöll, som vi senare skall se, många av sina feodala karaktärsdrag, men ifråga om teknik importerade den det bästa möjliga utifrån. Påverkade av Moltke och den tyska arméns stora seger vid Sedan inbjöd japanerna tyska militärer att komma till Tokyo för att lära ut allt de visste om soldatutbildning, vapen, strategi och taktik. Sedan dess har den preussiska militarismen varit idealet för de japanska officerarna och arméns förebild — ända fram till de senaste nazistiska bedrifterna kan ta efter.

Men den japanska armén hade från början en självständig maktställning, som den gamla preussiska armén och speciellt riksvärnet under Hitler väl kunde avundas den. Sedan feodalväsendet avskaffats kom makten inom armén och flottan att ligga i händerna på samuraierna ur Choshu- och Satsumasläkterna, vilka var ansvariga endast inför kejsaren. I praktiken blev ofta de två grenarna av det nationella försvaret ansvariga endast inför sig själva, i både teori och praktik kunde kejsaren ensam utdela order. Genom segrar i tre krig inom loppet av 23 år bidrog armén och flottan till den moderna Japans utveckling med kapital och industriell makt, ett imperium och ställning som världsmakt. Sedan följde den enda period, under vilken militärens maktställning inom denna samuraistat kan sägas ha varit allvarligt hotad av den konstitutionella makt, som folkliga politiska partier skaffade sig.

Striden mellan det befriade folket och de militära kretsarna blev akut efter Japans anslutning till niomaktsfördraget i Washington 1922, vilket gav kejsardömet övermakt till sjöss i Fjärran Östern samt garanterade dess säkerhet. Ett starkt tryck från folket tvingade snart fram drastiska nedskärningar av försvarsutgifterna, ett nedrustningsprogram för armén och därmed ett minskat politiskt inflytande från militärens sida och från dess aristokratiska allierade inom byråkratien. Försvarskostnaderna skars ner till mindre än 200 miljoner yen om året, den stående armén reducerades till omkring 250,000 man. Tusentals missbelåtna officerare avskedades. Värnplikssystemet modifierades i hög grad och utbildningstiden reducerades till mindre än två år.

Bland de japanska massorna sammanföll kravet på inre reformer med antimilitaristiska och antiimperialistiska rörelser, som angrep arméns ställning som helig och ville ha den underställd konstitutionell myndighet. Betecknande för den nya andan var, att en japansk ministär 1930 deltog i förhandlingarna om flottfördraget i London trots stark opposition från militärens sida. Och ännu värre, en civil japansk diplomat undertecknade djärvt fördraget i kejsarens namn. Armén och flottan var satta ur spel. Japan tycktes nära en revolution, som skulle sopa undan alla gamla feodala privilegier och låta en demokratisk stat uppstå.

Denna era avbröts plötsligt år 1931. Resningsrörelser bland arméns och flottans officerare jämte ett komplex av social-ekonomiska faktorer resulterade i Mukdenintermezzot. Yngre, radikala officerare i armén smidde planer, understödda av missnöjda bundsförvanter inom byråkratien, och invasionen i Manchuriet företogs lika mycket för att återställa den militära kontrollen över Japan som för att stäcka den kinesiska nationalkänslan. Den "oblodiga segern" (nästan) gjorde stor lycka, och arméns prestige steg åter. Sedan armén kastat nationen in i krig i strid mot Japans internationella förpliktelser skyndade den sig att konsolidera makten hemma. Bit för bit förstördes grunderna för den tidigare politiken och det japanska folket leddes in på arméns eget program om "fortsatt expansion". Armén, som i teorin stod "över politiken" liksom kejsaren, blev i verkligheten Japans starkaste politiska parti, och generalerna blev nationens politiska ledare.

Armépolitiken är en spegelbild av de socialekonomiska motsättningarna inom det japanska samhället. Eftersom detta är en enhetlig organisation, ledd av kejsaren, kan det i teorin inte existera någon "opposition" inom det. I verkligheten finns det fullt av kottier, vart och ett med sina militära, politiska och ekonomiska ambitioner, sina egna förbindelser med sociala rörelser, med kapital och industri, och sitt eget "nationella program". Ibland blir det öppen revolt på grund av motsättningarna mellan olika grupper, så som fallet var i mitten av februari 1936, när armékadetter mördade tre medlemmar av japanska kabinettet och framtvingade en omorganisation inom regeringen. Vanligtvis löses tvisterna genom kompromisser och personbyte på politiska poster och med hjälp av de rundliga mutor som hör till saken i Japan. Eftersom krigsministern alltid måste vara general i aktiv tjänst, börjar intrigerna i toppen och sprider sig genom hela systemet.

Den japanska storfinansens och monopolkapitalet, som nära samarbetar med armén men ändå rivaliserar med den, är ordentligt intrasslade i armépolitiken. Det finns inget annat land, där kapitalismens utveckling varit i så hög grad beroende av kriget. Den japanska industrin uppstod i samband med det första kriget med Kina, och varje gång utvecklingen därefter gått särskilt snabbt har det varit i samband med imperialistisk expansion. Segern över Ryssland följdes av en snabb utveckling av rustningsindustrin, skeppsbygget, kommunikationerna, gruvdriften och transportväsendet. Under första världskriget gjorde Japan enorma ekonomiska vinster och blev Kinas fordringsägare. Eftersom Japan aldrig lidit militära nederlag blev krig och välstånd synonymt i högre grad för japanerna än för desillusionerade kapitalister på andra håll.

I Manchuriet började armén göra affärer i stor skala. Den övertog ledningen av många industrier och statliga företag. Officerare som tilldelades poster i dessa blev ofta förmögna från den ena

dagen till den andra. En post inom gendarmeriet eller avdelningen för särskild tjänst, som har kontroll över de flesta av arméns affärer, ansågs av japanerna som en garanti för ekonomisk framgång. Ehuru en japansk generals årliga inkomst är mindre än 2,000 amerikanska dollar så är det sällan någon drar sig tillbaka från gendarmeriet eller den särskilda tjänsten med en förmögenhet som kan uttryckas i mindre än femsiffrigt tal.

Män ur Kwantungarmén såsom en Umedzu, en Koiso, en Oka-mura, en Itagaki och en Doihara, som, när jag första gången träffade dem under eller kort efter det manchuriska fälttåget, ansågs för fattiga men otadligt hederliga idealister, hängivna nationens sak, är idag rika generaler med vidsträckta ekonomiska intressen. Mängder av unga officerare som för några år sedan ägnade sig åt att plikttroget slå ihop klackarna inom Kwantungarmén eller hos armén i norra Kina slog plötsligt ut i full blom som finansexperter, ekonomiska experter, gruvexperter, politiska experter eller kort och gott Kinaexperter. Ingen skulle tidigare ha tänkt på att fråga dem om råd, men det är förvånansvärt hur många banker, industrier och företag av skilda slag som nu inte längre kan klara sig utan deras dyrbara hjärnor inom sina styrelser.

Vid samma tidpunkt, efter ockupationen av Manchuriet, uppstod en bestämd fordran på ”armé-reformer” bland missnöjda lägre officerare, som uppmuntrades av grupper inom armén vilka hade egna politiska syften. Reformrörelsen fann ett logiskt uttryck i antikominternpakten, ett användbart ideologiskt instrument för att rensa Japan från ”farliga tankar”. Genom sin ändlösa kedja av pamfletter undervisade armén nationen i en mängd olika ämnen: ekonomi, politik, konst, vetenskap, filosofi och till och med familjeliv. Tendensen gick mot fascism av en typ som blev särskilt invecklad genom arméns unika samröre med monopolsystem, finansväsen och statskapitalism.

Armélitteraturen, som skall läsas av varje soldat, angrep nu korrumperade politiker, kapitalism, parlamentarism, utländsk imperialism, kinesisk nationalism och internationell judendom.¹ Den förfäktade militärdiktatur med eufemismer sådana som ”armésocialism”, ”stat-ism”, ”statssocialism” och så vidare. Men på de japanska värnpliktiga med tre yen i månaden, rebelliska men politiskt naiva bondpojkar, hade en sådan armédemagogik en avgjord om också förvirrande verkan, speciellt när den idealiserades som en del av Japans gudomliga — fredliga — civiliserande mission i Ostasien.

Allt värre och värre blev de militära plundringstågen mot budgeten. År 1936, under förberedelserna för Kinaintermezzot, när arméns ”utfyllnadsprogram” sanktionerades av en undergiven riksdag, uppgick försvarsutgifterna ensamt till mer än hela statsinkomsten. Det mesta av dessa pengar gick till utökning av ammunitions- och rustningsindustrin i ett försök att göra japanska armén likställd med de nya mekaniserade härsmakterna i Europa. Vid mitten av år 1937 hade Japan emellertid inte ens uppnått hälften så hög grad av självförsörjning som Italien. Så kunde till exempel landets fabriker då inte tillverka mer än 3,000 tanks och 4,000 bilar om året, och detta tycktes ändå vara ett underverk för japanerna. Men Japan var ännu i hög grad beroende av Amerika och Europa beträffande transportmedel och en mängd färdiga vapen, speciellt flygplan. De snabbaste plan som Japan hade var av tyska, franska och amerikanska märken. Inga i Japan helt tillverkade bombplan fanns före juni 1937, då Japan hade mindre än 2,000 stridsflygplan allt som allt.

Men under loppet av fyra krigsår skulle japanerna fullständigt omorganisera sitt ekonomiska liv och mobilisera hela nationens och koloniernas resurser för att bygga upp en stark modern

¹ Arméns antisemitism verkade absurd eftersom Japan inte hade några judar. Men den var användbar i Manchuriet, där en armépogrom mot vitryska judar under en eller annan förevändning lyckades beröva dem det mesta av deras egendom.

rustningsindustri. För detta ändamål behövde de och fick också teknisk hjälp från Europa och Amerika. De behövde särskilt amerikansk ingenjörskonst och amerikansk mekanisk skicklighet samt amerikanska flygplan, och de behövde vårt fina stål, våra legeringar och kännedom om de hemliga processer som kräves för att framställa dem. De flesta experter erkänner att om denna hjälp och det råmaterial, som behövs för krig, och i synnerhet järn och stålskrot och flygbensin (varav vi försåg Japan med omkring 90 % av landets import) hade nekats angriparna under de första månaderna eller till och med under andra krigsåret, och om England och Frankrike likaså hade hållit inne den krigsmateriel som de kunde exportera, så hade det japanska maskineriet nu varit allvarligt skadat om inte fullständigt satt ur spel.

Den japanska armén hade naturligtvis vid krigets början ansevärliga reserver att lita till och var mycket överlägsen den kinesiska. I juli 1937 hade försvarsstaben till sin disposition en stående armé, som ökat till omkring 750,000 man, och tränade reserver på nära två miljoner man. Japans totala soldatmaterial i värnpliktsåldern uppgick till omkring elva miljoner man. Man kunde räkna med att om stormakterna fortsatte att stärka Japans krigsekonomi, skulle överkommandot till slut bli i stånd att i yttersta nödfall ställa så mycket som sex eller möjligen sju miljoner man under fanorna, om kvinnlig arbetskraft sattes in i krigsindustrin och kineser och koreaner mobiliserades för risodlingen och för polistjänst.

Vad beträffar utrustningen så var den ursprungliga invasionshären i hög grad överlägsen även Chiang Kai-sheks mönsterdivisioner. En divisions beväpning bestod av 615 kulsprutor och följande artilleri: 24 vardera av 37 mm kanoner, 70 mm haubitser, 70 mm fältkanoner samt pansarvärnskanoner; tolv 105 mm haubitser och fyra luftvärnskanoner. Tjugufem divisioner var redan så utrustade vid krigets utbrott. Och i slutet av 1937 befann sig över hälften av dem i Kina. Varje division hade naturligtvis stridsvagnsförband och motoriserade avdelningar, men ingen verklig pansardivision uppenbarade sig.

Arméns stora förtroende till denna förbättrade utrustning och dess känsla av oövervinnelighet förklarade dess offensiver på bred front och bestämde i själva verket hela den strategiska planen. De japanska generalerna räknade med att en omedelbar kolossal demonstration av material skulle bryta ner det kinesiska motståndet redan från början. I huvudsak efterapade de tyskarnas strategi vid Sedan. De drömde om ett Cannae eller om ett ”tre månaders” krig. Deras plan gick ut på att tvinga fram ett snabbt slut genom en hastig inringning av Kinas huvudstyrkor och en avgörande drabbning i öster.

Frånsett den avlägsna möjligheten av främmande intervention behövde Japan endast ta en enda allvarlig risk vid fullföljandet av denna plan. Om en djup stöt rakt fram endast lyckades skingra men inte besegra Kinas huvudstyrkor så kunde Japan vinna enstaka stora slag men misslyckas i att nå det politiska avgörande som till slut faller utslaget i alla krig. Fara kan uttryckas på följande sätt: om fiendligheterna drog ut för mycket på tiden kunde Kina bli i stånd att lära sig utnyttja sina enda två strategiska fördelar — sin överlägsenhet i antal och sitt vidsträckta utrymme — på ett sådant sätt att inkräktarna förhindrades att ekonomiskt och politiskt exploatera de militära segrarna och t. o. m. så att Japans kamp för världsherraväldet förlamades.

Jag tror inte att japanerna helt och hållet bortsåg från denna möjlighet¹ men de fränkände fullständigt kineserna förmågan att på ett effektivt militärt sätt organisera sina massor och sin vidsträckthet.

Var detta alltför optimistiskt eller var det en realistisk värdering av Kinas svaghet?

¹ General Hayashi, t. ex., varnade nationen för denna fara, och uttryckte öppet sina tvivel på en ”snabb seger”. *King*, Tokyo, juli, 1938.

2. Anteckningar om försvaret

Se på kartan och lägg märke till hur litet Japan är i förhållande till Kina. Kan någon tvivla på att vi skall segra?

Chiang Kai-shek

Denna anmärkning, som generalissimus fällde till mig kort efter krigets början, innehöll den trosartikel på vilken han skulle komma att grunda sin försvarsstrategi. General Chen Cheng beskrev senare denna för mig som en strategi, vilken ”offrar rum för tid”. Den är typiskt kinesisk i sin tvetydighet och kunde snarare kallas en teori än en strategi: teorin om det obegränsade utrymmet.

Utan att kunna jämföras med den japanska krigsmakten år 1937 var Kinas armé dock den största och starkaste landet någonsin haft. Japans armé av 1895 skulle haft små utsikter mot den. Sannolikt skulle den ha kunnat besegra den armé med vilken Japan vann sin seger över Ryssland. Med hänsyn till dess korta historia innebär detta inte något oansenligt resultat.

Kina började inte bli en modern stat förrän 40 år efter Japan. Den ultra-konservativa och degenererade manchudynastin störtades först 1911 och från den ärvde republiken föga av militärt värde. Under de sista åren öppnade dynastin emellertid några krigsskolor, som huvudsakligen leddes av japanska officerare, och i dessa fick den äldre generationen av Kinas militära ledare sin första utbildning. På den tiden gick den japanska politiken ut på att utbilda unga kineser för att hjälpa till med att bygga upp ett panasiatiskt välde. Idag kämpar nästan alla deras lärjungar mot imperiets armé. En av dem är Chiang Kai-shek. Sin enda regelrätta militära skolning fick han av japanerna i de manchuriska krigsskolorna och senare i Tokyos krigshögskola.

Under ett decennium efter dynastiens fall förblev Kinas beväpnade styrkor delade mellan halvfeodala krigsherrar som tog soldater i sin tjänst, inte för att de skulle vara lojala mot landet som helhet utan mot dem själva som individer. Det var inte förrän Sun Yat-sen grundade Whampoas militärakademi i Canton år 1924 som grunden lades till en verklig nationalarmé. Vid Whampoa utbildades både Kuomintangungdom och kommunistungdom till officerare i den nationella armén, som så småningom störtade de flesta av de gamla krigsherrarna. Chiang Kai-shek var skolans första chef. Till rådgivare hade han ryssar med general Blücher i spetsen. Dessa officerare som utlånats till Kina enligt Sun Yat-sens entente med Moskva, skapade för första gången en armé genomsyrad av en politisk tro — den nationella revolutionen. Efter skilsmässan mellan kommunisterna och Kuomintang år 1927 och grundandet av en antikommunistisk regering upprättade generalissimus Nan-kings militärakademi som efterföljare till Whampoa. Och i sin lilla sovjetrepublik hade kommunisterna en egen konkurrerande militärhögskola för den röda armén. Dessa två institutioner samt militära skolor här och var i provinserna utbildade de officerare som ledde de kinesiska trupperna vid det nuvarande krigets utbrott.

Den tyska militära skolan hade inflytande inom den kinesiska armén lika väl som inom den japanska. Generalissimus anställde först en tysk rådgivare, överste Bauer, och denne följdes sedan av ett antal andra. År 1937 utgjordes den tyska militärmissionen under ledning av general Alexander von Falkenhausen av mer än hundra officerare. Det var under deras ledning som de flesta av de yngre officerarna i den modernaste delen av Chiang Kai-shek-armén utbildades. Förutom Nankings militärakademi upprättade regeringen skolor för utbildning av specialister på artilleri, tanks och kemisk krigföring. Den utbildningsplan, som tillämpades var ur teknisk synpunkt fullt tillfredsställande. Den hade emellertid endast tillämpats ett decennium när kriget bröt ut.

Kina hade en stående armé på 1,800,000 man för att möta Japan, men det var trupper med mycket

ojämn utbildning och utrustning. Chiang Kai-sheks "egna", de tyskränade trupperna som leddes av Whampoa- eller Nankingofficerare, uppgick endast till 300,000 man. Detta var den kärna kring vilken Chiang grupperade omkring 80 divisioner med varierande utbildning och utrustning, vilka han kallade centralarmén. Sedan var det Kwangsitrupperna under generalerna Pai Tsung-hsi och Li Tsung-jen, vilka sedan 1927 hade drivit sitt eget lilla politiska och militära spel i sydöst. De utgjorde omkring 300,000 man och ansågs lika goda som Chiangs mönsterdivisioner. Och slutligen var det kommunisttrupperna i nordväst, som hade en utomordentlig stridsmoral och skicklig taktisk ledning men vilkas utrustning var sämre än till och med många provinsarméers. Återstoden av de kinesiska styrkorna utgjordes av lokala trupper, som aldrig fullständigt inordnats under centralkommandot, och med en utbildning och utrustning som varierade från det medelmåttiga till det ytterst dåliga. Ehuru utan undantag varje armé i landet nu erkände Chiang Kai-shek som högste ledare, kvarstod många provinsiella särdrag och ofta saknades stabsförbindelse som instrument för samarbetet.

Kineserna var utrustade med tunga och lätta kulsprutor, automatgevär och granatkastare. Chiang Kai-sheks tyskränade divisioner hade lätt och tungt artilleri och haubitser ungefär i proportionen ett till fyra och kulsprutor i proportionen ett till tre jämfört med de japanska divisionerna. Centralarmén som helhet hade lätt artilleri, och de flesta provinstrupperna hade endast lätta haubitser och granatkastare. I genomsnitt hade de kinesiska divisionerna sannolikt inte mer än 100 kulsprutor. Den välutrustade Första armén hade några få pansarvärnskanoner. Andra förband hade varken pansarvärns- eller luftvärnskanoner. Det fanns mindre än femtio stridsvagnar och deras besättningar var dåligt utbildade.

Kinas möjligheter att öka sin krigsmateriel var mycket begränsade. Alla arsenaler tillsammans kunde t. ex. endast framställa 200 kulsprutor i månaden och omkring 3,000 gevär, varför även lätta vapen importerades. Kina kunde inte framställa tillräckligt med artilleriammunition eller bomber. Granatkastare tillverkades i stort antal och detta var ett av de få moderna vapen som de flesta kinesiska divisioner förstod att skickligt göra bruk av. I fråga om gevärsammunition och granatkastarammunition närmade sig landet självförsörjning för den stående armén.

Brist på standardisering vid inköpen gjorde att tillförselproblemet komplicerades oerhört. Det fanns automatgevär, kulsprutor och artilleri av alla kända märken, och ammunition producerad eller importerad för ett vapen passade inte till ett annat. Nya gevär blev ofta obrukbara, för att man inte hade ammunition till dem. Det samma var fallet med flygplan. Blivande piloter flyttades från ett plan till ett annat och från den ena instruktören till den andra på ett synnerligen osystematiskt sätt. Varje gång någon hög regeringsmedlem för utomlands förde han med sig tillbaka en samling flygplan. Inköpen gjordes här och där och överallt, som man köper hattar. Många bristfälliga plan hopades och särskilt dålig tur hade Kina med de italienska. Resultatet var att när kriget kom upptäckte generalissimus att hans luftflotta som hade skrutit med 1,000 stridsplan i själva verket hade mindre än 150 plan i stridbart skick. Det värsta med denna internationella flygcirkus var att Kina inte hade någon serviceindustri som kunde underhålla det hela. Många flygplan blev oanvändbara efter endast mindre missöden därför att det inte fanns möjligheter att reparera.

Brist på centraliserad organisation, otillräcklig utrustning, otillräcklig industriell grundval och allvarlig teknisk underlägsenhet nödvändiggjorde den största sparsamhet med krigsmateriel. Detta gjorde att Kina så mycket som möjligt undvek reguljära fältslag och ställningskrig, som innebar stor åtgång på ammunition. Det var tydligt att det kinesiska kommandot inte kunde hoppas slå japanerna i stora drabbningar om viktiga punkter och linjer. De måste någonstans finna en strategisk fördel, som kunde förstärka effekten av truppernas ansträngningar. Denna

fördel kunde, som tidigare anmärkts, endast ligga i mängden människor och det utrymme de bebodde. Antal och utrymme kunde inte ensamma ge seger, men om de rätt utnyttjades i en mobilisering av hela nationen kunde de hindra fienden att få effektiv kontroll över läget.

Kinas mest realistiska krigsmål skulle alltså ha varit, inte att vinna avgörande militära segrar, utan att göra fiendens offer för att själv vinna seger fåfänga. Detta fordrade en strategi, som tog sikte på (1) att så mycket som möjligt dra ut på kriget genom att spara huvudstyrkorna och deras utrustning och genom att locka fienden in i landet; (2) att snabbt utveckla den rörliga krigföringen och gerillakrigföringen i fiendens flanker och rygg, medan uppehållande strider utkämpades vid huvudfronten; (3) att hindra fienden från att upprätta ekonomiska baser i de ockuperade områdena genom revolutionär politisk och militär organisation av massorna för det totala motståndet.

”Massmobilisering”, ett uttryck som ofta måste förekomma i varje bok om kriget i Kina, var en grundläggande nödvändighet för att dessa mål skulle kunna förverkligas. Kina hade 400 miljoner människor, men vid krigets utbrott kunde inte ens en procent av dem mobiliseras, därför att regeringen under det föregående decenniet hade underlåtit att organisera, utbilda och leda den stora massan av bönder. Ehuru japanerna var färre till antalet än kineserna så var en mycket högre procent av dem mobiliserade för krigsansträngningen. *I motsats till vad man allmänt tror var det därför japanerna som i början av kriget hade fördelen av att vara överlägsna i antal.* Om japanerna hade pacificerat de stora ockuperade områdena så skulle de snart haft på sin sida även Kinas fördel i fråga om utrymme.

Som man kunde förutse koncentrerade japanerna sina trupper i norra provinserna vid nyckelpositioner, städer, järnvägar och vägar, och utvidgade endast långsamt sina besatta zoner inåt landet. Utom räckhåll för deras bajonetter låg tusentals byar och där levde den stora massa av befolkningen som japanerna inte kunde försöka underkuva förrän de stora offensiverna var avslutade. Dessa ”öar” och ”luckor” rymde miljoner bönder som kunde organiseras, tränas och beväpnas och göras till starka bundsförvanter åt de kinesiska huvudstyrkorna. Här fanns den härd för gerilla- och rörlig krigföring, där frågan om japanernas seger eller nederlag slutligen skulle avgöras.

”I själva verket”, som Nathaniel Peffer skarpsinnigt anmärkt, ”kan kinesernas problem reduceras till detta: hur pass effektivt kan hela den kinesiska krigsmakten utnyttja den stridsmetod som användes av de kinesiska kommunisterna mellan åren 1930 och 1936?”

Allting pekade på nödvändigheten av en strategi som snabbt förvandlade armén från en här av legotrupper till en revolutionär folkarmé, som i stor skala utnyttjade den rörliga anfallstaktiken i förening med ett uppehållande försvar utan stora förluster, och som utvecklade största möjliga samverkan mellan de civila krafterna och den militära organisationen. Men överkommandot skulle inte få detta klart för sig förrän sorgligt sent under kriget. I stället fortsatte det en hopplöst ojämn tävlan i eldstrid vid försvar av särskilda punkter och betraktade den rörliga krigföringen, som under kommunisternas ledning utvecklades i stor skala, som ett sorts nödvändigt ont.

De utdragna striderna i Shanghai, som innebar ett kolossalt slöseri med utbildade soldater och ammunition, var nära att kasta Kinas organiserade motstånd över ända redan i början av kriget. Men de hade kanske ett visst politiskt berättigande. De hade ett psykologiskt värde; de hjälpte till att stärka det nationella självförtroendet. Det var kanske också berättigat att — som generalissimus sannolikt gjorde — hoppas att så länge striden rasade på tröskeln till Shanghais internationella settlement någon tillfällighet skulle inveckla Japan i allvarliga komplikationer med de främmande makterna och kanske leda till intervention. Om dessutom den vunna tiden

hade använts till att flytta oersättliga industrianläggningar och skickliga arbetare till det inre av landet, till att snabbt mobilisera den stora massan i byarna inne i landet och på andra sätt skapa baser bakom linjerna för de rörliga styrkor, på vilka huvudbördan av de östra provinsernas försvar tydligen snart skulle läggas, ja, då kunde striden ha varit värd de väldiga kostnaderna.

Men detta var inte fallet, som vi senare skall se.

3. Minnen av en strid

Shanghai: denna politiska böld på Kinas ansikte.

John Gunther

Vi gled uppför Whangpoo till Shanghai i slutet av september, förbi en rad japanska krigsfartyg, som spydde ut sina kanoners vrede över de osynliga grå linjerna där bortom, medan eskadrar av flygplan högt över oss forslade sin skinande död mot det brinnande Chapei och Kiangwan.

Alltihop gav mig en underlig känsla av att det var här jag började, ty litet mer än fem år tidigare hade jag varit med om generalrepetitionen, då samma strid utkämpades på samma plats. Fastän i större skala var det åter 1932 och ingen kunde betvivla utgången. Hur hastigt minnesbilderna bleknar bort, när nya skräckbilder utplånar de gamla! Våldiga drabbningar som sliter sönder tusentals människor glöms lika lätt som förra årets olympiad. År 1937 hade de flesta i Shanghai glömt striderna 1932. I dag har de nästan glömt upprepningen år 1937. En drabbning i ett krig av tusen drabbningar förlorar sin betydelsefullhet; i mitt eget minne tonar den ena över i den andra.

Och ändå var den, så länge den varade, ett av världens största skådespel, och även vid en tillbakablick är detta drama enastående på ett sätt som inte ens Hitlers blixtkrig kunnat efterapa. Ingen annanstans kommer förmodligen en stor metropol att få en "ringsideplats" vid en dödsmatch med nästan en miljon man som deltagare. Det var som om Verdun hade utspelats vid Seine inför ett neutralt Paris på högra stranden; som om Gettysburg utkämpats i Harlem medan resten av Manhattan förblev icke-krigförande åskådare.

Det fanns, som var och en känner till, två Shanghai: en främlings-styrd stad på några tusen acres, bestående av franska koncessionen och de internationella settlementen, som tagits från Kina för nästan ett århundrade sedan; och det kinesstyrda större Shanghai som bestod av den gamla staden inom murarna och de stora förstäderna Chapei, Kiangwan, Nantao och Pootung. Av Shanghais befolkning på tre miljoner människor levde mer än en tredjedel, däri inbegripet nära 60,000 européer och 4,000 amerikaner, i de utländska koncessionerna.

Japanska trupper höll Yangtsepoo och Hongkew, som utgjorde en stor del av det internationella settlementet norr om Soochow Creek. Detta blev deras operationsbas mot kineserna nu som 1932. Söder om the Creek och på övriga håll i settlementet och franska koncessionen stod brittiska, franska, italienska och amerikanska trupper på vakt. Och ute på Whangpoofloden, längs den del av the Bund som ännu var neutral, låg amerikanska och europeiska krigsfartyg och iakttog intresserat hur japanska flottan ansträngde sig att endast några tjog yards längre ner driva kineserna från ställningar som de envist höll i tre månader.

Striden omslöt fullständigt denna lilla internationella "stat", men för det mesta lyckades den förbli åskådare. Ibland visslade granater i luften och ibland föll någon ner innanför gränserna och människor dödades eller sårades. Japanerna sköt med luftvärnskanoner över settlementet och då och då föll splitter ner på the Bund. En gång träffades en sjöman ombord på det amerikanska flaggskeppet *Augusta* och en gång exploderade en kinesisk eller japansk granat i ett varuhus och dödade 600 människor. I början av striden råkade några kinesiska plan fälla bomber i en människomassa som samlats på gatorna för att betrakta skådespelet och över 2,000 människor

dödades eller sårades. Så vitt jag vet är det rekordskörd för två bomber. Men för det mesta fortsatte det internationella Shanghai — som dock ännu kan bli krigsskådeplats mellan Japan och västerlandet — att försöka leva sitt vanliga abnormala liv.

För en krigskorrespondent var det första slaget om Shanghai ur teknisk synpunkt det idealiska reportaget och kunde endast ha upprepats i Shanghai. Det kunde inte ha varit bättre ordnat för korrespondentens bekvämlighet. Beväpnad med erforderliga papper kunde man på morgonen bege sig ut bakom de kinesiska linjerna för att få sitt ”ögonvittnesreportage”. Sedan kunde man fara tillbaka genom settlementet och ner till de japanska linjerna på eftermiddagen. Om man ville vara riktigt grundlig kunde man skynda sig tillbaka i tid för de japanska och kinesiska presskonferenserna och få de officiella kommunikéerna. Det bästa var, att man sedan kunde slå sig ner på neutralt område och knacka ut sin egen o censurerade rapport och sedan gå till sängs med lugnt samvete (även om magen inte förhöll sig lika lugn). Det var det enda krig jag känner till som gav möjligheter till reportage i tre dimensioner. Och fastän samma bedrift inte var lika lätt att utföra 1937, därför att det nu flög omkring mycket mer i luften, så kunde man likväl utföra den.

Inte i något annat modernt krig har korrespondenter och fotografer haft sådan rörelsefrihet. Den begränsades bakom de japanska linjerna när armén kom längre in i landet, men på den kinesiska sidan kunde man komma fram till fronten utan större svårighet. Kineserna, som var mycket rädda för att såra utlänningar, var inte säkra på om inte exterritorialrätten också gav en utlänning lov att på egen risk utsätta sig för fara, och det räckte vanligen med litet övertalning. De kinesiska soldaterna var böjda för att betrakta de flesta européer och amerikaner som sina allierade (gudarna vete varför) och bekymrade sig mycket litet om femtekolonnare. Med hänsyn till denna frihet och om man betänker antalet rivaliserande specialkorrespondenter, vilkas tidningar alltid ropade efter ”ögonvittnesreportage” eller personliga bedrifter, så är det förvånansvärt att unge Pembroke Stephens, korrespondent för Daily Telegraph, var den ende av oss som dödades under striden i Shanghai.

Så här gick det till i slaget om Shanghai. En dag vid presskonferensen frågade Erik Nyström, en svensk korrespondent som kom från Peking under Chapeis sista dagar, major O. K. Yu var den nya kinesiska fronten befann sig. Major Yu pekade på sin stora karta som var fullsatt med nålar.

”Vår linje slutar alldeles väster om järnvägen, på andra sidan Jessfield Park”, förklarade han.

”Umm”, mumlade den ekonomiske svensken, ”jag tror jag ska ta Jessfieldbussen ut till fronten i morgon.” Och det gjorde han.

Människor stod på sina hustak och såg hur japanska störtbombare inför deras ögon släppte ner tontals med bomber över de kinesiska skyttegravarna, som var dolda bakom en horisont av tegel och murbruk. Gästerna på det flotta Park Hotel, som låg i säkerhet vid Bubbling Well Road, kunde sitta och se ut genom matsalens väldiga glasvägg i översta våningen medan de belåtet smuttade på sitt kaffe och kontrollerade de japanska batteriernas träffsäkerhet.

Utländska militärobservatörer i Shanghai hade också ett oförliknligt tillfälle att se striden från båda sidorna och samtidigt följa flottoperationerna från logeplats. Ehuru man aldrig tvivlade på stridens utgång, var den full av överraskningar och gav nya lärdomar i slaktandets konst. Många observatörer reviderade här sin uppfattning om Japans militära styrka och några började för första gången tro på möjligheten av en slutlig seger för Kina.

Det är ju diskutabelt om inte Japan begick ett stort strategiskt misstag genom att anfälla Shanghai vid den tidpunkt det valde. Det var säkerligen ett militärt misstag om en ”snabb seger” i norra Kina var målet, ty striden om Shanghai splittrade de japanska styrkorna, ökade i hög grad

fientligheternas omfattning, minskade utsikterna för ett senare konsolideringsförsök och stärkte Kinas politiska enighet och beslutsamhet. Som politisk strategi var detta drag ett typiskt japanskt misstag. I och omkring Shanghai och nedre Yangtzedalen fanns alla de tveksamma och obeslutsamma element inom Kinas ledande kretsar, som upprepade gånger spelat rollen av förrädare inom den nationella revolutionsrörelsen i samarbete med främmande kapital. När Japan misslyckades med att uppnå denna grupps underkastelse på ett tidigt stadium kanske detta i främsta rummet berodde på att Japan vid krigsutbrottet tillfogade dess intressen så svåra skador att dess inflytande på regeringen minskades och den materiella grundval rycktes undan, som annars kunde ha drivit dem att göra en kompromiss på bekostnad av norra Kina.

Japan skulle ha gjort bättre i att för tillfället dra sig tillbaka från Shanghai och lämna åt främmande makter att sköta dess intressen där. Dessa kunde på så sätt ha lockats in i en situation, som ställde dem i politisk försvarsposition gentemot Kina. Sedan kunde Japan ha koncentrerat sig på att grundligt rensa upp i norr, därefter hotat med en invasion av Yangtzedalen och, kanhända, med egen kraft och utländsk hjälp ha tvingat Nanking att underhandla om vapenstillestånd. Men att Nankingtrupper anlände till Shanghaitrakten i början av augusti var en utmaning, som japanerna var alltför stolta att inte låtsas om, eller djupare sett kanske den japanska imperialismens motsägelsefulla karaktär gjorde det nödvändigt att genast förintä de grunder för en kompromiss, som den ur politisk synpunkt skulle ha behövt. Hur som helst, när de japanska landstigningstrupperna förstärktes inom settlementet och kinesiska förstärkningar fördes fram mot dem längs Chapeigränsen, blev det tydligt att en sammanstötning var oundviklig.

Under drabbningens första dagar visade kineserna en stridsvilja och en militär skicklighet som de flesta inte hade tilltrött dem. Ansikte mot ansikte med direktelden från artilleriet på de fartyg, som låg på Whangpoo, drev de japanerna bakåt genom settlementet nästan ner i floden. Under en vecka var de invaderande trupperna i fara att fullständigt förintas. Japanernas undsättning hindrades av att det var omöjligt att utmanövrera kinesernas högra flank som stödde sig på det neutrala settlementet. Förstärkningar måste landsättas norrut längs en 20 mil lång front mellan Woosung och Liuho, vid Yangtzeffloden. Dessa landstigningsoperationer avslöjade något som en del observatörer ansåg vara ett av tecknen på Japans svaghet som militär makt.

Fastän de kinesiska trupperna endast skyddades av i hast uppförda försvarsverk, tog det japanerna nästan en vecka att genomföra en landstigning under skydd av ett dussin krigsfartyg och med faktiskt herravälde i luften. Sedan de hade byggt upp denna nya flank vid Liuho och sedan de samlat tillräckligt stora styrkor för att göra en offensiv därifrån, kunde de inte göra några betydande framsteg på flera veckor. Först efter två månaders ihållande bombardemang från fartygen och från landtruppernas artilleri lyckades japanerna bryta igenom de kinesiska linjerna så att de slutligen kunde tvinga kineserna att dra tillbaka sin högra flank från Chapei.

Allt detta gjorde klart för västerlandets militärobservatörer att när det japanska infanteriet ställdes ansikte mot ansikte med en beslutsam, modig och ungefär jämnstark fiende, så var dess "offensivanda" inte alls så fruktansvärd som man vitt och brett låtit påskina — en observation som ytterligare stärktes under Japans följande ödesdiga "försökskrig" med Ryssland vid Changkufeng och vid yttre Mongoliets gränser. Vid Shanghai framgick detta särskilt tydligt när japanerna efter att de brutit igenom kinesernas högra flank och tvingat den bakåt mot södra Soochow Creek, väster om settlementet, inte hade nog initiativkraft för att förvandla kinesernas reträtt till nederlag och flykt. I stället avancerade de så försiktigt att kineserna fick god tid att bygga nya ställningar, som tvingade japanerna att börja nya bombardemang och en ny offensiv.

I norr, där de mötte trupper med mycket sämre utrustning och få moderna försvarsvapen, drev ofta den japanska tankframstöten, som följde på artilleriet, kineserna på flykten så att infanteriet

kunde besätta de erövrade områdena med små förluster. Vid Shanghai däremot, där några av Kinas bästa divisioner befann sig bland de mer än en halv miljon man, som utgjorde försvaret, uthärdades artilleribombardemanget, och tankanfallen slogs gång på gång tillbaka. Artilleriet samverkade sällan med stridsvagnarna och användes endast en eller två gånger till att lägga en rörlig skärm som skydd framför det anfallande infanteriet. De främmande observatörerna märkte också att både artilleriet och bombflyget var ineffektiva även i en annan uppgift. De lyckades inte avbryta förbindelserna med de främsta ställningarna. Ända till några få dagar före stridens slut använde kineserna motortransporter nära sina främsta linjer, fastän japanerna hade alla möjligheter att hindra dem med 500 plan i luften mellan Shanghai och Nanking och praktiskt taget intet motstånd.

Likväl hade den väldiga övervikten i eldstyrka oundvikligen sin effekt, även om den ofta ödslades bort vid bombardemang av försvarslösa byar och beskjutning av hjälplösa flyktingar, ty den ena kinesiska ställningen efter den andra sköts sönder. Tusentals ton stål, från luften, från artilleriet och från fartygskanonerna östes ner över Chapei, som enligt militärexperterna utsattes för den våldsammaste eldkoncentration som någonsin drabbat någon plats på jorden, och kinesernas förluster uppgick till ett sådant antal att det var tydligt att de inte kunde härda ut länge.

De kinesiska truppers lugna heroism under detta fruktansvärda bombardemang var rörande att se och nästan ofattbar. Frånvaron av nerver och fatalismen inför döden är tillgångar hos de kinesiska soldaterna som knappast någon västerländsk folkas äger. Jag minns att jag tog intryck av denna till synes absoluta ligkiltighet inför döden när jag en dag — som jag tyckte i en hel evighet — jagades av ett koppel japanska bombflygare. Jag befann mig tillsammans med major Evans F. Carlson, den biträdande amerikanska flottattachén, bakom den kinesiska frontlinjen söder om Soochow Creek, dit vi hade begivit oss på en rekognoscering för att ta reda på den nya kinesiska linjen.

Vi promenerade i riktning mot Rubicon (ja, just *Rubicon*) när vi passerade ett batteri kinesiska haubitzer som i skydd av några träd besköt japanerna i norr. Plötsligt bullrade en eskader japanska bombplan fram över våra huvuden och tömde sin last i närheten av batteriet. Vi rusade ner från vägen så fort vi kunde men hann endast kasta oss ner bredvid ruinen av ett hus innan en ny bombsalva föll precis på den plats där vi hade stått. Vi rusade upp och kastade oss ner på nytt; och då vi för tredje gången tittade oss omsåg vi en serie explosioner vid sidan av huset just där vi nyss legat. Samma sak hände flera gånger; japanerna bombade längs en linje utan mål, men hela tiden strax bakom oss. Vi väntade varje ögonblick att bli beskjutna med kulsprutor tills vi, ur stånd att springa längre, kom till en smal å, där vi gled ner för strandslutningen och klämde oss platta i det lilla skydd den erbjöd.

Det kom en ny eskader, som emellertid passerade förbi oss, och då jag kikade upp såg jag den fälla sina bomber i en trädunge en liten bit längre bort. Nästa eskader flög längre åt väster och vi kröp upp på fältet igen och kände det som om vi hade räddats genom ett under. Då fick jag syn på en ung vaktpost på knappast mer än 16 år, som kröp fram bakom en gravsten bland träden. Han rättade på sin hjälm och sökte reda på sitt gevär, som han hade tappat när han kastades omkull under anfallet. Han återtog sin post och hälsade glatt på oss när vi kom fram. Jag talade med honom och fick reda på att han föregående natt befunnit sig i en skyddsgrav vid främsta linjen tillsammans med 17 andra soldater, när en bomb föll ner bland dem och dödade allihop utom honom själv. Inte förrän efteråt slog det mig hur förvånansvärd hans kallblodighet och självbehärskning var i detta ögonblick, då han varken hade några kamrater eller någon officer inom synhåll.

Tidigt i november hade de kinesiska förlusterna stigit till över 150,000 man och försvarets

kostnader började bli märkbara bland Nankings reducerade bästa reserver. Några av Kinas bästa divisioner var decimerade och kolossala mängder av materiel hade offrats. För sent försökte kineserna iordningställa nya starka ställningar i den halvavslutade betongförsvarslinjen 80 mil öster om Shanghai, som sträckte sig från Yangtze åt söder genom Soochow till Hangchow. Men innan förstärkningar kunde föras fram för att hålla denna linje, lyckades japanerna göra den landstigning vid Hangchowbukten som avslutade striden. De trängde hastigt inåt landet från bukten, nådde fram till Sunkiang och Minghong bakom kinesernas högra flank och tvingade försvarsstyrkorna att börja en allmän reträtt den 9 november. Vid denna tidpunkt sände japanerna, enligt sin vana efter en seger, upp en ballong högt över Chapei med en lång banderoll med självberömande tecken hängande ner från den; och det inträffade den dagen endast en sak som kunde lätta upp den annars oblandat dystra stämningen. Christine Diemer, *Reuters* kvinnliga reporter, som såg ballongen sväva över elden och röken, skyndade sig upprörd ner från sin observationsplats högst upp på The Cable Building och sände av ett telegram till London om japanernas nya hemliga vapen — den ”svävande bomben”.

Under två dagar höll sig emellertid de kinesiska eftertrupperna kvar i Nantao, en del av den kinesiska staden söder om franska koncessionen, och där kunde vi se slutet på dramat. Aldrig mer tror jag det skall bli möjligt för blott och bart åskådare att få en sådan överskådlig närbild av en pågående strid som den vi fick av det sista motståndet från Nantaos försvarare. Endast en smal remsa på 50 fot av Siccawei Creeks långsamt flytande vatten bildade gränsen mellan franska koncessionen och kinesiskt territorium och skilde oss från slagfältet. Jag klättrade upp på den rankiga balkongen till ett kinesiskt hus, som vände framsidan mot the Creek, och slog mig ihop med ett halvt dussin fotografer, som måste ha fått den mest fullständiga film av en drabbning som någonsin gjorts utanför Hollywoods ateljéer. Jag såg den aldrig på vita duken, men jag kan föreställa mig Amerikas blaserade publik intala sig att alltihop gjorts med hjälp av speglar.

Nere till höger om the Creek såg vi japanerna försiktigt smyga sig från betäckning till betäckning bakom sina tanks som körde några fot framåt och sedan stannade, fyllde luften med eldknatter och drog sig tillbaka. Mitt emot oss, inte längre än att man skulle kunnat kasta en boll dit, spydde en kulspruta eld ur den fyrkantiga munnen i en betongbunker, vilken byggts på vänstra stranden av en smal kanal som grenade ut sig från Siccawei. En lång rad av uppstöttade hyddor som lutade sig ut över kanalen var fyllda av kinesiska prickskyttar. Någonstans bakifrån dånade artilleriet och granaterna visslade i luften. Förtöjda på den kinesiska sidan av the Creek låg några sampaner på vilka människorna nonchalant satt och åt sitt ris, tills plötsligt en kulspruta riktade sin heta kul-kärve mot dem och de gömde sig under sina hampmattor. Jag fick aldrig veta om de blev dödade. Bombplan visade sig och satte eld på en rad hyddor. Flera plan, som störtök över en kinesisk bunker, avslutade sitt anfall med att låta kulsprutorna svepa över kanalstranden från en höjd av 200 fot. Japanerna bombade längs hela the Creek och på balkongen skakade vi som tärningar i en bägare. Jag såg det japanska infanteriet smyga sig fram bakom de raserade murarna på andra sidan the Creek och göra sig berett för en framstöt över kanalen. Flera tanks körde fram och öste sin eld ner i en bunker vid skärningspunkten mellan kanalen och the Creek. En granatkastare fick slutligen in en fullträff och jag såg några kineser i hjälmar krypa ut och dra sig bakåt. Eldsvådor lyste klart över hela Nantao. De anfallande sände ut en rökridå som så småningom svepte in hela området. Ungefär hundra yards neråt kanalen kunde jag slutligen i den tjocka röken urskilja en rad japaner som kröp över en pontonbro vilken lagts ut framför dem. Kineserna drog sig tillbaka.

Vi begav oss tillbaka till staden efter film. Vid Metropoli stötte jag ihop med Malcolm Mac Donald, *Times* korrespondent som senare skulle göra krigets mest dramatiska skildring, den om sänkningen av *U. S. S. Panay*, som han var ombord på då den bombades av japanerna ovanför Nanking. Mac slog sig ihop med mig, fast han bittert klagade över att jag tog honom från hans

lunch, och vi tog reda på Evans Carlson för att bege oss tillbaka och leta reda på "fronten", som snabbt flyttade sig. Den befann sig nu några kvarter längre åt öster. Vi begav oss till den franska kraftstationen och lyckades komma in i byggnaden och upp på plattformen på ett vattentorn alldeles bredvid the Creek. Jag lade märke till Pembroke Stephens' stora gula bil som stod parkerad nere på gatan ett halvt kvarter längre bort, men jag såg inte Stephens någonstans och antog att han var i något av husen längs the Creek.

Vattentornet var den högst belägna punkten längs Siccawei. Det nådde 100 fot över kraftverket nedanför och från dess topp kunde man se striden i fågelperspektiv. Vi befann oss på den lägre plattformen och skulle just klättra upp, när en plötslig skur av kulor svepte över byggnaden, tydligen från japanska kulrutor som var uppsatta på en byggnad längre ner vid the Creek. Lyckligtvis fanns det en betongvägg som sköt fram till höger och som skyddade oss, men kulorna pepprade tornet över oss. Elden blev hetare och vi klev ner och gick in i kraftverket. Kulor splittrade det tjocka glastaket och murbruk regnade ner över turbinerna. Efter fem minuter blev det ett uppehåll och vi gick ut igen, denna gång en och en på en trälist längs en betongvägg under tornet, varifrån vi kunde se ut över the Creek och ta bilder men ändå ha skydd mot en ny attack.

Under min fot var en stor röd pöl.

"Titta här", sade jag till Mac och Carlson, "är det här färg eller blod? Jag kommer inte ihåg att jag såg någon färg här nyss."

Medan vi funderade över färgen hördes ett skrikande utanför och när vi tittade över muren såg vi kinesiska trupper som trängde igenom taggtrådsstängslet till franska sidan av Siccawei. Kineserna var nu fullständigt inringade och ytterligare reträtt skulle inom kort ha fört dem inom skotthåll för de japaner som kom från Whangpostrandens vid Nantao. Gevär, bajonetter, pistoler, granater, ammunition, gasmasker och stålhelmar tornade upp sig i högar på gatan; där fanns souvenirer för den som ville ta. Trupperna bestod av mycket unga män, många av dem tycktes knappt vara i boy-scoutåldern. Kommendanten för franska garnisonen, som hade kommit dit talade vänligt till dem, berömde dem för deras tappra motstånd och försäkrade att de inte skulle utlämnas till japanerna.

Jag lade märke till att Carlson saknades. Då jag tittade mig omkring fick jag se honom klättra upp i vattentornet. Sedan jag tagit några fler bilder gick jag efter honom, men när jag skulle klättra upp i tornet mötte jag några upprörda fransmän, som kom ner. Sedan såg jag att en av dem var sårad. Jag gick ett steg tillbaka och tittade upp i spiraltrappan: ännu en sårad man haltade ner, översköld av blod. Efter dem kom Carlson och flera andra bärande på Pembroke Stephens. Det var Stephens' blod och inte färg, som hade åstadkommit de röda stänken vid mina fötter nere på plattformen. Han var död.

"Jag såg en fot som hängde ner från taket på tornet", berättade Carlson för mig, "och så gick jag upp för att titta efter. När jag kom upp låg Stephens där i en blodpöl och två sårade och flera andra utlänningar låg där i en hög på magen, paralyserade av rädsla."

Stephens hade blivit skjuten genom huvudet och genom ljumsken. Den skur av kulor som hade drivit oss in i kraftstationen hade tydligen varit riktad mot dessa män uppe på tornet. Vilken plats att bli utsatt för ett anfall på: en liten plätt 100 fot upp i luften som inte erbjöd någon möjlighet att undkomma eller röra på sig. De kunde inte göra annat än stanna där och ta emot.

Det var den 11 november och nästan under Shanghaidrabningens sista timme. Stephens bar ännu en röd vallmo i knapphållet, vapenstilleståndsdagens symbol.

4. Större än Gud

Jag känner att någon makt, ännu större än Gud, har inspirerat våra soldater.
General Sugiyama

Det var sannolikt ett stort taktiskt misstag att sätta in så mycket av Kinas knappt tilltagna reserver i en inledande ställningsstrid, i vilken de inte hade någon möjlighet att mäta sig med fienden i eldkraft. Istället kunde kineserna lätt ha lockat en då i hög grad förmätn fiende in i landet innan han egentligen fått några förstärkningar, och sedan kunde de i den gynnsamma terrängen väster om Shanghai ha samlat sina styrkor till ett överraskande flankanfall och möjligen vunnit en betydande seger.

De tyska rådgivarna tillrådde ivrigt en sådan taktik. De ville att huvudmotståndet skulle läggas längs efter och på andra sidan om Soochow-Hangchowlinjen. På så sätt kunde kontakten ha upprätthållits med ringa förlust i utbildat folk och materiel, utan att de kinesiska reserverna uttömts och möjligheterna till motattacker och manövrer kastats bort.

Den kinesiska staben hade utan tvivel skäl för att inte bry sig om detta råd, men ett av dem var dess egen självöverskattning. Efter några framgångar i ställningskrig mot den kinesiska röda armén inbillade sig verkligen många högre officerare vid den tiden, att de var i stånd att slå tillbaka kraftiga anfall längs en fast front från en armé som Japans. Katastrofen vid Nanking grusade det mesta av dessa förhoppningar, men det var inte förrän efter förlusten av Hankow som den bittra sanningen gick upp för många. Och denna var helt enkelt att Kina som helhet nu befann sig i ett militärt läge, som påminde om de kinesiska rödas i förhållande till Kuomintang och nödvändigtvis måste anta många av dessas militära, ekonomiska och politiska principer för att kunna fortsätta striden.

Sedan japanerna en gång brutit igenom kinesernas högra flank stoppades deras frammarsch inte förrän de nådde Nanking. Kineserna hade försummat att göra i ordning starka ställningar för att säkra sin reträtt från Shanghai; transporterna stockade sig fullständigt, stabsarbetet bröt samman och för en tid fanns det inget enhetligt befäl över armén. Om kineserna åtminstone hade förstått den nya situationen, övergivit staden och dragit sig tillbaka för att ordna linjer i norr och väster så hade inte förlusterna behövt bli så förfärliga. Men till och med Chiang Kai-shek tycks ha haft någon sorts barnslig tilltro till effektiviteten hos Nankings gamla murar, och han dröjde alltför länge med att ge order om stadens evakuering.

Obetydliga förberedelser hade gjorts för förstörelsearbete, ehuru man haft gott om tid att spränga byggnader och anläggningar som kunde vara av militärt och ekonomiskt värde för Japan. Den ”brända jordens” politik hade general Pai Tsung-hsi till upphovsman. Han var en av de skickligaste strategerna i Chiangs stab, men han hörde inte till favoriterna i de inre kretsarna och hans råd tog man lika litet hänsyn till som till tyskarnas. I själva verket blev kommunikationsministeriet den enda byggnad av betydelse som sprängdes före reträtten. Japanerna övertog arsenalen nästan orörd, tillsammans med viktiga fabriker, kraftstationen, järnvägar och rullande materiel, färjor, regeringssjukhus, alla de administrativa byggnaderna, kolossala mängder ammunition och transportmedel samt Nankings militärakademi med hela dess utrustning. Japan fick här tillräckligt mycket materiel för att utrusta en marionettarmé, och en stad så rik på byte att man ännu efter tre månader höll på att forsla bort det.

Fastän kriget hade varat i fem månader när Nanking föll, hade föga gjorts för att organisera folket, även i själva huvudstaden. En halv miljon eller mer evakuerades på ett eller annat sätt men inte i överensstämmelse med någon plan från regeringen. Det existerade ingen civil organisation som samarbetade med militären. När de utsvulna trupperna passerade genom staden, uttröttade

efter sitt långa återtåg fanns det ingen välkomstkommitté, som hälsade dem eller uppmuntrade dem ens med vatten och bröd. Och ändå bevarade trupperna till största delen sin disciplin. Frånsett en eller annan soldat, som tog en varm bulle eller något annat liknande, när de passerade öppna butiker på gatorna, så lämnade de plundringen åt de segerrika japanerna. Då regeringen saknade varje som helst organisation, som kunde ta hand om befolkningen, så kunde den inte göra något bättre än att acceptera några utlänningars erbjudande att ordna en så kallad internationell säkerhetszon inom staden för flyktingar.

Japanerna trängde in i Nanking den 12 december medan kinesiska trupper och civila ännu höll på att dra sig tillbaka till Yangtze-flodens norra strand och trängdes vid den enda återstående porten. Den största förvirring uppstod. Hundratals människor besköts med kulsprutor från de japanska planen eller drunknade när de försökte ta sig över floden; ytterligare hundratals fångades i den flaskhals som bildades vid Hsiakuanporten, där kropparna tornade upp sig i högar på fyra fot. Upplösningen av all lag och ordning under dessa sista timmar var ousäktlig och kom många människor att acceptera den japanska ockupationen som ett välkommet ”återupprättande av lag och ordning”.

Vilken desillusion som väntade dem!

Den vidriga historien om Nankingmassakern är nu väl känd över hela världen. Enligt en uppskattning som jag fått av medlemmar av Nankings internationella hjälpkommitté — vilken, i förbigående sagt, leddes av en tysk affärsman, herr John H. D. Rabe, som bar Hitlers högsta nazistiska utmärkelsetecken — mördade japanerna inte mindre än 42,000 människor endast i Nanking och därav en stor procent kvinnor och barn. Man har beräknat att 300,000 civilpersoner mördades av japanerna under deras marsch från Shanghai till Nanking, ungefär samma antal som den kinesiska arméns förluster uppgick till.

Alla kvinnor mellan 10 och 70 års ålder utsattes för våldtäkt, och stacks sedan ofta ner med bajonetterna av druckna soldater. Mödrar fick se sina barn halshuggas innan de själva utsattes för våld. En moder berättade att hon blivit våldtagen av en soldat, som blev irriterad när hennes barn skrek och lade ett täcke över dess huvud och kvävde det och sedan avslutade sin handling. En del officerare som ledde dessa plundringar förvandlade sina kvarter till harem och gick varje natt till sängs med en ny fånge. Våldtäkt ute i det fria var ingenting ovanligt. Under mer än en månad släpptes ungefär 50,000 soldater lösa i staden i en orgie av våldtäkt, mord, rov och utsvävningar som aldrig i modern tid haft sin like.

Tolvtusen affärer och hus plundrades på alla varor och möbler och sattes sedan i brand. Civila berövades alla sina personliga tillhörigheter och japanska soldater och officerare stal bilar och rickshas och andra fortskaffningsmedel, i vilka de förde sitt byte till Shanghai. De trängde in i de utländska diplomaternas hem och mördade deras tjänare. Soldaterna gjorde som de ville; officerarna var antingen med själva eller också ursäktade de sina mäns uppförande med den förklaringen att eftersom kineserna var ett besegrat folk hade de ingen rätt att vänta ”speciell hänsyn”. Man måste komma ihåg, som general Sugiyama sade, att ”krafter som till och med är starkare än Gud har inspirerat våra män”. Sanningen var att befälhavare som själva deltog i den stora plundringen även måste tillåta sina soldater att göra det. Japanska ambassaden stod förfärad men maktlös inför skådespelet. Den kunde inte ens för sin egen del få en bil från den japanska armén och måste vädja till internationella kommittén om hjälp med transporter.

”Praktiskt taget varenda byggnad i staden”, skrev en av de främmande observatörerna, ”har upprepade gånger blivit plundrad av soldaterna, även de amerikanska, brittiska och tyska ambassadernas residens, och en stor procent av all utländsk egendom har stulits. Fordon av alla

slag, mat, kläder, sängkläder, pengar, klockor, filtar och tavlor var mest eftersökta ... De flesta butiker, som först varit utsatta för snatteri av alla och envar, plundrades sedan systematiskt av grupper av soldater med lastbilar, ofta under ledning av en officer.”

Den internationella ”säkerhetszonen”, som var fylld av 250,000 skräckslagna flyktingar blev i själva verket en farozon för de icke stridande och en bumerang för dess välmenande organisatörer. De senare trodde naivt nog att japanerna skulle respektera deras fristad med hänsyn till opinionen i utlandet. Det japanska kommandot erkände aldrig officiellt det fridlysta området, men många kineser stannade där, övertygade om att de var säkra under de allsmäktiga symbolerna stjärnbaneret, Union Jack och hakkorset. I verkligheten blev platsen ett koncentrationsläger från vilket japanerna utan svårighet kunde släpa ut tusentals män och kvinnor till en fruktansvärd död.

Dag efter dag trängde japanerna in i zonen för att gripa kvinnor med vilka de kunde tillfredsställa de lystna hjältarna. Unga flickor släpades bort från de amerikanska och brittiska missions-skolorna, fördes till soldatbordeller och hördes aldrig mera av. En dag läste jag i ett brev, skrivet av en av missionärerna inom zonen, om en sällsam handling av patriotism som utförts av några sångflickor, vilka tagit sin tillflykt dit tillsammans med sina ärbära medsystrar. Missionärerna visste om deras närvaro i zonen och frågade dem, ansatta av en del matronor, om någon frivilligt ville stå japanerna till tjänst så att icke-professionella kvinnor därigenom skulle skonas. De avskydde fienden lika mycket som de övriga men efter en stunds överläggning trädde de fram nästan allesammans. Säkerligen måste de på detta sätt ha återköpt den dygd som sådana kvinnor kan anses ha förlorat, och en del av dem offrade sina liv på detta sätt, men så vitt jag vet fick de aldrig något posthumt erkännande eller någon Den lysande jadens orden.

Tusentals män fördes ut från zonen för arbetstjänst, som det kallades, radades upp och sköts. Ibland användes de för bajonettövningar. När segrarna blev trötta på sådana beskedliga tidsfördriv, band de sina offer, hällde fotogen över dem och brände dem levande. Andra fördes ut till tomma skyttegravar och befalldes att föreställa kinesiska soldater. Sedan förde japanska officerare sina män till anfall för att erövra dessa ”fientliga ställningar” och stack ner de obehäpnade försvararna med bajonetterna. Underliga skepnader släpade sig till missionssjukhusen: män med bortbrända ögon, öron och näsor eller med till hälften avskurna halsar, men ändå på något vis vid liv.

Amerikansk egendom, de flesta sjukhus, skolor och religiösa byggnader utsattes gång på gång för intrång och undersökning, amerikaner blev ideligen hånade, förolämpade och misshandlade när de försökte ge mat och husrum åt flyktingar vilkas hem bränts av erövrarna. Den amerikanske konsuln, John Allison, som talar flytande japanska blev utan anledning slagen i ansiktet av en japansk officer. Under tiden bombade, sänkte och besköt japanska flygplan några mil uppför Yangtze den amerikanska kanonbåten *Panay*. De angrep också två andra amerikanska fartyg, som var tydligt utmärkta med stora flaggor målade på däck, varvid många ombord dödades och sårades. På andra ställen i Centralkina och Nordkina samlades hundratals protester mot förstörelse av amerikansk egendom eller överfall på amerikaner eller inblandning i deras legitima intressen, på hög, för att senare deponeras hos utrikesdepartementet. Men amerikaner fortsatte att med god förtjänst sälja till Japan all den krigsmateriel det behövde.

Det är mycket intressant att jämföra den skada som uppkom genom de militära operationerna med den skada som orsakades av den långa ”segerfesten” i Nanking. Av de totala skador, som tillfogats byggnader och deras innehåll och som internationella hjälpkommittén¹ uppskattat till ett

¹ *War damage in the Nanking Area*, Dr. Louis S. C. Smythe for the Nanking International Relief Committee, Nanking, June, 1938, sid. 14.

värde av 246,000,000 kinesiska dollar, hade mindre än en procent orsakats genom militära operationer och resten i första rummet genom plundring och eldsvådor. Flyttbar egendom för mer än 143 miljoner dollar blev stulen (konfiskerad statsegendom naturligtvis icke medräknad).

Den del av landsbygden som låg i arméns väg led också lika svårt, vilket framgår av de undersökningar som internationella kommittén gjorde i början av år 1938. Deras undersökning¹ omfattade endast fyra och en halv *hsien* i Nankings omgivningar med en folkmängd på 1,080,000. Förlusterna i byggnader, arbetsdjur, lantbruksredskap, förråd av säd och fördärvad skörd uppgick till ungefär 41 miljoner dollar. Två femtedelar av alla lantgårdar inom området förstördes av eld, 123,000 bufflar, oxar och åsnor slaktades eller stals och 661,000 lantbruksredskap förstördes. Tusentals hackor, räfsor och vattenhjul bröts sönder och brändes upp och metalldelarna samlades som skrot och skickades till Japan. Ofullständiga uppgifter, som hopsamlades genom att kommittémedlemmar gick ur hus i hus och frågade, visade att 22,490 män och 4,380 kvinnor av lantbefolkningen dödats av japanerna. Av de dödade kvinnorna var 83 procent över 45 år. Om dessa uppgifter är riktiga, och undersökningen är den mest detaljerade som företagits i något berört distrikt, kan man ana sig till katastrofens omfattning i byarna genom att multiplicera dessa resultat med de många hundratals *hsien* som ockuperats på annat håll. Den citerade undersökningen gällde dessutom endast 100 dagar för de undersökta fyra och en halv *hsien*.

I Japans kontrollerade press infördes de vanliga löjliga redogörelserna för det hjärtliga mottagande de japanska trupperna rönte överallt som kinesernas välgörare och befriare ur förtrycket, och man återgav arrangerade fotografier av soldater som gav kinesiska pojkar och flickor godsaker. Men armén kunde inte undanhålla världen sanningen eller dölja den för japanerna i Kina. Några japaner i Shanghai kände djup skam och förödmjukelse. Jag kommer till exempel ihåg att jag en kväll talade med en japansk vän, en liberalt sinnad journalist, som räddade livet genom att han behöll sina åsikter för sig själv, och vars namn jag inte nämner för hans egen skull.

”Ja, det är sant alltihop”, tillstod han oväntat när jag frågade honom angående några terrorrapporter, ”det är bara det att fakta i själva verket är ännu värre än de historier som hittills publicerats.” Han hade tårar i ögonen och jag tror att hans sorg var uppriktig.

Men ännu medan extraupplagorna i Tokyo bebådade ”slutet på kriget” började många klarsynta japaner förstå att i och med stormningen och plundringen av Nanking hade fiendligheterna förlängts på obestämd tid. Genom sina repressaliemord och plundringar vid nedre Yangtze kanske Japan vunnit en militär seger, men inte något politiskt avgörande. Alla de regionala motsättningar som Japan trodde automatiskt skulle orsaka Kinas inre sammanbrott mildrades i hög grad av den skoningslösa framfarten. Bland Kinas kapitalägande klasser krossades många förhoppningsfulla illusioner om att man skulle kunna samarbeta med

Japan. Allvarligast var att den splittrade de politiska och ekonomiska krafter, som fanns koncentrerade i denna trakt och vilkas dominerande inflytande i landet det var absolut nödvändigt för Japan att kunna utnyttja, om det skulle kunna tvinga igenom sina villkor och uppnå politisk fred med centralregeringen.

Här avslöjade japanerna en politisk oskicklighet, vilken, som vi skall se i en senare analys, blev den svagaste punkten i deras erövringsstrategi.

När armén misslyckades med att efter Nankings erövring tvinga fram en uppgörelse genom förhandlingar hade den inget annat alternativ än att utsträcka invasionen till att omfatta hela Kina. Vad som i början varit endast en ”kolonialexpedition” med annektering av de norra provinserna

¹ A. a. sid. x8 f.

som mål, utvidgades nu till en kamp på liv och död om herraväldet över en kontinent. De armékretsar, som ursprungligen hade yrkat på detta fälttåg för att göra Nordkina och Inre Mongoliet till flankbaser för en attack mot Sovjetryssland, såg därför sina planer skjutas åt sidan.

Undanskjutna blev också flottans planer på en ”expansion söderut” för att annektera Europas besittningar i Fjärran östern i samband med det kommande europeiska kriget.

Men under några veckor försökte armén verkligen tro sina egna påståenden att den hade ”brutit Kinas motståndsvilja” vid Nanking. Firandet av ”krigets slut” och militärparaderna fortsatte under flera veckor, då ett kraftigt förföljande skulle ha förorsakat de retirerande kineserna ett avgörande nederlag. Under det andrum som de sålunda fick kunde kineserna reorganisera armén och bilda nya linjer i väster. Vid de nya baserna i det inre av landet påbörjades ett program för inskrivningar och utvidgad militärutbildning.

Fem månader senare hade moralen stigit i så hög grad, och taktiken förbättrats så att Kina kunde vinna sin första betydande seger i kriget i det nu ryktbara slaget vid Taierhchuang — en händelse som definitivt gjorde slut på myten om japanernas oslagbarhet.

III. JAPAN "UTROTAR KOMMUNISMEN"

1. Dödande gudar

Den enda grundsats som leder Japan är himmelens väg.

Baron Kiichiro Hiranuma

Även om man måste erkänna att "i ett fredligt samhälle begås grymheter lika ryktbara som krigets grymheter", som Thurman Arnold säger, och att ingen av oss är oskyldig till att tolerera hundra olika slag av grymhet i det dagliga livet, att varje ras är i stånd att återfalla till barbari under krig, måste man ändå medge att ingen annanstans i vår tids värld har den avsiktliga tillbakagången blivit så grundligt satt i system som av den japanska armén. Djuren i djungeln dödar vanligen endast när de är hungriga eller anfalls; de har tydligen föga nöje av själva dödandet. Sadismen är något som måste odlas även hos mänskliga varelser. Dess utbredda förekomst bland gudarna i uniform kan endast förstås som en reflex av det samhälle som fostrar dem.

En anglosaxisk baby som hamnat hos en kannibalstam skulle förmodligen, om den inte blev uppäten, växa upp och själv bli kannibal. Om man vänder på processen, skulle kannibalbarnet som fått en hygglig uppfostran mumsa på sina morötter med samma förtjusning som George Bernard Shaw. En av de mest behagliga män jag någonsin träffat var den papuanske major domus på en holländsk farm, där jag en gång bodde på Bali. Han var son till en papuansk kannibal och hade tagits från djungeln som liten baby. Han bar fortfarande en väldig ring i näsan men han talade flytande holländska, malajiska, franska och engelska, var en duktig föreståndare för egendomen och föredrog vegetarisk föda. I norra Luzons vildmarker träffade jag en igorotläkare, vilken som barn hade förevisats i Amerika tillsammans med den vilde mannen från Borneo. En missionär hade räddat honom och uppfostrat honom. Hans far hade varit en av de skickligaste huvudjägarna i sin stam, vars nakna unga hjältar ännu i dag i smyg samlar huvuden. Men doktorn sade att han föredrog att bota en människas stela nacke framför att skära av den.

Vad som gör den japanska armén så gåtfull för västerlänningar är att läkaren och huvudjägaren ännu existerar sida vid sida liksom hos igoroterna, med vilka japanerna är rasfränder. Men igoroterna har inga bombplan. Armén behåller traditionerna från huvudjägarnas dagar på samma gång som den behärskar den moderna medicinens teknik och krigets "vetenskap". Detta gäller mer eller mindre inom hela det japanska samhällslivet: handen arbetar med moderna maskiner medan sinnet lever i en absurd feodal värld med stamgudar, vidskepelse, tabuföreställningar och fetischer. Men skilljemuren mellan de två världarna blir för varje dag allt svagare och när den störtar samman kommer det att orsaka Japans svåraste jordbävning.

En del människor tror att Meijireformationen år 1868 avskaffade feodalismen i Japan. I själva verket gjorde den endast slut på vissa politiska och ekonomiska former av feodalism, samtidigt som den bevarade andra som var nödvändiga för utvecklingen av den japanska monopolkapitalismen och militarismen. Det var ingen verklig revolution, utan en revolution som förebyggdes. Det var en restauration av den teokratiska staten, vilken gjorde det möjligt för klanväsendet att kvarleva inom armén och flottan och skyddade den jordägande lantadeln, den autokratiska aristokratin och den nya plutokratin genom att tillvälla sig kontrollen över en ny produktionsordning.

Mycket av den gamla feodala ritualismen och vidskepelsen återupprättades och uppsnyggades till en orimlig existens vid sidan av sådana importerade sanningar som människan har upptäckt genom vetenskapen. I dag får den stora massan lära sig att kejsaren bokstavligen är gud och miljoner japaner skulle kunna döda människor med andra gudar för att bevisa det. Adeln har sin

andel i denna gudomlighet. Det har även polisen, armén, flottan och alla som arbetar för kejsarens sak och som levande eller döda måste vördas och fruktas. Den kejsarliga viljan är ofelbar.

För gemene man görs denna lära behaglig genom att även han är en gud och blott och bart genom sin födelse överlägsen Jesus, Mohammed, Darwin, Newton, Einstein eller president Roosevelt. Detta erfar han åtminstone i sitt eget hem där han dyrkas av sina kvinnor, de lägst stående varelserna på japanernas sociala stege, vilka husets herre kan utnyttja ekonomiskt som bytesvara när han så önskar. Dessutom blir han en nationell gudahjälte om han dör för sin kejsare och får automatiskt inträda i Shintohelgedomen tillsammans med krigets gudar från forna dagar. Lär ett barn detta från den dag det förstår tal och man har den moderna japanske soldaten, alldeles som papuanerna bli förstklassiga kannibaler genom att förhårliga kannibalismen och nazisterna får ”rena arier” ur en cocktail av kromosomer.

Den andliga fostran inom den japanska armén är grundad på den feodala ”bushido”-lagen som praktiserades av samuraierna under shogunernas tid. Den lär sträng lojalitet och självpoffring. Den lär också ridderlighet mot jämlikar. Men den japanske soldaten har ingen jämlike även om det skulle vara möjligt att förena ridderlighet med en kulspruta. Bushido som den existerar idag är ofta endast en sanktion för fanatiskt dödande. För mindre än hundra år sedan kunde vilken samurai som helst (en vanlig legoknekt hos en daimyo eller feodal hövding) pröva sitt svärd när det föll honom in genom att hugga huvudet av första bästa ofrälse som var nog olycklig att möta honom. Han kunde råka illa ut endast om han misslyckades i att med ett enda slag hugga av föremålet som förnärmat honom. Det är inte svårt att förstå var den japanske soldaten idag får traditionell sanktion för samma övningar i Kina.

Andra brutaliteter förhårligades på samma sätt. Så utgörs till exempel ett av de stordåd, med vilka skolbarnen övertygas om den kejsarliga arméns oövervinnelighet, av Hideyoshis invasion på Korea. De segerrika trupperna förde vid detta tillfälle med sig tillbaka 30,000 öron och näsor,¹ med vilka de uppbyggde hovet i Kyoto. Att känna fasa vid åsynen av stympning och människoblod ansågs som ett tecken på feghet och varje ung gosse var angelägen om att visa sin tapperhet. Under den massaker på 6,000 koreaner i Japan, som leddes av armén och polisen vid tiden för jordbävningen år 1923, utfördes en del av morderna och tortyren av kvinnor och av unga pojkar i tonåren.

Nelson Johnson, den amerikanske ambassadören i Kina, sade en gång till mig att vad som förvånade honom var inte att det begicks grymheter — han förstod att varje armé kan göra sig skyldig därtill tillfälligtvis — utan att japanerna kunde uppamma vanan vid grymhet utan att det hade någon synlig inverkan på disciplinen. Svaret är att sadismen är i sig själv en del av den disciplin som ålägges soldaten. De japanska officerarna tycks aldrig vara nöjda när de fått en ny kontingent rekryter förrän de prövat ömfotingarna genom att låta dem delta i någon skändlighet. De korrespondenter som befann sig i Shanghai under 1932 års krig kan bekräfta att några japanska officerare på kapplöpningsbanan i Kiang-wan radade upp ett antal fångna civilpersoner, däribland även kvinnor och barn, och befallde de nykomna soldaterna att öva sig i bajonettanfall mot dem. Om en soldat gjorde en fumlig stöt måste han göra om den tills han fulländat sin teknik eller övervunnit sin ängslan. Det finns utländska ögonvittnen till liknande övningar på många håll sedan 1937.

På samma sätt uppmuntras våldtäkt från de överordnades sida. Japanska kvinnor är en handelsvara och miljoner av dem betingar i öppna marknaden ett lägre pris än deras vikt i kött.

¹ James B. Scherer, *Japan Defies the World*, N. Y., 1938.

Försäljningen av jungfruliga japanska flickor till rika godsägare och köpmän kan betraktas som en form av legaliserad våldtäkt. Kyskhet är en erkänd dygd i den japanska asketismen, men ingen moralisk skamfläck vidlåder otrohet. För den utfattige bonden finns det emellertid en ekonomisk barriär.

Officerare uppmuntrar ibland bondpojken till att betrakta kriget som ett medel med vilket han kan visa sin manlighet lika väl som sin tapperhet. Fattiga japanska kvinnor måste offra sin kyskhet på uppfordran av männen. Vilken hänsyn kan då de arma kinesiska kvinnorna vänta? Det är i själva verket en stor ära som vederfars dem. Kvinnan är handelsvara i Japan; försäljningen och distributionen av kvinnor är en av nationens stora näringsgrenar. År 1931, när den japanska armén började skapa ett paradiset i Östasien, avslöjade den officiella regeringsstatistiken¹ att japanska sjukhus *varje dag* i medeltal mottog till behandling 1,023,914 registrerade prostituerade. Men den japanska armén visade inget intresse för att rätta till detta missförhållande i hemlandet. Den var alltför upptagen med att över världen ropa ut Chang Hsueh-liangs bedrifter i Manchuriet. 1937 hade den drivit bönderna så djupt ned i fattigdom att antalet registrerade förmedlare av prostituerade nådde en ny toppsiffra, nämligen 5,630 endast i Tokyo.

Japanerna satte sig i besittning av andra kinesiska handelsvaror och företag utan att betala. Varför skulle ett undantag göras när det gällde kvinnorna? Våldtagandet upphör endast av samma anledning som plundrandet: när det blir nödvändigt att återupprätta värdet på egendom för att skaffa de nya japanska monopolen förtjänster.

En mera fördold orsak till japanernas uppförande och hela gudafarsen är den utpräglade mindervärdighetskänsla som rasen ständigt lider av. Men undermedvetet känner också den individuella japanen sin olyckliga intellektuella och fysiska underlägsenhet i jämförelse med den individuella koreanen och kinesen, de två folk som lyder under hans gudakejsare. Han söker alltid medel att skaffa sig kompensation. Ingenting ger därför somliga japaner mer tillfredsställelse än att tvinga en ursinnig kinesisk bonde på knä med spetsen av en bajonett — om det inte skulle vara att dra byxorna av en engelsman. I sitt hemland lever den enkle japanen i ett tillstånd av undertryckt fruktan — fruktan för polisen och överheten. I Kina lever han också i en värld av fruktan — fruktan för sina överordnade och fruktan för det fiendliga folket under honom. Hans skändliga handlingar hjälper honom tillfälligtvis att övervinna och avlägsna denna fruktan.

Och till sist — japanerna är ett mycket nervöst folk. De har levt under en nedtryckande anspänning ända sedan Meijitiden medan motsättningarna inom deras samhälle blivit mer och mer akuta. Feodala trossatser har bevarats inom ett industrialiserat samhälle på bekostnad av intellektuell och fysisk frihet. Man kan förstå hur tung denna psykiska börda måste vara endast genom att jämföra japanernas uppförande i Kina med den utåtriktade vänlighet, den skönhet, det lugn och den charmerande artighet som präglar japanens liv i hemlandet. Denna börda har sedan 1937 ökat i hög grad. Japanen i gemen är nu ett knippe omsorgsfullt undertryckta sinnesrörelser. Sällan befriar sig den individuella japanen från de återhållande banden utan något slags stöd från omgivningen, och då sker det alltid med förvånande resultat.

En japansk folkhop är verkligen fruktansvärd att betrakta. Jag har sett japanska ronin utan någon synlig anledning gå fram till kvinnor på Shanghais gator och sparka dem i magen. Malcolm Rosholt i *China Press* berättade för mig om en händelse, som han åsåg i Hongkew, när en grupp japaner stormade en polisstation inom settlementet och försökte släpa ut en man som hade varit i krakel med en av dem. Rosholt såg en kraftig engelsk polis som försökte skydda det tillämnade offret. Till hans stora förvåning hoppade plötsligt en av japanerna tre fot upp i luften och hakade

¹ Japan-Manchukuo Year Book, 1938.

sig fast på polisens rygg, högg tänderna i hans hals och dinglade där medan kamraterna applåderade.

Avlägsna det normala tryckande tvånget, avlägsna känslan av personlig ansvarighet, lägg till den upphöjda okunnigheten hos den inkallade bonden, som inte läser annat än vad som först gillats av armén där hemma, lägg till en tro som förhärskar våldet, och man har den japanska terrorn i Kina. Man skulle få en amerikansk terror eller en fransk terror om dessa folk uppfostrades under samma villkor och med samma trossatser. Men Japans styresmän är inte okunniga om vilken förödelse denna storm av undertryckta känslor kan orsaka om den någonsin vänds mot *dem*. När fruktan för överheten, som vilar på tron på dess oövervinnelighet, bryter samman i Japan får kanske världen se det blodigaste och mest barbariska inbördeskriget i historien. När en japansk officer en gång har förlorat kontrollen över sina män kan han endast begå hara-kiri. När japanska armén och flottan en gång lider ett stort nederlag och myten om oövervinnelighet får en skugga på sig, då måste även de tillsammans med den styrande klassen och hela gudatraditionen begå hara-kiri. Jag har diskuterat detta med japanska radikaler, revolutionärer och några få liberala aristokrater. De anser att det förhåller sig så. Bland dessa har jag träffat några fina och kultiverade människor. Genom att jag känt dem har jag bevarat min tillgivenhet för det japanska folket trots så många nedstämmande erfarenheter. Jag skall strax presentera två av dessa japanska oliktänkande, Kaji och Yuki, och tala om varför de är övertygade om att räakens dag är närmare än de flesta tror.

2. Hur man vinner vänner

Japan är fast beslutet att utrota det kommunistiska inflytandet bakom Chiang Kai-sheks regim.
Premiärministern Furst Konoye

Japan kungjorde ideligen för världen att målet för fälttåget i Kina var att upprätta en kinesisk japansk vänskap, och ibland kände jag att japaner, som sade detta till mig, på sitt eget underliga sätt menade allvar. Den japanska hjärnans förmåga till självbedrägeri och inverterat tänkande kan man nästan inte fatta.

Jag minns ett samtal jag hade med amiral Harry E. Yarnell, då befälhavare för Amerikas asiatiska flotta, och hur han på sitt milda, lätt ironiska vis talade om japanernas underliga sätt att tänka. Han hade några dagar tidigare besökt general Iwane Matsui, högste befälhavaren för de japanska styrkorna i södra Kina.

”General Matsui tycktes vara en så vänlig gammal herre”, sade amiralen, ”att det föll mig in att fråga honom vad som var hans hobby.” Jag kände till att han hade återinträtt i tjänstgöring sedan han en gång blivit pensionerad och jag kunde inte annat än tro att han skulle vara mycket lyckligare med att måla snirklar eller odla krysantemer eller uppföda duvor. Vet ni vad han svarade på min fråga? Han rätade upp sig i all sin fem fot långa värdighet och sade utan att blinka: ”Min hobby har under många år varit att främja en djup vänskap mellan Japan och Kina!”

Japan våldtog och dödade i en anda av glödande broderskap. De få exempel jag framdragit som karakteristiska för de japanska soldaternas uppförande utgörs emellertid endast av obetydliga våldsdåd i jämförelse med den väldiga katastrof som den japanska ockupationen var i miljoner människors liv. Matsuis sällsamma tanke kunde man uppskatta om man såg ut från ett litet rum i översta våningen till ett hus mitt inne i Shanghai, där jag hade mitt kontor.

Därifrån kunde jag se åt norr och söder och öster över Whangpoos blyfärgade vatten, och i alla riktningarna såg jag de skelett-artade resterna av Asiens största hamn. Hongkew och Chapei, Kiangwan, Woosung, Nantao, Pootung och andra distrikt, där några månader tidigare över två

miljoner människor levat och arbetat, låg nu i vältaliga ruiner. Endast franska koncessionen och en del av internationella settlementet — vilket är allt vad turisten av i dag ser — var orörda. Runt omkring dessa små av främlingar styrda oaser sträckte sig en förödelsens öken, åstadkommen av människor.

Japans ödeläggande av nedre Yangtze var bokstavligt talat höjdpunkten i en räkka sjörövardåd, ty många gånger i det förflutna landsteg japanska pirater på den japanska kusten för att härja och plundra sjöstäderna. Men det här sjöröveriet organiserades som ”big business”. Det var den mest systematiskt företagna sjörövarraid som någonsin försökts i historien. Och det kunde inte vara annorlunda om man betänker vilka egendomliga förhållanden inkräktarna levde under. Det är ett ovanligt sorgligt faktum: för det betyder att all den ödeläggelse och alla de kval som den japanska militarismen orsakade är fullständigt gagnlösa och endast betyder tillbakagång.

När den europeiska imperialismen trängt in i efterblivna trakter av världen, såsom Afrika, har den ibland med våld infört ny vetenskap, ny teknik och sociala föreställningar, som stod högre än dem som förut varit kända där. Detta skaffade erövrarna den kulturella ledningen. Den japanska imperialismen kunde inte ge Kina några sådana komensationer. På sätt och vis påminde den om den spanska imperialismen, men även Spanien införde vanligen en högre kultur än den som förstördes. Japan försökte kolonisera inte ett halvciviliserat folk utan en nation som i många avseenden stod högre än det självt. Den japanska armén kunde därför inte själv öppna några nya gränser. Den kunde endast tillfälligtvis stänga gamla.

Den japanska militarismen, som var rotad i medeltida föreställningar och ett feodalt mörker som var värre än något i Kina, företrädde vissa sociala krafter som var mera efterblivna än dem den försökte undantränga. Den kunde lyckas i sina avsikter, den kunde ”uppväcka en varm vänskap med Kina”, endast genom att utrota den allt mer framträdande skapande förmågan hos det kinesiska folket. Den måste med våld utrota den dynamik som symboliserade Kinas största framsteg och dess högsta hopp. Att handla annorlunda, att tillåta några progressiva ekonomiska, politiska och sociala rörelser att självständigt existera i Kina skulle inte endast göra själva erövringen omöjlig, utan också döma den halvfeodala, styrande klassen i själva Japan till undergång.

De japanska krigsherrarna kunde inte skänka Kina något annat än förfall — narkotika, slaveri, exploatering och död. Kapital? Japanerna hade inte nog kapital för att utveckla sitt eget land; de kunde inte skänka bort kapital till kontinenten, utan endast röva kapital och arbete därifrån. Råvaror? På sådana led Japan självt svår brist och kunde inte exportera några. Industrivaror? Japan kunde inte producera något, som inte Kina redan producerade eller kunde producera. Vad beträffar vetenskap och teknik hade Japan föga att erbjuda, som det inte fått från utlandet, och Kina föredrog att hämta sådana kunskaper direkt ur källan. Kultur? I många avseenden imiterade Japan helt och hållet Kina eller västerlandet under det att de inhemska gudarna inte alls kunde bli lägre stammars tillhörigheter.

Två lidelser behärskade de japanska imperialisterna: önskan att nedslå varje form av motstånd på fastlandet, och den japanska ledande klassens begär att kontrollera Kinas resurser och arbetskraft. Först när man inser att dessa fixa idéer utgör bevekelsegrunden till japanernas handlingar kan man förstå deras uppfattning om broderskap.

Själva plundringen hade två olika stadier. Först roffade man åt sig själva krigsbytet på slagfältet, och därvid kom några smulor även på den menige soldatens lott. Pengar, metall, fordon, kreatur, statsegendom och privatas ägodelar och sådant som plundrarna lätt kunde lägga beslag på och föra med sig. Länge efter det att fronten hade flyttats västerut var japanerna ännu i full fart med

att forsla bort detta första byte från Shanghai. De kinesiska hem, varuhus, lager och fabriker som fanns kvar tömdes snabbt på alla sina skatter och varor, sin inredning och sitt materiel.

Shanghai var för japanerna symbolen för allt som var ”kränkande” hos konkurrenten Kina. Staden var centrum för nationens industri, bankväsende, handel och sjöfart. Tre fjärdedelar av Kinas industri var förlagd till staden och dess omgivningar, 60 procent av handeln med utlandet passerade uppför och nedför Whangpoo och 3,500,000 människor levde inom stadens gränser. Den faktiska skada som orsakats av tre månaders artilleribeskjutning och bombning var allvarligt nog. Mordet på staden kom först senare.

Plundringens andra stadium, som den japanska propagandan kallade ”återuppbyggandet”, var grundligare än det första. Ingenting av bytet återställdes, men man försökte sätta plundringen i ett permanent system. Industrin övertogs av armén och monopolisterna, och detta kallades ”kinesisk-japanskt ekonomiskt samarbete”. Rika kineser, som inte lyckats få skydd inom de utländska settlementen, uppspårades snabbt och deras förmögenheter blev indirekt konfiskerade eller helt enkelt stulna. Så småningom blev inom japanskt maktområde alla kineser av överklassen och alla som fått någon utbildning, utom ett fåtal vilka användes som marionetter, nedtryckta till de utarmade massornas nivå.

Kinas resurser — arbetskraft, maskiner och verktyg inom industrin, naturtillgångar, råvaror och offentliga inrättningar — övertogs av japanerna. På initiativ av militären blev den japanska totalitära imperialismen i själva verket ett enda stort holdingbolag, liksom i Manchuriet, för en förvånande mängd olika företag, monopol och utpressningsligor, omfattande allting från industridrift och beskattning av bönderna till opium- och spelhålor, prostitution och tömning av avträden. Detta system upphöjer gangstervälde till värdighet av offentlig administration och avser att pressa ut bytet till sista öret från hela befolkningen.

Avsikten med systemet var enkel nog. Japan avser endast att bemäktiga sig hela Kina och hålla det som lösen och låta det arbeta för det egna kejsardömet och endast för kejsardömet. När de drivit detta system till fullkomlighet tror japanerna att den kinesiska vänskapen skall slå ut i full blom. De blir alltid ytterst kränkta när den i stället tar sig i uttryck i bombattentat och förräderi.

Det fanns tre strategiska syften med att armén ödelade och bemäktigade sig Kinas industribaser och skaffade sig monopol på handeln och det ekonomiska livet längs kusten. Det första var rent militärt: att förlama fiendens ekonomiska liv, speciellt industrin, vilket var ett ”legitimt” ändamål då det gällde att vinna kriget. Det andra var att skaffa sig valuta för vad erövringen kostar: det totala kriget innebär inte endast att offret betalar sitt nederlag utan det skall åter och återigen betala kostnaderna för sin underkastelse. Det tredje syftet var politiskt: att tillförsäkra den japanska armén som en överstatlig korporation inte endast kontrollen över kinesernas försörjningsmöjligheter utan också en bas på kontinenten, tillräckligt stark för att trygga dess diktatur över de japanska massorna och att slutgiltigt driva bort den vite mannen från de hav som sköljer Asiens kuster.

Dessa syften var omöjliga att förena, något som skulle börja gå upp för japanerna efter ett par år. De hindrades bl. a. av kinesernas politik att offra terräng för tid, något som armén inte hade kalkylerat med. Den senare skulle upptäcka att man inte kan döma ett folk till slaveri utan att förstöra dess köpkraft. Den skulle upptäcka att man inte kan låta ett helt folk betala för det onda man gör det, så länge som en stor del av detta folk äger vapen och stridsvilja. En Araki, en Matsui, en Doihara och en Itagaki skulle få lära en del om det totala kriget, som de tyska läroböckerna inte hade avslöjat och om finanser, pengar, kredit och handel samt det invecklade förhållandet mellan produktion och konsumtion. Men jag skall lämna vidare analyser av den

japanska imperialismen till ett senare kapitel.¹

Men under tiden skulle de förorsaka en fjärdedel av jordens befolkning enorma förluster, kval och död. Intet av detta borde ha förvånat kineserna eller ens de utländska affärsmännen eller de främmande makter, som också led svåra förluster. Många år av irritation mellan Manchuriet och Japan i norra Kina hade varit en skarp varning för vad som skulle komma att ske. Likväl blev många "old China hands" bestörta över vad som nu drabbade de intressen de och deras föregångare byggt upp under ett århundrande. De tycktes aldrig ha satt det förflutna i relation till nutid eller framtid. En del av dem trodde i själva verket att japanerna gjorde dem en tjänst genom att hålla kineserna i styr och att generalerna verkligen önskade "förbättra affärsläget för utlänningarna".

Jag fann att detta gällde många engelska affärsmän, som jag träffade och många amerikanska. Samtal med dem gav mig ofta en underlig känsla av att jag rörde mig i en blind värld. Inte förrän i Hankow några månader senare blev jag verkligen övertygad om att jag gjorde det. En dag bad mig en vän att jag skulle tala om den japanska ockupationen och dess inverkan på de utländska intressena i Shanghai inför en affärsmännens lunchklubb i den stora Yangtzemetropolen. Jag antar att någon skickat återbud i sista stund, men fast jag avskyr att hålla tal beslöt jag att acceptera av vissa privata skäl.

Man gick igenom en intressant ritual innan jag skulle tala. Jag minns bland annat att varje "broder" var tvungen att dra en rolig historia. En medlem berättade om en fyllbult, som blivit upptäckt av församlingens kyrkoherde, när han ragglade omkring, och fått en uppsträckning av honom. "Broder Jones, vet du inte att sprit är din värsta fiende?" Jones svarade, "Men pastorn har ju alltid lärt att vi skall älska våra fiender"? (Skratt). Det gjorde ett underligt intryck på mig, då jag tänkte på att japanerna dagligen bombarderade staden så att människokroppar kastades omkring, och att deras kanonbåtar låg endast några få mil från gränsen, men jag antog att det var en sorts avkoppling för den uttröttade åskådaren.

Jag berättade vad jag visste om japanernas planer, deras behov av att utrota all konkurrens och deras avsikt att monopolisera alla Kinas resurser liksom dess handel. Jag beskrev utvecklingen av Japans ekonomiska program, sådan jag sett den under sju års resor mellan Harbin och Shanghai. Jag kunde en mängd siffror och exempel på den tiden; jag behärskade det alltihop. När jag hade slutat, frågade jag ordföranden, som satt bredvid mig, vad han trodde skulle hända den utländska handeln när japanerna tog Hankow. Han var europé och hade bedrivit en framgångsrik mäk-larrörelse i Yangtzedalen under mer än 20 år. Han hade drivit affärer med vegetabiliska oljor, ägg och dylika varor, som japanerna alldeles säkert skulle monopolisera. Men han hade varit med år 1927 under de s. k. "röda Hankowdagarna" när Kina nästan återvann sin suveränitet, och för honom fanns inga andra djävlar än röda djävlar och alla kineser var röda djävlar. Han accepterade bokstavligen det japanska påståendet (vid den tidpunkten) att de endast höll på att "utrota det kommunistiska inflytandet". Han höll fullständigt med furst Konoye om att Chiang Kai-shek var bolsjevik och han såg fram mot återupprättandet av ett förnationalistiskt Kina, där utländska affärsmän skulle få fria händer under japanskt polisskydd.

Likväl var jag förvånad över hans svar, vilket han avgav med absolut övertygelse. Det var tydligt att han inte trott ett ord av vad jag sagt. "Det kommer att bli ett väldigt tumult när japanerna kommer hit", sade han. "Det kanske blir svårt för kineserna ett tag, men det kommer att göra dem gott. Och för de utländska affärsmännen blir det naturligtvis stora dagar. Japanerna kommer att öppna floden, de förstår sig på affärer och vi kan göra affärer med dem. Det bästa är att lag och

¹ Se del X, kapitel

rätt kommer att upprättas igen. De kommer att en gång för alla sätta stopp för de röda.”

Den gode mannen fick nog sitt tumult men det var i form av en japansk blockad som stängde floden för utländsk handel från Shanghai till Hankow. Jag tror att han ännu är kvar där och njuter av japansk lag och rätt. Men han får inga ägg och ingen vegetabilisk olja. Japanerna har monopoliserat båda delarna.

Jag såg många exempel på den sortens kortsynthet bland utländska kapitalister och affärsmän under hela kriget. En del av dem gjorde sig verkligen för en tid goda förtjänster genom att förse japanska armén med olja, järn och stål och andra varor, som inkräktarna behövde för att fullfölja förstörelseprocessen mot utländska intressen. De var naturligtvis de sista som önskade lägga hinder för Japan. Jardine Matheson and Company, till exempel, den stora brittiska firman som i London arbetade så effektivt för försoning med Japan, fick ett väldigt kontrakt på järnvägs- och byggnadsmateriel från japanerna i Nanking, och dess optimism blev allt större trots att japanerna dagligen hindrade dess skeppningar och andra intressen. Motvilligt gjorde jag klart för mig att det var absolut omöjligt för dessa herrar — naturligtvis med vissa undantag — att se längre än till sista månadens vinst- och förlustkonto eller nästa månads utsikter, och jag förlorade allt förtroende för deras omdöme. Likväl var de personligen inte att klandra; de var fångar i den sammansatta makrokosm, som obevekligt förde människorna överallt mot en ny katastrof.

3. Shanghai utan ledare

Inga ... framsteg har gjorts ifråga om folkets politiska organisation och uppfostran. Denna brist har blivit allt mer påtaglig under kriget.
Kuomintangs manifest, 1939

Japan förlamade nära 70 procent av hela Kinas ”moderna” industri genom att ta Shanghai och nedre Yangtzedalen. Endast i Shanghai blev 5,525 små och stora fabriker och 16,851 verkstäder¹ förstörda eller beslagtagna av japanerna. Även innan Canton och Hankow föll hade Japan berövat Kina 70 procent av hela dess produktion av elektrisk kraft. Hälften av all tung industri var förlorad. Mer än 90 procent av den kinesiska pappers-, gummi- och textilindustrin hade förstörts eller beslagtagnits medan 300 silkesväverier gjorts obrukbara. Av 54 kinesiska silkesspinnerier i Shanghai föll 50 i japanernas händer. 80 procent av Kinas lätta och tunga maskinverkstäder förstördes eller konfiskerades.

Den koloniala karaktären hos Kinas förkrigsindustri framgick tydligt av denna onormala och meningslösa koncentration nära kusten och inom eller i närheten av de utländska koncessionerna. Nästan all statlig och halvstatlig industri hade mot experternas råd förlagts inom skotthåll för japanska krigsskepp som kryssade på Whangpoo och Yangtze. En stor del av krigsindustrin låg i själva verket i Hongkew och Yangtzepoo, den japanska ”försvarssektorn” inom settlementet som man visste skulle besättas med japanska marinsoldater så snart det behövdes. Höga Kuomintangfunktionärer fanns bland de största kapitalinvesteringarna i Shanghai-industrin, vilka återuppbyggde de fabriker japanerna förstört under kriget 1932 på nästan precis samma ställen; de kunde helt enkelt inte tro att det skulle hända en gång till. Under tiden låg hela den enorma inre marknaden försummad och dess resurser outnyttjade. I Shanghai och andra fördragshamnar samarbetade i själva verket kinesiskt handels-, ockrar- och kompradorekapital med den utländska imperialismen i uppbygget av de kolonialekonomiska baser som förhindrade en normal industrialisering av Kina och gav Japan det fotfäste det behövde för att tränga in på kontinenten.

Om de kinesiska arbetarna i Shanghai hade fått organisera sig före kriget, om de hade fått något

¹ Siffrorna från Ekonomiministeriet, Chungking, 1939.

slags politisk skolning som en förberedelse till mobilisering, kunde mycket av Kinas industri ha räddats och förts inåt landet. Utbildade industriarbetare kunde ha behållits på den kinesiska sidan av fronten. Japan kunde ha tvingats att betala ett mycket högre pris för sina operationer som leddes från settlementet. Men varje sådan förberedelse var omöjlig under en regering som fruktade Shanghais arbetare lika mycket som, om inte mer än den fruktade japanerna.

År 1927 var över 600,000 arbetare i Shanghai organiserade, och i ett framgångsrikt uppror intog fackföreningarna den kinesiska delen av staden och drev ut Chang Tso-lins nordkinesiska trupper till och med innan Chiang Kai-shek anlände med sin nationella armé. Men några få veckor senare grundade Chiang Kai-shek den antikommunistiska Nankingregeringen, och fackföreningarna och folkorganisationerna upplöstes. Över 5,000 arbetarledare i Shanghai och deras anhängare utrotades i ett av historiens största blodbad. Även efter detta förblev Nankings arbetarpolitik konsekvent despotisk och misstänksam. Under ett decennium av ansträngningar på att fullfölja "enandet med våld" samarbetade Kuomintang nära med den utländska polismakten och med kinesiska och utländska fabriksägare i Shanghai och undertryckte hänsynslöst arbetarnas kamp för sina politiska och ekonomiska rättigheter.

Upprepade gånger tillkallade de utländska myndigheterna Kuomintangs gangsterallierade för att "medla" i dispyter inom settlementet. Upprepade gånger arresterade settlementets polismakt, som leddes av britten, kinesiska arbetarledare och utlämnade dem till Nanking för att sättas i fängelse eller avrättas. Även det amerikanskägda Shanghai Power Company, som behandlade arbetarna ganska väl, hade hos sig anställd Tu Yueh-sheng, ledare för den beryktade Gröna Cirkelligan. Chiang Kai-shek utfärdade förordningar som gjorde strejker illegala och förklarade öppet att arbetsdagen (i medeltal 12 timmar) skulle förlängas och inte förkortas. År 1936 gick Nankingregeringen officiellt med på att förhindra strejker i de stora japanska fabrikerna vid Tsingtao.

Som ett resultat härav var Shanghais arbetare (över hälften av nationens utbildade arbetare) vid krigsutbrottet inte endast vanmäktiga på grund av bristande organisation med sina bästa ledare döda eller i fängelse, utan de var också ovilliga och fientligt inställda mot Kuomintang. Kuomintang hade under ett decennium byggt upp ett system som gick ut på att motverka organisation av massorna. Det gick inte att från den ena dagen till den andra få i stånd en massorganisation igen. Likväl skulle det inte ha varit omöjligt att mobilisera dessa värdefulla män och kvinnor ens i elfte timmen om det bara funnits vilja att göra det.

Om arbetarna hade organiserats och fått skickliga ledare kunde tusentals ton av maskiner, redskap och metall ha förts ut ur Shanghai under tiden mellan den 7 juli och stadens fall. Större delen av de kinesiska industrianläggningarna i Shanghai (fabrikerna för massproduktion var få) bestod av lätta maskiner och redskap som var så små att de lätt kunde transporteras. Dessa var av vital betydelse för en krigsföring som syftade till en förlängd kamp för det inre av landet, där knappheten på reproduktiv industri gjorde sådan materiel nästan ovärderlig. Om transportmöjligheterna på floder och kanaler utnyttjats och transportarbetarna organiserats, om även de 40 miljonerna bönder omkring nedre Yangtze hade förts samman i en massorganisation, skulle tiotusentals ton värdefull utrustning ha kunnat föras i säkerhet inåt landet.

Nära två tredjedelar av Japans investeringar i Kina inom murarna (omkring en miljard yen, förutom osäkra lån) var koncentrerade till Shanghai. Det mesta av den japanska industrin låg inom settlementdistrikten Hongkew och Yangtzepoo och längs de vägar utanför settlementet som gränsade till Chapei. Bara de japanska bomullsfabrikerna sysselsatte över 50,000 kinesiska arbetare; i själva verket arbetade all japansk industri med kinesisk arbetskraft. Hade dessa arbetare varit organiserade och haft en kärna utrustad och tränad för sabotageverksamhet kunde den

japanska industrin här ha blivit fullständigt förstörd under tiden mellan Lukouchiaointermezzot och evakueringen av Shanghai fyra månader senare. De flesta japanska fabriker kunde ha fördärvats medan de kinesiska trupperna verkligen höll Hongkew och Yangtzepoo.

Men faktum var att när de kinesiska trupperna drevs bort från denna viktiga japanska bas så lämnade de japanernas fabriker nästan oskadade. Endast två av de trettio stora japanska bomulls-fabrikerna i Shanghai förstördes. Endast sex japanska fabriker inom settlementet hade fått allvarliga skador.¹ Den direkta krigsskada, som fiendens industri inom settlementet led, var sannolikt mindre än den japanerna själva orsakade de engelsk-amerikanska investeringarna på miljarder dollar som fanns där.

Men att ge arbetarna en plats i krigsplanerna hade krävt en politisk organisation och en viss delning av makten, som varken Kuomintang eller generalissimus då ännu ville gå med på. Även de få kinesiska industriägare som visade initiativ nog att försöka förflytta sina fabriker och sina utbildade arbetare innan japanerna beslagtog eller förstörde dem, blev ofta straffade för sina ansträngningar. Det var väl känt att general Yang Hu, generalissimus överbefälhavare vid Woosungfronten, under hela kriget lurade alla som försökte sig på sådana operationer och själv gjorde sig förtjänst på det.

Kommunisterna hade ingen laglig ställning, dussintals av dem befann sig fortfarande i Shanghais fångelser och Kuomintang fortsatte att undertrycka varje organisation, där de hade något inflytande. Inte förrän japanerna övertog staden kunde de börja organisera sig på allvar och då var det för sent. Många politiska fångar blev kvar i Ward Road-fängelset (där en del dödades av granater) så länge striderna pågick. Många månader efteråt uppvaktades regeringen fortfarande med petitioner om att de skulle frigges, men så vitt jag vet försmäktar de fortfarande i Shanghai.

Faktum var att de halvkoloniala borgerliga elementen inom Kuomintangregeringen hade alltför stora comprador-intressen i Shanghai för att vilja se staden förstörd. De fortsatte halvt om halvt att tro att stormakterna skulle komma till deras räddning. De ville inte att deras egna industrier skulle flyttas eller förloras, och de kunde inte tänka sig ett Kina som inte betalade sin tribut till detta bålverk för den internationella imperialismen. Under hela de två första krigsåren vägrade överkommandot att inse det solklara faktum, att det var en obeveklig följd av Kinas försvar på lång sikt att inga försörjningsmöjligheter fick lämnas kvar, som den japanska armén kunde utnyttja. Partiet och generalissimus var alltför bundna vid förpliktelserna mot det utländska kapitalet. De var mycket mer intresserade av att ”skydda utländsk egendom” i varje fördragshamn än av att ta itu med den obehagliga sanningen att varje stad som lämnades oskadad betydde en utsträckning av den japanska invasionen och död för tiotusental av deras egna.

Kuomintang kunde inte avbryta penetrationslinjer, som imperialismen dragit upp mot landets hjärta och som nu övertogs av japanerna ”inifrån”. Tjänstemännen var smickrade av tomma komplimanger som de fick för att de skyddade den heliga utländska egendomen — naturligtvis hade regeringstjänstemännen själva stora intressen med i spelet — och tröstade sig med illusionen att ”status quo-imperialisterna” skulle uppskatta deras tjänster och belöna dem genom att försvara sina ”rättigheter” mot japanerna. På något sätt väntade de att utlänningarna skulle hindra japanerna från att effektivt monopolisera det ekonomiska förbindelsenätet för sitt anfall mot det övriga Kina.

I Shanghai träffade jag endast en regeringstjänsteman som tycktes fullt klart inse vad förlusten av produktionsmedlen betydde för Kina. Det var T. V. Soong, generalissimus svåger och ordförande för Kinas bankväsen.

¹ ”Industrial situation”, S. M. C. Report nr 7-220, 4 maj, 1938.

”Vad tänker ni göra när ni förlorar Shanghai, eftersom hela statens ekonomi har byggts upp runt staden?” frågade jag honom en dag.

”Vad tror ni?” svarade han. ”Det finns ingen annan utväg än att organisera en ny sorts produktion i det inre av landet. Det kommer att kräva vårt folks hela tålamod men vi kan uthärda en hel del om alternativet annars är att undertryckas. Se till exempel på vad kommunisterna uträttade i Kiangsi i samma situation. Förskansade i en enda provins kämpade de mot en miljon man regeringstrupper och ändå blev de inte krossade. Därav kan ni förstå vad vi kan åstadkomma när hela nationen kämpar för en gemensam sak.”

”Javisst, men det innebär att en del mycket radikala förändringar måste genomföras”, sade jag och tänkte på den agrarrevolution som var grundvalen för den röda arméns utomordentliga motståndskraft. ”Tror ni att regeringen är beredd att gå så långt?”

Soong såg allvarlig ut och tvekade. ”Kanske inte ännu. Men till slut kommer den att göra allt för att mobilisera hela vår motståndskraft”, sade han slutligen.

”Det kunde göras en god start här. Om folket vore organiserat som det var i Kiangsi, skulle ni kunna rädda en hel del av den industriella utrustningen. Mobiliseringslagen ger regeringen stora möjligheter att utnyttja industri och kapital för landets försvar. Om inte industriägarna frivilligt vill flytta, varför övertar inte regeringen deras fabriker och mobiliserar folket att flytta dem till det inre av landet och bygga upp produktionen där?”

”Det borde göras”, medgav han. ”Något skall göras. Kanske är det för sent här, men på andra håll är det ännu tid. Vi måste ha tålamod.”

Men fastän Soong var landets bästa finanshuvud och mycket väl förstod nödvändigheten av fullständig mobilisering, var han inte med i kabinettet. Han hade sina egna idéer och de stämde inte alltid överens med Chiang Kai-sheks.

Detta var några av orsakerna till att Kina förlorade sitt viktigaste industriområde och till att Shanghais utbildade arbetare: inte kom att delta i Kinas krigsansträngningar. Inom några få månader skulle Japan börja dra nytta av den industri och de tran sportmedel, som det kinesiska överkommandot inte lyckats flytta bort eller förstöra före reträtten, och förvandla Shanghai till en viktig bas för fortsatt framträngande i Yangtzedalen.

Hur-Kina lyckades komma över detta väldiga bakslag, som det lidit alldeles i början av kriget, skall jag beskriva längre fram. Men vid den tidpunkten såg många i de förbrända resterna av den stora staden och i det kaos, som de oorganiserade flyktingarna bildade, när de nu måste lita till välviljan inom de internationella områdena och till japanernas barmhärtighet, ett säkert tecken på att det kinesiska motståndet snart skulle vara slut.

4. I krigets kölvatten

Den japanska armén har absolut ingen annan avsikt än att höja det kinesiska folkets välförhållanden.
General Doihara

Ibland vandrade jag alldeles förfärad omkring i det ödelagda Shanghai, mil efter mil, där endast en eller annan skorsten eller telefonstolpe stod kvar. Övergivna telefonrådar dinglade meningslöst över förödelsen. Döda kroppar stack fram under ruinhögarna, allting var lika tyst som de döda som multnade i vintersolen.

Förr kände jag mycket väl till Chapei och Hongkew, men nu hade de kända hållpunkterna fullständigt försvunnit. Man kunde lätt gå vilse i denna spökvärld, ett utbränt helvete. Men det

fanns en som tycktes känna igen varje rasad tegelsten, varje sönderslagen maskin. Det var Rewi Alley, en nyazeeländare som då var chefskontrollör inom industridepartementet i Shanghais municipalråd. Jag hade följt med Alley på hans inspektionsronder förut då jag kommit till Shanghai: det var det bästa sättet att få kännedom om den staden. Att nu gå med Alley över denna vidsträckta kyrkogård för en nations industri var som att för ett ögonblick se de ödelagda verkstäderna stå upp.

Vi såg hur japanerna drev stackars hopkedjade kinesiska fångar att släpa bort allt järnskrot som stod att uppbringa. Från en del fabriker, som var svårt skadade tog de bort hela maskinuppsättningen och skeppade över den till Japan, där arméns avdelning för särskild tjänst sålde den till de japanska kapitalisterna. Butikerna plundrades på alla varor och berövades varje uns av metall av vad sort den vara månede. Alleys eget hem i Kiangwan hade blivit nästan fullständigt utplundrat.

Naturligtvis hade många fabriker i Chapei förblivit oskadade och det mesta av den kinesiska industrin inom internationella settlementet (i Honkew och Yangtzepoo) hade endast fått obetydliga skador. Det var denna som japanerna först beslagtog och utnyttjade, eller förvandlade till skrot, ty de övertog fullständigt kontrollen av settlementet norr om Soochow Creek.

Alley, som visste att de förstörda maskinerna hade kommit till genom en avskyvärd exploatering av arbetarna, såg på järnet som om det varit kött och blod, och under hans koncisa kommentarer fick det liv. Ibland kunde han peka ut något stycke järn, som japanerna ännu inte samlat upp, någon formlös klump, och plötsligt kunde man se hela fabriken resa sig upp inför ens ögon liksom fragmenten av en splittrad bomb fogar ihop sig om en film körs baklänges.

”Där är Chang Chi-lins nya ångpanna”, kunde han säga helt allvarligt. ”Jag fick honom att sätta in den för inte länge sedan; den gamla var farlig. Jag undrar om den stackars djäkeln ligger under den där högen?”

Eller kunde vi komma till en hög av bara tegelstenar bland vilka man kunde se sönderslagna möbler eller ett sönderbrutet hjul eller en svarvstol. ”Yang Hsins elektriska verkstad”, kunde Alley säga. ”Jag sade till honom att sätta säkerhetsanordningar på maskinerna för några månader sedan. Han dröjde tills två av hans arbetare förlorat sina fingrar. Jag antar att det inte spelar någon roll nu.”

Och så vidare. Denna Alley hade reda på den personliga historia som låg bakom hundratals av dessa små förstörda verkstäder och han kände tusentals av arbetarna som arbetade där, han hade en närmare och bättre kännedom om dem än någon annan i Kina. Som inspektör för settlementet hade han ingen myndighet inom det kinesiska området, och beträffande de kinesiska fabriksägarna i Hongkew var det också litet ovisst; men de kände alla hans inflytande. Ehuru många utländska industriägare ogillade hans ”reformförsök” och settlementområdet endast nätt och jämnt tolererade den avdelning som sköttes av Eleanor Hinder och honom, så gick de ofta sin egen väg och räddade utan tvivel många liv.

Alley förstod vad denna industri hade kostat inte bara i dollar utan i för alltid tillspillogiven människokraft. För honom betydde det att miljoner arbetstimmar, vilka i utbyte mot en stackars risskål skapat Kinas industriella rikedomar, gick upp i rök eller lades ner i nya japanska bomber. Han visste att här bland dessa ruiner låg också slutet på hans eget tioåriga försök att föra in litet humanitet i den asiatiska industrin.

För min personliga del kunde jag inte låta bli att känna en viss makaber tillfredsställelse då jag såg en del av de värsta utsvettningsställena i spillror. Liksom japanerna bygger upp sin industri på sina kvinnor och flickor, så gjorde kineserna i Shanghai det på sina unga pojkar, som ofta hade sålts till sina herrar som verkliga slavar med kontrakt för flera år.

”Här låg ett företag”, sade Alley en dag när vi var ute, ”ägt av en bastard, som köpte 64 pojkar från ett barnhem. Nästan alla barnhem här är leverantörer åt slavdrivarna och vita slavhandeln. Den här skurken lät sina pojkar sova på hyllor ovanför maskinerna; de kom aldrig ut. De arbetade fjorton timmar om dagen; det fanns inga säkerhetsanordningar på maskinerna. Han pressade ut 100 procents vinst på det. En snygg historia! När jag undersökte pojkarnas händer fann jag att z6 av dem hade fingrar borta. Allt som allt hade 38 fingrar klippts av i det företaget.”

Under kriget låstes en del av pojkarna in i verkstäderna av ägarna. Många omkom eller tillfångatogs och blev slavar hos japanerna. Jag kommer ihåg att en gång då jag var där ute med Alley upptäckte vi att några pojkar hade vänt upp och ned på förhållandet. Ägaren hade låst in dem i sin verkstad i Chapei, och dit smög han sig var eller varannan dag för att se om stället blivit träffat och för att ge sina arbetsdjur mat. En dag gjorde pojkarna revolt, tog nycklarna, låste in sin herre och lämnade honom. Jag beklagar att det var det enda fall av det slaget som jag hörde talas om.

”Det skulle inte ha varit så illa”, brukade Alley säga, ”att hela den här tillställningen sprungit i luften, om det nu komme något bättre i stället. Men det är det värsta. Japanerna gör allting mycket avskyvärdare; nu får vi se vad som menas med verkligt proletärt slaveri.”

Så tänkte de flesta människor, men inte alla. Jag minns att jag hörde en utlänning, som haft besvär med arbetarna, säga att det kanske var bra, för kineserna ”skulle få lära sig veta sin plats nu”. Han trodde det skulle bli ”billigare arbetskraft”. Och det blev det också — för japanerna.

Över 800,000 industriarbetare blev utan arbete på grund av Shanghaikriget. Under månader trängdes två miljoner kineser inom settlementet och franska koncessionen, och minst hälften av dem var delvis eller fullständigt utblottade. Mot slutet av striden skrek och klagade män, kvinnor och barn utanför grindarna som skilde det kinesiska (numera japanska) Nantao från franska koncessionen. Här hade fader Jacquinet upprättat sin så kallade ”neutrala zon”, där 300,000 människor, som fångats i en snara, trängdes om det kortfristiga skydd som prästen kunde ge.

Alley och jag tittade över de barrikader, besatta av annamitiska och franska trupper, bakom vilka massor av stackars människor hela dagen bönföll om att grindarna skulle öppnas och tiggde om bröd och vatten. Då och då fick kinesiska hjälporganisationer tillstånd att komma fram dit och kasta bullar och limpor över järngallret. Ibland kom kinesiska scouter dit med vattenämbar (de utförde ett hjältemodigt arbete under kriget och många av dem offrade sina liv). Ett staket av eld avtecknade sig mot rökmassorna som var det enda man kunde se av himlen bakom dem. Många i den utarmade mängden hade sina ansikten fullständigt nedsvärtade av rök, en del hade huvud, armar och ben omlindade. Det verkade julirevolutionen i Paris endast med den skillnaden att här fattades den revolutionära sinnesstämningen. Här fanns det bara obeväpnade, oorganiserade, skräckslagna, fångade mänskliga varelser, som sökt tillflykt och hjälp hos sina grannar.

Under månader kunde man inte gå längs någon sidogata utan att snava över katastrofens offer. Settlementets och koncessionens flyktingsläger hyste aldrig mer än 100,000 människor. Mer än en halv miljon andra sov på trottoarer och gator, i portgångar till hus och affärer, på fönsterbräden och sophögar. De använde sina små blå knyten med ägodelar till kuddar och bäddade med trasor och papper. Polisen hindrade dessa ”vagabonder” från att samlas på de stora gatorna dit de sökte sig särskilt om nätterna för att värma sig vid de upplysta butiksfönstren. I varje gränd där det fanns någon plats, kurade, stod eller låg lidande människor.

Jag snokade omkring där och tittade in i hus och i våningar; min tidning ville ha reportage. Människor sov i skift, dag och natt. De låg i dubbla rader på båda sidorna om trapporna och det tycktes mest vara kvinnor. Man måste bana sig väg mellan kropparna i trappavsatserna. Fastän

nätterna var bistra med en fuktig genomträngande kyla var alla hustak också upptagna. Tre- eller fyra våningarshus som var avsedda för fyrtio eller femtio personer inhyste fyra eller femhundra. Även inom flyktingslägren, vilka dock var jämförelsevis hygieniska, uppgick dödsfallen under veckor i medeltal till över tvåhundra om dagen: offer för svält, dysenteri, kolera, tyfus, tyfoidfeber och andra sjukdomar. Från det stora lägret, som upprättats av frälsningsarmén (17,000 människor trängdes i klassrummen i en övergiven skola), såg jag på en enda dag sextio lik föras bort, de flesta av dem var kvinnor och barn. Frälsningssoldaterna gjorde sitt bästa. Här fanns det åtminstone ett improviserat förlossningsrum. På andra håll födde de utblottade kvinnorna sina barn i portgångar eller prång, ibland till och med i gränder eller vrår, som utrymdes av de stackare, som brukade ligga där, och som offrade sin sömn för ett par dagar.

Många medlemmar av kristliga rörelser arbetade ut sig i sitt hjälparbete; likväl träffade jag utlänningar som knappast tycktes märka något onormalt omkring sig. De körde mellan sina affärer och kontor, upp och ned för Bubbling Well eller Avenue Joffre eller Avenue Haig men såg endast bilen framför. I deras ögon var hela saken ”högst överdriven”. Jag hörde många som vid en smaklig måltid på the Club eller the Metropole påstod att flyktingslägren i själva verket utgjorde ett hot. ”Dessa människor får till vana att äta för ingenting”, sade de. ”De kommer aldrig att vilja arbeta igen. Det är rena utpressningen.”

Underligt nog kunde många av just dessa människor arbeta upp sig till en förvånansvärd indignation över några kringstrykande katters och hundars lidanden. Mitt i denna massvält i det rika Shanghai var insändarspalterna i den lokala utlänningspressen fyllda med de vanliga ovidkommande breven från de europeiska läsarna. En het kontrovers pågick under flera dagar angående rätta värden av guldfiskar. Jag minns ett tårdrypande brev från en insändare som vädjade till folk att koka sitt köksavfall och sätta ut det bredvid askhinkarna åt de hungriga — hundarna. En annan ”old resident” var upprörd därför att han, när han i sin bil for genom franska koncessionen, hade sett en hund med munkorg som strövat omkring utan ägare. Av ängslan för att det stackars djuret varken skulle kunna äta eller dricka hade insändaren inte kunnat sova på natten. Det slog tydligen aldrig dessa människor som något orimligt att alls bekymra sig över en eller annan hungrig hund (många av dem åt sig feta på liken i skyttegravarna alldeles utanför) medan tusentals svältande barn var övergivna i precis samma belägenhet, med en munkorg av fattigdom, utan sovplats, utan mat, utan föräldrar.

Jag påstår inte att jag förstår det; jag bara talar om det.

Under tiden började nattlivet på nytt. Lyxhotell, restauranger, kaféer och bordeller gjorde goda affärer söder om Soochow Creek. Parkeringsköerna sträckte sig runt två hela kvarter vid en del danslokaler i närheten av min bostad. Pomaderade sidenklädda kineser vaggade fram och tillbaka över golvet, i högsta grad nöjda med sig själva. Jag vågar påstå att många av dem var ägare till ännu oskadade fabriker, som nu gjorde sig goda förtjänster i settlementet, eller hyresvärdar som hade fördubblat sina hyror och sparkat ut flyktingar på gatan från sina tomma lagerlokaler. En patriot höll ett tal och kastade en bomb på ett av dessa ställen och bad dem alla dra åt helvete — och människorna stannade borta ett tag. Men de gangsters som ägde lokalerna placerade ut sina beväpnade vakter fullt synliga och kantade ingångarna med utländska poliser. Förtroendet var snart återställt.

Jag tänkte på brev som jag fått från vänner vid fronten i norr. De berättade om hur soldater frös ihjäl i sina bomullsuniformer och om hur fingrarna lossnade från de bara händerna som frös fast vid gevär och handgranater. Varför? undrade jag. För dessa slät-slickade ”långrockar”, vilkas dansbiljetter och drinkar under en natt gick till lika mycket som det skulle ha kostat att rädda händerna eller livet på ett dussin soldater? Den koloniala typ av kines som är en produkt av det

utlänningsstyrda Shanghai är den mest degenererade borgare på jorden, möjligen med undantag för hans motsvarighet i Hongkong. Kinas strid skulle vara meningslös om den inte också tjänade syftet att utrota denna stads sista gangstermakt över landet.

Tusentals obegravda lik ruttnade fortfarande några få kvarter från dessa nöjeslokaler som jag fann så särskilt avskyvärda — därför att de befolkades, inte av soldater som var hemma från fronten och sökte avspänning innan de mötte döden igen, utan helt enkelt av ”uttråkade rikemanssöner” som kineserna kallade dem. Som kontrast till detta verkade luften frisk och mild på slagfälten väster om Shanghai, där jag om söndagarna brukade promenera med Alley. Det var en underlig tillflyktsort, men ändå kändes det bättre där än i den beklämmande staden. Man kände sig åtminstone övertygad om att Shanghai inte var Kina. I den spirande jorden kunde man känna styrkan och oändligheten hos den nation som låg där bortom. Man kunde åter i den sårade men ännu fruktbara jorden känna vissheten om ett pånyttfött hopp som var starkare än dödens närhet.

Väster om settlementet och söder om Soochow Creek var fälten fulla av kratrar. Japanerna hade under nästan en hel vecka belagt detta område med en koncentrerad spärreld. Byarna bildade svarta fläckar i den dystra, kala landskapsbilden, en gång konstrikt välvda broar sträckte förkolnade armar mot skyn. Tillsammans med de förruttnade soldatliken låg liken av blåklädda bönder som in i det sista klängde sig fast vid sin jord. Japanerna snokade ännu bland resterna efter pengar och souvenirer. Grupper av kineser tvingades att föra bort de sista återstoderna av järn och mässing: kokkärl, fönsterbågar, dörrvreden, plogar, hjulaxlar, gångjärn, spikar, skruvar — ingenting var för litet. Fälten var översållade av granater som inte exploderat, av kulor och bomber vilka steg för steg samlades ihop. Här och där låg stålhelmar, sönderslitna av kartescher och till hälften begravda av det regn, som nyligen fallit och barmhärtigt jordat huvudena de satt på. Beväpnade japaner stod över grupper av kineser och befälde dem att gräva bort skärvor och lera från de fallna soldaterna.

Jag såg en död pojksoldat från vilken man tog ett par blodstänkta dollarsedlar, två bilder av Sun Yat-sens huvud, som omsorgsfullt var fastnålade i fickorna på hans bomullsrock.

Kamrat, gå inte förbi bilden av hans leende älskling där, bredvid hans halvruttnade hand. Ta upp den, det har han ingenting emot, han kommer inte att klaga nu, du kan smutsa hans kärlek på samma gång som hans pengar, det kan inte hålla tillbaka den dödes böner. Han vill endast befria sig från detta mörka, mogna kött och blod som minns att en kvinnas kropp har älskat hans, han har endast bråttom att befria sig från besmittelsen av ett liv som han aldrig levat utan offrat åt döden. Nej, nej, vekna inte och lämna tillbaka en dollarsedel, det är en fattig ersättning för hans ridderlighet att rädda din moder eller din flicka. Kläd av hans kropp åt regnet, det skall han tacka dig för, och påskynda den förintelse som han är stolt över och som ger honom en skön sömn i denna vackra namnlösa jord.

Då man vandrade omkring såg man här och där en knuten näve som avvärjande stack fram ur en i hast uppkastad grav, eller en arm eller ett ben eller en krossad skalle. Du, som studerar anatomi, du kunde ha glädje av denna scen, denna en bombs vårdslösa vivisektion. På själva huvudvägen där bussarna gick och där grönsakerna forslades in till Shanghai, passerade fotgängarna, utan att se det, över en skyttegrav full med döda. Granater som inte exploderat låg strödda över vägen där bönderna gick. Där låg en identitetsbricka i leran: *Chang Yu-ming* representerades av en bit uniform, resten fanns i förvildade hundar som strök omkring i risfälten.

Med sina små rissäckar hängande på käppar kryssade sig bönderna fram över de sönderskjutna fälten på väg in till Shanghai för att sälja sina produkter. Ibland hejdade japanerna dem för att begära ”skatt”, och pressade från dem några kopparslantor eller nickelmynt eller tog ifrån någon

gammal kvinna en sliten silverbrosch. Vid gränsen till settlementet betalade de en dollar i utförelseavgift för att få sina knyten förbi barriären. Vi frågade några bönder hur långtifrån de kom, och de flesta svarade fem eller sex li, men vi mötte också sådana som vandrat tre eller fyra dagar för att få sälja för några få dollars värde och därvid riskerat alla möjliga skändligheter på vägen. Det var inte många unga män och kvinnor, endast gamlingar och barn. En gammal man med en liten flicka och två pojkar som gick i motsatt riktning, sade att han var på väg tillbaka till sin gård. Det fanns ingenting kvar av själva huset eller hans ägodelar.

”*Hai shih yo ti, hai shih yo ni*”, tillade han hoppfullt. ”Jorden finns ännu kvar där och leran finns ännu kvar där.”

Ute på slagfältet skälvde några bönder utsträckta på sin jord under ett skydd av mattor, som om de fruktade att den också skulle tas ifrån dem. En del till och med planterade och plöjde runt omkring ruinerna medan de omsorgsfullt undvek liken. Jag såg en familj som satt runt sin eld i närheten av en svart fläck som varit deras hydda. De stirrade rödögda och tysta in i de tunna lågorna. Alley lade några slantar i handen på en liten flicka strax intill. Hon tog skyggt emot dem och på vår fråga om hon var rädd log hon sorgset och skakade på huvudet. ”Det är svårt nu, men sedan ska vi vinna. Fienden ska drivas tillbaka och det ska bli bra igen.” Hon sade det med oväntad glöd.

5. Alley

Arbetarna är jordens salt och att vara en del i deras öde är vår tids sanna äventyr.
Rewi Alley

Jag träffade Rewi Alley för första gången långt uppe i Inre Mongoliet under den uttorkade juni månad år 1929, och fastän jag inte hade den ringaste aning om att jag en dag skulle komma att skriva det här om honom så visste jag att han var en helt ovanlig människa.

Vi var de enda utlänningarna på ett ”hungersnödståg” som var på väg till de uttorkade områdena väster om Kalgan, där 3,000,000 människor till slut svalt ihjäl. Förutom den extravagn i vilken jag åkte tillsammans med en kinesisk politiker fanns det bara fjärde-klassvagnar och öppna vagnar som var till bristningsgränsen fyllda av bönder och fraktgods. Jag blev förvånad då jag fick se en europé krypa fram ur en av dem för att få en nypa luft under en promenad på perrongen. Jag gick fram och presenterade mig för — Rewi Alley.

Han verkade underligt främmande mitt i denna mörka, osunda skara, med det solbrända ansiktet täckt av damm under en hårbuske som hetsigt stod rakt i vädret. Han var bara av medellängd men han hade väldiga, knotiga armar och ben. När han stod där bredbent på sina jättelika ben i en karakteristisk ställning tycktes han på något vis fast rotad i jorden. Men det var mannens stora huvud med en profil som huggen i granit, som frapperade mig.

Jag antog att han måste ha det obehagligt i den kvävande vagnen och föreslog att han skulle flytta över till vår. Till min förargelse nekade politikern att gå med på mitt förslag. Några engelsmän hade en gång förolämpat den stackars gossen och han levde bara för att få ge igen. Om jag känt Alley bättre då skulle jag ha begripit att han var fullkomligt lycklig där han var. Han hade bättre sällskap än jag, för den delen.

”Det gör det samma”, skrattade han. ”Titta på det här vackra landskapet”, och hans blick sökte sig bort mot den ofantliga mongoliska steppens böljande fägring. ”Det liknar Nya Zeeland, som jag kommer ifrån.”

Denna lilla tilldragelse var symbolisk. Alley låter aldrig något personligt obehag, någon

förolämpning eller skymf störa visionen av en fjärran horisont, vilken en del människor påstå sig kunna se i hans himmelsblå ögon. Han tålde vad som helst av Kina. Och Kina har ett subtilt men ofta underligt tillfredsställande sätt att löna dem som förstår det ...

Vi skildes åt vid Saratsi och jag reste hastigt genom det kala, solsvedda landet där jag för första gången såg människor dö av hunger. Jag var bara en skräckslagen åskådare, men Alley, som då tillhörde Shanghais municipalråd hade valt denna plats att tillbringa sin *semester* på. Han arbetade där hela sommaren bland de tyfusmittade människorna, delade ut säd och vårdade deras magra små barn så att de blev friska.

Jag såg tillräckligt, återvände till Peking och skrev ett reportage för *Herald Tribune*, och en liten New Yorkpojke läste det och skickade mig ända från Amerika en dollarsedel som de svältande skulle ha. Så vitt jag vet är det det enda goda min historia utträttade. Men Alley gav en hel del mera, och han vann mera — en mänsklig varelse och början till en mening med livet. Nästa gång jag träffade honom var han fosterfar till en föräldralös gosse, vars föräldrar omkommit av svält. Han kallade sin adoptivson Alan och satte honom i en kristen skola i Shanghai.

Två år senare lånades Alley av Shanghais municipalråd ut till Sir John Hope Simpson för att efter den stora översvämningen hjälpa till vid återuppbyggandet av Yangtzes fördämningar. Återigen skickade jag några telegram och återigen slutade det för Alley med ett nytt svältande fosterbarn och en bror till Alan. Han döpte sin andre son till Michael. I municipalråds-kretsar, där endast få vita sahibs skulle drömma om att sitta till bords med en kuli, blev familjen Alley snart nästan legendarisk. Ty på några år växte dessa två okunniga bondpojkar upp till präktiga unga män som varje fosterfar kunde vara stolt över. I mellanskolan var de främst bland sina klasskamrater, både när det gällde studier och sport. Och till slut blev Alan vid St. Johns University vald till ordförande i sin klass. Det var i Kina en ovanlig utmärkelse för en föräldralös pojke av okänd bondefamilj.

Med sina långtskådande ögon, sitt röda hår och sin engelska falknäsa är Alley den fullkomliga illustrationen av den sorts främmande djävul som kan skrämna vettet ur kinesiska barn. Ändå är han i denna dag förmodligen mer älskad av dem än någon annan utlänning. Även före Induscos dagar hjälpte han hundratals olyckliga pojkar att komma från Shanghai till Mongoliet. Hans egna söner blev för honom ett sesam, öppna dig, till ungdomen och Kinas hjärta. Han hade adopterat dem och de hade beslutat att Kina nu skulle adoptera honom. Han for långt och vida omkring med dem, över fält och kanaler, och han lärde sig tillsammans med dem att läsa och skriva deras språk. Han blev så förtrogen med förhållandena i de kinesiska byarna och städerna att han lärde sig tänka och känna som människorna omkring honom.

Mike och Alan hade en okuvlig energi och ärelystnad och Alley uppmuntrade hos dem en stark känsla för det mänskliga. När kriget utbröt höll Alan på att förbereda sig för att börja vid ett medicinskt college. Det betyder mycket i Kina att offra en collegeuppfostran, som endast en på tiotusen har en chance att få. Men utan tvekan lämnade de två pojkarna skolan och for som frivilliga till det inre av landet. Alley inbjöd mig till en liten avskedsmiddag för dem. De var fästade vid varandra som två riktiga bröder och de var också varmt tillgivna söner, men ”pater” sände i väg dem med sin fulla välsignelse.

Och likväl kunde ingen hata kriget mer än Alley. Själv gick han ännu i skolan när första världskriget bröt ut och han följde sina bröder i ledet vid ett Nya zeeländskt regemente. Hans äldsta bror föll i kriget. Rewi själv blev gasskadad två gånger men fortsatte framgångsrikt att kämpa nästan ända till slutet, då han blev allvarligt skadad. Han dekorerades för tapperhet i strid av prinsen av Wales; men han blev desillusionerad och djupt medveten om det ödeläggande och

dumma i ett krig. I den sinnesstämningen kom han till Shanghai för att arbeta som fabriksinspektör.

Men Alley var ingen pacifist och han trodde på kampen för vissa ideal. Och gradvis hade idén om ett fritt Kina kommit att förkroppsliga de flesta av dem. Han kände att, även om det ibland skedde blint och famlande, så höll här ett folk på att hastigt vakna och röra sig mot friheten, och att det skulle bli av ett särskilt och stort värde för världen om det finge forma sitt eget öde. Som han tänkte ytterst konkret byggde han sin tro på barnen och på det enkla folket som utträttat allt arbete i Kina — bonden och kulin, vilka få utlänningar någonsin lär känna som mänskliga varelser.

Åter och åter igen såg Alley bevis på de utomordentliga möjligheter som fanns hos det fattigaste barn i landet om det endast fick en halv chance. Sådana barns framtid, deras rätt till ett liv i likställdhet och människovärdighet, och nödvändigheten av att kämpa mot deras förslavande under vem det vara må, blev en hjärtesak för denne lidelsefulla man — och ett mål för vilket han var redo att offra sitt och sina söners liv.

Jag hade känt Alley många år innan han berättade för mig något om de inflytelser som skapat hans sällsynta personlighet, vilken var en kombination av andlig styrka och praktiskt förstånd. Han är son av irländska och engelska pionjärer som var med om att kolonisera Nya Zeeland för mindre än ett århundrade sedan. Två av hans förfäder kämpade med nordarméerna under amerikanska inbördeskriget; och en av dem var en av grundläggarna av Lincoln, Nebraska. Rewis egen far, farmare och skollärare, drev fram mycket av den progressiva sociallagstiftningen på Nya Zeeland. Idealist som han var tillbragte han de sista tjugu åren av sitt liv med att arbeta för bättre uppfostran och predika om ”fabriksfarmen” inom jordbruket.

Då han levde som han lärde, överlämnade den äldre Alley sina ägor till sönerna och andra ungdomar, som tillbragte sina ferier där med att lära sig arbeta gemensamt. Han var inte ofördragsam eller chauvinistisk och han kunde beundra mod och snille hos alla raser. Därför gav han en av sina söner namn efter den beryktade Maorihövdingen Rewi Te Manipoto, vilken framgångsrikt gjorde motstånd mot rödrockarna med guerillametoder som liknade dem kineserna använder idag.

Nya Zeelands sträva ”frontier” byggde hos Rewi Alley upp en fysisk styrka som motsvarade hans inre läggning. ”Ett vilt och hårt land”, sade Alley en gång till mig, ”där svepande kalla vindar blåser genom det höga tuviga gräset och där obändiga irländare lever. Flammande gula gorsbuskar, råttor i miljoner och den snabba Oretifloden — där jag som pojke mer än en gång var nära att mista livet.”

Hans faders snabba reaktion mot social misshushållning och dumhet, hans arv av rebelliskt irländskt blod, den stränga fostran i ett otämjt land, där människorna måste hjälpa varandra eller dö, en läxa som understrukits av erfarenheterna under ett krig som inte ledde till något — allt detta medverkade till att skapa en medborgare som var lämpad att leva i en framtida värld av mänsklig enighet.

Det var alltsammans också nödvändigt för att utrusta Alley för den stora roll som en krigets tillfällighet nu skulle anvisa honom.

6. Bildandet av Indusco

Den kinesiska industrikooperationen betyder mänsklig återupprättelse, ekonomisk framgång och demokratisk fostran.

Madame Sun Yat-Sen

Jag träffade Alley oftare sedan hans pojkar gett sig av, och då och då gjorde jag honom sällskap när han skulle ut i sina dystra ärenden. Ehuru japanerna hade tillvällat sig nästan all polismakt inom settlementet norr om Soochow Creek, så tillät de Alley och en del andra statstjänstemän att fortsätta med några få åligganden som var till nytta för dem själva. Men hans rapporter om deras skurkstreck ådrog honom allt mer och mer motstånd; han fick motta varningar. Japanska ronin och hyrda gangsters utsträckte sin verksamhet söder om Soochow Creek och många patriotiska kineser mördades. Bombkastning blev vanlig. Dr. Herman Liu, som vägrade att göra tjänst som japansk marionett, mördades några få yard från ingången till min bostad. Människohuvuden anbringades inom synhåll för utlänningar som ansågs ”inte samarbeta”, författare och utländska korrespondenter fick anonyma hotelser om att de skulle dödas.

Min hustru kom ner från Peking för att förena sig med mig trots dessa nedslående händelser.

Alley tittade ofta in efter dagens arbete och vi utbytte underrättelser om de senast inträffade vansinnigheterna. Det var ofta tämligen rusligt: om den tidning eller nyhetsbyrå som senast fått en bomb in genom fönstret, eller vem som funnit vems huvud utanför vems dörr. Men vi talade oftare om en övertygelse som vi delade tillsammans: att Kina var dömt om man inte fann på en metod att mobilisera arbetskraft och resurser och att bygga upp industribaser för den sorts rörliga krigföring, som vi förutsåg snart måste tillgripas mer och mer.

Med utgångspunkt från dessa dagliga eftermälen uppstod så småningom hos oss en idé som till slut skulle lägga en demokratisk grund för Kinas krigsindustri. Nym sporrade oss på sitt vanliga intellektuella sätt och en dag gick det upp för oss att kooperativa industriföretag erbjöd en möjlighet att skapa ett nytt sorts samhälle under krigets gång. De kunde göras så att de förenade snabb rekonstruktion med produktiv flyktingshjälp, utbildning och krigsmobilisering av arbetskraft, en ekonomisk bas för politisk demokrati och ett medel att försvara guerillaområdena både mot blockad och mot erövring på ekonomisk väg genom japanska varor.

Fast vi i hög grad tvivlade på att regeringen skulle understödja en plan med så vidsträckta konsekvenser gav den oss ett hopp, som uppvägde den ständiga dysterheten omkring oss, och vi frossade i idén. Ju mer vi tänkte på det desto mer började vi tro på att det skulle gå att förverkliga. Hubert Liang, en i Amerika utbildad ingenjör, förenade sig snart med oss i dessa intellektuella olympiader. Liang förde med sig den fine och begåvade Hsu Singloh, denna *rara avis*, en bankir med social vision, som var en av Kinas stora män. Han blev en entusiastisk gynnare. En annan av de första medarbetarna var en medlem av brittiska konsulatet, hos vilken blotta ordet kooperativ uppväckte religiös hänförelse.

Saken tycktes emellertid möjlig för oss alla huvudsakligast tack vare Rewi Alley, som vi inbillade oss var den ende man i Kina som skulle kunna skapa den organisation som behövdes för att förverkliga den. Därför att Alley trodde på det, visste vi att det skulle gå. Saken fängslade honom och han gjorde upp tekniska planer för ”rörelsen” — ty han tänkte redan på det som ett sorts korståg. Vi gav ut en liten bok¹ som förordnade upprättandet av 30,000 kooperativa småindustrier i det inre av landet. Denna kastades ut över en intet ont anande värld våren 1938 och kom ut i många upplagor på engelska och kinesiska.

Under tiden hade ett antal kineser och utlänningar tänkt efter samma linjer. Vi bildade en kommitté för kinesisk industriell Kooperation. Hsu Sing-loh blev ordförande och det förblev han ända tills han omkom, då ett passagerarplan med amerikansk besättning sköts ner av japanerna i närheten av Canton och sedan utsattes för kulspruteeld.

¹ *Chinese Industrial Cooperatives*, Shanghai.

Alley organiserade en stark teknisk avdelning med två av Kinas bästa ingenjörer, då anställda vid Shanghai Power Company: Frank (Fu-yi) Lem och Wu Chu-fei, utexaminerade från amerikanska ingenjörsskolor. Lu Kuang-mien, en kooperativ expert, som utbildats i Skottland, var också med från början. Alla dessa män innehar i dag strategiska poster bland de hundratals teknikerna och organisatörerna längs den 2,000 mil långa induscolinjen som de upprättat.

Men vad var ”Indusco”? Det var först och främst en produkt av en historisk kombination av faktorer. Kriget ödelade Kinas tunga industri, kapitalet flydde från det inre till de utländska koncessionerna och det lamslagna transportväsendet gjorde återuppbyggandet ytterst svårt. Men vi trodde på den industriella Kooperationen på grund av tre eller fyra reella faktorer som talade till dess fördel.

För det första stängde japanernas frontlinjer automatiskt av väldiga områden dit inga utländska varor kunde komma in. Här hade den kinesiska industrin för ögonblicket fullständigt monopol över hemmamarknaden. För det andra var Kinas arbetskraft praktiskt taget obegränsad med de miljontals flyktingar som dragit bort undan invasionens hemsökelse. För det tredje låg större delen av Kinas naturliga resurser och varor inom områden som förmodligen inte skulle erövrats på årtal. Även inom de ”ockuperade” provinserna fanns väldiga luckor som hölls av guerillaband. Mellan järnvägarna och de japanska garnisonerna kunde en oberoende kinesisk industri upprätthållas.

Slutligen tog regeringens plan, som gick ut på att koncentrera nya industrier till ett fåtal städer i väster, inte tillräcklig hänsyn till faran från luften. Endast få stora fabriker skulle kunna förbli oskadda, eftersom hela landet snart skulle ligga inom bekvämt räckhåll för de japanska planerna. Tusentals små halvrikliga industriföretag, som byggts upp på platser dit japanernas motoriserade trupper inte kunde nå, omsorgsfullt kamouflerade och utan iögonfallande skorstenar eller stora byggnader, skulle kunna utgöra säkra industriella baser under hela det långvariga motståndet i Kina.

Det var nödvändigt inte endast att mobilisera arbetskraft: de mobiliserade måste ges tro på en bättre framtid. Det måste finnas reella krigsmål för arbetarna i denna självständighetskamp, för att deras offer skulle få en mening och för att ge dem en känsla av delaktighet och ansvar. Krigstidens industriarbetare måste styrkas av den moral, som bör finnas hos en armé, och bäras av andan hos män, som målmedvetet kämpar för löftet om industriell demokrati.

Idealet vore därför en mekanism, som kunde skapa en sorts kompanjonskap mellan arbetarna, konsumenterna och regeringen — folket, administrationen och armén. Kooperativ industri var lösningen. Vi trodde att om kinesiska arbetare fick den finansiella hjälp de behövde från understödsfonder och genom regeringslån mot låga räntor, och om de skyddades mot den korrumpierade politiska kontroll som ruinerat kreditkooperationen, så skulle de snabbt visa sig motsvara förväntningarna. Kinesiska arbetare är fullt i stånd att ”klara sina egna affärer” som Alley sade, och de skulle ivrigt välkomna ett tillfälle att köpa sina egna redskap på samma gång som de lärde sig att använda dem demokratiskt.

Dittills hade inte kriget drivit fram någon paroll som innebar ett positivt löfte till massorna. Här fanns en möjlighet — och en trängande nödvändighet att skapa en.

Originalplanen för Indusco indelade hela landet i tre stora ”områden för ekonomiskt försvar”, eller industri-”linjer”. Förstalinjes-enheterna skulle vara lättroliga, till och med portativa och i stånd att operera bakom den japanska fronten med vattenkraft eller handkraft och till en början med lätta maskiner och redskap som räddats undan från de ”brända städerna”. De krävde odelat stöd från arméer i samarbete med ett utbildat och organiserat folk, som lärt sig att betrakta sina

industriföretag som sin egen ekonomiska livslinje.

Den andra linjen täckte ett vidsträckt område mellan huvudfronten och hemorten. Här skulle mera varaktiga industrier byggas upp, även de halvrikliga till typen och i nödfall hänvisade till sina egna kooperativa transportorganisationer vid evakuering till säkra platser. Det tycktes troligt att Kina till slut skulle bli fullständigt blockerat så att landet måste utveckla inte endast industriellt oberoende utan ett transportsystem, avpassat för dess speciella art av försvar. Vi förordade organiserandet av ett vidsträckt kooperativt transportsystem — med kameler, kärror, mulor, hästar och bärare. Både transportväsendet och industrin i andra linjen skulle sålunda läggas om för guerillaförhållanden, när fientligheterna nådde dessa distrikt.

Den tredje linjen eller de bakre områdenas kooperativa industrier skulle lokaliseras i nordväst, sydväst och sydöst, i provinser som var säkrade mot en snar invasion. Här skulle gruvor bearbetas och maskiner och redskap produceras för alla tre zonerna. Under det centrala högkvarteret skulle här förläggas försäljnings- och distributionsapparater, utbildningsanstalter, kooperativa sjukhus, yrkesskolor för krigsveteraner och föräldralösa krigsbarn, kliniker, barnkrubbor och andra sociala inrättningar som Alley drömde om.

Med tiden visade det sig att dessa planskisser var fullt möjliga att arbeta efter, ehuru de i början gjorde föga intryck i Hankow. Skeptiker och defaitister kallade det en förryckt idé. "Old China Hands" kom med sina vanliga fadda platityder:

"Det går inte med deras familjesystem; kineserna är alltför individualistiska."

"Kulier är alltför okunniga för att kunna driva fabriker; de kommer att dra iväg med redskap och lån vid första tillfälle."

"Flyktingar vill inte arbeta, vet ni inte det? De föredrar att få sitt ris gratis i välgörenhetsläger."

Ett underligt faktum är, att induscoplanen kunde ha blivit begravd tillsammans med andra amatörmässiga råd, om inte den brittiska ambassadören hade stött både den och Rewi Alley med ett så glödande intresse. Sir Archibald Kerr Clark-Kerr var något nytt inom den brittiska diplomatin. Han hade först nyligen kommit ut för att ersätta Sir Hughe M. Knatchbull-Hugessen, vilken japanerna hade beskjutit så att han blivit invalid och dragit sig tillbaka, ett angrepp som de sannolikt nu ångrar, sedan Clark-Kerr visat sig vara en stark motståndare till försöningspolitiken. Från den dag han anlände visade Sir Archibald det största och mest välvilliga intresse för Kinas kamp. Ehuru han tydligen fick föga stöd från Chamberlainregeringen, som satte sitt hopp till Sir Robert Craigie i Tokyo, så försummade han aldrig ett tillfälle att personligen göra allt han kunde för att hålla Englands löfte att "utvidga hjälpen åt Kina".

Det var Sir Archibald som personligen framlade induscoplanen för generalissimus, madame Chiang Kai-shek och dr. H. H. Kung, premiärministern. Och den kinesiska regeringens karaktär vid den tiden var sådan att medan Indusco sannolikt aldrig skulle ha startats, om initiativet endast kommit inifrån, så gick de Tre Stora med på att pröva det när de uppmanades av den brittiska ambassadören. W. H. Donald, generalissimus lojale och kunnige rådgivare, insåg också dess betydelse och understödde energiskt planen. I juli fick Sir Archibald på regeringens anmodan Alley fri från Shanghais municipalråd och tog honom med till Hankow för att presentera honom för generalissimus och madame Chiang.

Idag finns det på engelska och kinesiska en växande litteratur om den industriella Kooperationen, vilken för många representerar krigets mest hoppfulla och konstruktiva resultat. Med vilken mödosam kamp och risk för livet varje framsteg genomförs i Kina skulle nu bli klart för oss alla, som något deltog i Alleys ansträngningar att förverkliga sitt nya "produktionsbroderskap". Det

kan ännu räknas som ett av de stora mänskliga äventyren i vår tid. Där Lawrence gav araberna guerillakrigets destruktiva teknik, gav Alley Kina guerillaindustrins konstruktiva teknik.

”Alley har adopterat ett föräldralöst barn till”, madame Sun Yat-sen log när hon hörde nyheterna. Men hon hade skänkt rörelsen sitt hängivna och uppmuntrande stöd från första början och hade även värvat bistånd från sin skarpsinnige broder, T. V. Soong. Madame Sun insåg med sin snabba intelligens och osvikliga intuition att den industriella Kooperationen förverkligade de viktigaste och mest försummade av dr. Suns tre principer.

”Det är just vad han avsåg med folkets försörjning”, sade hon, ”men för att det skall lyckas måste det bli en verklig massrörelse, kontrollerad av producenterna.”

Med mitt eget lilla inröre i all denna livaktighet hade jag börjat känna mig som något liknande en korsning mellan en elektrisk turbin och en rymmare. Men Daily Herald återkallade mig snart till uppgiften att hålla reda på krigshändelserna. I juni gav jag mig iväg till det inre igen och anlände till ett belägrat Hankow.

IV. SYDFRONTEN

1. Politisk utflykt

Himlen ser som folket ser, himlen hör som folket hör.
Mencius

Wuhan, som tvillingstadsmetropolen Wuchang och Hankow kallas, ligger 600 mil från Shanghai uppför Yangtze-floden. Denna Kinas andra krigshuvudstad, skådeplatsen för den stora revolutionens sammanbrott 1927, var inget Madrid.

När jag kom dit tre månader före stadens fall började varje nykter politisk spekulation med antagandet att platsen redan var förlorad. Sir Archibald Clark Kerr sade en dag till mig: ”Om man bara kunde få dessa människor att börja säga 'om Hankow faller' i stället för 'när Hankow faller' skulle mycket vara vunnet. Vad som behövs här är lite grann av 'nonpasaran-andan!'”

Tack vare god tur fick jag använda en liten våning som tillhörde sekreteraren i flottans K. F. U. M., och som hade blivit huvudkvarter för de flesta utländska tidningsmännen i Hankow. Strax efteråt anlände Rewi Alley, på inbjudan av generalissimus, för att börja plocka ihop delarna och bygga upp en ny industri. Han skaffade sig själv en ganska dålig start genom att flytta in hos mig. Varje morgon strax efter gryningen väcktes vi av det gälla skriket från en tidningspojke, som ropade så mycket hans lungor förmådde:

”Wu-han Jih Bao! Wu-han Jih Bao!”

Vi blev mycket förtjusta i pojken trots den förfärliga tidpunkten för hans skrik. Det fanns något mörkt och eggande i hans klara sopran som tycktes mana var och en i den gamla staden att vakna upp innan det var för sent. Alley sade att den liknade en klocka, som ringde in det nya året, och den gav honom nytt hopp varje dag.

Men några timmar senare följdes Wuhan Jih Bao alltid av det klagande lätet från en annan försäljare vars röst tycktes ge bra mycket mera av sanningen om det officiella Hankow. Vi kunde aldrig räkna ut vad han egentligen sade, men det lät mest av allt som ”I've lost my ma-ma and pa-pa! I've lost my ma-ma and pa-pa”! Tjugu seklers fatalism och tröghet förnams tydligt i hans bråkande klagan.

”Det tjänar ingenting till, det tjänar ingenting till”, tycktes han säga.

Och detta var Wuhan, där ungdom och kraft och mod och själv tillit ständigt trycktes ned av fruktan och inre misstro hos en härskande klass, som fortfarande förtvivlat sökte efter en kompromiss att stödja sig på.

Det har aldrig funnits ett krig så fullt av absurda motsägelser som denna kamp i Östasien. Som ett halvkolonialt land, kämpande för sitt oberoende, speglade Kina all den girighet, det hyckleri och den internationella anarki, som alltid följer med utrikespolitiska konflikter. Och som ett halvfeodalt land med anspråk på att vara en modern stat, förnekade det ständigt sina egna inre mål.

Ta som exempel Tysklands politik i Kina. 1937 dominerade tyskt inflytande den kinesiska armén och gjorde sig alltmera gällande inom industri, handel, politik och kultur. Den tyska handeln med Kina var större än något annat lands utom Förenta Staternas och det förenade brittiska imperiets; den var också större och mera vinstbringande än Tysklands handel med Japan. I det återuppbyggnadsprogram som Kina började först 1937, var Tysklands andel större än något annat främmande lands. Bland kinesiska officerare hade Hitlers metoder gjort ett starkt intryck och en del av Kinas

inre organisationer var uppbyggda efter nazistiskt mönster. Generalissimus hyste personligen stark beundran för der Führer, en beundran som visade sig vara ömsesidig. Och ändå var det tilliten till Hitlers namn under antikominternpakten — som en motvikt mot sovjetrysk intervention — som uppmuntrade Japan att utvidga sin kolonialexpedition till ett försök att erövra Kina.

På några få veckor sopade kriget bort de flesta av de positioner som tyska köpmän långsamt och metodiskt lyckats återvinna under de senaste två decennierna. De förlorade miljoner på regeringskontrakt sedan Japan upprättat sitt monopol på handel och råvaror. Nittio procent av de tyska affärsmännen var naturliga motståndare till Hitlers politik i Fjärran östern.

Men ett slags handel fortsatte i utvidgad omfattning. Kineserna köpte mer än hälften av sin importerade ammunition från Tyskland. Det var också frågan om de tyska militära rådgivarna. Till och med efter Hitlers öppna förolämpningar mot kineserna behöll generalissimus sina preussare, och bland en del av hans egna officerare fanns beundran för nazisterna kvar. Under påtryckningar från sina japanska antikominternallierade gav Hitler slutligen under den kritiska period då japanernas offensiv mot Hankow pågick — order om att hela den tyska militärmissionen skulle återvända hem. Trots sina kontrakt med generalissimus gav sig alla tyskar utom sju iväg i juni 1938. Bland dem som reste befann sig — en ironisk poäng — en judisk officer. Hitler belönade omedelbart hans lojalitet genom att sätta honom i koncentrationsläger så snart han kom hem.

Den brittiska politiken var lika inkonsekvent. Officiellt anslöt sig London till Stimsondoktrinen att icke erkänna förändringar som åvägabragts genom japanskt våld, och skrev under Nationernas förbunds resolution om att avstå från varje aktion som kunde försvaga Kina eller öka dess svårigheter och om att utvidga den reella hjälpen. De brittiska investeringarna i Kina uppgick till 1,250,000,000 amerikanska dollar, och under loppet av invasionen sjönk de till halva värdet. Likväl fortsatte brittiska köpmän att importera för miljoner pund japanska varor årligen och gav därmed japanerna den utländska valuta de behövde för att köpa mera krigsmateriel, förinta mera liv och egendom, lägga beslag på mera brittisk handel, förolämpa flera brittiska medborgare i Kina och angripa den kinesiska valutan som genom stabiliseringsfonden stöddes av brittiska lån.

Och Förenta Staterna? New Deal-funktionärer och kongressmän gjorde då och då skarpa uttalanden om Japan, nästan varje amerikan hoppades att Kina skulle vinna och pressen var enig i att fördöma de gemena japanerna. Men Japan fick från Förenta Staterna över 90 procent av sin flygbensinimport, koppar, järnskrot och stål och 82 procent av sin import av stållegeringar. 1938 fick det 76 procent av sina flygmaskiner och flygmaskinsdelar från Amerika och ”vi” sålde också till Japan ritningar och planer över de modernaste krigsmaskinerna och skickade ut kvalificerade tekniker med verktygsmaskiner för att visa japanerna hur de skulle bygga fabriker i vilka de skulle tillverka dem. Våra köpmän skickade iväg hela flygmaskins- och bilfabriker. Samtidigt förblev vi Japans bästa kund och gav det därigenom den utländska valuta som var nödvändig för större rustningar.

Det vidhjärtade, idealistiska Amerika fördömde fromt de japanska banditerna, men fortsatte under två år att beväpna dessa banditer. När kriget i Europa skar ner konkurrensen kunde amerikanska affärsmän förse dem med nära 80 procent av hela deras import av krigsmateriel.¹ Tidigt under konflikten genomdrevs en idiotisk lag som förbjöd amerikanska fartyg att frakta rustnings-

¹ Vår totala export till Japan under åren 1937-1939 var 759 miljoner amerikanska dollar. Vår import var sammanlagt över en miljard dollar, däri inberäknat uppköp av guld och silver för 604 miljoner dollar, varigenom Japan sålunda fick ett exportöverskott på 327 miljoner dollar.

materiel till krigszonen. Krigförande måste själva komma och hämta det. Eftersom Japan ägde en mäktig handelsflotta och vid den tiden inte bara hade lagt beslag på hela Kinas sjöfart utan också hade blockerat hela den kinesiska kusten fick detta arrangemang för en tid den effekten att Kina avstängdes från tillförseln av den obetydliga mängd krigsmateriel det kunde köpa av oss. Sedan kustområdena ockuperats kom dessutom de flesta av våra affärsmän ute i Kina endast att bistå det affärsliv som i realiteten kontrollerades av japanerna. Vårt ekonomiska stöd åt inkräktarna — vilka vi så moraliskt fördömde som fördragsbrytare — uppgick till mellan 15 och 20 gånger mera än vår ”hjälp” till Kina.

Några av våra orediga isolationister i kongressen tycktes av sina tal att döma faktiskt ha den föreställningen att denna medverkan i den japanska krigsansträngningen på något mystiskt sätt innebar ”neutralitet”. Det var dessa herrar som alltid ropade att vi skulle bli indragna i kriget, så snart någon ansåg att vi borde upphöra med att beväpna angriparna — eller, vad som vore ännu förnuftigare, båda de krigförande. Det är klart att om vi hade stoppat denna export, som var så viktig för erövraren, så kunde några få amerikanska affärsmän ha gått miste om 30 eller 40 miljoner dollar årligen i profiter. Det vill säga ungefär en tredjedel av kostnaden för ett av de jätteslagskepp vi nu bygger — för att kämpa mot Japan sedan vi först beväpnat det tillräckligt för att det skall bli nödvändigt?

Italien bidrog med det komiska inslaget. Italienarna hade föga att förlora utom Kinas goda vilja; de fick ett tämligen gott pris för den av Japan i utbyte mot sitt tvivelaktiga diplomatiska bistånd och uppnådde den förmånsställning som följde av att vara Japans antikominternbundsförvanter. I själva verket var de till mycket mindre nytta för Japan än både Storbritannien och Amerika. ”Italien, Japan, goda vänner”, sade en något berusad japansk officer till en italiensk officer, när de tillsammans lämnade en bankett i Shanghai. ”Italienare sista utlänningar Japan sparkar ut ur Kina.” Även om historien skulle vara gjord innehåller den dock sanningen, och ingen visste det bättre än italienarna. Följaktligen gjorde de pengar på att bedra båda sidorna så snabbt som möjligt.

Med hjälp av sin privilegierade ställning hos japanerna övertog de kinesisk egendom och hissade italienska flaggor över den och lyfte sedan halva värdet från kineserna för att de tog vård om den. De övertog kinesiska ångare på samma sätt och förde felaktiga gevär och ammunition genom blockaden längs kusten till de kinesiska ”kommunisterna” (Chiang Kai-sheks anhängare), mot vilka Il Duce antogs föra ett korståg. Sedan hände det att de rättade till saken genom att sälja Chungkings agenter i Shanghai till japanerna — och lyfta en belöning. Naturligtvis inte alla italienare. Jag bara refererar vad en välkänd svartskjorta själv berättade för mig då han beklagligtvis var något drucken. Hans kort identifierade honom, inom parentes sagt, som representant för en juristfirma som innehades av en synnerligen ansedd amerikan, vilken då var ordförande i municipalarrådet i Shanghais settlement.

Det måste medges att den enda stormakt, som med rätta kunde påstå sig föra en konsekvent politik var Sovjetryssland. 1930 köpte Japan varor från Ryssland för över 40 miljoner yen, vilket enligt ekonomen Guenther Stein¹ då var lika mycket som Japans totala import från Siam, Franska Indokina, Brittiska Borneo och Filippinerna. Men handeln upphörde tvärt 1932, sedan Japan besatt Manchuriet, återupptogs aldrig, och har under det pågående kriget uppgått till mindre än en tusendel av den amerikanska handeln.²

Japan fick från Ryssland ingenting som kunde bli till hjälp för dess anfall mot Kina utom en

¹ *China Air Mail*, nr 19, Hongkong.

² 1939 uppgick den till mindre än 200,000 dollar. Ibid.

smula olja från Sakhalin, som det erhållit rätt till som ett resultat av sin seger över Tsarryssland.

Samtidigt visade sig Ryssland vara den enda av makterna som tog på allvar Nationernas förbunds beslut att dess medlemmar skulle individuellt hjälpa Kina sedan förbundsförsamlingen hade stämplat Japan som fördragsbrytare 1937. Ryssland skickade flygplan, piloter och ammunition till Hankow i ansenliga kvantiteter mot varukrediter. Ryssland undertecknade också en non-aggressionspakt med Kina, som om exemplet följts av de andra stormakterna, ännu kunde ha lagt grunden för en icke-angreppsfront i östern omkring Kinas oberoende.

I sina inre förhållanden var kineserna fastlåsta i sina egna motsägelser, som tycktes möjliga att lösa endast genom dynamiken hos den japanska invasionens oupphörliga hamrande. Regeringen vacklade mellan önskan att bli ansedd som en demokrati och önskan att vara en diktatur, vilket gjorde det ytterst svårt att utforma en rätlinjig utrikespolitik. Bland några mycket högt uppsatta regeringstjänstemän var attityden den att Kina på något sätt hade lurats att ensamt föra demokratiernas — Amerikas, Frankrikes, Storbritanniens, Sovjetunionens — kamp. Premiärministern själv sade till mig att Mussolini hade rätt när han varnade de svaga staterna för demokratierna, vilka efter att ha ingivit dem förhoppningar om hjälp till slut skulle sitta där med armarna i kors och göra ingenting. ”Vi inser att vi kanske är dårar”, sade premiärministern. Men de styrande tenderade att tänka på sig själva som demokrater i sitt förhållande till stormakterna medan den inre styrelsen förblev diktatorisk.

Alla kände den vida klyftan mellan ämbetsmännen, militären och folket. Litet eller föga gjordes för att utbilda och mobilisera de många miljonerna bönder och arbetare i detta nationens ekonomiska hjärta. Man kände alltid i bakgrunden att minnet av 1927 spökade för Kuomintang, och fruktan för att historien skulle upprepa sig själv om folket blev demokratiskt organiserat.

Arbetarna i städerna liksom bönderna runt omkring dem förvägrades rätten att organisera sig och många var okunniga om krigets natur. Byarna förblev omobiliserade och förhållandet mellan befolkningen och soldaterna var ofta dåligt. Allt för litet gjordes för att evakuera kvalificerade arbetare och redskap och omkring 400,000 ton maskineri lämnades kvar i nedre Yangtzedalen. I Tayehs stora järncentrum, för att bara nämna ett exempel, låg en halv miljon tackjärn uppstaplat under sex månader utan att någonting gjordes för att flytta det inåt landet, där det senare skulle behövas så väl. Om man hade mobiliserat lokal arbetskraft kunde det ha räddats eller i värsta fall vräcks i floden. Som det nu var övertog japanerna alltsammans oskadat.

Tusentals lätt sårade dog medan de försökte släpa sig bakåt för att få läkarvård, eller massakrerades av japanerna när de föll bakom de retirerande arméerna. Om sjukbärare hade utbildats bland bönderna och sjukvårdsgrupper hade organiserats kunde många liv ha räddats. Om demokratiska hemvärnskårer hade bildats i byarna skulle detta också ha i högsta grad försvårat japanernas konsolidering av sin ställning, och det borde inte ha varit svårt för en regering som ofrånkomligen kämpade ett revolutionärt krig.

Det lösa pratet om ”det röda Hankow” var naturligtvis fullständigt idiotiskt men man kunde urskilja en djup underström av krav på en förändring. Då och då visade sig en krusning av den på ytan. Det fanns föga handlingsfrihet, men det fanns mera yttrandefrihet än tidigare. Intellectuella tilläts diskutera fritt inbördes. Så länge de inte försökte organisera någon annan än sig själva kunde de kritisera alldeles fritt.

Regeringen själv förblev en enpartiregering och generalissimus upprätthöll balansen inom partiet och mellan detta och andra grupper i det nationella livet, som deltog i koalitionen av anti-japanska krafter. Egendomligt nog var Kuomintang fortfarande det enda legala politiska partiet, ehuru kommunisternas existens i praktiken nu måste erkännas. Men ingen kommunist innehade någon

viktig post i regeringen, och för att motverka det kommunistiska inflytandet bland folket uppmuntrade Kuomintang vissa politiska kretsar, som sedan länge varit undertryckta, att framträda på nytt och delta i propagandan. Sålunda återuppväcktes de socialdemokratiska, ungm kinesiska och nationalsocialistiska partierna som förspel till sammankallandet av Folkets politiska råd — det kämpande Kinas ”första steg” mot demokrati.

Ett stycke eller två om dessa partier. Deras sammanlagda medlemsantal överstiger sannolikt inte ett par tusen ehuru deras ledares anspråk sträcker sig mycket högre. I sina program skiljer de sig endast föga från varandra. Alla förordar en ”lika fördelning av jordegendom” efter kriget, politisk demokrati och ”så småningom socialism”. I samtal låter deras strävanden ungefär lika som kommunisternas men i praktiken är dessa partier inte ”kämpande” och har föga levande kontakt med folket. Eftersom de inte har några väpnade styrkor är de helt beroende av diktaturen, som har sådana.

Där fanns också det Tredje partiet, som härledde sig från 1927 och den första splittringen mellan Kuomintang och kommunisterna. Som namnet anger började det Tredje partiet med ett kompromissprogram som gick ut på att de nationella intressena skulle höjas över klass- och partipolitik. Det gjorde enhetsfronten till en stående princip, men dess skicklige och begåvade ledare, unge Têng Yenta, utexaminerad från Whampoa och tidigare chef för arméns politiska avdelning (den ställning som i Hankow innehades av general Chen Cheng), dödades av Chiang Kai-sheks hejdukar. Därefter befann det sig i skymundan med undantag för en kort period då det tillhandahöll den ideologiska motiveringen för Fukien-resningen, till dess Kuomintang kallade det tillbaka till Hankow.

Alla dessa fyra grupper kan betraktas som minoritetsfraktioner inom själva Kuomintang eller ”splittringspartier”, som kineserna kallar dem. Var och en av dem har sina egna klicksträvanden, men saknar en stark folklig grundval. Ehuru dessa ”partier” som sagt i Hankow inte hade någon legal ställning, var de dock tillåtna att lufta sina synpunkter genom sina delegater i Folkets politiska råd.

Olika andra politiska grupper, bland dem de nationella salvationisterna och manchurerna, var representerade i Folkets politiska råd, men de flesta delegaterna valdes efter regionala grunder. Kommunisterna hade rätt att sända sju delegater eller omkring samma antal som medgavs vart och ett av splittringspartierna. Alla de två hundra delegaterna var utvalda av Kuomintang, som dessutom vidtog säkerhetsåtgärden att utnämna sjuttio medlemmar ur sin egen centrala exekutivkommitté. Varken arbetarklassen, bönderna, soldaterna eller studenterna hade någon vald eller ens nominell representation. Eftersom det sålunda knappast var möjligt att rådet skulle fatta något beslut som inte i förväg var godkänt av Kuomintang tog ingen det särskilt allvarligt som demokratiskt organ, möjligen med undantag för kommunisterna, som gjorde sitt bästa för att göra det till en plattform för folkliga meningsyttringar. Olyckligtvis hade det ingen auktoritet över vare sig regeringen eller byråkratien så att effekten av allt talandet märktes huvudsakligen bland delegaterna själva.

Trots att det endast var en karikatyr var det ändå vad som hittills kommit närmast en representativ församling, och många trodde att det ”kunde bli någonting av det”. Rätt oväntat hände det också något när rådets ordförande Wang Ching-wei trädde ut på arenan. Men rådet bör inte göras ansvarigt för mr. Wang. Han hade tvingats på rådet av Kuomintang sedan detta valt honom till partiets ställföreträdande *Tsung-tsai* (ledare) — Chiang Kai-shek var själv *Tsung-tsai*. Inför rådet gjorde Wang en vältalig deklARATION om sin beslutsamhet att göra motstånd in i det sista och fördömde skarpt de marionetter som hjälpte Japan — bland vilka han själv inom kort skulle bli nummer ett.

Jag tror att en av orsakerna till hans avvikande var att finna här i rådet. Han ville att rådet skulle stödja hans krav på att premiär- och finansministern H. H. Kung, generalissimus svåger, skulle avsättas. Wang eftertraktade själv posten som premiärminister. Wangs anhängare lyckades samla mer än hundra namn på en petition mot doktor Kung. Denna skulle ha lagts fram för rådet och Wang räknade med stöd från "C. C."-klicken, som behärskar Kuomintang's partiapparat, och från *Cheng Hsueh Hsi* eller "politiska vetenskapliga gruppen", som kontrollerade de flesta delegaterna. Om dessa två organisationer och deras stora inflytande på Chiangs regeringsbyråkrati kommer jag att ha en del att säga i fortsättningen av denna bok.

Wangs planer lyckades emellertid inte. Generalissimus kunde själv krossa rörelsen genom en varning i rätta ögonblicket och frågan kom aldrig upp till omröstning. Detta var ett av de sista i en serie politiska nederlag som föranledde "den poetiske revolutionären" att kort tid efteråt ge sig iväg till Indokina. Wang Ching-wei hade stått i daglig radiokontakt med japanerna genom tillmötesgående från det italienska konsulatet. Han och hans anhängare trodde att om han kunde få kontroll över regeringen skulle han vara i stånd att genomdriva en lysande uppgörelse och göra sig av med Chiang och de revolutionära arméerna och kommunisterna. Men hans bakslag i rådet visade Wang att han skulle bli tvungen att skaffa sig sitt japanska stöd mera öppet och bidrog säkerligen till hans beslut att anta det japanska erbjudandet att bli chef för marionettregeringen i Nanking.

Jag rekapitulerar allt detta emedan det är så intressant att se hur i en regering, där folkets vilja förvägras representation, det är möjligt för de mest tvivelaktiga element inom landet att fullständigt öppet och aktivt manövrera för att förråda hela nationen i syfte att tillfredsställa sin egen fåfänga och sina egna själviska intressen. Wang Ching-wei var närmare att lyckas och hade flera anhängare inom de ledandes krets — där alla hans förbindelser med fienden var fullt kända — än som någonsin medgivits. Samtidigt visade denna mognande kris tydligt värdet av en aktivt organiserad opposition mot det härskande politiska partiet under en nationell katastrofperiod, även om den förvägras att medverka i själva de styrande organen. I Hankow var hotet från vänster mot Kuomintang's existens, om det följde Wang Ching-wei, tillräckligt starkt att hålla vägen öppen för försoning mellan motsatta klassintressen, och detta resulterade i att Wangs underkastelseplaner strandade.

Ty under det vanmäktiga Folkets politiska råds hokus-pokus kvarstod naturligtvis den grundläggande motsättningen inom landet: rivalskapet om ledningen mellan Kuomintang och det kommunistiska partiet. Enhetsfronten var tydligt nog en bräcklig konstruktion, som inte skulle kunna hålla ihop landet, om dess grundval, det väpnade försvaret mot angrepp, en gång väl raserats. Kommunisterna var inte erkända som politiskt likställda, deras delegater övervakades och de tilläts inte hålla massmöten eller organisera någon del av folket, och de hade att utstå förtryck i olika former. Men allt detta kunde inte skymma bort det faktum att kriget hastigt förändrade balansen mellan de väpnade politiska krafterna på ett sådant sätt att kommunisterna skulle komma att överta ledningen inom nationen om Kuomintang i dess helhet skulle ge efter för Japan.

Klyftan mellan de båda partierna var fortfarande mycket bred. Kuomintang var fast beslutet att jordpolitiken och enpartidiktaturen inte skulle undergå någon förändring utan skulle skärpas under kriget. Kommunisterna däremot trodde att kriget kunde vinnas endast om kampen mot japanerna förenades med demokratiska, ekonomiska och politiska reformer genom en agrar revolution. I distrikt, som de ockuperade i norra Kina, genomförde de många förändringar, som chockerade Kuomintang.

Ehuru kommunisterna som ett villkor för enhetsfronten hade övergivit jordexpropriationen,

medverkade de nu till att uppsätta lokala styrelser som sanktionerade en tillfällig omfördelning bland jordlösa bönder av egendomar som tillhörde förrädare och frånvarande godsägare, och tog i stor utsträckning i bruk jord som låg i träda eller befann sig i vanhävd. Rika bönder ofredades inte men de beskattades proportionellt hårdare än de fattiga. I allmänhet fick de fattiga och medelstora bönderna förmåner på godsägarnas och lantadelns bekostnad överallt där de röda trupperna trängde fram, och majoriteten av befolkningen understödde följaktligen kraftigt krigsansträngningen. På grundvalen av sådana ekonomiska förändringar, av vilka vi skall få se mera uppe i nordväst, organiserade kommunisterna folket militärt och politiskt till massmotstånd, på ett nytt och skonsamt revolutionärt sätt.

Det var naturligt att Kuomintang tyckte illa om denna utveckling som huvudsakligen begränsades till upplandet bakom de japanska linjerna, där dess auktoritet i stor utsträckning hade gått förlorad. Kuomintang, som representerade lantadelns och godsägarnas intressen, betraktade varje förändring i jordägarätten som illegal och gjorde inga motsvarande eftergifter i andra områden. Partiledarna ogillade kommunisttruppernas aktivitet trots att de ledde motståndet mot fienden, och de gav guerilladistrikten mycket litet understöd. Så småningom började Kuomintang självt utarbeta en plan för att återvinna de förlorade områdena från kommunisterna, d. v. s. återvinna områden som redan återvunnits från japanerna av kommunisterna. Planens förverkligande skulle komma att göra faran för ett förnyat inbördeskrig mycket akut.

I denna situation fick den roll som spelades av en enda mans personlighet en enorm betydelse. Jag syftar naturligtvis på Chiang Kai-shek, som tagit på sig uppgiften att bevara den inre maktbalansen. Det kan kanske därför något reda ut den invecklade krigspolitiken om vi gör en kort paus för att identifiera Chiang lite närmare mot denna bakgrund.

2. Generalissimus

Förrän inkräktaren är slutgiltigt besegrad kan motståndet icke upphöra.
Chiang Kai-Shek

Jag förmodar att vi alla borde rannsakas på nytt efter varje sabbatsår, eftersom det påstås att cellerna i människokroppen förnyas vart sjunde år. Jag har inte hört talas om huruvida krigets fysiska chocker och andliga påfrestningar accelererar processen: men ibland förändras människor mera efter ett enda bombanfall än förut under en livstid. Marx säger någonstans att under tider av omstörtning ”kan det komma dagar som utgör den koncentrerade essensen av tjuugu år”, och det är sådana dagar som många av oss upplever. Det är otänkbart att åren och bomberna inte förändrat Chiang Kai-shek.

Det finns många tvivelaktiga karaktärer i generalissimus omgivning men det är en lycklig omständighet att han tjänas av en så skarpsinnig och hängiven minister för krigspropagandan som Hollington K. Tong, som har skött om det mesta av hans kontakt med den utländska pressen. Jag kunde inte låta bli att göra denna reflexion, då jag satt på färjan över floden tillsammans med ”Holly” för att intervjua Chiang i Wuchang, och senare i Chungking blev jag ännu mera imponerad av hans lugna skicklighet. Själv gammal tidningsman, utbildad i Missouri, hade Holly en sund respekt för dessas ständiga ”visa mig”. Han väntade inte att man skulle ta konserver för nyheter och han var alltid färdig att hjälpa en att, om han kunde, få fakta bakom även ofördelaktiga situationer. Jag är säker på att uttrycka många kollegers känslor när jag säger att hans taktfulla effektivitet har gjort mera för att skaffa det officiella Kina en ny respekt i utländska ögon än man allmänt är medveten om. Och jag tvivlar inte på att han kunde ha nått ännu bättre resultat om han hade fått stoff att arbeta med som var honom värdigt.

Vi hade redan haft en opåräknad och belysande intervju med madame Chiang Kai-shek, som hon

bad mig inte publicera, vilket jag naturligtvis heller aldrig har gjort. Men generalissimus gjorde ingen sådan begäran.

Han lät höra sin vanliga grymtning när han skakade hand och jag tyckte mig se aningen av ett leende på hans tunna läppar, men det försvann snabbt. Många säger att Chiang har åldrats mycket under kriget. Jag tycker att han på det hela taget är samma livliga, smärta person med de skarpa ögonen i samma stränga ansiktsmask. Men jag tyckte han verkade mindre spänd och han föreföll att ha ett inre lugn och större självförtroende. Hans messiaskomplex eller egocentricitet eller vad det nu är som kommer människor att säga sådana saker, hade tydligen djupnat, ty detta är vad han svarade när jag frågade honom om framtiden för den händelse Hankow föll:

”Vart jag än beger mig, där är regeringen, kabinettet och medelpunkten för motståndet. Krigets utgång kommer att bero, inte på förlusten av några städer, utan på hur *Ledaren* leder folket i försvaret.”

Det var inte självförhävelse; han förkunnade endast sitt evangelium. Han föreföll absolut övertygad om att hur mycket japanerna än översvämmade Kina skulle de inte kunna erövra det om de inte lyckades sätta Chiang Kai-shek ur spelet andligen, kroppsligen eller politiskt.

Generalissimus valde kabinettet, var överbefälhavare för armén, flygvapnet och vad som återstod av flottan, chef för det nationella militära rådet och ledare för Kuomintang. Ingen ensam japan hade tillnärmelsevis så stor militär och civil makt. När han senare övertog premiärministerposten från doktor H. H. Kung, efterträdde Wang Ching-wei som ordförande i Folkets politiska råd, lade sig till med presidentskapet i de förenade regeringsbankerna och guvernörskapet i Szechuan blev det ingen lätt uppgift att försöka skilja soldaten Chiang från finansmannen, politikern, guvernören, statsmannen och byråkraten Chiang. Man skulle tycka att en person som satte sig i besittning av så många poster i en nation på 400 miljoner människor måste vara antingen ett geni eller storhetsvansinnig. Chiang är en smula av båda delarna; liksom Kina är han en serie motsägelser — av vilka många kommer att lösas under kriget. Ingendera kan förstås annat än mot en fullständig historisk bakgrund.

Chiangs personlighet och ledarskap förklaras delvis av att han äger följande egenskaper: envishet, beslutsamhet, hänsynslöshet, energi, ambition, initiativkraft och en stark kärlek till makt. Han besitter dem i högre grad än genomsnittet hos någon ras. Han är inte någon intellektuell utan en handlingsmänniska; medan andra ännu teoretiserar rådfrågar Chiang sina instinkter och *handlar*. Han medger att han är empiriker.

”Utan handling”, har han skrivit, ”kan man inte förvärva kunskap”; och på ett annat ställe ”*det enda misslyckandet består i att icke handla*”. Detta är kanske den mest revolutionära tanken i Chiangs hela inställning till politiken och grunden för nästan alla hans framgångar. I nio fall av tio kommer ett beslut, vare sig det är gott eller dåligt, att ta hem spelet i Kina om det förverkligas genom snabb handling.

En viktig nyckel till Chiangs karaktär är hans dyrkan av klassiska hjältar. Han intresserar sig mera för andliga värden än hans landsmän i genomsnitt; hans reformer lägger nästan alltid tyngdpunkten på att förändra folkets moral snarare än dess materiella villkor. Sålunda försökte hans nya livsrörelse under årtal att reformera de röda bönderna i erövrade distrikt inte genom att skapa förutsättningar för högre materiellt välstånd utan genom att undervisa dem i de gamla konfucianska morallagarna: *li, yi, lien, ch'ih* — artighet, tjänstvillighet, rättfärdighet och storsinhet. Om Chiang själv hade iakttagit dem skulle han sannolikt inte vara där han är idag, men detta inverkar inte på hans moraliserande.

”Vad som verkligen betyder något”, citerade han Konfutse, ”är personlighetens förnedring men

inte att dö av hunger.” Chiang sade att detta fullständigt överensstämde med hans tanke om rättfärdighet. En annan sak som verkligen hade någon betydelse var att ”de som har en lägre ställning inte borde åtnjuta samma ting” som de vilka har en högre ställning. Detta var yi eller allmän tjänstvillighet.¹

Moralisk styrka, ansåg Chiang, kunde övervinna varje hinder. Under sin fångenskap i Sian var han ”besluten att bekämpa dem (rebellerna, som diskuterade om de skulle ställa honom inför offentlig domstol) med karaktärsfasthet, andlig styrka och rättfärdighetens principer”. Han fortsatte i ett mycket avslöjande stycke i sin dagbok, som i själva verket kan ha skrivits efter hans frigivande men ändå är mycket belysande, att tala om hur han inspirerats av klassikernas feodala hjältar, doktor Sun Yat-sens modiga liv, Jesu martyrium och sin moders lärdomar. ”Jag är en stor beundrare av dessa hjältar”, sade han, ”och jag önskar följa i deras fotspår.”

Samma tro på rättfärdigheten skänker tydligen denne moraliske kämpe tröst för hans motgångar på slagfältet. ”Japan”, försäkrade han mig med orubbad förbindlighet, när jag frågade honom efter några grundorsaker varför han trodde att Kina skulle vinna kriget, ”har redan lidit ett andligt nederlag. Utan de nödvändiga andliga grundvalarna kan militära operationer icke lyckas. Emedan Japans andliga utgångspunkter är felaktiga kan det icke vinna.” Föreställ er dessa ord i munnen på någon av de europeiska diktatorerna!

Men generalissimus tycker om att ensam avgöra vad som är rätt och vad som är fel, och han befinner sig själv alltid på det ”godas” sida, den andre på det ”ondas” sida. Fullständig försoning med Chiang är möjlig endast sedan syndaren ”bekänt och ångrat sig”. Chang Hsueh-liang har aldrig ”bekänt” och han är fortfarande fånge. Chiang är böjd för att anse var och en som är oense med honom inte endast som politisk opponent utan som förrädare och illojal mot staten. Detta är i själva verket en av hans allvarligaste svagheter och utnyttjas till det yttersta av en del av hans smickrare.

Det är den traditionella svagheten hos nästan alla stora historiska ledare i Kina, liksom på andra håll, att de efter en tid endast lyssna till *shih-shih* (ja-ja)-männen i sin omgivning, och om Chiang någonsin överrumplas kommer det troligen att bero på att han givit efter för detta smicker som vållar alla Cesarers fall. Några av de ”palatssatelliter”, som nu omger honom är precis lika skickliga i den konsten som någonsin eunuckerna under dynastins dagar. Till exempel: en av deras mest omtyckta metoder består i att ta reda på vilken bok Chiang senast har läst och tyckt om (vanligen någon gammal klassiker) och sedan slå i sig den snabbt och komma fram med idéer, som de hämtat ur den nästa gång de tala med honom.

Det är viktigt för Chiang att alltid hålla väl reda på de faktorer som bestämmer hans verkliga maktställning, ty trots sina många höga titlar styr han mindre genom att helt enkelt befalla än genom en skicklig balans- och manövreringskonst. Han har en nästan fysisk känsla för politiska situationer och i sin historiska ram är han en första rangens politiker. Med alla sina moraliska uttalanden upprätthåller han sin makt genom att vid sin person binda lojaliteten hos sinsemellan vitt skilda politiska grupper. Han har sin fulla anpart av den säregna kinesiska egenskapen att kunna göra sig av med sina fiender genom att spela ut dem mot varandra.

Chiang är ingen diktator i europeisk mening. Han har inte lika mycket verklig makt att genomdriva ett beslut som vissa demokratiska valda ledare, t. ex. president Roosevelt eller den brittiske premiärministern. Mycket av den storhet som tillskrivs honom är endast symbolen för en syntes av krafter som icke i grunden skulle förändras om Chiang skulle dö. Folk som talar om Chiang som ”den som enat Kina” förenklar alltför mycket en oerhört komplicerad situation genom att

¹ *Chiang Kai-shek*, Hollington K. Tong, Shanghai, 1937, sid. 637.

identifiera en gruppverkan med en ensam man. Men vi lever alla på symboler under tider av anspänning och ledarskapets personifiering är en av grundvalarna inom politiken liksom i religionen.

Denna iakttagelse kan på intet sätt förminska betydelsen av Chiang Kai-sheks personliga inflytande eller av hans dominerande ställning, men den kan däremot förklara något av hans begränsning. Den förändrar inte storheten i de resultat han uppnått och hans envisa försvar av Kinas nationella integritet. Chiang är den allmänt erkände ledaren endast så länge som han fortsätter att symbolisera den eniga nationella kampen, och han skulle förlora sin prestige från den ena dagen till den andra om han skulle svika detta förtroende. Men det måste erkännas att händelserna har gjort honom till en sådan nyckelfaktor, att han måhända är den enda individ som ensam skulle kunna vålla en ödesdiger brytning inom denna sammanhållning. Hans fasthet under detta prov har bidragit till att göra Kinas kamp för oberoende till ett av de heroiska strävandena i vår tid.

Vi kan inte veta hur historien kommer att bedöma någon av våra samtida. Vi kan inte veta hur den kan komma att utjämna motsättningarna i Chiang Kai-sheks roll som ledaren för en frihetskamp. En människa kan endast bedömas i förhållande till miljön i hennes land som helhet, och med alla sina fel förefaller Chiang i denna omgivning ojämförligt mycket skickligare och dugligare än dem som innehade makten omedelbart före honom. Kanhända kan ingen ledare vara större än sin samtid; hjältar föds inte utan skapas av historiens mest djupgående och subtila kombinationer. Det kanske finns bättre tänkare, organisatörer och soldater än Chiang i Kina, men om de är före syntesen av det samhälle de lever i, vem skall då förstå deras sanna snille? Och likväl förändras miljön alltjämt.

Om vi nu granskar Chiang kan vi kanske i honom finna en barometer för det politiska klimatet i Kina under kriget.

3. Omtvistat testamente

Vad innebär principen om folkets försörjning? Den innebär kommunism och den innebär socialism ...
Men i Kina är klasskampen och proletariats diktatur onödiga.
Dr. Sun Yat-Sen

Chiang Kai-sheks barndom var helt olika Sun Yat-sens, hans lärare och republikens fader. Sun var en mycket fattig Kanton-pojke som aldrig ägde ett par skor förrän han blev sexton år. Chiang var son till en medelklassköpman och jordägare och växte upp nära Ningpo, Kinas äldsta fördragshamn, i den lilla byn Chikou, där han föddes 1887. Chiangs fader dog när sonen var nio år och han uppfostrades av sin moder, en from buddist som dyrkade förfäderna och var en sträng tuktomästare. Han beundrade henne mycket och återkommer ofta till sin tacksamhetsskuld till henne. Ehuru han blev metodist efter sitt giftermål med Soong Mei-ling, madame Suns syster, har hans moralfilosofi förblivit halvfeodal och konfuciansk.

Chiang bestämde sig tydligen tidigt för att bli soldat, men han kom inte till Paotings militärakademi förrän han var tjugu år. Han studerade där endast några få månader; därefter kom han in vid Shinbo Gokyo, en krigsskola i Japan, där han utexaminerades 1909. Senare tjänstgjorde han vid det 13:e japanska fältartilleri-regementet. Allt som allt varade hans formella militärutbildning endast omkring tre år. I Japan träffade han Sun-Yat-sen och gick in i Kuomintang, och han återvände till Kina för att uppleva Manchudynastins fall. Därefter arbetade han tillsammans med Sun Yat-sen och gjorde fåfänga försök att intrigera bland krigsherrarna för att störta än den ene och än den andre av dem. Sedan han tydligen blivit besviken genom upprepade misslyckanden drog han sig tillbaka från politiken 1917 och ägnade sig åt affärer i

Shanghai. Han dök upp och förenade sig på nytt med Sun Yat-sens anhängare när Kuomintang fann en mäktig bundsförvant i Sovjetryssland.

Jag har redan talat om Chiangs utnämning till chef för Whampoa militärakademi. Han fick denna befattning sedan Sun skickat honom till Ryssland där han träffade Trotskij, men inte Stalin, och gjorde ett gynnsamt intryck på general Blücher, som senare blev Sovjets främste militära rådgivare hos Kuomintang. Efter sin återkomst till Kanton var han den enda militär inom Kuomintang som hade sett den röda armén och något studerat dess organisation. Det var naturligt att Borodin skulle välja honom att leda Whampoa som skulle organiseras efter mönster av röda arméns akademi. Ända tills nu okänd började Chiang vid 35 års ålder att avancera snabbt inom partiet. Han blev överbefälhavare för den nationella armén, som slutligen skaffade sig kontroll över största delen av södra Kina. Så, 1927, inträffade "partisprängningen". Många böcker har skrivits för att förklara orsakerna till de följande tio årens klasskrig. Här måste några korta stycken räcka för att förklara Chiang Kai-sheks roll i det.

Sociala och ekonomiska faktorer var naturligtvis de fundamentala orsakerna till konflikten, men dessa kom till uttryck i två olika tolkningar av en rad "principer", som båda gjorde anspråk på att bli ledande för revolutionen. Detta kunde lätt inträffa på grund av tvetydigheten i dr. Sun Yat-sens testamente. Suns doktrin bestod av San min chu i, eller De tre folkliga principerna, som var 1) nationalism, 2) demokrati, 3) försörjning. Nationalism betydde fullt återställande av Kinas suveräna rättigheter — avskaffande av de påtvingade fördrag, som gav utlänningar exterritorialrätt och särskilda politiska, ekonomiska och territoriella koncessioner. Demokrati betydde styrelse av ett röstberättigat folk som självt väljer sin regering. Med principen om folkets försörjning menade Sun ett tillstånd med lika möjligheter för alla, exploateringens avskaffande genom "lika fördelning av jorden" och samhällets övertagande av de industriella produktionsmedlen.

Emellertid tycktes dr. Sun i sin San min chu i motsäga sig själv ifråga om de metoder, med vilka dessa mål skulle uppnås. På somliga ställen tycktes han förneka marxismen. Men hans till synes nyckfullt växlande betoning av det ena eller det andra betingades av alla de konflikter som pågick inom Kuomintang. Saken var den att de föredrag som utgör hans San min extemporerades och ofta mera avsåg att utjämna motsättningar bland hans egna anhängare än att slå fast stränga formler för framtiden. Som ledare för ett parti bestående av både fattiga och rika var han ofta i främsta rummet upptagen med att bevara den inre harmonin, som redan flera gånger brustit och omintetgjort hans planer. Han ändrade också uppfattning i viktiga frågor.

Sun kompromissade aldrig med sina egna grundläggande sympatier. Han glömde aldrig sin egen gemenskap med de förtryckta lägre klasserna och han såg i revolutionen först och främst en rörelse för att befria dem. "Allt han planerade", säger madame Sun Yat-sen, vars rättsinnighet i tolkningen inte kommer att sättas ifråga av någon som känner hennes djupa vördnad för Suns minne, "såg han som medel till att förbättra livsvillkoren för massorna. De frigjorda arbetarna och bönderna var pelarna på vilka han ville bygga ett nytt och fritt Kina. Han insåg klart att dessa två klasser utgjorde grunden för vår styrka i den gigantiska kampen för att störta imperialismen och verkligen ena landet".¹

Den största förändringen i Suns uppfattning om revolutionen ägde rum strax före hans död. Som medelålders trodde han ännu att Kina kunde få Storbritanniens och Amerikas hjälp med en

¹ Song Ching-Ling, *China Unconquerable*, Shanghai, 1937. Inom parentes sagt tillbakavisar madame Sun det påstående som gjorts av den i Amerika naturaliserade ryssen Maurice William, att dr Sun någonsin blev "antikommunist". Han betraktade kommunisterna som sina trognaste anhängare intill den dag han dog, framhöll madame Sun i ett samtal med författaren.

internationell plan för att investera kapital i Kina och utveckla landet som avsättningsmarknad. Han var fullt redo att anförtro åt stormakterna att hjälpa Kina genom detta övergångsstadium, då Kuomintang skulle styra landet under ett slags ”förmyndarskap” av de stora demokratierna och Kina skulle förbli halvkolonialt i förhållande till det västerländska kapitalet. Upprepade gånger riktade han appeller om hjälp inom denna ram till Amerika, Storbritannien, Frankrike och Tyskland under tiden före första världskriget. Slutligen ställde han ett detaljerat förslag till Versailles-konferensen som gick ut på Kinas utveckling genom internationella åtgärder till en grundval för stabilisering av freden i Fjärran östern och till en stor marknad för alla nationer.

Det förefaller troligt att Sun vid den tiden hade tagit intryck av de möjligheter som diskuterats av den berömde engelske ekonomen J. A. Hobson, som skrev att ”om kapitalisterna i de olika västerländska makterna var i stånd till intelligent samarbete i stället för att sinsemellan gräla om skilda nationella exploateringsområden, borde de ha slagit sig samman till ett gemensamt internationellt företag i Asien, ett projekt som kunde ha givit hela den västerländska kapitalismen ännu en generations aktivt vinstbringande liv”.¹

Emellertid tycktes ingen av de stora statsmännen i Europa dela Hobsons tanke, och det är möjligt att de flesta av dem aldrig hört talas om den. Sun Yat-sen fick ingenting annat än nej på sina förslag om internationellt samarbete för utvecklandet av Kina. I Versailles ville de stora fredstiftarna inte läsa hans plan och de höga hattarna tycktes vara överens om att Sun var en oförarglig fanatiker. Stormakterna var inte intresserade av ett demokratiskt, modernt Kina. De fortsatte ostört att skiva upp jorden på ett sådant sätt att de gjorde det nuvarande världsintermezzot, som japanerna skulle kunna kalla det, oundvikligt.

Först då insåg Sun att Kina måste lita på sina egna resurser, för att vinna sin frihet och sitt lika-berättigande bland nationerna. Det var då han förkastade tanken på förmyndarskap från västerlandets sida och godtog den radikala åsikten att Kina kunde utvecklas endast när feodalismen hade störtats i landet och full nationell suveränitet hade återvunnits. Sovjetunionen ensam var vid den tiden beredd att hjälpa till att realisera en sådan plan och det är inte överraskande att Sun tog emot erbjudandet.

Men Sun Yat-sen visste att hans eget Kuomintang innehöll element som ännu stod i opposition till den agrara revolutionen och även önskade fortsätta det omaka förhållandet till det utländska kapitalet. Han visste att hans högra flygel skulle bli chockerad av en allians med bolsjevismen. Till slut bad han Adolf Joffe, det ryska sändebudet, att tillsammans med honom underteckna ett dokument som var avsett att stilla deras fruktan. Denna överenskommelse mellan Sun och Joffe i januari 1923 fastslog bådas uppfattning att ”förutsättningarna för framgångsrik kommunism eller sovjetism” då inte förelåg i Kina och att den omedelbara uppgiften bestod i att uppnå full enighet och nationellt oberoende.

Vid samma tid accepterade Sun den kommunistiska uppfattningen att den nationella revolutionen inte kunde vinna slutgiltig seger annat än i förening med en demokratisk agrarrevolution, nyfördelning av jorden² och demokratiska rättigheter åt arbetarna och bönderna. I medvetandet härom inbjöd Sun de kinesiska kommunisterna att *gå in* i hans eget parti. Denna blodtransfusion gav Kuomintang nytt liv och skapade den unga och entusiastiska ledning som den nationella revolutionens första framgångar kan tillskrivas.

Nu var naturligtvis skillnaden mellan höger och vänster i jordfrågan och i fråga om arbetar-

¹ *Imperialism*, J. A. Hobson, sid. 20.

² Sun hade tagit upp nyfördelning av jorden som en grundläggande princip så tidigt som 1905, då den skrevs in i den högtidliga förklaring som undertecknades av medlemmarna i T'ungmenghui, Kuomintangs föregångare.

klassens politiska ställning mer än teoretisk. Den representerade en fundamental kamp mellan klasserna om hegemonin inom den nationella revolutionen. Högerflygeln önskade endast försiktiga och gradvisa reformer av den halvfeodala godsägar-köpmans-ockrarekonomin i det inre av landet under en period av ”förmyndarskap”, och fortsatte att drömma om att få de kapitalistiska stormakternas medverkan till Kinas utveckling och var därför villig att göra de imperialistiska intressena tjänsten att bevara freden. Vänsterflygelns program gick som vi har sett ut på en djupgående, hastig revolutionär förvandling av Kina från ett efterblivet halvkolonialt land till en modern oberoende stat.

Dispyterna gällde motstridande tolkningar av Suns principer om demokrati och försörjning. När han dog 1925 fanns det tillräckligt många motsägelser i hans förkunnelse under olika perioder för att stödja både konservativa och radikala. En snar brytning var oundviklig. Chiang Kai-shek, som var angelägen att vinna de sovjetryska rådgivarnas gunst, brukade skrika ut paroller om världsrevolutionen och öppet förklara att ”förverkligandet av de tre folkliga principerna betyder förverkligandet av kommunismen”.¹ Han vann Borodins förtroende i tillräckligt hög grad för att fortfarande få ryska vapen och ryskt kapital efter Suns död. Men han tillhörde den högra flygeln; han var konservativ och trodde på ”förmyndarskap”. Det finns bevis för att han redan tidigt i Kanton smidde planer för att kasta ut kommunisterna så snart han kände sig stark nog. Detta gjorde han i april 1927 när massrörelsen började genomföra nyfördelningen av jorden. Sedan han lett den segerrika nationella armén till Shanghai störtade Chiang tvåpartialliansen och koalitionsregeringen och satte upp sin egen regim i Nanking. Han understöddes av finans-, industri- och jordägarfamiljerna i nedre Yangtzedalen, av de mäktiga ligorna i Shanghai och fick naturligtvis de utländska makternas sanktion.

Chiangs Nankingregering gjorde det till ett brott som kunde straffas med döden att vara kommunist eller medlem av någon organisation eller förening som ansågs kommunistisk av det ”renade Kuomintang”. Tusentals radikala ledare, studenter, officerare, soldater och medlemmar av arbetar- och bondeföreningar dödades. Överlevande kommunister organiserade den lilla röda armé, som envist klängde sig fast vid bergen i södra Kina, och inbördeskriget utbreddes sig över många provinser. Kommunisterna drog fram genom landet, delade upp jorden och organiserade lokala arbetar- och bonderegeringar, medan Chiang marscherade efter dem, återinförde godsägar-systemet, satte upp gränsstenarna igen, arkebuserade rebellerna och krossade deras föreningar. Ett decennium av sådan ödeläggelse innebar en fruktansvärd åderlåtning av liv bland den utbildade ungdomen, som besatt den sällsynta ledarförmåga vilken Kina knappast hade råd att förlora.

Chiangs regim lyckades inte åstadkomma någon verklig lösning av jordfrågan, och det var det utbredda kravet på jord som låg till grund för nästan allt missnöje bland bönderna och som var en ousinlig kraftkälla för den röda armén. Uppdelning av de stora jordegendomarna skulle ha drabbat 10 procent av befolkningen, men kommit 250 miljoner bönder till godo. Om reformen hade genomförts med statlig ersättning till de förra ägarna skulle den ha kostat mycket mindre än inbördeskriget.

Två andra reformer, avskaffandet av den korrumperade jordägande lågadelns beskattningsrätt och upprättandet av demokratisk styrelse i *hsien*, kunde ha skaffat Chiang tillgivenhet och entusiastiskt stöd från en stor ny klass av fria bönder — den nödvändiga grundvalen för en modern stat. Om både en jordfördelning och en politisk reform på landsbygden hade genomdrivits tillsammans med ett statligt program för kooperativ industri kunde Chiang ha ryckt marken undan

¹ *Canton Year Book*, Canton, december 1925.

fötterna på varje opposition. Ett verkligt enande av landet kunde ha följt inom kort och miljonernas makt blivit uppenbar.

Vilken skillnad skulle det inte ha inneburit om Chiang Kai-shek vid krigsutbrottet hade varit i stånd att stödja sig på lojaliteten hos en demokratisk nation av organiserade, frigjorda bönder och arbetare, medvetna om nyligen vunna rättigheter att försvara, i stället för en befolkning som ännu var delad i godsägare och förtryckta bönder! Som det nu var måste landet vänta på att krigets egen dyrbara och plågsamma process skulle driva fram de sociala och politiska reformer, som var nödvändiga för att utjämna klasskillnaden och förena folket för ett gemensamt mål. Den utsträckning i vilken regeringen nu snart skulle bli tvungen att ge sin sanktion åt många metoder av samma slag som tidigare utformats av de stridande sovjeterna, var en ironisk bekräftelse på, hur föga de militära kampanjerna hade lyckats tillintetgöra de grundläggande historiska förhållanden som låg bakom dem.

Men om de intressen Chiang Kai-shek då representerade varit förenliga med en sådan omvälvning skulle det naturligtvis inte ha behövt uppstå någon splittring alls. Chiang var som redan sagts ingen social revolutionär. Han representerade en mycket svag compradorklass i koalition med jordbrukarintressen. Hans egen starka känsla för egendom och medfödda konservatism hindrade honom från att inse nödvändigheten av revolutionära förändringar som grund för det eningsverk han på sitt sätt uppriktigt strävade att genomföra. Hans klassbakgrund och uppfostran sade honom helt enkelt att det var moraliskt fel att förändra jordsystemet. Gränsstenar och klasser kunde inte rubbas. ”Lägre stånd skall ej åtnjuta samma ting som högre stånd.”

En ny dynamik i det kinesiska samhället, kulminerande i Sianintermezzot, tvingade slutligen Chiang Kai-shek att göra slut på inbördeskriget och ta ett närmande till kommunisterna i övervägande. Efter Sianintermezzot insåg han att han inte kunde bekämpa både inre och yttre fiender samtidigt. Var det en verklig försoning? Det återstår att se. Kommunisterna ”bekände” och ”ångrade” aldrig och de frånsade sig inte rätten till en självständig politisk existens. Ehuru de erkände Chiang som nationalarméns överbefälhavare mot Japan behöll de sin egen ledning och sitt eget program och fortsatte att representera kravet på en genomgripande nationell, demokratisk revolution.

Kommunisterna insåg att Chiangs ställning var en pivot. De ansåg att de ändrade förhållandena då landet var i krig, förändringen av regeringens och försvarsväsendets klassmässiga underlag och det kinesiska krigets förhållande till världsläget, allt var ägnat att ge en ny mening åt Chiangs roll i det politiska livet inom nationen som helhet. Ju vidsträcktare mobiliseringen nådde desto djupare skulle krigets revolutionära betydelse bli — och desto mer revolutionär skulle Chiang själv tvingas att bli som ledare, om han ville behålla sin ställning i ”motståndets medelpunkt”. De ansåg att han, efterhand som kriget drog ut på tiden, skulle tvingas att allt mera stödja sig på massorna.

”Att knuffa Chiang framåt” blev därför deras slagord. I Hankow var de, som jag redan nämnt, förvägrade möjligheten att skaffa sig politiskt inflytande i det fria Kina och de såg ut att mera knuffas än knuffa. Men efterhand som fienden trängde längre in i landet koncentrerade de sig på att mobilisera den befolkning, som blivit kvarlämnad vid sidan av huvudstråken för den kinesiska reträtten, och att skapa en samhällstyp i vilken de demonstrerade sin egen uppfattning om ledarskap. Och det är för att ge ett klarare begrepp om skillnaden mellan Kuomintang och kommunisternas tolkning av Sun Yat-sens testamente som jag berättar historien om den Nya fjärde armén på de följande sidorna.

4. Den ”försvunna” röda armén

För en revolutionär armé är politiken ett livsvillkor utan vilket den inte kan växa, utvecklas eller ens existera.

Han Ying

Vad hände de kinesiska kommunisttrupper som stannade i Sovjet-Kiangsi för att täcka reträtten för huvudstyrkorna av Kinas röda armé under deras historiska ”långa marsch”¹ mot nordväst? Vad som verkligen hände med denna röda eftertrupp, som under två år var isolerad, blockerad, ständigt förföljd och slutligen uppgavs vara totalt förintad, förblev ett mysterium ända till det kinesisk-japanska krigets utbrott, då kvarlevorna av den plötsligt dök upp för att bilda kärnan i Kinas växande guerillastyrkor, som opererade bakom japanernas linjer i nedre Yangtzedalen. Och historien om den mänskliga trohet och styrka som låg bakom den häpnadsväckande återuppståndelsen var ännu okänd när jag i augusti 1938 hörde den från den egendomliga skarans egen ledare. Jag menar den månglivade Han Ying, vilken ”återvände från graven”, som bönderna säger, för att bli befälhavare i fält för den Nya fjärde armén.

För den, som söker en lösning på det nuvarande ”oortodoxa” krigets gåta, och som en dokumentarisk bakgrund till de kinesiska guerillastyrkornas envisa kamp mot Japan, anser jag det värt att här skjuta in en kort sammanfattning av Han Yings redogörelse för de sydliga sovjeternas sista motstånd. Kanske kan den bidra till att förklara det omdöme som jag försöker avge mot slutet av denna bok om effektiviteten hos detta slags krigföring i Kinas kamp för oberoende.

När den forna röda armén drog sig tillbaka från Kiangsi till nordväst, ville den inte uppoffra till eftertrupp mer än vad som var absolut ofrånkomligt av förstalinjestrupper. Redan omringade på alla sidor kunde de som blev kvar vänta sig fullständig förintelse. Därför reserverades endast 3,000 man reguljära trupper för att bilda kärnan bland ”the last ditchers”. Det fanns också 7,000 rödgardister, d. v. s. lokala milistrupper, och omkring 20,000 irreguljära partisaner. Dessa 30,000 män och ynglingar stod ansikte mot ansikte med omringande arméer som var omkring tio gånger så starka i antal och hade tjugu till trettio gånger så stor eldkraft, ty de röda kunde tillsammans uppdriva endast omkring 10,000 gevär. De hade också några dussin kulsprutor och granatkastare och några föråldrade fältkanoner. För övrigt var de beväpnade med handgranater, bajonetter, svärd och spjut. Flera tusen av deltagarna i detta sovjeternas sista motstånd var bara barn, unga avantgardister mellan 11 och 15 år; många av dessa deltog faktiskt i bajonettanfall.

I Han Ying som ledare för denna dödsbataljon, på vars mod och lojalitet hela den röda arméns öde i hög grad berodde, valde kommunisterna en av de få verkliga proletärer som någonsin uppnått hög militär och politisk ställning under den ”proletära” revolutionen. Han Ying ser i själva verket ut som en ”typisk kuli”. Hans läppar och näsa är breda och tjocka, hans tänder, som delvis saknas, skjuter fram oregelbundet och ger honom ett riktigt kuligrin, hans stora breda fötter trivs bäst i böndernas bastsandaler. Allt hos denna lilla sega muskulösa figur vittnar om primitiv styrka och ett liv i slit och svett.

Han Ying föddes i Hupeh 1899. Han blev faderlös vid tio års ålder och började arbeta som lärling i en textilfabrik för att hjälpa sin fattiga mor och en yngre syster. Vid sexton års ålder betraktades han som vuxen arbetare. Någoting han läste — han hade gått fyra år i skolan — om den ryska revolutionen gav honom idén att organisera sina arbetskamrater till kamp mot den otroligt dåliga behandling de utsattes för. Hans aktion drog strax efteråt det nybildade kommunistiska partiets uppmärksamhet till honom, och från dess radikala intellektuella lärde han sig revolutionens historia och paroller. Med sådana förebilder organiserade han den första fackföreningen bland

¹ Beskriven i *Red Star Over China*, Edgar Snow, New York, 1938.

järnvägsarbetare i Kina, den första stål-arbetarefackföreningen och många andra.

För tiotusentals arbetare blev Han Ying snart hoppets symbol. De såg en väg att förbättra sina eländiga livsvillkor. För Kuomintang som då stod i opposition blev han en symbol för styrka. 1924, efter den första ententen mellan Kuomintang och kommunisterna valdes Han till medlem av Kuomintangs centrala exekutivkommitté. 1925 var han organisationssekreterare i fackföreningar som plötsligt uppträdde överallt och under sin ledning hade han 500,000 fabriks- och hantverksarbetare, som spelade en avgörande roll vid Chiang Kai-sheks erövring av Hankow från krigsherrarna i norr. Efter kontrarevolutionen 1927 fortsatte han att leda underjordiska fackföreningar i Hankow och Shanghai till dess avrättningen av radikala arbetare fick en så demoraliserande verkan att organisation blev möjlig endast under ”arbetar- och bondearmén” i Kiangsi.

Det var inte förrän 1930 som Han Ying kom till sovjetrepubliken Kiangsi och blev student vid den röda akademien. Därefter valdes han till ordförande i arbetarnas och böndernas revolutionära kommitté och innehade snart flera ”portföljer” i det ”röda kabinettet” — nämligen för jordbruket, arbetet och forskningen. Liksom många av de kinesiska rödas bästa ledare har han fått sin utbildning så gott som helt och hållet genom praktisk erfarenhet. Allt han vet om politik och krigföring har han lärt sig under år av strider och organisationsarbete under den röda arméns ledning.

Denna utbildning satte honom i stånd att genomföra sin främsta uppgift 1934 med framgång. När de röda huvudstyrkorna koncentrerades nära Juichin för den långa marschen ersattes de på viktiga punkter av delar av eftertruppen, som fortsatte att göra motstånd mot den framträngande fienden. Härigenom skapades de nödvändiga förutsättningarna för kommunisternas plan att bryta sig genom omringningen, nämligen att ryggen var skyddad, förberedelserna kunde döljas och hela operationen komma som en överraskning. Närmare en månad efter Nankings upptäckt att de röda huvudarméerna hade avtågat höll denna tunna kedja stånd mot de tungt beväpnade regeringsstyrkorna som slungades emot dem från norr. Då de blev i stånd att kasta hela sin styrka mot den svagaste punkten i de fientliga linjerna bröt de röda huvudstyrkorna igenom in i Hunan och kom ett gott stycke på väg på den marsch mot väster, som Kuomintangs generaler sedan aldrig var i stånd att hejda.

Nankingtrupper i tusental strömmade in i det ödelagda Kiangsi, trängde de kvarvarande röda längre och längre mot öster, mot gränserna till Fukien, Chekiang och Kwangtung. Deras radioapparater erövrades, förstördes eller blev lämnade efter. De förlorade all kontakt med sina egna kolonner i väster. De blev en blind armé. Mao Tse-tung och Chou En-lai erkände, när jag frågade dem under min vistelse hos kommunisterna 1936, att de ingenting visste om eftertruppens verkliga öde. Många röda ansåg att den gått fullständigt förlorad.

Men vad hade hänt?

Efter evakueringen av Juichin reorganiserade Han Ying sina styrkor till de 7:e, 10:e och 22:a ”antijapanska röda avantgardearméerna” och den 24:e självständiga brigaden. Han tog själv befälet över den 24:e som bestod av de bäst utrustade och bäst utbildade trupperna, och marscherade mot gränsen mellan Kiangsi och Fukien. Mot slutet av 1935 fångades till slut större delen av de 10:e och 7:e arméerna i en fälla nära Yiyang i nordöstra Kiangsi och tvangs att utkämpa ett regelrätt fältslag i vilket de praktiskt taget tillintetgjordes. Hsiang Huai-chou, befälhavare för den 10:e armén, dödades och Fang Chih-min, som ledde den 7:e, tillfångatogs och halshöggs.

Det var efter den första japanska invasionen i Shanghai 1932 som de kinesiska kommunisternas antiimperialistiska paroll förvandlades till en nationell antijapansk paroll. 1934 hade denna blivit den kommunistiska propagandans centrala fras, både bland deras trupper och bland folket.

Kommunistledarna hade rätt när de uppfattade detta som det främsta politiska kravet hos landets arméer. Chiang Kai-shek själv tvangs att i hemlighet ta upp samma antijapanska nationella befrielseparoll för att bättra på moralen hos sina egna officerare, som bekämpade de röda. I tal som generalissimus höll vid utbildningsläger för officerare 1934 stödde han sig ideologiskt inte längre bara på antibolsjevikiska paroller utan förklarade nu att ”antibandit”-fälttågen var en förberedelse för kampen mot Japan. Varje väg, skyttegrav, blockhus, fort eller bro, som han byggde under den Femte utrotningskampanjen, rättfärdigades av Chiang som upprättandet av ett försvar mot japanerna. Varje man som dödades, varje slag som utkämpades, varje dollar som gavs ut var inte längre endast ett offer på Kuomintangdiktaturens altare i kampen mot sovjeterna utan ett offer för antijapanismen.

Från 1934 till 1937 putsade således båda sidorna upp sin moral genom att framställa den japanska imperialismen som, genom ombud, den verkliga motståndaren. Chiang använde parollen i tysthet för att höja moralen och disciplinen inom eliten av sin armé — som vidtog utomordentliga försiktighetsåtgärder för att hindra varje kommunistisk antijapansk propaganda från att nå manskapet bland Nankingtrupperna. För de kinesiska röda däremot var den antijapanska inställningen den högljutt proklamerade trossats som höll dem uppe genom tre års mödor. Om de röda, när de marscherade västerut — rätt bort från Japan — inte allvarligt tvivlade på att deras mål var ”att rikta ett angrepp mot den japanska imperialismen”, så är det inte mera märkvärdigt än den donquixotiska logik med vilken Kuomintang officerare, som angrep de röda, övertygade sig själva om att detta var en del av ”förberedelserna för kampen mot Japan”.

Även Han Ying kallade sina trupper den Sydöstra antijapanska röda avantgardesarmén, när han drog sig tillbaka till Wu Ling-bergen med sina egna styrkor och spillrorna av de 7:e och 10:e arméerna. Denna benämning kunde emellertid inte minska styrkan hos de kampanjer som fördes mot honom. Den sydöstra armén som från 1935 och 1936 var omringad av mellan 150,000 och 300,000 man, uppgick sammanlagt till en styrka av omkring 10-15,000 man. De manövrerade i ett kurragömmakrig och lyckades balansera sina förluster med nya rekryter och erövra tillräckligt med gevär, ammunition och förråd för att fylla sina behov. Men vid mitten av 1936 blev deras viktigaste sovjetbas i västra Fukien krossad, och en effektiv blockad tvingade dem att tillämpa en ny taktik för att klara sig.

”Vi tänkte över ställningen”, berättade Han Ying för mig, ”och beslöt att decentralisera våra återstående styrkor genom att dela upp dem i små partisangrupper på några hundra man vardera, spridda över ett vidsträckt område. I dessa nya formationer avstod vi från varje försök att försvara en bas. Vi inskränkte våra operationer till snabba angrepp mot små fientliga avdelningar, som vi kunde ta med överraskning. Tack vare dessa metoder kunde vi hålla ut, fastän den fullständiga avsaknaden av varje fast bas för operationerna gjorde att våra materiella villkor blev mycket allvarliga.

Mot slutet av 1936 såg det fruktansvärt mörkt ut för våra trupper. Fienden lämnade oss ingen ro. Vi hade något slags skärmytsling minst en gång i veckan. Nya taktiska metoder berövade oss möjligheterna att slåss mot underlägsna eller ens jämnstarka avdelningar. Ibland trodde vi att våra västra arméer hade blivit helt tillintetgjorda. På nätterna vågade vi inte sova i städer eller byar av fruktan för överraskande anfall. Vi måste tillbringa nätterna i skogarna och bergen. I nära två år klädde jag aldrig av mig för natten utan sov även med skorna på. Detsamma gjorde de flesta av våra män. Hela tiden bar jag samma bomullsuniform, som blev trasig, blekt och lappad.

Vi hade aldrig nog att äta. Om inte befolkningen hjälpt oss skulle vi ha svultit. När våra mindre enheter blev avskurna av Nankingtrupperna, räddades de ofta av bönderna, som gömde deras gevär. Bönderna delade gärna det lilla ris de hade med oss. Våra bondeföreningar fortsatte att

arbete i hemlighet och skaffade oss underrättelser om fiendens rörelser och gav oss skydd. Bönderna fruktade möjligheten att godsägarna skulle återvända, och för dem betydde vårt nederlag att godsägarväldet skulle återinföras. Snart började fienden med massarresteringar bland våra bönder och brände och förstörde byar som stod på vår sida.

Vi förlorade all kontakt med yttervärlden. Vi var som vildar, levde och stred efter instinkt. Många av våra bästa befälhavare stupade eller dog av sjukdomar. Vi hade ingen medicin och inga sjukhus. Vår ammunition blev mycket knapp. En stor del av våra vapen blev oanvändbara; vi hade ingen arsenal och kunde inte reparera dem. Vi kunde inte ens tillverka kulor och iakttog den yttersta sparsamhet med dem vi hade. Ibland kunde bönderna smugla in litet ammunition till oss. Men blockaden gjorde det svårare och svårare.

Ibland drog vi oss tillbaka in i de obebodda skogarna. Vi lärde oss varje fot av Fukiens och Kiangsis stigar. Vi kände till varje skreva i bergen. Vi lärde oss att vara utan mat fyra eller fem dagar i sträck. Och ändå blev vi starka och viga som vildar. Somliga av våra spanare bodde praktiskt taget i träden. Våra unga män kunde ta sig upp och ned för bergen med otrolig snabbhet. Många gånger kom de omringande Nankingtrupperna några få mil från våra styrkor. Men vår kännedom om landskapet och böndernas hjälp gjorde att vi alltid kunde anfälla och bryta oss igenom på det rätta stället eller helt och hållet slingra oss undan fienden.

Vi hörde inte ens talas om Sianintermezzot i december 1936 förrän flera veckor efteråt. Det medförde inte den minsta ändring i våra förhållanden. Efter Sian kunde Nanking frigöra en del av sina bästa trupper för uppgiften att tillintetgöra oss. Vi märkte endast ett kort avbrott i angreppen från slutet av 1936 till april 1937. Den våren mobiliserade Nanking mer än 30 divisioner för att slutgiltigt utplåna alla spår av den röda armén i sydöstra Kina. Under denna sista offensiv omringade mer än 250,000 man Wu Ling-bergen i en cirkel med en diameter på två till tre hundra *li*.

De antiröda trupperna drog ihop ringen omkring oss. Fienden byggde flera nya vägar, blockhus och befästningar. De drev bort folket från flera byar, brände dem och förde bort spannmålslagren. De brände ner tusentals träd på bergen och försökte fånga oss i en fälla. Många av våra spejare och budbärare togs tillfånga. Dessa åtgärder skrämde en del av våra partisaner så att de försökte rymma. Några fångades och halshöggs.

”Långt in på 1937”, fortsatte Han Ying, ”hade vi fortfarande inga direkta informationer från röda arméns huvudstyrka och inga underrättelser om Chu Teh och Mao Tse-tung. En av våra kurirer korn emellertid slutligen tillbaka med en fullständig rapport om Sianintermezzot och om att inbördeskriget i nordväst var slut. Vi utfärdade genast ett manifest, adresserat till regeringen och de anfallande arméerna, erbjöd ånyo vårt stöd åt enhetsfronten och begärde slut på kriget. Vi underströk vår villighet att skriva under den kommunistiska deklaration, som gjorts i Yenan den 15 mars. Detta hade ingen som helst effekt.

Även efter juli och den japanska attacken mot Lukouchiao minskade inte trycket mot oss. Vi sände ut en ny appell om enighet och begärde att bli skickade till fronten för att kämpa mot Japan. Det kom intet svar. I augusti utsattes vi fortfarande för anfall. Kriget i Shanghai blev intensivare men först sedan staden var förlorad upptog Kuomintang förhandlingar. Trupper mobiliserades i Kwantung och Kiangsi för att sändas till Yangtzefronten. Nanking fruktade att vi skulle dra nytta härav och göra ett infall tillbaka in i Kiangsi.

Innan general Hsiung Shih-hui, befälhavare för de antiröda styrkorna, kunde försona sig med tanken att vi skulle överleva, gjorde han ett sista försök att förinta oss. Hans utsända erbjöd några av våra befälhavare höga mutor om de ville föra våra män ut ur Fukien för att reorganiseras och, efter vad de sade, delta i kriget vid Yangtze. Dessa försök misslyckades. Våra styrkor hade

reducerats till mindre än 5,000 man och våra gevär till omkring 3,000. Men de av oss som var kvar var erfarna veteraner med tjojtals strider bakom sig. De var härdade krigare men de var också disciplinerade revolutionärer med järnhårda viljor. Den skärseld vi gått igenom hade rensat ut förrädarna och de klenmodiga. Nästan varje man var i stånd att leda andra i strid.

När general Hsiung Shih-huis olika försök att tillintetgöra oss misslyckades sände han slutligen bud efter mig för ett samtal. Vid denna konferens uppnådde vi en överenskommelse med general Hsiung och general Ho Ying-chin, krigsministern. Sedan fördes förhandlingarna om vår reorganisering som en ny armé under regeringskommando av kommunistrepresentanterna i Nanking. Själv reste jag till norra Shensi, där jag studerade i flera månader och fick nya instruktioner innan jag återvände för att överta befälet i fält över den Nya fjärde armén.”

Han Ying, som tar praktiskt på livet, slutade med en trossats, som för honom tydligen var en uppenbar sanning. ”Alla i Yenan”, sade han, ”såg på mig som på en som uppstått från de döda, men ingen var överraskad. Vi revolutionärer har den vanan att vi återuppstår. Se på Chu Teh, Mao Tse-tung, Peng Teh-huai! De har blivit 'dödade' ett dussin gånger! Ja, som individer är vi ingenting, men som en del av revolutionen är vi oöverbärliga! Hur många gånger den kinesiska revolutionen än 'dör' kommer den alltid att leva upp igen. Den kommer inte att gå under om inte Kina självt blir utplånad.”

5. En folkarmé

Endast ett väpnat folk kan bli ett sant bålverk för nationell frihet.
Lenin

I januari 1938, sedan japanerna plundrat Nanking, medgav generalissimus slutligen kommunisterna i Kiangsi-Fukien att reorganisera sig som den Nya fjärde armén och bedriva en begränsad guerillakrigföring på norra och södra stränderna av Yangtze-floden. General Yeh Ting blev överbefälhavare för armén och Han Ying blev befälhavare i fält.

Det var ett underligt öde som fogade det så att Yéh Ting åter kom att samarbeta med Han Ying. Elva år tidigare hade Yeh kommenderat den 24:e divisionen i den gamla Fjärde route-armén, känd under den nationalistiska revolutionen som ”järnsidorna”. I den hade de djärvaste och även de radikalaste av Whampoakadetterna tjänstgjort och den var förtruppen i den nationalistiska frammarschen. Medan Yeh Ting var stationerad i Wuhan gav han Han Yings arbetare de tusen gevär med vilka de upprätthöll ordningen i denna stad innan ententen mellan Kuomintang och kommunisterna bröts. Några av dessa gevär bars senare av Kinas första röda partisaner. Yeh Ting deltog med sin division tillsammans med Chu Tehs, Ho Lungs och andra kommunisters styrkor i den historiska Nanchang-resningen, som blev röda arméns start. Senare dök han upp igen som ledare för den olyckliga Cantonkommunen.

Efter sammanbrottet i Canton drog sig Yeh tillbaka och deltog inte vidare i inbördeskriget. Det är därför möjligt att hans utnämning 1938 till chef för den Nya fjärde armén, som fått sitt namn till de minnesvärda ”järnsidornas” ära, kan ha varit ett slags ansiktsräddning för generalissimus. Därigenom slapp han ge sin fulla sanktion åt Han Ying. Men eftersom Yeh var utexaminerad från Whampo och var en ryktbar revolutionär officer, var han fullständigt acceptabel för kommunisterna — ehuru han inte själv var partimedlem.

Ryktet spred sig snabbt genom de forna sovjetdistrikten att Han Ying och Yeh Ting höll på att sätta upp en ny antijapansk armé, och hundratals bönder började strömma till från avlägsna trakter i Kiangsi, Chekiang, Anhui, Hunan, Fukien och Hupeh. Många hade egna gevär med sig, som de haft nedgrävda sedan inbördeskrigets dagar. Några som hade pengar och mat förde sådant

med sig som ett "antijapanskt offer". Hundratals "röda banditer" som först helt nyligen frigivits från fängelser och reformskolor, återvände till sina gamla ledare. Unga avantgardister dök upp och gamla bondegardister kom bärande på rostiga spjut, handgranater och yxor! Från de ockuperade städerna kom studenter, fabriks- och verkstadsarbetare, vilka mindes Han Ying som fackföreningsledare. Det var som om männen från träskan och floderna i All Men Are Brothers samlades på en kallelse från Sung Chiangs bergsläger.

Men med denna egendomliga skara frivilliga skulle Yeh och Han och deras kvarlevande kamrater genomföra en försenad mobilisering av ett svårt demoraliserat folk och skapa en armé, som var i stånd att allvarligt såra en fiende med vida överlägsen utrustning. Efter endast några veckors utbildning och reorganisering, grupperade sig den Nya fjärde i de distrikt den fått sig anvisade i april 1938, rik på mänsklig tro och kampanda men till ytterlighet fattig på pengar och vapen. Bönderna hade fört med sig sammanlagt 3,000 gevär. Ytterligare ett litet antal inköptes för arméns sparsamma tillgångar och för bidrag från allmänheten. Men allt som allt fanns det inberäknat den gamla röda arméns gevär vapen bara för hälften av de 20,000 rekryterna. Generalissimus kunde inte förmås att öka deras eldkraft. Han var naturligt nog inte intresserad av att hjälpa till med pånyttfödelsen av en armé, som han förgäves ansträngt sig att förintä, och han ville inte ge dem några gevär.

Den Nya fjärde återtog omkring en fjärdedel av de två provinserna Kiangsu och Anhui eller ett område med en normal befolkning av 19 miljoner människor, nu utökad med flyktingar. Största delen av detta territorium hade uppgivits av Kuomintangtrupperna när fienden avancerade mot Hankow. Japanerna höll städerna, vägarna och järnvägarna; den Nya fjärde tog tillbaka upplandet. Det var en mycket svår uppgift att vinna befolkningens förtroende. Tusentals banditer och rövare hemsökte folket, somliga i japansk sold, andra tvingade att plundra för att uppehålla livet. Den Nya fjärde måste avvärja eller politiskt uppfostra dessa "falska guerillatrupper". Den måste pacificera en fientlig "erövring", som den nu gjorde till sin egen. En del av lantadeln hade med japanernas hjälp bildat egna lokala regeringar och vägrade de kinesiska trupperna hjälp, samarbete eller tillträde till sina territorier. Dessa marionettregimer måste krossas. Det fanns inga arsenaler, militära förråd eller sjukhus till stöd för guerillakriget och i byarna var den ekonomiska bankrutten ofta överhängande.

Dr. Fei Hsiao-tung ger i sin bok¹ en tillförlitlig redogörelse för jordbrukets tillbakagång i nedre Yangtzedalen, där den Nya fjärde nu opererar, som visar vilka svårigheter denna armé stod inför vid sin mobilisering där. Nöden hade blivit akut redan innan de japanska inkräktarna förorsakade en förödelse liknande den jag beskrivit i *hsien* närmast omkring Nanking. Höga räntor, otaliga skatter, onormala jordbrukspriser, ocker och växande skulder hade tvingat bönderna att gå ifrån en del av den bästa jorden. Nedgången i priset på silke med över 60 procent hade berövat bönderna den viktiga överskottsmarginalen och tvingade små jordägare och arrendatorer att i ökad utsträckning ta sin tillflykt till penningutlånare.

I hela detta område uppbars skatterna enligt dr. Fei av den jordägande lantadeln själv på uppdrag av regeringen (ungefär på samma sätt som *zemindars* i Indien) och den var redovisningsskyldig för de summor som fastställdes av den lokala yamen. Detta innebar i praktiken att arrendatorn (som hölls i okunnighet om de summor som verkligen uttaxerats) ofta måste betala inte endast arrendet och inte endast de skatter, som ägaren själv skulle ha betalt, utan också en extra avgift till godsägaren som skatteuppbördsman.

Dessa skatteuppbördsmän hade polismakt och kunde fängsla de bönder som inte betalade skatter

¹ *Peasant Life in China. A Field Study of Country Life in the Yangtze Valley*, London, 1939.

och arrenden. Om arrendatorn inte önskade tillbringa vintern i fängelset måste han låna av ockraren — som inte sällan var godsägaren och skatteuppbördsman själv. Med räntan kunde dessa lån vid återbetalning efter ett halvt år ha stigit 400 procent eller 700 procent på ett år. ”Proletariseringen” av miljoner en gång fria bönder i hela detta område kunde också direkt spåras till de allt tyngre pålagor som detta system med godsägare-skatteuppbördsmän krävde. Systemet skall skärskådas närmare i ett senare kapitel.

Den Nya fjärde började med att visa sina truppers ”revolutionära disciplin” för bönderna. ”Arméns disciplin”, sade Han Ying, ”är grundvalen för arbetet med massorganisationen. Massrörelsens snabba utveckling hänger nära samman med segrar på slagfältet. Utan disciplin kan man inte vinna verklig vänskap från befolkningens sida. Utan folkets vänskap kan armén inte få fram några lokala ledare. Och utan lokala ledare kan massrörelsen inte få framgång.”

Den Nya fjärde arméns största tillgång låg kanske i dess revolutionära arv: dess organisationsmetoder, dess oövervinneliga anda, dess stridstaktik.

”En revolutionär armés överlägsenhet över en legohär”, förklarade Han Ying för sina män, ”beror på att den kämpar för sociala principer, inte för pengar, byte eller en officiell ställning. I vårt fall kämpar vi för social och nationell frihet. Därför håller vi på jämlikhet mellan officerare och soldater. Varför skulle det vara annorlunda? Vi kämpar alla för samma sak. Endast män med samma mål kan kalla varandra kamrater. I detta kamratskap finns enighet och i enigheten finns styrka. Krig är helt enkelt en tävlan mellan två sådana styrkor. Vår styrka är överlägsen fiendens emedan vårt kamratskap är djupare och de mål som förenar oss är större.

I vår armé finns en arbetsfördelning men ingen uppdelning i klasser eller efter rang. Vi har alla samma levnadsförhållanden och samma rättigheter. Officerarna bär inga särskiljande streck eller band. Varken officerare eller manskap får några löner utan erhåller endast sin mat och ett obetydligt traktamente. Under särskilt svåra perioder förstår vi alla att traktamentet kan dras in för att användas till det helas bästa. I vår armé är det inte möjligt för officerare att bli korruperade. Det finns inga hemligheter mellan officerare och män.”

Den Nya fjärde arméns styrka ligger i dess system för politisk uppfostran. ”Kriget”, säger Han Ying, ”är en fortsättning av politiken. Armén är en organisation för väpnad politisk kamp och för uppnåendet av politiska mål. Politisk ledning garanterar den revolutionära arméns moral, dess tankar, dess liv och dess handlande.” Vid sidan av varje officer fanns en politisk ledare med samma tjänsteställning, och varje förband från kompaniet och uppåt hade en politisk avdelning, som skötte studiearbetet bland soldaterna och propagandan bland civilbefolkningen. Militära och politiska avgöranden diskuterades med manskapet och dettas samtycke och förståelse eftersträvades vid varje viktigt beslut. De politiska ledarna lärde sina män läsa, analyserade politiska problem tillsammans med dem och förenade sin allmänna undervisning med olika andra uppgifter, till exempel propaganda, militär hygien, massorganisation och förströelse. Soldatklubbar ställdes under deras överinseende och erbjöd en ny livaktig form för samvaro, med sport, spel, studier och politiska diskussioner, enastående bland Kinas militära organisationer.

Men den revolutionära armén kan inte lyckas, anser Han Ying, om den inte blir en organisk del av folkets liv. ”Armén är folkets vapen. Armén och folket är därför medlemmar av samma familj, delar glädjeämnen och sorger”. Detta kan låta som en platityd i länder som länge varit enade som moderna stater; i Kina är det något som måste upprepas åter och åter, i undervisning och i praktik, innan folket kommer att tro det. National- och folkarmé är nya uttryck; själva ordsammansställningen är ännu ny. Kommunisterna var, enligt vad jag tror, de första som använde uttrycket Jenning Chun eller folkarmé.

Då den Nya fjärde skulle organisera massorna för kriget mötte den större svårigheter än dess kamrater i norr. Här i södern kunde ingen politisk krigsadministration, jämförlig med gränsregeringen i Shansi, Hopei och Chahar, skapas. Svartsjuk om sin tidigare makt i Yangtzedeltat förbjöd Kuomintang den Nya fjärde att upprätta institutioner för att genomföra nödvändiga ekonomiska och politiska reformer. Om armén återerövrade en distriktsstad, återinsatte Kuomintang det gamla slagets tangpu-administration; det var inte fråga om några folkets råd eller någon representativ styrelse här. Armén fick inte heller någon organiserad bas bakom fronten, som den 8:e route-armén hade uppe i nordväst. Till och med dess skolor, sjukhus och industrier måste byggas i byarna och blev för sitt skydd beroende av armén själv. Den tillgång som folkets patriotism utgjorde blev sålunda bokstavligen dess enda bas.

Trots dessa handikap organiserade den Nya fjärde ett vidsträckt nät av hemvärnsskåarer i byarna. Överallt där ett förband var stationerat började dess avdelning för politik och propaganda sitt arbete för att övertyga invånarna på platsen om att försvaret var deras uppgift lika väl som arméns. Rörliga teatertrupper presenterade vanligen propagandans huvudteser i lättförstådd dramatisk form. Byns mobilisering på enhetsfrontens grund följde därpå. Lokala ledare utbildades för att bli i stånd att kommendera hemvärnsskåarer, som den Nya fjärde åtog sig att öva och beväpna. De tappreste bland ungdomarna bildade dödsbataljoner för att föra partisankrig i liten skala i utkanterna av den ständigt rörliga fronten. Och från dödsbataljonerna kom nya rekryter till själva huvudstyrkan av armén. Bland de lokala ledarna samt frivilliga studenter och arbetare, som kom till distriktet från Shanghai, jämte gamla ”röda veteraner”, rekryterades eleverna vid den Nya fjärde arméns militära och politiska akademi. Här fick hundratals kadetter en kort men intensiv praktisk utbildning i att organisera och leda massorna i ett revolutionärt krig.

Vilket värde har en ”mobiliserad by”? Den betyder att när armén strider, strider folket med den. Den betyder att när en seger har vunnits gläder sig alla gemensamt emedan alla gemensamt hjälpts åt att vinna den. Den betyder att en soldat kan gå ut i striden och veta att han, om han blir sårad, inte skall bli kvarlämnad på slagfältet för att dö utan kommer att hämtas av frivilliga bärare och föras till ett sjukhus eller gömmas av byinvånarna till dess fienden drar sig tillbaka till sina blockhus. Familjerna skäms inte längre för sina söner som är soldater och betraktar dem som ”dåligt järn”, ty krigarens prestige har stigit från legoknektens nivå till den frivilliges, en fri bondes, som kämpar för sin klans, sin bys och sin nations goda jord.

Syftet med landsbygdens mobilisering är att ge varje man, kvinna eller barn en uppgift i det lokala försvaret. Unga kvinnor rekryteras för att bli propagandister, organisatörer, lärare och sjuk-sköterskor. Gamla kvinnor samlas för att tillverka skor, uniformer och halsdukar för ”sina pojkar” vid fronten. Äldre män läras att använda handgranater mot enstaka japaner som vågar sig alltför nära byn. Unga pojkar organiseras i plöjningsbrigader för att hjälpa bönder, som har sina söner vid fronten, eller utbildas till att utföra spionage och att tjänstgöra som handräckning i armén. Genom hemvärnskommittén får byborna reda på en förestående strid i närheten och eftersom de är organiserade för att möta sådana eventualiteter kan de snabbt samla ihop döttrar, värdesaker, kor, kycklingar och grisar och dra sig undan till i förväg ordnade tillflyktsorter där armén kan skydda dem.

Inte på något område illustreras den Nya fjärdes organiska samband med folket bättre än i fråga om dess med rätta berömda sjukvårdstjänst. 1938, när de röda i södern reorganiserade sig för att kämpa mot Japan, hade de ingen sjukvårdstjänst alls, eftersom de flesta av deras läkare och sköterskor hade stupat under inbördeskriget. Ett år senare när doktor Robert Lim, chef för det kinesiska röda korsets medicinska hjälpkår, besökte dem, sade han att ”av renligheten, ordningen och skötseln av patienterna att döma” var den Nya fjärdes sjukhus bättre än något annat i hela den

tredje krigszonen. 1940 hade den Nya fjärde vad som förmodligen i alla stycken var den bästa militära sjukvårdsorganisationen i Kina.¹ Hur hade detta uppnåtts? Det förefaller som om denna sjukvårdstjänst till största delen hade växt upp ur samma jord som producerade riset och silket och hemvärnsskåren i dessa dalar.

Det innebär naturligtvis inte så mycket att göra anspråk på att ha den bästa militära sjukvården i Kina. Den kinesiska arméns sjukvårdstjänst i sin helhet var vid krigsutbrottet kanske den sämsta i världen. Den vanpryddes helt igenom av korruption, bristande effektivitet, inkompetens och kriminell likgiltighet. I allmänhet bestod dess "system" helt enkelt i att betala ut en klumpsumma till divisionsbefälhavarna som förutsattes skola organisera sjukvårdsavdelningar. Detta förde till obeskrivlig korruption och föga lindring för de sårade. Det förefaller som om generalstaben i stor utsträckning förlitade sig på att utländska missionssjukhus skulle ta hand om de sårade liksom under inbördeskrigen; och det var först efter de hemska japanska morderna på kvarlämnade sårade under de första striderna, som det absurda i denna inställning blev uppenbart. Många förbättringar har sedan kommit till stånd, särskilt tack vare den skicklige doktor Robert Lim och med hans rödakorshjälpkår som mönster. Men kommunisterna, som aldrig hade kunnat räkna med missionssjukhusen under inbördeskriget, hade kanske den fördelen framför de andra arméerna att deras syn på saken var mera realistisk.

Läkarna och sköterskorna, som organiserade den Nya fjärde arméns sjukvård, var alla frivilliga liksom männen i ledet. För det andra hade de från början det fulla stödet av general Yeh Ting, som lade stor vikt vid sjukvården och utsåg doktor C. C. Sheng till chef för denna, inte endast på grund av hans vetenskapliga kvalifikationer utan emedan han var en av de få moderna läkare i Kina, som hade det revolutionära mod och den entusiasm, som var nödvändiga för att genomföra den svåra uppgiften. För det tredje var de unga män och kvinnor, som av arméns revolutionära historia drogs till denna tjänstgöring, även de drivna av en gemensam patriotism, av en önskan att tjäna nationens försvarare, och av ett brinnande nit att bli ett föredöme för andra sjukvårdsorganisationer eller individuella läkare och sköterskor i hela landet. De svor en gemensam ed att uthärda samma faror och umbäranden som trupperna och folket utstod. De gick med på att leva under samma villkor. Slutligen berodde organisationens snabba utveckling på dess samarbete med civilbefolkningen, dess förmåga att utbilda sjukvårdare och medhjälpare bland ortsbefolkningen och dess skicklighet i att improvisera med de hjälpmedel, som stod till buds.

Doktor Sheng började arbetet med en stab på fem läkare och en sjukvårdare. Strax därefter anställdes en kvinnlig läkare från Nankingsjukhuset och sex sköterskor som gått igenom Nankings sköterskeskola. Två manchuriska läkare anmälde sig därefter som frivilliga och de följdes av en skicklig laboriemann och fem utbildade sköterskor. Efterhand kom allt flera, så att sjukvårdspersonalen i juni 1938, när armén utkämpade sina första strider, uppgick till sextio personer, inklusive ordonnanser. Det första bassjukhuset upprättades på en skyddad plats inne bland bergen, dit man endast kunde komma till fots. Dit bars röntgenapparat och utrustning för laboratorium och operationsavdelning. Samtidigt organiserades nära högkvarteret det första rörliga sjukhuset, rymmande sjuttio sängar, för behandling av lättare fall. Både idén med ett bassjukhus nära fronten och med ett rörligt sjukhus direkt under arméns skydd i fiendens rygg, var någonting fullständigt nytt i kinesisk militärsjukvård. På andra håll låg sjukhusen många mil bakom fronten och i allmänhet fick patienterna kravla sig dit bäst de kunde.

Doktor Robert Lim berättade för mig att av de 10,000 registrerade läkarna i Kina endast 2,000 är kvalificerade. Även om alla 2,000 gick in i armén skulle det endast finnas en läkare på 1,000

¹ *A Brief Report of the New Fourth Army Medical Service, Hongkong, 1940*

soldater. Medveten om detta faktum gjorde den Nya fjärde det bästa möjliga av situationen genom att upprätta egna skolor i sjukvård. Här utbildades frivilliga studenter till att bli läkarassistenter, i stånd att behandla lätta sår och skador och att göra i ordning de svårt skadade för transporten till sjukhus med läkare och sköterskor. Var sjätte månad utexaminerade den Nya fjärde omkring 100 läkarassistenter. Utom sina förbandslådor bar de gevär och ibland stred de sida vid sida med soldaterna. De fanns till hands för att ge den första hjälpen och se till att de sårade snabbt fördes i säkerhet. Denna tjänstgöring på slagfältet var också något nytt inom kinesisk militärsjukvård.

Men det var kanske den Nya fjärdes sätt att ställa sina sjukvårdsresurser till civilbefolkningens förfogande lika väl som till soldaternas som gav den förra dess starkaste känsla av vad som menas med en folkets armé. Något liknande hade aldrig förekommit. Både kvinnliga och manliga sjukvårdare deltog utom sin egentliga militära tjänstgöring också i allmänt sjukvårdsarbete under ledning av militärläkare. För en armé som var så beroende av folket var det allmänna hälso-tillståndet av största betydelse. Enkla regler för den personliga och den allmänna hygien måste genomdrivas, epidemikontroll måste tvingas fram och de sjuka måste botas. Allt som allt behandlade Nya fjärde arméns sjukhus och rörliga kliniker under det första året de fanns till, omkring 53,000 civila patienter, de flesta av dem kostnadsfritt.

Man kunde uppehålla sig länge vid den klara och detaljerade rapport detta stycke är hämtat från. Här kan jag endast ge en antydning om detta medicinska pionjärarbete bland en undernärd och okunnig befolkning och om grundläggandet av en militär sjukvårdstradition, som vilket land som helst kunde vara stolt över. Hjältar måste man kalla de män och kvinnor, som riskerade sin hälsa och till och med sina liv för att genomföra detta stora verk, för vilket deras enda belöning var det tack de fick av bonden och soldaten som de tjänade. De hade inte råd att köpa nya kirurgiska instrument utan tillverkade klumpiga tänger, saxar och knivar i arméns egna verkstäder. De hade inte råd att bygga några nya hus utan förvandlade tempel och bostadshus till sjuksalar. De var avskurna från tillförsel av många viktiga ting men framställde ersättningar i sitt eget laboratorium och organiserade en läkemedelsfabrik för att tillverka dem.

Den Nya fjärde gjorde vad den kunde för att förbättra folkets förhållanden inom sitt område. Försummad jord togs i bruk överallt där det var möjligt och odlades ofta av arméns folk, för att truppen så litet som möjligt skulle tära på befolkningens livsmedelstillgångar. Det var en svår uppgift att försöka få jordbruket igång igen på gårdar, vilkas brukare hade blivit plundrade på sina jordbruksredskap och sitt utsäde eller utarmats på grund av de rådande missförhållandena med skatter och ockerräntor. Det rådde allvarlig brist på enkla civila och militära nödvändighetsvaror som jordbruksredskap, verktyg, tyg, tändstickor, papper, tryckeriutrustning och byggnadsmateriel.

Den Nya fjärde försökte förbättra läget genom att organisera egna kooperativa verkstäder. Lätta maskiner och verktyg smugglades under stora svårigheter in från de ockuperade områdena. Snart hade den Nya fjärde sina egna maskinverkstäder och rörliga arsenaler som producerade landminor, granater, kulor, granatkastare, svärd och bajonetter. Ett kooperativt tryckeri sattes upp. Bönderna lärdes att spinna och väva för hand och framställde grovt tyg av traktens bomull, rheafibrer och hampa. En vädjan riktades till Kinas industrikooperation¹ att börja verksamhet i området och organisera produktionsgrupper bland flyktingarna.

¹ Chunkingregeringen vägrade att finansiera C. I. C. i detta guerillaområde, men patriotiska kineser i utlandet, som var imponerade av arméns verksamhet, startade med hjälp av sympatiserande amerikaner en kampanj för att skapa en internationell central för den Nya fjärde arméns kooperativa industri. Nym Wales nya bok, *China's Guerilla Industry*, skall innehålla en utförlig redogörelse för denna och annan "indusco"-verksamhet.

Men det avgörande provet för en armé ligger i det militära resultat den uppnår. En ofullständig rapport härom, publicerad vid mitten av 1939,¹ är utomordentligt betecknande för skillnaden mellan reguljär krigföring och guerillakrigföring och för den stora kontrasten mellan Europas snabbt avgjorda blixtkrig och detta sakta brinnande men långt utdragna krig i östern. Ett första slående faktum är att under tretton månader vid fronten den Nya fjärde armén utkämpade sammanlagt 530 strider. Ingen strid berörde mer än några hundra man och ingen enstaka strid var i sig själv av särskilt stor betydelse. Men det förhållandet att anfallen var oupphörliga och utgången nästan alltid till guerillatruppernas fördel var betydelsefullt. 1938 utkämpade armén i genomsnitt nästan en strid om dagen. 1939 mötte den fienden, på något ställe, två gånger om dagen.

För det andra var de fientliga förlusterna små men ihållande. General Yeh Ting beräknade att hans anhängare dödade eller sårade i medeltal omkring trettio japaner varje dag, vecka efter vecka och månad efter månad. För det tredje var de skador som tillfogades fiendens förbindelser allvarligare än förlusterna bland hans trupper. För det fjärde, och detta var det mest betecknande, kunde den Nya fjärde med hjälp av sina massorganisationer hindra fienden från att genomföra en effektiv ekonomisk och politisk konsolidering av den militära segern. Slutligen tvingade armén genom sin utomordentliga rörlighet fienden att använda ett maximum av trupper för att hålla alla strategiska punkter.

Innan den Nya fjärde anlände till området fann japanerna tre regementen tillräckliga för att kontrollera dess oorganiserade och obehäpnade befolkning. 1940 hade garnisonen ökat till tre divisioner. Innan den Nya fjärde anlände hade många distrikt styrts av marionettregeringar och marionettpolis. 1940 kunde sådana regimer fungera endast under direkt skydd av japanska bajonetter. Tidigare hade små grupper av japaner rört sig fritt på vägarna ute på landsbygden. 1940 behövdes stark eskort även i närheten av Nanking; bara där fanns det 7,000 medlemmar i hemvärnskårerna.

Det är svårt att motstå frestelsen att göra långa citat ur den Nya fjärdes månatliga ”Förteckning över segrar”, ty den ger en mycket livfull bild av denna verksamhet. Men utrymmet gör att jag måste begränsa mig till ett litet urval,² som får stå som exempel på bokstavligen hundratals likadana:

1. En bataljon ur 20:e brigaden gjorde under rekognoscering ett anfall mot fienden vid Tanyang. Tolv fiender dödades och sex gevär erövrades.
2. En del av vår 20:e specialkår förstörde åtta kilometer landsväg mellan Chihsi-bron och Kuling-bron, väster om Chintan och förstörde även de två broarna. Telefonledningar och elektriska ledningar fördes bort.
3. Den ouniformerade kåren ur vår 20:e brigad låg i bakhåll och anföll en fientlig lastbil nära Tienwangtemplet. Bilen förstörd, ett dussin fiender dödades och ett dussin gevär erövrade.
4. En fientlig avdelning på 150 man marscherade mot Tachiao, där en liten lokal avdelning lade sig i bakhåll för den. Striden varade i fyra timmar till dess vår huvudstyrka anlände, då fienden gav upp och drog sig tillbaka. 55 fientliga soldater dödades och gevär erövrade.

Men möjligheterna att gå till offensiv var, liksom allt annat för den Nya fjärde, begränsade av den ytterst magra hjälp, som lämnades av det militära rådet och av de hinder som alltid restes i vägen för arméns försök att skapa sig en egen självförsörjande ekonomisk bas. Långt in på år 1939

¹ ”Two Years of Resistance”, av Hsiao Hsiang-jung, i *The Military and Political Magazine of the Eighth Route Army*, augusti, 1939.

² Från *Military and Political Magazine of the Eighth Route Army*, augusti, 1939.

berättade general Yeh Ting för mig att den Nya fjärde armén räknade omkring 40,000 man med något mindre än 20,000 gevär. Mer än halva armén var endast utrustad med handgranater och svärd, och dess uppgift var huvudsakligen att följa de med gevär utrustade i striden för att se till att inga vapen förlorades av stupade och sårade. I september 1940 uppgavs den Nya fjärdes styrka till över 35,000 gevär och 460 kulsprutor. Eldkraften hade höjts huvudsakligen genom erövringar från fienden, en långsam och dyrbar upprustningsmetod under krigstid. Trots den Nya fjärdes storlek, den motsvarade på ett ungefär fem fulltaliga kinesiska divisioner, betalade det militära rådet endast ut ett underhåll på 130,000 kinesiska dollar i månaden åt den.

Läsaren kan kanske föreställa sig de underverk av sparsamhet och uppoffringar det måste innebära att finansiera en så stor styrka och den omtalade verksamheten med en så futtig summa, och den väldiga roll befolkningens stöd uppenbarligen spelade för dess existens. Utan hjälp av opartiska organisationer som Kinas försvarsförbund och det kinesiska röda korsets medicinska hjälpkår, som bidrog med stora mängder sjukvårdsartiklar och utrustning och någon teknisk hjälp, skulle den Nya fjärdes svårigheter ha varit ännu större.

Vi skall se mera av den relativa effektiviteten hos dessa båda slag av taktik och strategi i fortsättningen, på tal om den 8:e route-armén uppe i nordväst. Poängen här ligger i att den Nya fjärde demonstrerade meningen med förlängt krig på grundvalen av massmobilisering. Hade den kunnat stödja sig på de stora regeringsbasernas resurser och fått beväpna och finansiera de tusentals människor den hade organiserat och vidare fått utsträcka sin verksamhet till andra områden, kunde ännu mera dramatiska resultat ha uppnåtts.

6. Mellanspel i Hongkong

Om inte Japan skalar bort briterernas tjocka skinn så alla orientaler kan se det, kommer en evig fred aldrig att gry i Östasien.

Amiral Ando

Hankow föll ungefär som man hade väntat, i början av oktober 1938, något hastigare genom den nästan samtida förlusten av Canton. Det är onödigt att här åter berätta den tragikomiska historien om dessa olyckor, som redan berättats av flera kunniga iakttagare.¹ Kineserna hade diskonterat motgångarna innan de kom, så att deras största betydelse kanske låg i att de visade Japan att erövringen av städer inte längre kunde betyda det ”avgörande”, som skulle göra slut på kriget.

Det mest nedslående under denna period var kanske upprepandet av det misstag som gjorts på andra håll — uraktlåtenheten att reorganisera och evakuera industrin och de kvalificerade arbetarna, och sedan de lika svaga försöken att innan dessa två strategiska städer uppgavs sätta dem ur spel som fientliga krigsbaser. Hankow och Canton var inte ”brända” utan bara svedda. Verkan av denna obeslutsamhet märktes flera månader senare, när Japan utnyttjade de erövrade resurserna och industrierna för att tränga längre in i landet.

För de närmaste månaderna slog jag upp mitt högkvarter i Hongkong, Storbritanniens terrasserade klippa vid mynningen av Pärlfloden, som bär Cantons handel ut på havet. Det var alltid en chock för mig att komma tillbaka från det inre till den egendomliga överkligheten i denna lugna viktorsiska koloni, som höjde sig likt en juvel ur det azurblå Stilla havet. Kontrasten var nästan otrolig. I Hongkong Hotels hall, till exempel, där européerna samlades före tiffin, gjordes det på en timme av med tillräckligt mycket pengar på aptitretande alkoholdrycker för att rädda livet på hundratals av de män och kvinnor man hade sett svälta på mattor utbredda

¹ E. g. Frank Oliver, *Special Undeclared War*; och I. Epstein, *The People's War*, London 1939.

längs Hankow Bund eller bland flyktingsskarorna som trängdes på vägarna. De pengar rika kineser varje kväll slösade bort på fester för varandra i de överfulla Cantonrestaurangerna kunde ha räckt till medicin nog för att bota tusentals soldater som dog av dysenteri och malaria.

För nästan jämnt ett sekel sedan tog Storbritannien Hongkong som ett av de pris Kina fick betala för sitt nederlag i det krig, som skulle stänga ute de främmande djävlarerna och deras varor — då huvudsakligen opium — från landets kuster. 1940 representerade ön och en remsa arrenderat område på fastlandet brittiska investeringar på över 100 miljoner pund, den sista säkra brittiska bastionen på Kinas kust. Den hade länge givit vackra utdelningar men dessa nådde en höjdpunkt under det pågående kriget. Innan Canton förlorades importerade Kina det mesta av sin rustningsmateriel genom Hongkong och pengar strömmade in tunnvis. Därefter drev kolonin fortfarande livlig handel med inlandet via Indokina och små kusthamnar, medan den opartiskt skeppade väldiga mängder krigsmateriel även till Japan.

Många brittiska köpmän i Hongkong intog en lika kallsinnig attityd gentemot Kinas kamp som Downing Street själv. Ehuru de för sin existens var helt och hållet beroende av kineserna och den kinesiska handeln fick man det intrycket att förhållandet var det rakt motsatta. Det var kontinenten, inte det lilla Hongkong, som höll på att "isoleras" genom de japanska segrarna. Några av dem ogillade det förlängda motståndet emedan det hindrade ett återupptagande av handeln. Allt skulle bli förtjusande igen om Kina bara ville underkasta sig. Många levde i denna slags politiska skymning och såg förvåntansfullt fram emot att Japan skulle "göra upp" med Storbritannien, sin gamla allierade, så att båda parterna kunde göra sig vinster på "utvecklandet" av Kina. De tycktes inte ha någon aning om vad som hänt vare sig i Kina eller Japan under de senaste tio åren. Den brittiska politiken var naturligtvis hela tiden inställd på ungefär samma sätt under Baldwins och Chamberlains regeringar. Chamberlain förstod aldrig intressegemenskapen mellan angriparstaterna och trodde aldrig att den eurasiatiska axeln var en verklighet. Jag minns de verkliga plågor en betydande brittisk bankir, som hade en annan uppfattning, kände då han återvände från London till Hongkong med flyg. Han berättade för mig om ett samtal han haft med mr John Simon, som våren 1939 var den mäktigaste mannen i Chamberlains regering. Han hade försökt intressera Sir John för att utsträcka de finansiella krediterna till Kina, som en försvarsåtgärd för imperiet.

"Jag använde allegorier och enkla berättelser för att försöka få Simon att förstå vad jag menade", sade han. "Jag påvisade för honom att vi och fransmännen och holländarna skulle vara hjälplösa här ute om det blev krig i Europa och Japan hade besegrat Kina. Jag sade att vi inte skulle kunna försvara Hongkong och kanske inte ens Singapore. Jag försökte övertyga honom om att en investering av till och med endast 10 miljoner pund i form av ett lån till Kina skulle vara mera värd än 100 miljoner pund för att stärka vår Singaporeflotta.

Tanken att Kina var vår yttre försvarslinje tycktes vara fullständigt främmande för honom. Sir John sade tvärtom att Japan skulle komma att segra, och att Storbritannien måste bevaka sina intressen genom att anpassa sig efter situationen så smidigt som möjligt. 'Kina ligger långt härifrån', sade han, 'och vi kan inte ge det något annat än sympati. Det är illa, det som händer där borta, men det är oundvikligt. Styrkan segrar, som ni vet!'"

Det fanns naturligtvis framsynta engelsmän som hade en klarare föreställning om innebörden av Kinas kamp i förhållande till världsläget och som utförde ett lysande arbete för att mobilisera hjälp åt Kina; och koloniregeringen tog hand om sina tusentals flyktingar bättre än vad Shanghai gjorde. Den älskvärde guvernören, Sir Geoffrey Northcote, och en del av hans medarbetare fick en allt mer realistisk föreställning om vad den japanska aggressionen innebar för dem, men jag förstod att deras varningar gjorde föga intryck på regeringen i London. Jag har aldrig någonstans

träffat en mera hängiven anhängare av demokrati och frihet och humanitet än den verksamme biskopen av Hongkong, en slags österns Dean of Canterbury. Han arbetade för tio och organiserade en stor del av den effektiva hjälp åt Kina, som kom från Hongkong. Men bland bättre folk ansågs det länge nästan omstörtande att stödja Kinas sak, och de, som visade ett alltför aktivt intresse, stämplades ofta som bolsjeviker.

Å andra sidan kunde man verkligen inte förebrå de engelsmän, som inte sett annat av Kina än befolkningen i Hongkong, för att de hade en nog så låg uppfattning om den kinesiska patriotismen. Där var fullt av rika kinesiska godsägare, köpmän och ämbetsmannafruar och -konkubiner, som flytt med sina ägodelar, när bomberna började falla. Nu satt de i Hongkong och väntade att det brittiska lejonet skulle beskydda deras skatter till dess kriget var över, då de inbillade sig att de tryggt skulle kunna ta ut sitt kapital igen och även med förtjänst ta del i ”återuppbyggnadsarbetet”.

Bankmän beräknade att kinesiskt kapital på mer än 600,000,000 kinesiska dollar var sysslolöst i Hongkong, medan det uppgavs att två miljarder kinesiska dollar gjorde ingenting i Shanghais internationella settlement. Ett av Kinas banksändebud till Amerika berättade för mig att (1940) omkring 90,000,000 amerikanska dollar kinesiska pengar hade flytt till Förenta staterna. Kina kunde inte lägga beslag på detta kapital, som praktiskt taget allt hade strömmat ut genom de utländska bankerna, över vilka den halv-koloniala kinesiska regeringen inte utövade någon laglig kontroll. Men effektivare åtgärder kunde dock lätt ha vidtagits om inte vissa högre regerings-tjänstemän och deras hustrur själva hade varit livligt intresserade i valutaspekulationer.

Det fanns två slags kineser bland kolonins en och en halv miljon invånare; de infödda på platsen, vilkas familjer bott där tre eller fyra generationer och som stolt betraktade sig som Hongkongbor; och flyktingarna och de evakuerade och emigranterna, som betraktade sig som tillfälliga gäster. Många av de koloniala kineserna hade aldrig besökt Kina, de talade och skrev engelska bättre än kinesiska och de hade lagt sig till med brittiska vanor och brittisk standard. Bland de många rika kinesiska ”Hongkongborna” fanns ett antal som hade blivit adlade eller på annat sätt hedrade som tack för donationer eller tjänster de gjort imperiet och dessa utgjorde den lokala aristokratin kring vilken rörde sig en egendomlig parodi på engelsk medelklassocietet. Några hade tidigare gjort sig förmögenheter på opium eller på andra tvivelaktiga sätt, men ägnade sig nu åt handel eller bankaffärer eller var ägare till bostadsfastigheterna i Wanchai. De skickade sina söner till public schools i England och gick in för yachting, sommarvillor och ”the Old School Tie”. De hade helt och hållet gått över till den brittiska kronan och tycktes vara nöjda därmed.

Japanerna tittade avundsjukt på denna framgångsrika brittiska kolonisering och grubblade över sin egen oförmåga att skapa någon jämförbar lojalitet bland sina undersåtar i Korea, Manchuriet och Kina. Vad skulle det inte ha betytt för dem om de kunnat flytta allt detta sysslolösa kapital från brittiska banker till sina egna! Men den japanska imperialismens svaghet låg i dess utvecklade finansiella grundval och dess oförmåga att erbjuda någon klass i det kinesiska samhället trygghet. Den brittiska imperialismen höll sig vid makt i Indien och Hongkong och på andra ställen genom att upprätta en allians med en kolonial bourgeoisie och förankra denna i brittisk lag och ordning. Men Japans behov av omedelbar valuta för sina erövringar drev landet att plundra alla klasser utan åtskillnad och det hade sålunda inte råd vare sig att dela rovet med en comprador- och godsägarklass eller att söka stöd hos massorna genom att förverkliga skatte- och jordreformer. Dess investeringar i sitt imperium var ett ytterst kortfristigt lån, som måste återbetalas innan det hade hunnit bli produktivt.

Ur stånd att skaffa sig en allians med en verklig klass i Kina nödgades Japan stödja sig på en pseudo-klass, bestående av några köpta byråkrater och en del av trasproletariatet — gangsters,

mördare, kopplare, opiumförsäljare och tvångsutskrivna arbetare och soldater — som fick betalt efter styckepris och vilkas lojalitet inte var att räkna på. Den enda möjligheten japanerna hade att vinna över på sin sida någon betydande klassbundsförvant inom den kinesiska befolkningen var att likvidera den västerländska imperialismen i östern och därigenom lätta trycket på vissa skikt bland kineserna. De måste finna någon motsvarighet i östern till judarna i Europa, och utlänningarna blev de utpekade. Storbritannien, som var i högsta grad sårbart, valdes uppenbart ut för att anfallas först.

Opinionen förändrades i Hongkong och London efter hand som man insåg Japans grundläggande antibrittiska syften, och britterna började förstå att deras egen framtid var intimt förbunden med Kinas bestånd som fri oberoende och demokratisk stat. Detta inträffade emellertid inte förrän störtbombnings- och massmords-kampanjen, som världen i lugn och ro hade sett fortgå i östern i över två år, bredde ut sig till den europeiska kontinenten.

En dag åt jag middag i Hongkong tillsammans med tre läkare som just hade kommit ut från Europa som frivilliga till den kinesiska sjukvårdstjänsten. De var skickliga läkare och kirurger och inga politiker, men de hade växt upp i ett Europa som gjort dem till revolutionärer och internationalister. Om de hade stannat hemma skulle de ha blivit mobiliserade för att kämpa för fascismen eller satts i koncentrationsläger. I Kina trodde de att de skulle ta del i en internationell kamp för frihet och mänskligt broderskap, och de hade sina egna idéer om den saken.

En av dem hade varit med om varenda viktig misslyckad revolution under de senaste tjugu åren: i Ungern och Österrike och Tyskland och Spanien. "Varje gång", sade han, "är jag på den förlorande sidan. Det börjar bli enformigt." Han såg på mig halvt humoristiskt och ändå med en underlig ödmjukhet. "Jag skulle vilja att ni gav mig svar på en fråga, inget långt och invecklat svar, tala bara om för mig som en bror, i en mening: har jag någon utsikt alls att vara på den sida som vinner den här gången?"

Jag tänkte efter ett ögonblick och sade sedan: "I det här kriget förlorar Kina alla slag, men Kina är på den segrande sidan. Ni vill ha det i en mening, här är den. Det är den som vinner som förlorar och den som förlorar som kommer att vinna."

Det var ett trösterikt epigram tänkte jag. Men när jag rannsokade mitt samvete undrade jag om det var sant. Det var så det borde vara, om historien inte verkligen blivit vänd upp och ned. Hongkong hade övergött min skepticism. Det var hög tid att återvända till det inre och återknyta kontakten med verkligheten.

V. DRAKEN SLICKAR SINA SÅR

1. Månsken och bomber

Huvudfaktorn i alla krig — människan — förlorar inte sin betydelse genom att det är möjligt att förinta en miljonstad på fyrtiått timmar.

General Jose Miaja

Sedan China National Aviation Corporations *Kweilin* blivit nerskjuten av japanska plan nära Canton började bolaget med nattflygningar från Hongkong. Planen startade i hemlighet någon gång mellan två och tre på natten en eller två gånger i veckan på denna guerillalinje och kom till Chungking i gryningen. Jag flög dit i en Douglas med en av de amerikanska piloter, som hållit denna linje igång under hela kriget, och kom i daggryningen fram till Chungking, 1,500 mil uppför Yangtze-floden från Shanghai.

Det var min första resa till Szechuan — namnet betyder ”Fyra floder” — den näst största och den folkrikaste provinsen i Kina. Där Chungking ligger har det funnits en stad i 4,200 år, men platsen var fortfarande en av jordens mest efterblivna hålor, när centralregeringen valde den till krigshuvudstad. Från myrområdena i östra Tibet rinner flera av Asiens stora floder ner genom Szechuan. Två av dem, Kialing och Yangtze, flyter samman alldeles nedanför den höga klippa, på vilken det hafsigt byggda Chungking radar upp sina nya och gamla ruiner mellan tallklädda kullar och dalar, vilkas röda jord rutas upp av åkrar. Här lastade långseglande djonker och små ångbåtar produkter från den rika Chengtusslätten för att frakta dem nedför Yangtze — genom de trånga passen och de förrådiska forsarna till Hankow och Shanghai — innan kriget stängde floden för den växande handeln.

När jag första gången kom till Chungking tidigt på sommaren 1939, möttes jag av fuktig hetta, smuts och en allmän förvirring, i vilken den nyinflyttade centralregeringen mellan bombraiderna försökte införa något slags system av ordning och uppbygge. Den medeltida staden var ytterligt planlös och förväxt, bredde ut sig över många kvadratmil och hade normalt en befolkning på mer än en halv miljon — nu hade siffran gått ner till omkring hundra tusen. Antalet ökades något när nätterna var mörka, men minskades snabbt igen, när månen blänkte på den gula Yangtze. Kommunikationerna hade bromsats ner till bytempo, det fanns inga hyrbilar, och en ricksha — när man kunde övertala någon att dra en — behövde två timmar för att komma från den ena ändan av staden till den andra.

Hela kvarter hade förstörts under de barbariska raiderna i maj och juni, då över 4,000 civila dödades, och nya ruinhögar kom till för varje vecka det var klart väder. Japanerna föredrog månljusa nätter för sina besök, då de kunde följa Yangtzes silverband från sin bas i Hankow upp till sammanflödet med Kialing, vilket identifierade huvudstaden på ett sätt som ingen mörkläggning kunde göra något åt.

Jag bodde en tid hos Tillman Durdin, *New York Times* korrespondent, och hans oförskräckta hustru Peggy, som just kommit från Shanghai och upplevde sina första flygraider. De hade en liten stuga i centrum av staden mellan två kaserner och en vapendepå vid foten av en ravin. Läget ansågs emellertid idealiskt, eftersom japanerna sällan träffade ett militärt mål annat än av en slump.

Rymliga offentliga skyddsrum höll på att grävas, men det beräknades att en tredjedel av befolkningen ännu saknade skydd. Regeringstjänstemännen fick förhandsvarning och skyndade då ut ur staden i sina bilar — ministrarna först, sedan viceministrarna, därefter lägre byråkrater.

Folket slöt snart upp efter dem; när en rad ämbetsbilar sågs rusa iväg västerut lämnade man allt och sprang. Ett vanvettigt virrvarr av rickshas, kärror, djur och människor blåste uppför huvudgatan som en orkan och förde allt med sig.

Själv snyltade jag på Durdins månadskort, som gav oss rätt att krypa ihop i ett bra, starkt skyddsrum med 30 fots tak, som hade byggts mitt ibland en massa ruiner i närheten och ägdes gemensamt av hyreshusen i grannskapet. Här hade vi och omkring 200 kineser en tillflyktsort för två eller tre timmar varje gång det var larm, i totalt mörker och en tvungen tystnad, som var ännu värre. Skyddsrummet fick en fullträff en gång och ett halvt dussin senkomna dödades vid ingången. Vi kröp längre in i dess innandömen, halvkvävda och undrande om det inte vore bättre att pröva lyckan och vänta utanför för att se om någon bomb var märkt ”du”.

Efter en serie raider bjöd Durdins en kväll Teng Ying-chao och general Yeh Chien-ying på middag, men vi var alla så uttröttade av sömnbrist att vi inte hade mycket att säga. De gick tidigt för att vara tillbaka i närheten av sitt eget skyddsrum. Vi sov som döda, när det första larmet kom igen vid midnatt.

”Låt oss sitta uppe den här gången”, föreslog jag Till. Jag hade räknat ut att det fanns ungefär en chans på 2,231 att man skulle få en skråma. Min beräkning var alldeles felaktig; men vi trodde att om vi stannade utomhus vid kanten av ravinen, skulle vi kunna söka skydd mot splitter i den, om det föll några bomber i närheten. Peggy tyckte emellertid inte idén var särskilt bra och till slut lydde vi och följde henne nedför gatan alldeles lagom för att hinna in före det andra larmet.

Den kvinnliga intuitionen fick rätt. Våldsamma skakningar inne i skyddsrummet upplyste oss om att några bomber hade slagit ner i närheten. När vi kom ut efter ”faran över” hade ett stort hus alldeles intill blivit förstört och andra hus vid huvudgatan stod i lågor. Vi skyndade oss uppför gångstigen till stugan och passerade på vägen en blindgångare, som hade skurit bort en del av stenkulverten, där vi hade tänkt sitta under raiden. Några hundra yards längre fram kom vi in i Durdins trädgård och fann tennisplanen täckt med ett lager av jord. Litet längre bort låg stugan alldeles förstörd. En bomb hade slagit ner utanför köket och tryckt in väggen till Tills arbetsrum. Vi kände varmt för människorna där hemma när vi tänkte på att skadan med största sannolikhet hade orsakats av amerikanskt järnskrot och amerikanskt stål, som flugits till oss i plan tillverkade med amerikanska delar och drivna med amerikanskt bränsle.

Peggy fann att det kunde ha varit mycket värre. Hon bökade omkring i mörkret, hittade några glas som ännu var hela och fann att källarförrådet var i gott skick. För ögonblicket gjorde detta att vi såg mera optimistiskt på framtiden. Men Martin, Stewart, White och hela den övriga flocken av tidningsmän kom snart dit och fullbordade förödelsen genom att dricka upp källarförrådet. Bombfesten varade till morgonen. Gästerna rev ner bitar av huset här och var och gav sig iväg med fickorna fulla av souvenirer.

Till och Peggy och jag höll på med att röja upp bland bråtet när oljeförsäljaren dök upp, punktlig som vanligt, och tittade in genom ett hål i väggen. ”Hur mycket olja ska det vara idag?” frågade han på sitt vanliga högtidliga sätt. Vi sade ”ingenting, tack” och han tog käppen på axeln igen och gick utan ett ord, vare sig av beklagande eller överraskning. Antagligen var han van att förlora en eller annan kund varje morgon. Jag tvivlar på att han skulle ha blivit mera berörd om våra lik hade legat mitt i bråten.

Lyckligtvis fick vi rum på Aviation Hospital, som hade förvandlats till hotell, sedan armén tydligen funnit att det var alltför utsatt för sitt ursprungliga ändamål. Vi hoppades få litet sömn men därav blev det inte mycket. Arbetare höll på att spränga ut ett skyddsrum under byggnaden och då och då sköt de av dynamitladdningar under gästerna så att stället kom att verka riktigt

hemtrevligt. De höll på till midnatt och under den följande tystnaden hade jag just somnat när nips kom igen. Halvsovande begav vi oss till belgiska ambassaden där M. de Sant, som var chargé d'affaires, förde oss ner under sitt hus vid floden i utkanten av staden i ett grunt skyddsrum, som en tung bomb lätt skulle ha spolierat.

Vi hade knappt mer än hört motorerna surra över oss och kommit in i tunneln så kom det fruktade vinandet i luften, det underligt skräckinjagande siuh-siuh som förebådar en tung sprängbomb. Det hördes upprepade detonationer och en kraftig skakning kastade omkull oss i en hög. Jag tror att de där få sekunderna av siuh-siuh är mycket värre i ett skyddsrum än ute på öppna fältet, för där kan man åtminstone se faran och bedöma hur nära den är medan man under jorden erfar hela spänningen för varje ”nästan”. Ljudet börjar ojämnt som gnisslet från bilringar, när man tar en kurva med för hög fart, och sväller sedan ut tills man är alldeles säker på att den här gången är man praktiskt taget mos.

Raden av bomber föll längs flodstranden och två eller tre tunga sprängbomber träffade vid foten av stentrappan som ledde till ambassaden. Vi sprang ut ur vårt hål för att se på resultatet. De Sants hus såg ut som en slaktarbod men de verkliga skadorna var strax nedanför, där ett helt kvarter hade förvandlats till ett berg av avbrutna timmerstockar och tegel. Några bilar hade slitits sönder till formlöst skrot och luften var fylld av heta dammoln. I månskenet låg kropparna av några unga soldater i den egendomligt patetiska slapphet som är karakteristisk för människor som dödats av lufttryck. De ser precis ut som trasdockor, som om på en dödande bråkdelen av en sekund alla ben och allt blod pressats ur dem.

”Allez, Allez”, hörde jag de Sant skrika och utför stentrappan kom en underlig kavalkad av de Sant och hans ambassadvakter, som han slog i huvudena med en käpp och skrek något obegripligt till. Han fortsatte att skrika som en galning och drev sina oförstående män ner bland spillrorna och bråten. Jag följde honom över stensplittret. Sedan upptäckte jag i månskenet och dammet och lukten av krut och bränt kött kapten Walther Stennes, chefen för generalissimus livvakt. Jag hade ingen aning om hur han kommit dit men han stod gränsle över ett hål bland ruinerna och bände vilt på några stenblock med en stör.

”Det finns några levande härunder”! skrek han. De Sant anlände med sin förstärkning och de började alla arbeta med att göra undan timmer och stenar medan Durdin och jag lyste med ficklampor. Jag kunde ingenting se men Stennes påstod att han hört någon jämra sig. Och om några minuter blottade han ryggen på en vadderad rock. Ett huvud var fastkilat med ansiktet neråt mellan två stenplattor och det behövdes fem minuters försiktigt grävande för att få fram kroppen. Offret var en ung pojke. Otroligt nog var han ännu tillräckligt mycket vid sans för att kunna säga att det fanns andra därinne. En 250-kilosbomb hade träffat huset alldeles ovanför deras skyddsrum och om Stennes inte hade hört det där jämrandet skulle de alla ha blivit levande begravna. Räddningsmanskaper anlände och grävde så småningom fram dem.

Den makabraste bombningstragedin inträffade långt utanför staden strax efteråt. Några människor gick över en kyrkogård när en division bombplan dök upp på låg höjd. Av fruktan för kul-sprutebeskjutning tog de skydd i några av de öppna gravar i vilka befolkningen i Szechuan jordar sina döda. Tydligt hade japanerna inte lyckats fälla sina bomber över staden och valde nonchalant begravningsplatsen som mål. De stackars djäklarna där nere blev dödade och begravna på samma gång.

Durdin hade klarat sig undan alla raiderna med behaglig marginal till dess jag kom, då det började se ut som om jag var en Jona. Några dagar senare när en säregen olyckshändelse reducerade min redan förut knappa garderob tycktes ödet definitivt ha hängt sig fast vid mig. Jag hade

lämnat mitt enda extra par byxor hängande på sänggaveln på hotellet när jag gick ut en eftermiddag. En vattenkaraffin stod på ett litet bord mellan sängen och fönstret så att den just fångade eftermiddagssolen. Strålarna bröts samman i vattenkaraffinen och tände eld på mina byxor. Lyckligtvis kom Jim Bertram, som just hade kommit till Chungking, in i mitt rum för att söka mig och gjorde sin goda gärning genom att släcka elden då det började brinna i bordet. Några minuter till och vi skulle alla ha stått på gatan, ty träbyggnaden skulle ha förtärts på tio minuter. Som det nu gick stod den kvar tills helt nyligen, när en fullträff till slut förstörde den.

I själva verket var Chungking inte så hektiskt som det kan tyckas av denna beskrivning. Många människor genomlevde alla raiderna utan att någon gång ha varit nära ett nedslag. Bland befolkningen som helhet förbättrades moralen för varje dag. Det var redan tydligt att denna huvudstad, mot vilken Japan nu har gjort tjugtals av raider och fällt tiotusentals kilo spräng- och brandbomber, inte kunde brytas ner på det sättet.

Japan anföll första gången Chungking i maj 1939, strax efter det att vinterdimmorna och molnen skingrats och blottat stadens gömställe, vid en tidpunkt då stämningen var som sämst. Staden hade inget försvarande flyg och endast några få luftvärnskanoner. Internationellt var läget dystert. Det föreföll inte troligt att de amerikanska leveranserna av krigsmateriel till Japan skulle upphöra. Chamberlain tycktes redo för ett München i Fjärran östern, genomfört av Sir Robert Craigie i Tokyo. I Chungking höll regeringen ännu på att flytta in. Många fick utstå sitt livs värsta obehag. Tal om fred var i svang bland de klenmodiga och somliga tjänstemän misstänktes för hemligt samförstånd med Wang Ching-wei.

I tre dagar utsatte japanerna Chungking för den mest skoningslöst intensiva bombning någon stad ännu hade utstått. Detta var de första allvarliga raiderna i Szechuan. Nonchalanta gentemot faran, som folk alltid är innan de sett vad en bomb kan åstadkomma, utsatte sig tusentals människor i onödan för riskerna av ren nyfikenhet. Hundratals dödades på gatorna eller blev instängda bakom eldmurar när en tolfte del av staden brann ner på två dagar. De flesta bomberna exploderade i de överfulla affärsdistriktet där köpmän och anställda trängdes i affärer och byggnader som föll isär som mogna meloner. Nära en halv miljon människor flydde, affärsverksamheten upphörde, arbetet i stadens verk avstannade och kabinettet övervägde att flytta längre västerut. Då slutade japanerna plötsligt att komma. Varför? Tydligt trodde de att de, som de skröt, hade ”utplånat Chungking” — liksom de trodde att de hade ”förintat den kinesiska armén” efter ockupationen av Nanking.

Men under den andningspaus japanerna oavsiktligt gav Chungking blev stadsstyrelsen reorganiserad, hundratals nya skyddsrum sprängdes i klippan, effektiva räddnings- och röjningspatruller organiserades, brandgator höggs upp genom de gyttigaste kvarteren och regeringskontoren och högkvarteren flyttades till förstäder, som låg spridda över ett vidsträckt område. När jag kom tillbaka från en lång resa i norr hade Chungking blivit den kanske säkraste krigshuvudstaden i världen. Eftersom den var byggd på solid sandsten högt över floden var det lätt att bygga djupa skyddsrum som gav säkerhet mot de tyngsta bomber. Tragedin låg naturligtvis i att detta kunde ha gjorts från början — men kineserna går sällan över en bro förrän den kommer till dem. Liksom England gör Kina ibland upp planer men handlar sällan för att möta en katastrof förrän den inträffar. Idag kan Japan förstöra alla hus som står inom de gamla stadsgränserna och ändå misslyckas med att förstöra Chungking som Kinas politiska medelpunkt.

Och ändå övertygade bombningen mig för första gången om att blixtkriget i luften inte helt och hållet är en myt och om att under vissa förhållanden en nyckelstad kan bli moraliskt och tekniskt förklarad på detta sätt. Dessa förhållanden är emellertid alldeles speciella. För det första måste stadens försvarsanordningar och skyddsförberedelser vara så svaga att de hos befolkningen ska-

par föreställningen att det inte finns några möjligheter till vedergällning eller räddning och att staden är dömd. För det andra måste sprängbombarna kombineras med brandbomber, fällda över största möjliga område, så att fruktan övergår i förtvivlan, förtvivlan i panik och paniken i yttersta demoralisering och huvudstupa flykt. För det tredje måste de anfallande planen vidmakthålla denna psykologiska press genom oupphörliga flygningar under en tidsperiod som är tillräckligt lång för att driva folket till ett tillstånd av fysisk kollaps och att åstadkomma ett sammanbrott i stadens normala funktioner. Människorna måste ihållande berövas sömn, mat och all bekvämlighet; kommunikationer, industri och kommunala inrättningar som gas-, elektricitets- och vattenverk måste paralyseras.

Det är kontinuiteten i skräcken, som har den mest dödande inverkan på moralen och för detta ändamål behövs ingen stor luftarmada. Överflygningar av endast några få plan var eller varannan timme skulle vara nog om de flera gånger under dagen och natten förstärktes med tunga bombeskadrar. Fjorton dagar av sådan hemsökelse utan något uppehåll skulle vara nog för att bryta ner en illa förberedd stad och sätta den ur spel som krigsfaktor. Kostnaden för en sådan operation skulle emellertid vara motiverad endast om staden låg tillräckligt nära landfronten för att göra det möjligt för en genombrytningsstyrka att ockupera den, sedan den (kan man förutsätta) först tagits i besittning inifrån av fallskärmstrupper och femtekolonnister. Men endast om deras verkan på detta sätt ”kompletteras” kan flygattacker mot civilbefolkningen betraktas som ”lyckade”. Denna möjlighet att ockupera platserna fanns varken ifråga om Chungking eller ifråga om de flesta andra städer som japanerna bombade. Fram till augusti 1940 hade japanska plan utfört mer än 11,000 särskilda raider i Kina, av vilka mer än 6,000 riktades mot civilbefolkningen långt bakom linjerna och i områden utan direkt militära mål. Raiderna förintade inte hälften så mycket liv och egendom som de skapade i form av förnyad kampvilja. Eftersom de var ”ofullständiga”, i ovan nämnda mening, kom de att verka som bumeranger mot angriparna. De medförde helt enkelt att motståndsviljan spändes hårdare hos massan av folket, de gjorde fienden mera påtaglig och drev människorna närmare varandra i viljan att stödja åtgärder, som var nödvändiga för en större och långvarigare ansträngning.

Vidsträckt och urskiljningslös bombning av civila centra dödar relativt få människor: offren för de japanska raiderna under en period av tre år uppgick till mindre än 200,000. Men den framkallar hos miljoner människor, som kunde ha fallit offer för den, i varje bombad stad eller by en reaktion av djup förolämpning och avsky. Den uppväcker ett alldeles *personligt* hat mot angriparen, som ingen riktigt kan förstå som inte har hukat sig i en källare eller borrar ner ansiktet i ett fält för att undkomma störtbombare eller sett en mor leta efter sin sons avslitna huvud eller känt stanken av brända skolbarn. Detta var kanske Japans största bidrag till Kinas enande

Men bombningarna bidrog framför allt till att hos kineserna väcka en beslutsamhet att bygga upp snabbare än fienden kunde förstöra. Låt oss nu se med vilka förhoppningar och vilka redskap detta högst ovanliga försök gjordes.

2. Grundvalarna för det fria Kina

Japan är ansvarigt för att Kina upptäckt sina nya möjligheter — och dessa möjligheter ligger västerut.
W. H. Donald

Människor som ger kriget tacken för att det ”drivit de bildade kineserna mot väster” förbiser ofta det faktum att utvandringen ägde rum vid en tidpunkt då tekniskt utbildat folk ytterst väl behövdes i de ockuperade städernas uppland. Västra delen av landet gynnades sålunda på bekostnad av guerillaområdena, vilka berövades en stor del av sina knappa tillgångar av teknisk kunskap. Hänsynen till kriget och ingenting annat än kriget, som var orsaken till regeringens

koncentrerade ansträngningar att utveckla västra Kina, kom i praktiken att betyda att östra Kina försumrades och bidrog till att på vissa håll skapa inställningen att ”Östern är förlorad, varför skulle vi offra något på en förlorad sak”.

Och likväl, om det är sant att historiens heroiska framsteg görs med våldsamma språng och ”pulserande slag” för att låna en berömd geologs ord, medan endast mindre mutationer kan inträffa utan vittomfattande katastrofer, då kanske Kinas återvändande till västern betecknar en händelse av stor betydelse för hela världen. Det är tydligt att kriget här framkallar ett socialt ”pulsslåg”, lika betydelsefullt som det vilket åtföljde vissa stora olyckor i Europa och Amerika, som nu vid en återblick tycks ha varit en nödvändig stimulans för de efterföljande framstegen. På samma sätt kan kanske ödeläggelsen i östra Kina, som tvingade fram öppnandet och moderniseringen av västern, slutligen komma att framstå som årtiondets mest revolutionerande händelse.

Varför har Kina först nu upptäckt sitt eget västern? Orsakerna är alltför många och invecklade för att här kunna behandlas uttömmande, men vi kan ta en titt på några av dem.

Först och främst är mycket av vad som vanligtvis kallas det nya Kina i verkligheten det äldsta Kina. Fastän antropologer och sinologer fortfarande inte är överens beträffande kinesernas ursprung, så antas det allmänt att den kinesiska civilisationen hörde hemma i nordväst, antagligen i övre delen av Weis floddal och senare längs Han och Huang Ho. Kinas vagga stod i Kansu, Shensi, Ninghsia och Honan långt innan dessa provinser blivit uttorkade. Med ett jordbruk, baserat på floder, kanaler och bevattningssystem, graviterade kineserna mot slätterna i öster och spred sig längs Gula flodens och Yangtzes dalar mot Stilla havet och över det kuperade men bördiga sydöstra Kina.

När kontakt med västerlandet nåddes över havet koncentrerades naturligt nog den moderna handeln och industrin längs den östra kuststräckan. Även järnvägar och andra kommunikationer begränsades till stor del till att tjäna de östra områdena. Nu började den period då rörlig arbetskraft lösgjordes inom befolkningen, och de kinesiska arbetarna kom att bättre känna till sitt skiftande land än de förmögna godsägarna. De senare kröp till en början endast mycket försiktigt ner från det inre av landet för att göra investeringar i fördragshamnarna, där den utländska imperialismen utgjorde den verkliga företagaren. Bakom bergsbarriärerna förblev en stor del av västern oåtkomlig för denna industricivilisation, som förändrade östern, och fientlig mot dess centraliserande inflytande. Det behövdes chocken av ett stort krig för att vända kinesernas blickar från staden tillbaka till landet och från oceanen tillbaka mot Centralasien.

Före den japanska invasionen var Fjärran västern ett terra incognita för de flesta kineser, och även för de bildade tycktes det lika avlägset och ofattbart som det inre av Afrika. För några år sedan gjorde jag en färd med doktor Joseph F. Rocks expedition genom västra Yünnan och ner till Burma. Det tog mig sex veckor från järnvägens slutpunkt vid Yünnanfu; det fanns ingen bilväg i provinsen på den tiden. Men det var värt tidspillan; jag såg Kinas framtid i denna storslagna gränsmark. På dessa resor träffade jag inte en enda kines från ”ytterlandet”, och senare när jag kom tillbaka till kusten mötte jag aldrig någon kinesisk intellektuell som en enda gång hade besökt denna härliga del av sitt land.

Och likväl utgör dessa västra regioners legender, traditioner och historia en del av varje kines arvedel. Kinesiska skolbarn känner dessa trakter som skådeplatsen för de mest spännande myterna i den underbara klassiska *Shan Hai Ching*, som berättar om huvudlösa män, om människor med genomborrade bröst, om jättar och dvärgar, om kor med fågelvingar, om ormar med människohuvuden och om öknen med den rörliga sanden och ödemarkerna bortom det

nordvästra havet. En del av dessa berättelser innehåller utan tvivel lika mycken allegorisk sanning som domprosten Swift's Gullivers resor och har varit populära i mer än 2,000 år. Ssu-ma Chiens, den kinesiske Herodotus, skrifter har även under århundraden gjort västern känd för kineserna. Genom *Berättelser om de tre kungadömena* känner varje kinesiskt barn de historiska floder, bergstoppar, dalar och skogar där väldiga strider utkämpades för sjutton århundraden sedan.

Likväl förblev den moderna vetenskapliga kännedomen om de potentiella rikedomarna i dessa inre regioner sparsam, och det allmänna intresset var förvånansvärt litet. Utländska forskare visste mera till och med om deras geografi än kineserna. För de tusentals människor som begav sig över bergen och floderna för att finna nya hem sedan Hankow och Canton fallit, blev det en pionjärupplevelse med upptäckter, faror och svårigheter — ett äventyr jämförligt med utvandringen till västern i Förenta Staterna under 1800-talet.

Krigsuttrycket ”Det fria Kina” är inte absolut tillfyllest eftersom det antyder att en del av Kina redan är fullständigt förvandlad till koloni medan en annan del är fullständigt oberoende, och ingetdera är naturligtvis alldeles sant. Men det är en bekväm form och inte alltför felaktig om vi använder den för att beteckna de områden där kinesisk militär och politisk administration fortfarande består och däri innefattas tusentals kvadratmil gerilladistrikt. Även om vi bortser från de senare är det inget oansenligt område som återstår för att bilda det icke ockuperade Kina, innanför den 2,150 mil långa blockerade kuststräckan.

Geografiskt omfattar Kina och dess besittningar en areal på över 4,000,000 kvadratmil, ett område större än hela Europa. Denna väldiga landmassa breder ut sig som en solfjäder med ön Hainan som en tofs dinglande ner från handtaget i närheten av Hongkong. Den skulle täcka hela Förenta Staterna och en god fjärdedel av Kanada. Av detta område uppger sig nu Japan ha över en miljon kvadratmil i Manchuriet, Inre Mongoliet och Norra Kina. Japans ockupation av det egentliga Kina täcker omkring 650,000 kvadratmil, eller ungefär ett område så stort som södra delen av Förenta staterna fränsett Texas; men endast en liten del av detta område är i själva verket ännu erövrat. Vad vi skulle kunna kalla ”Det egentliga fria Kina”, om vi inte räknar Tibet, Yttre (Röda) Mongoliet och gerilla-”kolonierna”, var år 1940 fortfarande ett landområde på omkring 2,200,000 kvadratmil — eller ett område nio gånger så stort som Frankrike.

Kineserna delar det fria Kina i *Tung-nan*, *Hsi-nan* och *Hsipei* — Sydöstern, Sydvästern och Nordvästern. Sydöstra Kina omfattar de södra kustprovinserna Chekiang, Fukien och Kwangtung, vilka bildar en ficka omkring Kiangsi. Dessa fyra provinser utgör två Colorado. Kwangsi, Yünnan, Kweichow, Hunan, Szechuan och Sikang utgör Sydvästern, vars yttre gränser skiljer Kina från Indokina, Burma, Indien och Tibet. Området är omkring 730,000 kvadratmil — omkring fem gånger så stort som det egentliga Japan. I nordväst ligger de stora provinserna Shensi, Kansu, Ninghsia och Chinghai med en areal på sammanlagt ungefär 620,000 kvadratmil.

Därjämte räknar Kina bland sina tillgångar den vidsträckta Fjärran västern, det centralasiatiska territoriet Siankiang eller kinesiska Turkistan. Det är nästan lika stort som hela sydvästra Kina, eller ungefär fyra gånger så stort som det förnazistiska Tyskland.

Ingen vet hur många kineser det finns men ofullständiga siffror anger att över 250 miljoner kineser nu lever i det fria Kina helt utanför Japans kontroll. Befolkningen i Sydvästern är bara den förmodligen två gånger så stor som Japans. Szechuan har mellan 50 och 70 miljoner invånare; kanske det finns flera szechuaner i världen än japaner. Men Szechuan tillsammans med alla andra fria provinser har inte så mycket modern industri som man kan finna i den enda japanska staden Osaka.

Med undantag av järn och kol finns i den relativt jungfruliga västern Kinas värdefullaste tillgångar utanför Manchuriet. Koltillgångarna är emellertid inte obetydliga; i Sydvästern uppskattas de till 13 miljarder ton.¹ Kända järnmalmstillgångar i Szechuan och Sikang utgör 40 miljoner ton fast en stor del därav är av låg kvalitet. Yünnan har några av de värdefullaste tennfyndigheterna i orienten och är dessutom rikt på koppar, kvicksilver, bly, zink, mangan och tungsten.

Mineralfyndigheter av varierande värde har gjorts i hela sydöstra och sydvästra Kina. Kiangsi är rikt på tungsten och producerar tillsammans med Hunan och Kwangtung nära hälften av världsbehovet av denna värdefulla metall. Kiangsi har också molybden-, koppar-, arsenik-, kol- och järnmalmstillgångar. Kwangtungs wolfram är en produkt med god avsättning på världsmarknaden. De grundläggande mineraler som är nödvändiga för den moderna industrin finns i nästan alla dessa delar av landet.

Längre norrut i utkanten av Tibet ligger den nya provinsen Sikang med förråd av bly, koppar, nickel, zink, guld, gips, asbest, grafit och svavel förutom kol och järn. De flesta av dessa ämnen förekommer också i hela Nordvästern. Guldfyndigheterna i Chinghai påstås vara särskilt rika. I det avlägsna kinesiska Turkistan bryts också en stigande mängd guld; produktionen vid gruvor ägda av den kinesiska regeringen värderades 1939 till 750,000 *yuan*. Turkistan är till största delen öken men har betydande tillgångar av kol, bly, nafta, svavel, salpeter och jade.

Men, som sagt, det finns ingen som exakt känner storleken av dessa rikedomar i landets inre. Undersökningarna har på många platser endast varit ytliga; ingenjörer och geologer är ofta oense om ett givet område. Kansu t. ex. är bekant för att ha litet olja och regeringen driver i själva verket små oljebrunnar där. En av Nationernas förbunds rådgivare, doktor A. Stampar, uttryckte för några år sedan den meningen att Kansus oljetillgångar skall komma att visa sig vara bland de rikaste i världen. Detta är raka motsatsen till de utländska oljebolagens åsikt. I grannprovinsen Shensi gräver fattiga bergsbor upp den oljedränkta jorden, raffinerar den med hjälp av en primitiv pressningsprocedur, och säljer oljan ur hinkar i städerna. På uppdrag av den kommunistiska gränsregeringen gjorde nyligen några geologer en vittomfattande undersökning och tillkännagav att de hade upptäckt geologiska formationer som tydde på rika oljetillgångar på över fyrtio platser. Men hittills har de varit ur stånd att intressera en enda dollar inhemskt eller utländskt kapital för deras exploatering.

På grund av att moderna kommunikationer och industri saknas kan det mesta av de förnämsta mineraltillgångarna inte utnyttjas. Detta gäller särskilt Nordvästern och Turkistan.

Kommunikationerna utvecklas helt naturligt snabbast i södern, och Szechuan är den mest gynnade provinsen i regeringens industrialiseringsprogram. Ehuru Szechuan endast har sparsamma tillgångar av de grundläggande mineralerna är provinsen det fria Kinas ekonomiska, politiska och militära brännpunkt, dess folkrikaste område och i fråga om jordbruket det produktivaste. Den är centrum för det nya vägsystemet och dess vattenvägar ger billigare transportmöjligheter än de flesta andra distrikt har.

Regeringstrupperna kontrollerar nu Szechuan, bankirerna gynnas mera där och privatkapitalet känner sig säkrare. Szechuans stora befolkning, rika jordbruksproduktion och värdefulla salttillgångar bidrar med en hög procent av regeringens inkomster. Szechuan bidrog också till att

¹ Wang Shao-hsiu uppskattar i *New Economics* (Chungking, april, 1940) inofficiellt Kinas kända järnmalmstillgångar till omkr. 1,500 miljoner ton, stödande sig på nya rapporter från Nationella geologiska undersökningen och andra forskningsorganisationer. Han uppger Szechuans tillgångar till 145 miljoner ton och hela det fria Kinas till omkring 250 miljoner ton. Experter ställer sig skeptiska till Wangs påståenden då de anser att den mesta malmen i dessa områden inte lönar sig att bearbeta.

balansera det fria Kinas utrikeshandel med sin export av tungolja, vegetabilisk olja, svinborst och hudar. Kina sålde 1939 svinborst till ett värde av 28 miljoner *yuan* och tungolja till ett värde av 73 miljoner *yuan*. Tungoljan, som ligger under statsmonopol, utgjorde en tredjedel av Kinas hela export till Förenta Staterna. Det var huvudsakligen med tungolja Chungking betalade för de bilar och maskiner det köpte från Amerika — till dess britterna och fransmännen stängde gränserna till Burma och Indokina.

Stora delar av Sydvästern var före kriget autonoma eller till hälften oberoende av centralregeringen, men den blev ändå huvudbasen för Kinas motstånd. Delar av Nordvästern var också i verkligheten oberoende. I Sydvästern finns 10 eller 12 miljoner urinvånare som tillhör 23 olika stammar och som aldrig assimilerats med kineserna ehuru de levat inom Kinas gränser i århundraden. I Nordvästern finns omkring 10 miljoner muhammedaner och tusentals nomadiserande mongoler, tibetaner och turkar, som befolkar stora områden, vilka först nu kommer i beröring med maskinåldern. De slår våldsamt vakt om sina rättigheter som nationella minoriteter, betraktar sig inte som kineser och vägrar att låta sig styras direkt av centralregeringen.

Delar av provinserna Ninghsia och Kansu har skurits ut ur tidigare oberoende mongoliska furstendömen. Chinghai och Sikang utgjorde delar av inre Tibet. Yunnan har en åldrig självständighetstradition och dess stamområden har länge varit autonoma. Regeringen måste gå varsamt fram för att undvika att uppväcka ras- och religionsmotsättningar bland urbefolkningen inom och vid gränserna, vars anspråk på landet är äldre än till och med kinesernas. Minoritetsuppror mot "kinesisk imperialism" kunde bli lika ödesdigra för Kinas sak just nu som ett nytt inbördeskrig mellan kommunister och nationalister. Kinas relationer till gränsstater sådana som yttre Tibet, Bhutan, Nepal, Assam, Burma, Indokina och Siam, vilka en gång stod under Kinas överhöghet, blir nu mycket intressanta och betydelsefulla. Trängt mot gränserna till Burma och Indokina, som stängts av den japanska och europeiska imperialismen, skulle Kina finna det nödvändigt att på nytt öppna dessa gränser, om inte britterna gjorde det, och vilka medel — imperialistiska eller revolutionära — skulle det använda?

Detta är sålunda de grundvalar på vilka en starkare och klokare stat än den som fanns före kriget måste byggas upp, om det fria Kina skall bli verklighet och inte bara en fras. Många som har sett detta "nya" Kina tror att kriget, som för det ut ur århundradens isolering, kan leda till att här — oberoende av vad som sker i östra Kina — skapas en ny asiatisk makt av största betydelse bland världens producenter och konsumenter. Ställd mot det närvarandes hårda fakta, som redovisas i de följande kapitlen, förefaller deras optimism utopisk. Men ändå, när en tibetansk nomad kan flyga till Hongkong över en weekend, vem kan då förneka att blotta möjligheten och nödvändigheten kan komma att göra utopin till verklighet?

3. Brister i produktionen

Japanerna kan inte besegra oss ty vi är i främsta rummet en jordbrukarnation.

Detta påstående kunde man höra i olika former från skilda kineser i framstående ställning. Men den dystra sanningen var att Japan vågade kasta sig över Kina därför att detta var ett icke-industrialiserat land.

Korea, Manchuriet, Indien, alla brittiska, franska och holländska kolonier och Ryssland före revolutionen var också "i främsta rummet jordbrukarnationer". Det var uppenbarligen inte till någon fördel för Kina att nu tillhöra samma kategori. Det var just detta som hade lockat Japan till invasion. *Utrymme*, som en faktor till Kinas fördel borde inte sammanblandas med industriell efterblivenhet. Just emedan Kina fortfarande var "i främsta rummet jordbrukande" kunde den

tillgång som låg i att ha utrymme endast delvis utnyttjas. Om det vidsträckta Kina varit helt industrialiserat skulle Japan över huvud taget aldrig ha vågat börja någon invasion.

Och om inte påståendet vore rent sofistikeri skulle Kina nu inte förtvivlat anstränga sig för att åter bygga upp den industri, vilken är absolut nödvändig för varje nation som vill vinna ett modernt krig. Betänk vad det skull betyda för Förenta staternas säkerhet om vi under en invasion skulle förlora alla våra järnvägar utom Western Pacific, alla våra fabriker öster om Mississippi och väster om Klippiga bergen, hela vår flotta, vårt handelstonnage och våra hamnar, våra bästa vägar och större delen av våra bilar och om vi vore beroende för vår olja och vår övriga import huvudsakligen av en enda förbindelseväg mellan de nordvästra staterna och Kanada. Det är ungefär vad som hände Kina under de tre första krigsåren, när över 95 procent av dess industri gick tillspillo genom förlusten av städerna i norr samt Shanghai, Hang-chow, Wusih, Nanking, Hankow och Canton.

För det fria Kina, som var ett outvecklat land, låg den största svårigheten i transportväsendet. 1940 fanns det ett landsvägsnät på mindre än 50,000 mil över ett område som är två tredjedelar av Förenta staterna — vilka har 530,000 mil ytbelagda vägar. En femtedel av vägnätet i de fria provinserna har byggts efter krigsutbrottet. Det utökas med sju mil om dagen. Viktigast är den 3,000 mil långa vägen från Chungking till kinesiska Turkistan och den 1,600 mil långa vägen från huvudstaden till Lashio, vilken skapar en ny landförbindelse mellan västra Kina samt Burma och Indien.

Över dessa två vägar och en annan från Indokina till Kwangsi, och över den kinesisk-franska järnvägen från Hanoi in i det bergiga Yünnan, kommer mer än 90 procent av Kinas krigs- och industriförnödenheter sedan de viktigaste hamnarna gått förlorade. En del av vissa järnvägar i det inre var ännu i kinesernas händer: Lunghai-banan från Chengchow i Honan till Paochi i Shensi; Canton-Hankow-banan mellan Hengyang i Hunan och Shuichow i Kwangtung; och Hangchow-Kiangshan-banan från utkanterna av Nanchang i Kiangsi till västra Chekiang. En ny järnväg förenade Hengyang med Kweilin, huvudstaden i Kwangsi, och höll på att byggas ut till Kweiyang, provinsen Kweichows huvudstad.

Men det fria Kinas järnvägsnät var mindre än 800 mil långt, jämfört med omkring 160,000 mil för ett lika stort område i Förenta staterna och med ett 8,000 mil långt järnvägsnät som tagits av Japan i östra Kina och Manchuriet. Nya banvallar har lagts ut i sydvästra Kina och nya linjer kommer så småningom att förena Yangtzedalen med Yünnan, Burma och Indiska oceanen. Men detta arbete som man gjort snabba framsteg med, uppsköts tillfälligt till följd av att Burmagränsen stängdes för den nödvändiga importen av järnvägsmateriel, något som var en del av det brittiska försoningsprogrammet i östern.

Flygtrafiken fortsatte att föra passagerare från Burma och Indokina lika väl som från Hongkong. Flygrouter inom landet förde alla provinsstäderna inom några få flygtimmars avstånd från Chungking. År 1940 började en ny kinesisk-rysk flyglinje föra post och passagerare till Hami i Turkistan och därifrån till Moskva. Burma-flyglinjen var förbunden med Imperial Airways och Hongkonglinjen med den transoceana clippertrafiken. Från Chungking kunde man flyga till Treasure Island på fem dagar. Flygplanen utgjorde ett fynd för ämbetsmän och utlänningar eftersom avgifterna inom landet var löjligt låga i utländsk valuta, men de hade föga betydelse för de kineser som inte hade någon ställning eller pengar till biljetten.

För vanliga människor fanns möjligheten att åka lastbil. Men mer än 90 procent av de användbara bilarna och lastbilarna tillhörde regeringen eller halvstatliga monopol. Det fanns antagligen mindre än 20,000 sammanlagt. (Förenta staterna har nära 30 miljoner registrerade bilar på sina

vägar.) Omkring 2,000 lastbilar som tidigare gått i lasttrafik på Burmavägen flyttades till den s. k. ”röda vägen” i nordväst i juli 1940.

Nästan alla Kinas bilar var amerikanska och nästan alla var av nya modeller. För varje bil på vägen fanns det åtminstone sex viktiga transportbehov: ammunition, trupper, sjukvårdsutrustning och sårade, de statliga handelsmonopolens transporter, olja och bensin samt industrins behov. Efter dessa kom en ändlös lista. Allra sist kom civila passagerares behov. Platserna i de få trafikbussar som fanns var utsålda flera dagar i förväg medan privatbilar helt enkelt hade upphört att existera.

Kina behövde tio gånger så många bilar på tio gånger så mycket vägar men kunde inte importera tillräckligt med bensin för att hålla motorerna igång på dem som fanns. För att driva endast 10,000 lastbilar i medeltal hundra mil om dagen måste Kina förbruka 43 miljoner gallons bensin om året till en kostnad (1940) av i runt tal en halv miljard kinesiska dollar. Därtill behövdes ytterligare 100 miljoner *yuan* till ringar och underhåll. Sammanlagt motsvarade detta en tredjedel av den kinesiska statens budget. En stor del av Kinas motorpark stod sysslös emedan det inte fanns någon bensin att driva den med. Långt in i landet blev motorbränslet dyrbarare än liv. Den vanlige medborgaren kunde inte komma över det utan en regeringsrekvisition och ofta inte ens med hjälp av en sådan.

Den sparsamma motortrafiken kompletterades med tusentals kärror som drogs av mulor och rullade på gamla amerikanska bilhjul och begagnade däck. Även en sådan kärra kostade 1940 omkring 3,000 *yuan*: 2,500 för ett par hjul och gamla däck och 500 för kärran och mulan. Det var brist på hästar och mulor eftersom så många hade rekvirerats av militären, och en armé av rickshas mobiliserades. Jag såg långa karavaner av sådana, varje man drog ett åttondels ton bomull på en femhundramilafärd. Ännu långsammare var de många tusen kameler, åsnor och mänskliga bärare, vilkas valkiga ryggar fraktar otroliga mängder last av alla slag.

Burmabilvägen hade en kapacitet på omkring 9,000 ton gods i månaden, medan packdjur bar ytterligare tusen ton. Yünnanjärnvägen fraktade 12,000 ton i månaden och en bilväg in i Yünnan tog omkring 2,000 ton. Innan gränserna i söder stängdes kunde det fria Kinas hela moderna transportväsen säkerställa en införsel på 50,000 ton¹ i månaden bortsett från vad som slapp igenom blockaden i stridszonerna på vattenvägarna och små sidovägar. För jämförelsens skull kan det nämnas att enbart stålimporten till Kina före kriget överskred 50,000 ton i månaden. Kinas beroende av tillförsellinjen från Sovjetryssland, sedan så gott som alla andra vägar var stängda, kan lätt inses.

Eftersom västra Kina praktiskt taget saknade reproduktiv industri innan regeringen flyttade dit och inte mycket räddades från områdena vid nedre Yangtze, stod den industriella utvecklingens takt i nära samband med transportmöjligheterna för importerade maskiner. Det var inte helt enkelt fråga om att lappa ett gammalt tyg utan det gällde att av krigets kaos väva ett nästan alldeles nytt och detta utan att avbryta motståndet.

Den grundläggande bristen gällde stål. I de provinser som Chungking kontrollerade producerades intet högkvalitativt stål och inte ens vanligt maskinstål av god kvalitet. Det fanns inte mycket stålskrot att få i Sydvästern och i Szechuan kunde det knappast alls köpas. Även om det på nytt skulle bli möjligt att importera utländskt skrot skulle sannolikt redan fraktkostnaden göra det omöjligt att använda det i någon större omfattning. Kina måste lösa problemet genom att öka sin egen produktion av tackjärn. 1940 höjdes denna till 50,000 ton, men den totala stålproduktionen i

¹ För att underhålla en miljon man i Frankrike behövde den amerikanska armén ett tonnage på 750,000 ton i månaden.

det fria Kina var ännu endast omkring 60 ton per dag och det var inte hela denna mängd som lämpade sig för krigsproduktionen. Jämför detta med Japans stålproduktion som uppskattas till över 20,000 ton om dagen!

Regeringen skulle emellertid kunna angripa detta problem med mycket större energi och med bättre framgång genom att utnyttja de lokala järnmalmstillgångarna och bygga små bessemerugnar och masugnar över hela västern. Många av de svårigheter, som hindrade den inhemska stålproduktionens utveckling, tycktes kunna härledas ur misstaget att utarbeta planer för stora moderna järnverk, utrustade med importerade maskiner, medan vad som skulle ha behövts var blygsamma planer anpassade efter landets egen förmåga.

Ehuru det fria Kina *kan* producera tillräckligt med järn och stål för att möta krigsindustrialiseringens behov förefaller dock stålindustrins framtid här knappast särskilt ljus, såvida inte malmen i Sikang och Yünnan visar sig vara bättre än väntat. Över 70 procent av Kinas kända järnmalmstillgångar på 1,200 miljoner ton gick förlorade till Japan i Manchuriet. Och mer än tre fjärdedelar av återstoden erövrades när Japan tog Chahar i inre Mongoliet och nedre Yangtzedalen. Gruvor, som levererade mer än 80 procent av Kinas tackjärn 1931, föll också i japanska händer. Det samma gjorde alla Kinas förkrigsjärnverk med undantag för en del maskineri som forslades uppför Yangtze till Chungking. Kinas största masugnsanläggning, Lungyenverken nära Peking togs oskadad av japanerna. Den hade en daglig kapacitet på 300 ton. Men det var fullt möjligt att genom gerillaoperationer hindra Japan från att dra nytta av Lungyenverken eller av Chahargruvorna som försåg dem med malm.

Det skrevs mycket om den kinesiska industrins ”långa marsch” från kusten in till den fjärran västern. Jag fruktar att det mesta var i hög grad missvisande. Regeringen hade verkligen planer för att flytta fabriker från hotade städer, men när en vidsträckt mobilisering inte kunde genomdrivas blev det ändå intet resultat av alla ansträngningar, som gjordes av de få personer vilka verkligen insåg nödvändigheten av en snabb övergång från stadsindustri i stor skala till enkla småföretag spridda över landsbygden. Delvis beroende på byråkratisk inkompetens, korruption och dumhet men också på grund av det kinesiska kapitalets speciella ”compradore”-karaktär och på regeringens motvilja mot att rekvirera vare sig industrin eller kapitalet, var det få infödda industriföretagare som frivilligt flyttade till västern. Endast en handfull visade något intresse för investeringar i regeringens nya industriplaneringar. Tvärtom flydde, som vi ha sett, miljonkapital till utlandet eller till fördragshamnarna och de utländska koncessionerna ”tills kriget tar slut”.

Jag skall ge ett exempel, som jag kunde förstärka med många andra, på det dåliga uppförande som gjorde penningägande kineser så hopplöst olämpliga som företagare i det inre av landet under krigstid. Bland flera tjog kinesiska miljonärsfamiljer i Hongkong fanns det en vars distingerade överhuvud var en hög Kuomintangtjänsteman. Hans hustru föreslog nyligen en av regeringens industriexperter att han skulle ta avsked från sitt (mycket viktiga) arbete och i stället för hennes räkning bygga och driva flera textilfabriker, som hon hade för avsikt att starta i — Shanghai. Hon rättfärdigade sin plan genom att påstå att det snart skulle bli fred, att stormakterna skulle upprätthålla settlementet och investeringar där vara säkra samt att i varje fall vinsterna skulle bli så stora att industrierna snart skulle betala sig. Det egendomligaste i hela saken var att experten, som avböjde erbjudandet, vid den tiden arbetade just i ett departement som leddes av damens make, vilken var ansvarig för byggandet av vissa livsviktiga industrier. Jag önskar jag hade utrymme att räkna upp endast de fall, som jag personligen känner till, då kineser inte bara hyste sådana planer utan även genomförde dem hellre än att riskera en dollar bakom de kinesiska linjerna.

Allt som allt flyttades endast 354 privatägda fabriker till det inre. Det var helt små företag enligt västerländska mått och deras sammanlagda 63.000 ton maskiner skulle försvinna i ett stort amerikanskt stålverk. Det fanns mekaniska verkstäder, textilfabriker, kemiska fabriker och fabriker för elektrisk utrustning bland dem och de flesta representerade olika former av lättindustri. Endast omkring 200 hade verkligen fått produktionen i gång i början av 1940 och hälften av dessa låg i provinsen Szechuan. Många väntade på att nya kraftstationer skulle bli färdiga. I hela det fria Kina fanns det endast 20 kraftstationer. 15 drevs av kommissionen för de nationella tillgångarna under dr Weng Wen-haos ekonomiministerium.

Den övriga industrin med undantag för den kinesiska industrikooperationen, som stod helt skild ifråga om personal och organisation från all annan industriföretagsamhet, var till största delen statsmonopol, inte alltid så mycket därför att man föredrog det, utan mera på grund av att rika kineser inte kunde förmås att flytta inåt landet. Staten ägde kol- och järngruvor och drev fyra oljebrunnar i Kansu, som gav en hoppningivande avkastning. Szechuans kopparraffinaderi ägdes också av staten och i närheten av Yünnanfu drevs ett kopparsmälteri. Dessutom producerade regeringen i egna nybyggda företag bly, zink, tenn, maskiner, radiotillbehör, elektrisk utrustning, sprit och vegetabilisk olja. Staten var delägare tillsammans med banker och privatkapital i ett pappersbruk, en sodafabrik och diverse andra företag. Det var anspråkslösa företag, de största av dem var oljeraffinaderiet som hade en kapacitet på 1,000 gallons bensin och brännolja om dagen. Många andra lätta och tunga industrier var planerade eller under byggnad men svårigheter måste övervinnas på alla håll innan man kunde tala om någonting som liknade en självförsörjande industri.

Tre fjärdedelar av denna skissartade företagsamhet var upptagen med att tillfredsställa militära anspråk, som absorberade nästan allt som producerades av stål och koppar. Bristen på konsumtionsvaror var akut ehuru kanske inte så förfärande som den skulle ha varit i ett land med utvecklad efterfrågan. Den var emellertid allvarlig nog. Bomullstyg hade stigit i pris med över 400 procent vid mitten av 1940. En vanlig handduk till exempel kostade två kinesiska dollar. Prisstegringen på fabriksvaror stod utan all proportion till priserna på jordbruksprodukter. Vad Rewi Alley och hans gynnare av den kinesiska industrikooperationen hade profeterat gick i uppfyllelse när det blev tydligt att krigshushållningen kunde upprätthållas endast genom den vidsträcktaste mobilisering av Kinas arbetskraft för att tillgodose den inre marknaden med hjälp av Kinas egna resurser. Senare skall jag berätta om hur jag såg denna rörelse — det lilla ”krigsbarn” som föddes i Shanghai — växa i Nordvästern.

Trots de dystra utsikterna för en mer omfattande industriproduktion fann jag bland tekniskt folk, särskilt ingenjörer, en anda av beslutsamhet och förtroende till Kinas förmåga att återhämta sig, som var en välgörande kontrast till defaitismen i vissa politiska kretsar. Där var till exempel den unge kinesiske ingenjör jag träffade under min resa i västern. Han hade just flugit fram och tillbaka till Hongkong på sitt första besök ”utanför” sedan kriget började. Han hade glömt, sade han, att butikerna någonstans hade så mycket varor. Alldeles fascinerad hade han tillbragt två dagar med att handla.

”Vad köpte ni?” frågade jag.

Han tog upp en ask ur fickan och öppnade den. ”Det här är det bästa jag köpte”, grinade han. Askenn innehöll — en uppsättning löständer.

”Det är väl inte ni själv som skall ha dem?”

”Jo”, förklarade han allvarligt, ”nu behöver jag dem inte. men jag kommer att behöva dem om några år, och jag kan inte komma tillbaka till Hongkong förrän kriget är slut.”

Denna anda av outtröttligt tålamod fanns också inom en stor del av armén, vars stridsförmåga var så begränsad av den smala

krigsindustriella basen. Låt oss titta på denna organisation, ty hela den kinesiska industrins öde beror nu på arméns förmåga att skydda dess utveckling lika mycket som arméns öde avgörs av industrins förmåga att tillfredsställa dess behov.

4. De kinesiska huvudstyrkorna

Min armé kommer att böjas men inte att brytas.

Chiang Kai-Shek

Låt oss först och främst inte glömma — trots Kinas brister i fråga om planering, handling och ledning — det viktigaste och mest häpnadsväckande faktum av alla när man faller ett omdöme om den kinesiska armén. Och det är helt enkelt: detta Kina, vårdslös, efterblivet, utfattigt och enligt Tokyo ”inte en stat utan endast ett geografiskt begrepp”, detta Kina som européerna föraktfullt förutsade inte skulle kunna hålla stånd i sex månader mot Japans mekaniserade trupper, det stod ännu upprätt och härdade ut — långt efter det österrikarna, tjeckerna, polackerna, danskarna, norrmännen, holländarna, belgierna, fransmännen och rumänerna hade gått under i snabba nederlag.

Dessa olyckliga kineser hade verkligen vissa orsaker att vara stolta. Trots alla förutsägelser (även deras egna) om motsatsen hade deras inre enhet på det ena eller andra sättet stått emot alla kriser och chocker. Mitt ibland ”tiotusentals svårigheter” hade de skapat nya baser från vilka de kunde fortsätta kampen. Trots hundratals sammandrabbningar och ett dussin stora slag för försvar av strategiska punkter hade kinesernas taktiska skicklighet hindrat fienden från att uppnå sitt huvudmål: att sätta de kinesiska huvudstyrkorna ur spel. Under alla sina strider hade de kinesiska arméerna inte lidit ett enda nederlag jämförbart med det som drabbade och på en enda vecka förgjorde Frankrikes mäktiga armé. Draken gick i golv för räkning flera gånger efter 1937, men han reste sig alltid med möda för att ta nya slag. Och varje gång han slickade sina sår blev han allt mer övertygad om att nips inte var i stånd att utdela knockoutslaget.

Trots den bräckliga industriella uppbyggnaden slogs Kina inte ner på slagfältet utan gjorde stadiga, om också långsamma, framsteg. I Chungking sade mig en av de dugligaste amerikanska militärobservatörerna, som hade följt varje fas av det kinesiska kriget, att Kinas trupper var bättre tränade, bättre beväpnade och hade bättre ledning än någon gång sedan fientligheterna utbrutit. En sovjetrisk observatör som just kommit tillbaka efter en färd längs halva fronten uttryckte också denna uppfattning. Båda dessa män, som var vana vid västerlandets sätt att föra krig genom att sträva efter ett avgörande, erkände emellertid att de var oförmögna att se slutet på en strategi, vilken, som de tyckte, ingenstans antydde ett avgörande i vanlig militär bemärkelse.

Faktum var att kinesiska militärledare uppenbarligen delade upp avgörandet i små stycken och i blotta förhindrandet av en total seger för Japan såg en begränsad seger för dem själva. ”Ursprungligen”, förklarade generalissimus förbindligt för mig, ”väntade japanerna att de skulle besegra Kina och tvinga oss på knä inom tre månader. Japans avsikt, att kunna uppnå en snabb seger, gäckades för länge sedan och detta betyder i och för sig en partiell seger för oss.” Sålunda betraktade han varje dag som förlängde kriget som en del av en serie missräkningar vilka tillsammans så småningom kunde övergå i japanskt nederlag.

Kinesiska militärledare bevarade en orubbad tro på ett strategiskt mönster, som i likhet med de otydliga linjerna på en kinesisk penselmålning utmärkte sig genom utelämnande av detaljer, en omständighet, som ledde till vitt skilda uppfattningar om innehållet. Teorin för denna strategi,

”kriget i tre skeden”, formulerades ursprungligen av Mao Tse-tung, den kommunistiske ledaren. De tre stadierna var i korthet: 1. Japansk offensiv, kinesisk ”reträtt i rummet men framryckning i tiden”; 2. Den kinesiska offensiven når sin klimax vid foten av västra Kinas bergstrakter, den japanska krigsenergien avtar, Kina fortsätter att mobilisera, en död punkt uppstår; 3. Japans inre och yttre motsättningar når en brytningspunkt, samtidigt som Kinas mobilisering når sin höjdpunkt och övergår i en motoffensiv i stor skala samt seger.

Teorin var emellertid mera bestämd i fråga om rummet än tiden, och det var inte många som var överens om vilket stadium kriget i ett givet ögonblick befann sig i. När kriget bröt ut i Europa trodde många kineser att tidpunkten hade kommit för en ”motoffensiv i stor skala”, men jag råkade vara i Yenan då och Mao Tse-tungs syn på saken var en helt annan. Han ansåg att kriget just var på tröskeln till det andra stadiet — ”den döda punkten”. Generalissimus tycktes på det hela taget vara av samma åsikt. Båda ansåg att Kina hade en lång väg att tillryggalägga innan fullständig mobilisering kunde uppnås. Detta var alldeles tydligt till och med om man gjorde en numerisk jämförelse mellan de kinesiska och japanska styrkor som deltog i kriget.

De kinesiska truppernas överlägsenhet i antal över de japanska blev vanligen överdriven, inte så litet beroende på att kineserna själva överdrev. Fastän Kina hade en stående armé på närmare 2,000,000 man vid krigsutbrottet, så var de utbildade reserverna ganska begränsade, en svaghet som särskilt var märkbar då det gällde befälspersonal. Den obligatoriska militärutbildningen hade ännu inte skapat någon reserv under utbildning att räkna med. Nya officerare måste utbildas från grunden efter krigsutbrottet, och systemet med en centralt ledd utskrivning och utbildning utvecklades mycket långsamt. Detta betydde i början att de olika armécheferna måste finna sina egna metoder för att fylla luckorna. Ofta innebar detta att man fick lita till *min-tuan* eller den lokala milisen.

Kinas oövade reserver har nu blivit något reducerade under krigets lopp. Halva befolkningen lever i provinser som japanerna trängt in i, och den kan mobiliseras endast i guerillakrigföring. Av arbetsdugliga män som är tillgängliga i västern behövs miljoner för transporter, vägbyggen, industri, gruvdrift och jordbruk. Chiang Ting-fu, sekreteraren i den *exekutiva yuan* talade om för mig att omkring 2,000,000 man tjänstgjorde i *min-tuan* eller höll på med uppbyggnadsarbete i det fria Kina — ett större antal än som vid fronterna bekämpade japanerna.

Ingen vet exakt hur många kinesiska soldater som dödats sedan kriget började. Den kinesiska regeringen har liksom den japanska inte offentliggjort några fullständiga förlustlistor. I februari 1940 publicerade det kinesiska högkvarteret en rapport som uppskattade Kinas offer i döda till 362,000 och i sårade till 1,087,000. Likväl uppgavs det samma månad att omkring 675,000 sårade hade behandlats endast under 1939. I december 1937 medgav generalissimus i ett offentligt tal att Kina hade lidit en förlust i döda och sårade på 300,000 sedan föregående juli månad. Sannolikt var detta för lågt räknat: men även om de efterföljande förlusterna i medeltal inte var högre så måste nog den totala förlusten i döda och sårade under tre krigsår beräknas till 2,160,000 man. Uppskattningar som gjorts av olika utländska militärobservatörer under 1940 varierar mellan 2 och 4 miljoner. Det tycks vara säkert att förlusterna åtminstone uppgick till 100 procent av de ursprungliga stridskrafterna. Det är tänkbart att så mycket som 2 miljoner soldater eliminerats vid mitten av år 1940.

General Chen Cheng, chef för det nationella militärrådets politiska avdelning påstod nyligen att de nuvarande frontarméerna består av 2,500,000 man. Han hävdade också att 15,000,000 vapenföra hade erhållit militärutbildning. Om det verkligen funnes en organiserad reserv på blott hälften av detta antal skulle Kina vara i stånd att tre gånger om ersätta sina nuvarande trupper i frontlinjen. Varför då inte, kan man fråga sig, genast förstärka dem till 10,000,000 man? Svaret

ligger naturligtvis i de problem som uppstår vid leveranser, beväpning och transporter. Endast en stor industristat kan hålla en centralarmé på ens 5,000,000 man i ett modernt krig, och vi har sett i vilket dåligt tillstånd Kinas industri befann sig.

1939 fanns det endast tre betydande arsenaler i de fria provinserna. Den största — den 21:a arsenalen, nära Chungking — producerade per månad 200 kulsprutor, 120,000 vinggranater och ett litet antal automatgevär och vanliga gevär. Den kunde inte tillverka kanoner. De två andra arsenalerna hade låg produktion i alla avseenden medan maskinverkstäder här och var i provinserna tillverkade gevärsammunition och lättare vapen. Hela tillverkningen av gevärsammunition var sannolikt inte större än några få miljoner patroner om dagen. Den sammanlagda produktionen kunde knappast ersätta vad som förbrukades vid den tvåtusenmila fronten. För att utrusta ännu större arméer måste Kina antingen snabbt bygga upp talrika egna decentraliserade fabriker för lätta vapen eller ofantligt öka sin import från utlandet. Med ett system av ”guerillaarsenaler” kunde Kina ha varit i stånd att utrusta åtminstone fem miljoner soldater i fiendens rygg med bajonetter, men av skäl som det nationella militära rådet själv bäst känner beslöts det att huvudsakligen lita till importmöjligheten.

Det omedelbara resultatet av kriget i Europa var att Chungkings förbindelser med dess viktigaste vapenleverantör, Tyskland, blev avbrutna. Trots nazisternas antikominternpakt med Japan försågs de Kina med över 60 procent av landets import av krigsmateriel så sent som i juli 1939, ett förhållande som inte är mera ironiskt än det faktum att Japan fortfarande fick mer än hälften av sin vapenimport från Kinas traditionella bäste vän Onkel Sam. Största delen av de ryska vapenleveranserna nådde Kina antingen via Burma eller Indokina, till dess Japan i juni 1940 tvingade fransmännen att stänga järnvägen till Yünnan. När britterna gav efter för de japanska kraven och stängde landsvägen från Burma hade Kina endast en fri tillförselväg kvar — ökenvägen från ryska Turkistan.

Sina största krediter för inköp i utlandet fick Kina i Moskva, som 1939 höjde Chungkings konto till, enligt uppgift, 750 miljoner rubel (150 miljoner amerikanska dollar). Den ryska hjälpen skilde sig avsevärt från de lån som lämnades av Whashingtons Export-Import Bank. Den senare endast finansierade skeppning av kinesiska råvaror som var betalning för icke militära amerikanska varor och den hade inte särskilt mycket av Santa Claus över sig. Samma sak gällde en brittisk kredit på 5 miljoner pund som Kina endast använde en liten del av på grund av de hårda villkoren. Det var inte överraskande att Chungking föredrog Moskvas avbetalningskontrakt.

Men de geografiska nackdelarna hos Turkistanvägen är fortfarande oerhörda. Det påstås att till och med den långa sjövägen från Svarta havet till Burma och därifrån över land till Yünnan är att föredra framför vägen från Alma-Ata. Omkring femton kameler och packdjur krävdes för att forsla bensin för varje rysk lastbil som förde frakt till nordvästra Kina. En stor del av lastutrymmet upptogs av flygbomber och reservdelar för den ryska flygstyrkan.

Flyget? China Aircraft Factory, som ägdes av Curtiss-Wright och Inter-Continent Corporation, hade en fabrik i Yünnan nära Burmagränsen som 1940 nådde upp till en produktionstakt av tjugoplan i månaden. Den kunde göra allt utom motorer, flyginstrument och hjul, inbesparade åt regeringen 20 procent av priset på färdiga flygplan, köpta i utlandet, och gav vackra utdelningar åt sina amerikanska ägare. Den sattes tillfälligt ur spel när Storbritannien slog igen den öppna dörren mitt i ansiktet på Kina. En annan monteringsfabrik under sovjetledning planerades i Sinkiang. En flygskola i Yünnan leddes av amerikaner medan flera andra i nordvästra Kina stod under rysk ledning. Men den kinesiska flygpersonalen, som var så gott som fullständigt uttömd vid slutet av slaget om Hankow, var fortfarande liten och relativt betydelselös.

I dag är de flesta kinesiska stridsflygmaskinerna ryska och ryska piloter har svarat för många av Kinas flygsegrar. 1939 var omkring 150 sovjetflygare inkvarterade i närheten av Chengtu i västra Szechuan, där inkvartering förbereddes för 600 flygare. Ytterligare 150 plan hade en bas nära Lanchow i västra Kansu. Det var meningen att upprätthålla en styrka på omkring fem flottiljer eller tillräckligt mycket för att ge japanerna ett starkt intryck av den ryska "opålitligheten". Krigsutbrottet i Europa lade vissa hinder i vägen för denna utveckling. Det föreföll sannolikt att hjälpen skulle förbli begränsad till dess kampen i östern kom in i en mera avgörande fas.

Utom flygstyrkan fanns det omkring 500 ryssar knutna till den kinesiska armén. De flesta av dem tjänstgjorde endast som tekniska och taktiska rådgivare och instruktörer vid olika officersskolor — vilka besöktes av 90,000 kadetter. Varje frontarmé hade dessutom sin ryske rådgivare. Men det sades att inte ens delegationens kommenderande general hade något inflytande på generalissimus som kunde jämföras med det general von Falkenhausen tidigare utövat. Chiang gjorde klart att han endast önskade militär instruktion och ryssarna hade föga att säga beträffande strategien. Den politiska instruktionen låg naturligtvis helt och hållet i händerna på Chiang Kai-sheks egen politiska avdelning.

Ehuru de ryska leveranserna var viktiga, till och med livsviktiga, var de inte tillräckliga som grundval för en motoffensiv i stor skala. De absolut nödvändiga förutsättningarna — om Ryssland utökade flygstyrkan — var tillräckliga reserver av transportmedel och bränsle, artilleri och artilleriammunition, stora mängder infanteri och riklig tillgång till gevär. Kina kunde reda sig utan flera tanks — och till och med flygplan — men kunde inte företa sig något i större skala med sitt knappa artilleri och sitt bristfälliga transportväsen. Ansenliga ammunitionsförråd hade lagts upp, men de var långt ifrån att motsvara de behov som skulle uppstå vid en stor och ihållande ansträngning för att driva bort fienden från de områden han erövrade.

Man hörde ibland talas om att det skulle finnas en "mekaniserad armé" i reserv i Kina. Detta var till hälften en legend och motsvarades i verkligheten endast av två lätta stridsvagnsdivisioner (i verkligheten regementen) i vilka ingick motorcykeltrupper, avdelningar för kemisk krigföring, motoriserat artilleri och åtskilliga tusen man motoriserat kavalleri. De hade organiserats och utbildats av tyskarna vid den tid då optimisterna ännu räknade med omfattande utländsk hjälp. Man trodde att Kina kunde bygga upp en motoriserad och mekaniserad armé, tillräckligt stark för att tjänstgöra som "kil" för återtagandet av strategiska punkter under en motoffensiv. I dag förefaller detta antagande lika fantastiskt som en del av de tidigare drömmarna om en stor kinesisk luftflotta, uppbyggd genom import från utlandet. Längre försökte japanerna röka ut dessa mekaniserade trupper ur deras gömställe i sydväst. Slutligen, efter erövringen av Nanking 1939, ledde verkligen en av divisionerna ett motanfall vid ett försök att återta Kwangsis huvudstad. Då den besegrades förlorade den hälften av sin utrustning.

Ett försök att bygga upp en mekaniserad armé i ett land, som saknar motorindustri, oljetillgångar, tung rustningsindustri och en flotta att skydda dess importvägar, kunde tyckas uppenbart högt-flygande. Men de kinesiska generalerna är som alla generaler; de tycks endast lära av nederlagen. En del av dem inser nu att det skulle ha varit till mera nytta om de använt samma summa pengar (och den begränsade tillgången på tonnage) för import av verktygsmaskiner medan sådana ännu kunde föras genom blockaden. Med hjälp av dessa kunde Kina ha lagt grunden till den oundgängliga reproduktiva industri, som landet nu olyckligtvis saknar, och kunde ha byggt upp ett värdefullt system för inhemsk krigsindustri i liten skala.

Av större betydelse än försöket till mekanisering var det faktum att generalissimus efter förlusten av Hankow äntligen började inse att den enda grundvalen för en motoffensiv låg i hans överlägsna reserver av folk och i dessas effektiva organisation. Det blev alldeles uppenbart att om

japanerna lyckades beröva honom dessa reserver genom att framgångsrikt pacificera de ockuperade områdena, så kunde han lika väl slå sig ner för gott vid gränsen till Tibet. Ar 1939, vid den bekanta stabskonferensen i Nanyo, kungjorde generalissimus därför sin nya plan i en för honom verkliga revolutionerande deklaration.

”Folket”, sade han, ”är viktigare än armén. Gerillakrigföringen är viktigare än ställningskriget. Soldaternas politiska uppfostran är viktigare än den militära utbildningen. Propaganda är viktigare än kulor.”

Kort därefter startade Chiang en skola för gerillakrigföring vilken tog upp en del idéer från den kommunistiska militärakademien i Yen-an. Avsikten med den var att lära reguljära trupper rörlig krigföring. General Yeh Chien-ying, en av de skickligaste kommunistiska taktikerna och stabschef i förra röda armén, kallades för en kort tid dit som rådgivare. 1940 uppgav general Chen Cheng att allt som allt en miljon man — utom frontlinjetrupporna — hade trängt in i de ockuperade områdena. Yeh Chien-ying satte siffran till en halv miljon. Han sade mig att största delen av dessa trupper var koncentrerade norr om Yangtze-floden, i Hupeh, Honan, Anhui, södra Shantung och Hopei.

Men de nya gerillatrupporna var handikappade av flera orsaker. Man måste först och främst komma ihåg att inga självständiga militära, ekonomiska och politiska baser hade byggts upp till stöd för det rörliga kriget innan huvudstyrkorna retirerade. De skräddarsydda gerillatrupporna politiska ledning hade ingen erfarenhet i att skapa sådana baser med folkets bistånd och många förintades hastigt. Kortvarig omskolning kunde inte från den ena dagen till den andra förvandla det gamla slagets officerare, som var ovana vid samarbete med bönderna, till demokrater i stånd att vinna förtroende och stöd från folkets sida. En annan svaghet, som vi senare skall återkomma till, var den aktivitet som utvecklades inom armén av politiska grupper som mycket mera intresserade sig för att ”återvinna förlorat territorium” från sina kommunistiska landsmän än för att göra det från japanerna.

En armé som opererar under gerillaförhållanden måste antingen ha folket aktivt på sin sida eller också snart finna sig själv stå i öppen motsättning till folket. Om den inte lyckas vinna folkets stöd genom intelligenta metoder för att mobilisera de lokala resurserna måste den oundvikligen förfalla till blott och bart en rövarorganisation, tvungen att skaffa sig detta stöd genom utpressning — i vilket fall den snart upphör att ha något försvarsvärde och blir först en omedveten och sedan en medveten bundsförvant till fienden. Överallt där de nya gerillabefälhavarna förstått sitt fullständiga beroende av stöd från folket har de lyckats mycket bra — vanligen genom att kopiera metoder som utarbetats av kommunisterna. Där de försökt att föra striden på det gamla sättet, utan att mobilisera folket, har det lett till hastig upplösning.

Många förbättringar inom den nya armén kan spåras till den nuvarande chefen för militärutbildningen och vice stabschefen, general Pai Tsung-hsi — en av de intelligentaste och dugligaste befälhavare någon armé i världen kan skryta med. General Pai, som tillsammans med general Li Tsung-jen framgångsrikt värnade den envisa lilla provinsen Kwangsis autonomi innan kriget bröt ut, hade vägrat att underkasta sig Nanking, som han efter 1927 betraktade som kontrarevolutionärt. Han brukade ofta ställas vid skampålen av publicisterna i Nanking som kallade honom en ”reaktionär krigsherre”; men när väl prövningen kom och generalissimus övertog ledningen för den nationella kampen mot Japan blev Kwangsitrupporna ett av försvarets starkaste bålverk. Under hela kriget utmärkte de sig för sin tapperhet och fortsatte att möta det japanska anfallet i Centralkina även när deras egen provins invaderades i söder.

”Pai Tsung-hsi”, utropade general von Falkenhausen en gång i förtvivlan ”är den enda general i

Kina som jag kan lära någonting därför att han är den enda som vill medge att han inte vet allting.” Säkerligen har Pais närvaro i generalstaben (där hans råd till en början emellertid inte tillmättes stor vikt) bidragit mycket till att höja den militära personalens kompetens och betytt mycket för den nationella enigheten. Han motarbetade den inbördeskrigsmentalitet, som omhuldades av de antikommunistiska Whampoakadetterna, och försökte inpränta hos de nya officerarna den revolutionära psykologi som var förklaringen till hans egna truppers tapperhet. Pai var en veteran inom Kuomintang men i Kwangsi hade han utarbetat många metoder som påminde om dem de röda använde. Han var en av de få av centralarméns ledare som förstod värdet och nödvändigheten av revolutionär uppfostran och massorganisation för Kinas väpnade kamp. I sin kritik av män som mera intresserade sig för att bekämpa kommunisterna än japanerna var han orädd och frispråkig och han tvekade inte att uttrycka sitt missnöje inför generalissimus.

”Det finns ingen effektiv metod som kommunisterna använder”, hävdade Pai, ”som inte skulle kunna användas av ett revolutionärt Kuomintang. Kuomintang borde inte vara bekymrat över de åtgärder kommunisterna vidtar för att vinna segrar utan i stället bekymra sig om hur det skall vinna segrar inom sina egna områden. Kommunisterna slåss mot japanerna och slåss mycket bra. Så länge detta är fallet bör vi inte motarbeta dem utan hjälpa dem.

Kommunisterna kan inte utrotas genom förtryck. Deras inflytande kan motvägas av Kuomintang endast om vår ledning är starkare och mera framstegsvänlig än deras. Kuomintang kan leva vidare som parti endast om det leder folket längs framstegens väg. Det kan inte leva kvar under andra omständigheter hur mycket det än undertrycker kommunisterna. Ett parti måste antingen växa och skrida framåt eller också dö. Framåtskridandets väg består nu i att använda alla nödvändiga medel för att vinna kriget och om kriget vinnas under Kuomintangs ledning kommer Kuomintang sedan att vara starkare än någonsin.”¹

Dessa åsikter ogillades starkt av det ”gamla gardet” inom både partiet och armén, men det var flera som tänkte så än det ytligt sett föreföll. Det var ofrånkomligt att många unga män med en revolutionär inställning kom in i armén och för den händelse inbördeskriget skulle börja på nytt kunde de tänkas reagera på ett alldeles oväntat sätt.

Om man tar hänsyn till de framsteg armén redan gjort i fråga om att knyta närmare förbindelse med folket är det kanske inte alltför optimistiskt att anta att dess ledning, som är tvungen att mer och mer förlita sig på folkets stöd, skall bli uttryck för en sant demokratisk vilja. Vilka brister nationalarmén (i vilken de kommunistiska trupperna ingår) än har för närvarande representerar den ett stort framsteg, och en femtedel av mänskligheten ser i den sitt stora hopp och sin stolthet. Den har i sin hand Kinas politiska öde, och detta sannolikt med rätta. Endast människor som är redo att dö för sitt land förtjänar att styra det.

En annan sak: Kinas förtryckta miljoner är endast en av de raser i Asien, vilkas hopp om befrielse är byggt på denna armés triumf. Om Kina bleve slutgiltigt krossat skulle folket på Formosa, koreanerna, manchurerna och mongolerna, som nu betraktar sin underkastelse som tillfällig, nödgas inse att den skulle bli bestående. Mer än så. Om Kina gav upp i morgon, skulle någonting då kunna rädda alla dessa andra österns folk som nu står på tröskeln till revolutionär frigörelse från den västerländska imperialismen — indokineserna, filippinerna, malajerna, javaneserna, siameserna, burmanerna och indierna — från att falla tillbaka i slaveri under österns nya imperialism?

¹ Jag är inte säker på att citatet är ordagrant återgivet. Jag fick det i andra hand genom en person till vilken Pai gjorde uttalandet sedan jag på generalens uppmaning hade lämnat honom en frågelista, som han beslöt sig för att inte svara på med motiveringen: ”Jag kan inte svara öppet nu; låt oss vänta tills det blir möjligt att göra det.”

Och det inte minst viktiga, det japanska folket skulle självt falla offer för sin egen Frankenstein — som en japan själv klargör i följande kapitel.

5. Kinas japanska bundsförvanter

Den japanska revolutionen kommer att inträffa efter de första allvarliga nederlagen för den japanska armén.

Mao Tse-tung

Bland Kinas japanska bundsförvanter fanns den fine och begåvade författaren Wataru Kaji och hans vackra hustru, Ikeda Yuki, som efter 1937 gjorde allt de kunde för att bidra till sin kejsares nederlag. Det japanska gendarmeriet satte höga pris på deras huvuden och de var flera gånger nära att bli tillfångatagna och dödade.

Jag träffade Kaji och Yuki första gången i Hankow strax efter det att japanerna hade kraftigt bombat de byggnader, som då inrymde en del av arméns politiska avdelning, där de arbetade i Wuchang. Tusentals kadetter flydde till en kulle i närheten, tjugtals blev dödade. Kaji och Yuki sökte skydd i ett skyddsrum på slutningen av samma kulle och det var nära att de hade blivit alldeles begravna av en bomb. När de grävdes ut av oroliga vänner upptäckte man att det bara fattades ett par tum för att projektilen skulle ha trängt igenom taket över deras huvuden.

Nästa dag flyttade de till den tätast bebyggda delen av staden. Strax efteråt blev det en ny bombraid över Wuchang. Bombplanen flög mycket lågt, sökte ut det kvarter Kaji och hans hustru bodde i, cirklade faktiskt omkring deras hus och fällde därefter sin last. Många kineser fick sätta livet till men japanerna undkom oskadade. En undersökning ledde till att man arresterade en förrädare som hade signalerat till de fientliga planen med en stor spegel. De två konspiratorerna behöll sin adress för sig själva och sin livvakt efter denna oroande erfarenhet. Då och då dök de upp för att få en chokladglass tillsammans med mig hos flottans K. F. U. M. där jag bodde i en lyx som var enastående för Hankow.

Kaji var knuten till propagandasektionen under Kuo Mo jo, den radikale författaren och arkeologen, som hade återkommit från landsflykt i Japan strax efter krigsutbrottet. På hans sektion fanns dussintals kineser, uppfostrade i Japan, som ledde propagandan bland soldaterna och civilbefolkningen i Kina, Manchuriet, Korea, och till och med i Japan. Kaji var deras ”psykologiske rådgivare”. Han hade sin hand med i allt, från det manifest med vilket kinesiska flygplan bombarderade Tokyo till de flygblad de kinesiska soldaterna spred på slagfälten. Liksom de flesta japaner som arbetade hos de kinesiska arméerna var han kommunist och hans historia avslöjar många intressanta ting om det land som håller på att kureras för marxism.

Kajis föräldrar, rika bönder som hade ett dussin arbetare i sin tjänst, var samuraimedlemmar av Satsumaklanen. Under sin tidiga ungdom ville Kaji bli sjöofficer men som student vid kejsarliga universitetet i Tokyo från 1923 till 1927 ändrade han sig. Tydligen orsakades hans första anti-imperialistiska känslor av hans klasskamrat, prins Yamashina. Alla studenterna var tvungna att buga sig till golvet, knäppa sina kragar och betyga sin vördnad inför denne medlem av den Gudomliga familjen, vars utsirade pulpet var placerad högt över de andras. Det blev för mycket för Kaji. Han organiserade en bojkott mot alla föreläsningar där prinsen var närvarande, och den kunde verkligen upprätthållas i tre år. Universitetet var en liberal institution på den tiden. Där rådde då den atmosfär i vilken doktor Nitobe utvecklade sin sensationella teori, som förnekade att kejsaren var en gud i bokstavlig bemärkelse. Kommunism och socialism diskuterades till och med öppet bland professorer och studenter.

Efter sin examen arbetade Kaji på ett antal liberala tidskrifter och tidningar och började sedan

delta inom radikala politiska rörelser. Liksom i Kina var 1927 ett år av social kamp i Japan. Arbetare och bönder reste sig spontant mot godsägarväldet och krävde att de feudala egendomarna skulle styckas. Böndernas ledning var mycket heterogen och låg en tid till stor del i händerna på den kristne reformatorn Kagawa. Kaji var med om att skapa en av de kommunala skolor för fattiga bönder och deras barn, som under en tid växte upp i rask takt. Därefter anslöt han sig till Arbetar- och bondepartiet och utförde organisationsarbete i Nigata.

Nigata är ett godsherrarnas bålverk, och arrendeförhållandena där är de värsta i Japan. Hundratusentals bönder lever under omänskliga förhållanden och hungersnöden är en nästan årlig företeelse. Licensförsedda kvinnohandlare betraktar distriktet som en utmärkt leveranskälla och försäkrar sig varje år om tusentals unga flickor från utblottade familjer för att göra dem till geishor, prostituerade och fabriksarbeterskor i kejsardömetts industrier. Här fanns enligt Kaji de mest revolutionära bönderna i Japan. De brydde sig föga om kejsaren, och polisen kunde inte framkalla någon from lydning hos dem. I tusental gick de in i fackföreningarna. Agitationen bredde ut sig till många provinser.

När den reaktionära militarismen tillvällade sig allt mera makt efter invasionen i Manchuriet, tilltog radikalismen inom arbetarklassen. Kaji anslöt sig till den anti-imperialistiska ligan och redigerade en tidskrift med en upplaga på över 30,000 exemplar bland fackföreningsledare och intellektuella. Fascistiska grupper, särskilt Sakura Kai (Körsbärspartiet) som planlade Mukdenintermezzot, igångsatte en terror mot arbetarorganisationer, med fullt stöd från armén och polisen. 1933 arresterades Kaji för tredje gången sedan man hittat hans kort bland de tillhörigheter som efterlämnats av Kobayashi Takiji, den berömde japanske novellförfattaren, vilken mördades av Tokyopolisen. Han var Kajis bästa vän.

”I Tokyo”, sade Kaji, ”finns det över åttio polisfångelser och i vart och ett av dem kan en fånge hållas fängslad utan rättegång under två månader. Polisen anklagade mig inte för något brott, jag blev helt enkelt flyttad från det ena fängelset till det andra. I de smutsiga små cellerna satt i genomsnitt tjugo människor. De flesta av dem var sjuka. Jag blev misshandlad i varje fängelse. Polisen band mig, lyfte upp mig från golvet, slog mig tills jag var medvetslös, väckte mig sedan på nytt och slog mig igen.”

Kaji berättade för mig om dussintals av hans vänner som hade torterats ihjäl i polisfångelser 1932-1933. Vetskapen härom hade tydligen föga inverkan på hans egen övertygelse. När han ännu en gång frigavs, sedan polisen tröttnat på att slå honom, fortsatte han att skriva och organisera arbetare. Under de närmaste två åren försvagades den revolutionära rörelsen allvarligt genom massarresteringar och förräderi, då till och med dess högsta organ infiltrerades av polisspioner, fascister och armégendarmer. Kaji arresterades igen och satt sex månader fängslad i Tokyo. Då han oväntat blev frigiven upptäckte han att polisen använde honom som lockbete för att fånga in hans vänner. I månader levde han sedan isolerad i ständig fruktan att på nytt bli häktad. En möjlighet att fly kom till sist när en vän i ett resande teatersällskap skaffade honom arbete som samuraiskådespelare. I den rollen kom han slutligen till Shanghai där han var verksam i revolutionärt arbete när kriget bröt ut. Sedan han flera gånger varit härresande nära att bli tillfångatagen, bl. a. vid ett kidnappingsförsök i Hongkong, undkom han lyckligt till det inre av landet.

Kajis 27-åriga hustru Yuki hade fört en lika sönderslitande tillvaro. Medan hon ännu var i college blev hon verksam inom Kagawas kristna reformrörelser. En tid arbetade hon tillsammans med baronessan Ishimoto. För sin anti-kejsarliga verksamhet fängslades hon flera gånger än Kaji och undergick svår tortyr. En gång bröt inkvisitorerna alla fingrarna på båda hennes händer. Hon var en kvinna med bräcklig hälsa och en spröd skönhet och blev invalid för flera veckor efter varje

gång hon varit fängslad. Men trots alla straff förändrades hon inte. Hon fortsatte sin underjordiska organisation av japanska arbeterskor till dess hon kommenderades till Kina, dit hon kom oberoende av Kaji.

En annan ryktbar japansk radikal som jag träffade i Kina var Katsuo Aoyama, en högst märklig revolutionär, som hjälpte till med att organisera en del av de koreanska trupper som nu kämpar för Kina.:Som föräldralös adopterades han av en familj, vilken satte honom i arbete vid fem års ålder och några år senare hyrde ut honom som tjänare. När han var sexton år började han arbeta i en fabrik. Aoyama såg ut som en levande karikatyr av sina landsmän. Han hade stora utstående tänder och bar glasögon med linser som var en kvarts tum tjocka. Men jag lärde mig att tycka mycket om honom och att uppskatta hans sällsynta karaktärssegenskaper, hans mod, djärvhet och djupa tro på sitt folk.

När jag träffade Aoyama var han omkring 40 år och innehade för första gången en ledande ställning inom den revolutionära japanska rörelsen. Dessförinnan hade han under många år varit fullständigt tillfredsställd med att verka i ”arbetarrörelsens djupa led”, sade han. ”Jag var ingen begåvning. Jag skulle aldrig ha blivit någon ledare om inte alla våra bästa män hade blivit dödade.” Noggrant följande sina instruktioner organiserade han många fackföreningar och uppnådde ett vidsträckt inflytande bland arbetarna i Kinas tunga industrier. Han sändes till Shanghai i ett särskilt uppdrag strax innan kriget bröt ut och förenade sig kort efteråt med den kinesiska armén. Först arbetade han i Nanking i propagandadepartementet. I Hankow blev han politisk instruktör vid den koreanska frivilligkåren.

Idag har bokstavligen varje kinesisk armé hjälp av antingen japaner eller koreaner. Det finns koreanska kommunister i den 18:e grupparmén (8:e routearmén) som undervisar i dess skolor och kämpar på slagfältet. En av dem var, och är kanske fortfarande, vice stabschef hos general Peng Teh-huai, befälhavare i fält för den 18:e grupparmén. Andra är rådgivare vid de rödas ”avdelning för arbete bland fienden”. Icke-kommunistiska koreanska revolutionärer är sysselsatta i en mängd olika uppgifter. Efter den nyligen företagna sammanslagningen av alla koreanska revolutionära partier och upprättandet av en provisorisk koreansk regering i Chungking är deras verksamhet nu mera enad än förut.

1938 organiserades en koreansk brigad av koreaner och japaner under befäl av Kim Yak-san. Detta unika förbands ursprungliga kader bestod av omkring sjuttio frivilliga som utbildats under ledning av den Centrala militärakademin. Några koreaner gick också in i det kinesiska flygvapnet. Åtskilliga flygare och brigadofficerare erhöll utbildning i Ryssland. Befälhavaren Kim Yak-san, en gammal koreansk revolutionär, har deltagit i nästan varje viktigt anti-japanskt företag under de senaste tjugu åren. Före det nuvarande kriget kämpade han under årtal med antijapanska partisantrupper i Korea och Manchuriet. Han var en gång ledare för det koreanska nationalrevolutionära partiet.

Kanhända det japanska gendarmeriet emellertid skulle sätta allra största värdet på Kim Kus huvud. Denne har äran av att ha kastat den ryktbara flaskbomben under japanernas segerhögtidligheter i Shanghai 1932. Kim uppträdde som fotograf, promenerade lugnt fram till estraden för de höga officerarna, kastade sin bomb och försvann. Han dödade den japanske överbefälhavaren, general Yoshinori Shirakawa, sårade allvarligt amiral Kichisaburo Nomura och dödade eller sårade ett halvt dussin andra japanska notabiliteter. Kim arbetar nu bakom de kinesiska linjerna.

Innan de nådde fram till sin nuvarande enighet och disciplin använde de flesta koreanska nationalisterna terrormetoder för att göra sig av med sina fiender, och de var utomordentligt

framgångsrika i att mörda höga japanska ämbetsmän. Koreanska anarkister vet sannolikt mera om konsten att kasta explosiva ämnen på kort håll än några andra utom asturiska gruvarbetare. Koreanerna utgör också glänsande revolutionära trupper; under de hoppfulla dagarna 1927 när de väntade att den kinesiska nationalarmén skulle fullborda sitt värv genom att befria deras land från Japan anslöt de sig i hundratal till ”nordfälttåget” och många dödades, först av krigsherrarna i norr och senare av Chiang Kai-shek.

Både koreaner och japaner försäkrade mig att de med lätthet skulle kunna ställa upp en eller två divisioner i Kina, om de fick tillåtelse att göra det av den kinesiska regeringen. De uppgav att hundratals politiska flyktingar ville kämpa för Kina, hundratals män skulle strömma till från Manchuriet. Men Chungking än gynnade och än motarbetade dessa märkliga bundsförvanter. Sannolikt var regeringen orolig för vilken effekt fraterniseringen med en självständig revolutionär armé skulle ha på dess egna trupper. Som det nu var användes den Koreanska brigaden till största delen för propagandauppgifter. Det fanns många slående exempel på vilka möjligheter en koreansk revolutionär agitation skulle kunna ha bland de fientliga trupperna, när koreanska värnpliktiga gjorde myteri eller dödade sina japanska officerare. Närvaron av koreanska revolutionärer bakom de japanska linjerna hindrar nu japanerna från att i någon större utsträckning skriva ut koreaner för sina fälttåg. Nyligen nedlät sig den japanska regeringen till att ge koreanerna tillstånd att anta japanska namn. Den trodde sig härmed kunna vinna den lojalitet från koreanernas sida, som Japan i trettio år misslyckats med att uppväcka. Till japanernas stora häpnad använde sig inte en procent av befolkningen av tillåtelsen.

Varje tänkbar försiktighetsåtgärd vidtas av de japanska armémyndigheterna för att hindra soldaternas stridslust att försvagas. Detta är huvudorsaken till att fångar som rymt inte är gärna sedda när de kommer tillbaka. Det faktum att en japan kan återvända levande från ett kinesiskt fångläger anses skadligt för moralen. Japanska förlustrapporter medger aldrig något fall där japanska soldater tagits till fånga. Officiellt erkänner inte Japan att kineserna tagit en enda japan levande under hela kriget.

Trots dödsstraff för all antikrigspropaganda är japanska revolutionärer verksamma i den japanska armén i Manchuriet, Mongoliet och Kina, hävdade Aoyama. Arbetet på kontinenten är effektivare än arbetet i Japan. De regementen som mobiliseras och utbildas i hemorten är inte desamma som de stridande förbanden i Kina. När armén organiserar divisioner, som skall sändas utomlands, blandas manskap från vitt skilda trakter så att det är omöjligt att hålla ihop några politiska grupper som kan ha bildats inom regementena under utbildningstiden. Dessutom är armén späckad med gendarmer och politisk polis, som har till uppgift att avslöja varje embryo till upproriskhet.

Aoyama påstod sig ha nära förbindelser med revolutionärer inom den japanska armén. Han sade att tvärtemot vad man allmänt trodde var många yngre officerare, särskilt underofficerare och reservofficerare avgjorda antifascister och motståndare till kriget, medan den fascistiska organisationen ännu var till hälften hemlig och endast omfattade en liten del av armén. Han gav dessa fascistiska celler skulden för de flesta grymheterna. De anser att sådana våldsdåd är nödvändiga för att hålla soldaterna ”aktiva, uppeggade och lyckliga” och för att hindra tråkigheten att föda ”farliga tankar” hos dem. Men han sade att det bland officerare med majors rang eller högre — särskilt inom flygkåren i Manchuriet — fanns några kommunister och antifascister. Aoyama medgav att de var få men trodde att deras inflytande i det långa loppet skulle kunna påverka många tusen.

Den kanske värdefullaste tjänsten dessa japanska bundsförvanter gjorde Kina var att lära armén hur den skulle behandla sina fångar. Japanernas motvilja mot att bli tillfångatagna var i början så

häftig att de även när de var svårt sårade försökte begå självmord genom att hoppa från tåg eller lastbilar eller kasta sig från sjukbårarna utför klippbranter. Om de kom över kirurgiska instrument högg de ofta läkare, sjukvårdare och sig själva. Den japanska propagandan intalar de naiva soldaterna att kineserna alltid bränner sina fångar levande, skär ut deras hjärtan o. s. v. Kaji försökte övertyga kineserna att det för att motverka denna tro var nödvändigt att tillämpa en politik liknande den som de kinesiska kommunisttrupperna använt alltifrån början, nämligen att "uppfostra" fångarna, vinna deras vänskap och skicka dem tillbaka för att tjänstgöra som "vittnen".

Det var ingen lätt sak för Kaji (efter Nanking!) att övertyga kineserna om att hans landsmän kunde "reformas". I Hankow arbetade han i flera veckor med tillfångatagna flygare men hade föga framgång. När de tagits tillfånga fick de en förtvivlad hemlängtan och känsla av övergivenhet och sökte endast efter något sätt att ta livet av sig. De fruktade att om de rymde och föll i japanska händer skulle de i vilket fall som helst bli arkebuserade. Men med oändligt tålamod förändrade Kaji och Yuki deras föreställningar om kineserna och om kriget. Kaji var nöjd om han endast lyckades att få dem komma ur självmordstankarna. Han kände att han hade givit dem nytt hopp genom att ge dem en sociologisk och psykologisk förklaring på deras belägenhet.

Nu för tiden är många kinesiska soldater försedda med små kort tryckta på japanska och undertecknade av kinesiska armébefälhavare. Korten försäkrar att kineserna inte har något otalt med det japanska folket, som de betraktar som bröder, och garanterar att varje japan som ger sig skall behandlas väl. Dessa kort påstås ha en lugnande inverkan på de japaner som tas tillfånga under striden. Det gäller alldeles särskilt den 8:e routearmén, som blivit ryktbar bland japanerna för sin hänsynsfulla behandling av fångar.

När jag träffade Kaji igen i Chungking hade han gjort ansenliga framsteg. Omkring sextio av dem han omvänt till antiimperialismen hade blivit "förtroendemän" och reste omkring i landet och höll föredrag för fångarna i koncentrationslägren. Han hade bildat en japansk antikrigsliga som hade teatertrupper på turné i städerna med antimilitaristiska pjäser.

Alla japanerna ansåg det som ett stort misslyckande att de ännu inte hade kunnat övertyga Chiang Kai-sheks Politiska avdelning om det kloka i att frige "reformerade" fångar som den 8:e routearmén gjorde. Kommunisterna skickade sina fångar bakom fronten där de fick gå igenom en omskolningskurs på två månader under vilken de bodde och åt tillsammans med kinesiska studenter. Därefter fick de välja mellan att ansluta sig till armén eller eskorteras tillbaka till sina egna förband. I det senare fallet blev de vanligen genast arresterade av sina egna officerare och satta under observation, men detta var svårt om det fanns många sådana fall, och deras berättelser blev kända bland trupperna. Kaji sade att ett skäl till att de japanska divisionerna i Shansi så ofta blev avlösta var den 8:e routearmén's effektiva propaganda genom återsända fångar. Officerarna ansåg att ett förband förlorade sin stridsmoral när alltför många av dessa omskolade soldater hade kommit tillbaka oskadda ur kinesernas händer.

Både Aoyama och Kaji var alldeles säkra på att den japanska moralen stadigt hade sjunkit efter erövringen av Hankow och hade många exempel på detta. Japanska soldater gav sig nu ofta utan strid när de råkat i bakhåll, medan 1938 knappast en enda fånge togs osårad. De pekade på talrika fall av myteri, vägran att lyda order och andra exempel på bristande disciplin och dålig moral. De trodde att intressemotsättningarna mellan kommandona i Manchuriet och Mongoliet samt i Nord-, Central- och Sydchina höll på att skärpas. Det förekom allvarliga schismer mellan armén och flottan som rivaliserande politiska krafter. Bland civilbefolkningen i Japan rådde djup misstämning och nöd, vilket skärpte antikrigs-stämningen.

Men de var överens om att endast ett allvarligt nederlag för den japanska armén på slagfältet, så stort att det inte kunde döljas vare sig för expeditionsarméerna som helhet eller för folket i hemlandet, skulle kunna bryta ner moralen hos de japanska trupperna och leda till uppror och revolution i Japan. Revolutionen kunde lyckas endast om den stöddes av en del av själva armén.

Att de japanska kommunisterna inom kort skulle kunna komma till makten är något som för många tycks möjligt endast genom en serie större underverk. Om sådana underverk skulle inträffa kommer det japanska kommunistiska partiet enligt sitt nuvarande program att störta aristokratin och militärfascismen, göra slut på kriget i Kina och försöka lösa Japans ekonomiska problem genom socialistisk omvandling och fredligt internationellt samarbete med Sovjetryssland och de demokratiska stater som då ännu kan finnas kvar. De skall med Sovjets hjälp försöka bilda en socialistisk federation av Japan, Korea, Manchuriet, Mongoliet och Kina.

Japanerna förstod till fullo att Kina självt skulle behöva en mera revolutionär regering innan någon sådan vittsyftande dröm om broderskap kunde förverkligas. Men de förlorade aldrig tålamodet och verkade vara de största optimisterna bakom de kinesiska linjerna. Det var något av de första kristna i den sublimes tro som inspirerade dessa ensamma små människor till att förneka allt, för vilket deras armé kämpade.

För inte länge sedan syntes Aoyamas utstående tänder och tjocklinsade glasögon uppe vid fronten nära Nanning, där han arbetade bland en del Kwangsitruupper. Hans röst ljöd över stridsbullret genom en högtalare som var riktad mot en japansk anfallsstyrka. Efter hand upphörde skottlossningen på båda sidor och det blev alldeles tyst medan de japanska pojkarna lyssnade med öppna munnar till denna autentiske landsman, som uppmanade dem att sluta upp att döda sina bröder, kineserna, och vända sina gevär mot Mitsuis som hade förtjänat 10 miljoner yen på kriget och mot andra profitörer hemma och i Kina.

Plötsligt kastades friska japanska trupper in för att avlösa dem som hade förlorat intresset för striden. De gjorde ett oväntat utfall mot radiopatrullen och tillfångatog Aoyama. Baron Mitsui blev skoningslöst hämnad.

För mig personligen, och jag antar för varje kines som såg och hörde dem, hade det en symbolisk betydelse att det fanns sådana japaner som Kaji och Aoyama. De påminde en om att det fanns gott om sådana hyggliga människor som, om de inte haft sina skallar fullproppade med solgudsmyter och annan imperialistisk smörja och varit förbjudna att umgås med farliga tankar och dessutom blivit beväpnade av amerikanska och brittiska hycklare, mycket väl kunde ha levat i en civiliserad samarbetsvärld — om någon av oss kunde skapa fram en sådan. Minnet av sådana som Kaji och Yuki och Aoyama skall i varje fall hjälpa till att läka såren i vänskapen mellan två stora folk, om kriget någonsin tar slut.

VI. KINAS KOOPERATIVA LINJE

1. En idées odysseé

Den industriella Kooperationen i Kina lägger grunden för en ny demokrati.
Sir Stafford Cripps.

Utsikterna för Kina efter den åtstramad japanska blockaden till sjöss skulle ha varit vida mörkare, om det inte varit för den anmärkningsvärda uppväxten av den kinesiska industriella Kooperationen — Kung-Ho eller ”samarbetsrörelsen”, som det kinesiska diminutivet kanske kan översättas. Denna från början blygsamma idé har nu utvecklats till en lång, livskraftig kedja av småindustrier som skulle ha en inneboende kraft till kontinuerlig expansion även om Japan byggde en ny kinesisk mur som totalt inneslöt landet. Genom denna rörelses fortsatta utveckling kan kineserna alltjämt vara självförsörjande beträffande såväl nödvändighetsvaror som olika slag av krigsmateriel.

I och med *Indusco* har Kina upptäckt principen för ett svagt, men stort lands industriella försvar mot hotet från luften. Principen är helt enkelt denna: en industri som är förlagd till stora, tätt befolkade städer kan inte drivas säkert och effektivt under ständiga bombardemang och måste därför spridas och uppdelas på smärre enheter över ett vidsträckt område, på ett sådant sätt att bombplanen berövas möjligheten att fullfölja sin enda avgörande uppgift bakom linjerna, nämligen att förlama de strategiska koncentrationerna av maskiner, kommunikationer och teknisk personal.

När regeringen i juli 1938 utsåg Rewi Alley till teknisk rådgivare i Indusco ägde denna organisation inte en enda fabrik eller maskin och hela personalen bestod av Alley. Vi har sett att större delen av förkrigsindustrin hade gått förlorad och att den tekniska personalen var skingrad över hela landet. Organisation är en besvärlig uppgift i Kina även under fred, och för en utlänning som började med ett sådant handikap föreföll hindren oöverstigliga. Gamla erfarna kineser betraktade Alley som en snurrig fantast.

Skeptikerna får nu stå där med skammen, ty *Ai Li* — det kinesiska namnet betyder ”gryningens älskare” — representerar ett nytänt hopp och en hägrande framtid för tusentals av krigets vrakspillror. En del kallar honom *Kao-Pi-tzu* — ”mannen med den långa näsan” — andra *Kung-Ho yen* — ”samarbetsmannen”. Alley berättade själv för mig att han en dag steg på en buss i Kiangsi där en skäggig gammal man och en yngling satt och pratade.

”Kineserna är bättre flygare än utlänningar”, sade den äldre, ”för de kan se åt alla håll.”

”Verkligen?” sade den unge och smålog oförstående.

”Javisst. Titta bara på långnäsan bakom oss. Näsan sitter ju i vägen om han ska se något.”

I Alleys fall var den engelska snabeln inget handikapp. Om två år var Indusco rekordhållare i Kina för den kortaste tiden mellan uppgörandet av en plan på papperet och dess utförande i verkligheten. Och tar man hänsyn till de övervunna svårigheterna kan Indusco i en värld, där mycket rikare folk har tappat modet under oändligt mycket lättare bördor, stå som ett monument över en stor nations mod, uppfinningsförmåga och uthållighet.

Industrikooperationen växer så hastigt att siffrorna är föråldrade innan de kommer i tryck. I början på oktober 1940 fanns tvåtusen trehundra av dessa fabriker i västficksformat spridda i sexton provinser. De dirigerades i tekniskt avseende från sjuttio filialkontor. ”Induscolinjen” sträckte sig hela vägen från gerillaområdet bakom fiendens ställningar in i djupaste Kina, från

den mongoliska högslätten till Yünnans bergstrakter. Indusco drev egna gruvor och maskinverkstäder och utrustade nya industrier i en takt av omkring tjugufem i veckan. Trehundratusen människor var för sitt levebröd direkt beroende av organisationen och arbetstillfällena skapades för många fler.

Alley var naturligtvis bara primus motor: det var han som satt stenen i rullning. Med sin personlighet och det stöd han hade, utgjorde han den nödvändiga garantin för organisationens kinesiska medlemmar att utvecklingen skulle ske efter äkta kooperativa linjer, fri från byråkratins, korrptionens och nepotismens mardröm. I förtröstan därpå lämnade flera av Kinas skickligaste ingenjörer och tekniker välbetalda platser och anslöt sig som frivilliga till den nya industriella armén med en entusiasm som gjorde skeptiska iakttagare häpna.

För att förstå den anda som präglar Indusco och de snabba framsteg rörelsen gjort, måste man känna till den ovanliga bakgrund som dess "hjärntröst" utgjorde. Denna bestod av några kinesiska ingenjörer och mekaniker som hade fått sin utbildning i Amerika, som inte hade någon gemensam politisk trosbekännelse, men till föreningsband hade två personer: dels Rewi Alley, dels en excentrisk amerikansk missionär vid namn Joseph Bailie.

För flera år sedan upptäckte Bailie att det var meningslöst att hota kineser som inte hade råd att köpa en bibel, med helvetet och chockerade sina kolleger genom att förkunna att det moraliska handlandet bestämdes av risskålen. Kriteriet för kristendomen var dess förmåga att förbättra människornas levnadsstandard. Kina behövde färre bibelklasser och flera tekniska skolor. Bailie fick en proselyt i Detroit. Henry Ford lät övertyga sig att om ynglingar med nya föreställningar om industrin bibragtes tekniska kunskaper, kunde detta göra mer för en andlig pånyttfödelse än hur många predikningar som helst. Ford åtog sig att finansiera ett slags högre tekniska skolor. Varje år utvalde Bailie hundra "etiskt sinnade" kinesiska studenter från de tekniska skolorna och placerade dem i den fordiska skolan, där de fick en ordentlig teknisk undervisning uppblandad med bastanta doser av Bailies industriella evangelium.

I Shanghai upptäckte Rewi Alley att det fanns många sympatiens band som förenade honom med Bailie och med Bailies studenter. Alla avskydde slösaktighet och som det vanvettigaste slöseriet betraktade de förstörelsen av människoliv medelst maskiner som var avsedda att göra människorna fria. Under många år var det emellertid ett för sådana idéer oemottagligt Kina som mottog Bailies elever. En tid drev de en yrkesskola i Shanghai där fabriksarbetarlärningar fick undervisning i tekniska ämnen och instruerades om industrins sociala uppgift. Men så kom revolutionen och kontrarevolutionen med tio års klasskamp och efter den stora kuppen i Shanghai 1927 kunde Bailie konstatera att den värsta exploaterings- och terrorperiod dittills begynte. Han bör ha blivit djupt besviken. En försvagad hälsa bidrog till hans depression, varför han lugnt och stilla tog livet av sig 1935.

Bailies personlighet fortlevde i de bästa bland de ungdomar han utbildat. De var goda tekniker och goda kristna, men i ett samhälle av familjevælde, politisk korrption, exploatering och snikenhet hade de små utsikter att omsätta sitt evangelium i praktiken. Kriget gav dem den första chansen att komma i kontakt med de människor de ville hjälpa. De återfann varandra när den industriella Kooperationen började mobilisera tekniker för att uppbygga produktionen efter nytt mönster. I denna dag är större delen av Induscos administrativa och tekniska ledare lärjungar till den gamla missionärsingenjören. Tre av dem hjälpte till att göra de första blåkopiorna i Shanghai.

Alley och Bailiepojarna och deras assistenter började med föga mer än tro och entusiasm plus ett litet anslag i form av lån och administrationskostnader från regeringen. De visste att det var ett djärvt försök och att de lätt kunde förlora sin chans, men de spillde inte tiden på teorier. "Håll

saken i gång!” och ”Det viktigaste först!” var Alleys prosaiska motto. Det dröj de inte länge innan många andra begåvade unga män och kvinnor anmälde sig som frivilliga, lockade av organisationens rättframma och opolitiska metoder. Att Alley själv inte uppbar större lön än som motsvarade fyrtio amerikanska dollar i månaden blev en inspiration för förstklassiga ingenjörer att lämna högt betalda poster och arbeta för Indusco för en lön som knappt räckte till födan.

Tekniker och organisatörer gick direkt ut bland folket och grep sig an med den enorma uppgiften att uppfostra detta till den nya idén. De utlyste möten, höll föredrag, satte upp skyltar och plakat och utlovade teknisk hjälp och lån till dem som ville starta produktionsföretag. Det var nödvändigt att i praktiken visa att alla misstankar var obefogade. Så småningom vann de första företagen allmänhetens förtroende. Dessa män menade precis vad de sade. Ansökningarna började strömma in i sådant antal att varken den lilla personalen eller de tillgängliga penningmedlen räckte till utan tusentals fick uppföras på expektanslistan.

Arbetarna inregistrerades, utvaldes med hänsyn till hälsotillstånd, erfarenhet och karaktär och fördelades i yrkesgrupper. Kooperatörer instruerade i organisation, mötesteknik och marknadsstudier. Tekniker gav anvisningar om säkra platser för fabriksanläggningarna, om var maskiner skulle anskaffas — de måste ofta transporteras hundratals mil inåt landet från kusten — hur de skulle användas, och hur man sedermera själv skulle konstruera enklare maskiner. Framförallt lärde man ut konsten att provisoriskt hjälpa sig fram med tillgängligt materiel. Skolor inrättades för utbildning av oövade flyktingar till kontorsfolk och tekniker.

Lån utlämnades till mellan sex och tio procents ränta per år, detta i ett land där ockerräntorna ofta är lika stora *per månad*. Producentens åtagande att rätta sig efter gällande lag fick vara nog som säkerhet. Genom en amorteringsplan baserad på en viss procents avdrag på löner och intäkter, kunde flyktingarna betala av sina lån och bli ensamma ägare av sina industriföretag. I detta nya land är omsättningen av kapital så snabb och efterfrågan på varor så stor, att många redan kunnat återbetala sina ursprungliga lån och låna mer för expansion. Hundratals kooperativa företag står nu på egna ben, fränsett det tekniska stöd de får av CIC:s fältarbetare.

De första företag som upprättades var väverier, spinnerier, stickerier, boktryckerier och transportföretag. I en by ledde man den förbiflytande floden i en ny fåra för att få kraft till en mekanisk verkstad och denna idé vann hastigt terräng. Kvarnar, pappersbruk och masugnar drivs nu direkt med vattenkraft eller av Induscomaskiner med träsprit som bränsle. Andra industrier har följt efter i snabb takt: glasbruk, kol-, järn- och guldgruvor, läderfabriker, socker- och oljeraffinaderier, textilfabriker, kemiska fabriker etc. Induscos masugnar och maskinfabriker bildar verksamma, men väl dolda enheter i gerilladistriktet.

Induscos fabriker tillverkar läkemedel, uniformer, handgranater, elektrisk utrustning, vagnar, tält, bårar och andra militära förnödenheter. Fyrtio tusen av Induscos spinneri- och väveri arbetare håller hela kinesiska armén med filter, som förut delvis importerades från — Japan! Över femtio olika slags industrier är representerade i hundratals miniatyrfabriker.

Bakom denna snabba återhämtning ligger otaliga exempel på uthållighet, självtillit och uppfinningsförmåga från hundratals organisatörer och instruktörer och om Alley skulle skriva rörelsens historia skulle han tala bara om dessa. Men den bästa uppfattningen om verksamhetens omfång får man av uppgifterna om hans egen rörlighet. Under de första två åren reste han över trettiotusen kilometer. Och ni kan tro en som själv har rest en smula i detta av bomber sönderslitna land, att trettiotusen kilometer på de kinesiska krigszonernas vägar och järnvägar är något att skryta över.

Med cykel, till häst, med lastbilar och ambulansbitar, men mycket ofta till fots, genomkorsade

Alley landet från den ena änden till den andra och ingöt i sin CIC-stab en nästan messiansk energi och samarbetsvilja. Han organiserade personligen många av de existerande kooperativa företagen, bland annat inom den nya fjärde gerillaarméns område utanför Nanking samt de muhammedanska textilföretagen i det avlägsna Kansu.

Han är en övermänniska, sade en av ingenjörerna efter att några månader ha försökt att hålla takten med Alley. Bland andra binamn fick han också heta ”Mannen med nio liv” eftersom han nio gånger nätt och jämnt hade klarat livhanken när bussar och lastbilar som han befunnit sig på vält eller förolyckats på de farliga nya vägarna. Han tycks ha en skyddsängel som vakar över honom. Två gånger har de skyddsrum där han sökt tillflykt fått en fullträff. Under en nyligen hållen utställning av Induscoprodukter i Chungking föll en hundrakilosbomb mitt utanför ingången till det skyddsrum där Alley och hans främste ingenjörer och medhjälpare K. P. Liu, Frank Lem, C. F Wu och Lu Kuangmien, stod.

”Tur att det inte var en Induscoprodukt”, anmärkte Alley. ”Då skulle den inte ha bommat.”

”Vilken har varit er mest spännande upplevelse under de båda senaste åren?” frågade jag Alley en dag och väntade att få höra något annat äventyr där hans liv hängt på ett hår.

Han funderade några ögonblick och småskrattade.

”En vintermorgon lämnade vi en liten by vid mongoliska gränsen, när vi plötsligt fick höra bjällror”, berättade han. ”Vi steg åt sidan och fick se en lång kamelkaravan träda fram ur dimman. Andedräkten stod som en rök ur näsborrarna på djuren och när vi kom närmare fick vi till vår förvåning se den främste kamelen prydd med Induscos stora silkesbanér och vår röda triangel på alla packningarna. Det var en kameldrivarnas transportkooperativ som förde gerillavaror. Jag och mitt sällskap som hade kommit från det varma södern insåg plötsligt att vi var länkar i något som täckte en hel nation. Ni skulle ha hört vad de hurrade när kamelerna lunkade förbi i dimman. Ja, det var en spännande upplevelse.”

Det är inte många kineser som har sett så mycket av sitt land i krig som Alley har. Hans resor har fört honom genom trakter smittade med böldpest, periodisk feber och andra epidemier som han inte var alldeles immun för. Han fick denguefeber och malaria. 1939 kom han till Kanchan, Kiangsi, med tyfoidfieber. Under en månads tid fick han under de dagligen återkommande flyganfallen bäras genomvåt av feber från ett improviserat sjukhus — i en fotogenbod! — till ett skyddsrum på andra sidan floden. Men hur det var, kom han ut lika energisk och allestädes närvarande som någonsin.

En gång skrev Alley några rader till mig mellan flyganfallen i någon gudsförgäten håla: ”Här skulle inte vara så tokigt om inte rättorna funnes. De släpar i väg med tvål, skor, kläder, och papper.” En annan gång träffade jag honom i Chengtu långt borta i västra Szechuan. Han hade då gått till fots 250 li från Sungp'an i Tibet över bergpass där inte många kineser vågar färdas utan beväpnad eskort. Inte ett ord om strapatserna, men han tyckte om majset och teet som han levt på, han var entusiastisk över guldet i floderna och fåren på högslätterna och berättade förtjust att han vunnit Den levande Buddha för den industriella Kooperationen.

Jag frågade häpet hur det hade gått till.

”Tibetanerna spinner ullen för hand som de gamla egypterna”, berättade han med en glimt i ögat, ”och den gamle herrn hade aldrig sett en modern spinnrock. Jag hade med mig en av vår nya typ och den försatte honom på gott humör. Han förklarade att han var trött på att vara Den levande Buddha och ville ta sig till något nyttigt och vi gjorde honom till chef för vår första depå i Sungp'andalen.”

Men jag fick höra på annat håll att det som verkligen hade omvänt tibetanerna var Alleys nattliga ritt över bergpassen tillsammans med de vilda ryttarna i trakten. Han visade sig kunna klara deras prov att under full galopp svälja eldvattnet som langades från den ena hästen till den andra.

Ju mer Alley såg av detta egendomliga folks djärvhet och uppfinningsförmåga, dess mer övertygad blev han om lämpligheten att utnyttja dess resurser.

”Det är inte vad vi har gjort som betyder något”, sade han, ”utan vad vi i fortsättningen kan göra. Vi ska ha trettiotusen kooperativa fabriker. När vi kommer så långt, kan japanerna linda in sina lustiga små svärd i bastmattorna och fara hem och börja efterlikna kineserna igen.”

Ja, det var inget tvivel om att Indusco var en succés. Det vill säga utom hos vissa politiker i Chungking som betraktade rörelsen med stigande bestörtning när de såg att den började bli grundvalen för en demokratisk mobilisering av arbetarklassen utanför deras kontroll. Rörelsen gick hastigt framåt, mycket hastigare än det politiska livet i stort sett, och däri låg en fara för framtiden. Det var i själva verket endast kriget som gick hastigare, och det var endast kriget som bildade den säregna kombination som möjliggjorde för denna organisation att alls existera. Detta var också anledningen till att Indusco stod långt fram i spetsen av de krafter som motsatte sig all slags kapitulation och bestämt krävde stridens fortsättande tills Kinas oberoende var säkerställt.

Och nu ska jag mycket kortfattat söka ge en bild av den politiska apparat mot vilken denna för demokratin så hoppgivande industriella rörelse kom till som en reaktion.

2. Kuomintang och byråkratin

Det finns inga klasser i Kina ... Kina lider icke under något av kapitalismens onda.
Chen-Li-Fu

I över tvåtusen år har Kina styrts uppifrån och ner, aldrig nerifrån och upp, av något slags treenighet bestående av den kejsrerliga eller militära makten, en byråkrati baserad på läskunnighetsmonopolet samt en lantadel. Varje ämbetsman var ansvarig för sin överordnade, men ingen i en högre ställning kunde ställas till svars av sina underordnade och allra minst av folket vars rätt att delegera makten aldrig hade erkänts.

I den gamla patriarkaliska agrarstaten fungerade detta autokratiska system lika bra som de flesta samtida motsvarigheter i Europa. Men när Kina konfronterades med den moderna kommersiella och industriella världen trädde apparatens begränsning i dagen. Kapitalismens utveckling, imperialismens tryck och uppkomsten av handelscentra gav upphov till en bourgeoisie och ett proletariat som krävde politisk makt, medan ute på landsbygden koncentrationen av jordegendomar i större enheter skärpte den traditionella antagonismen mellan jordägare och bönder.

Störtandet av Mandsjudynastin var motiverat av behovet av en folklig regering som kunde anpassa sig efter de hastigt växlande ekonomiska grundvalarna i det kinesiska samhället. Samma behov, fastän mera medvetet uttryckt, låg bakom den nationalistiska revolutionen och det var denna opinion inom de stora, breda lagren som lyfte Kuomintang till makten. Men traditionen från många förgångna sekel utkristalliserade sig i form av en ny mandarinklass. Ett dussin förevändningar anfördes under ett dussin år för att vägra folket politiska rättigheter och särskilt den lokala självstyrelse som Sun Yat-sen alltid betraktat som grundvalen för sitt program.

Ännu 1937 hade inte ett enda av de distrikt som behärskades av Kuomintang fått självstyrelse och regimen överensstämde nära med den gamla patriarkaliska autokratin. Kina var uppdelat på 28 provinser och funktionärerna i de provinser som låg under Nankings makt utnämndes av den

centrala Kuomintang. Provinserna var i sin tur uppdelade i 1,905 distrikt eller *hsien*, vilka (i de fall där Kuomintang hade den verkliga makten) styrdes genom av byråkratin utsedda myndighetspersoner. Detta var även förhållandet i gränsdistrikten. Det fanns inga valda församlingar eller funktionärer av något slag och befolkningen hade ingenting att säga till om, ens då det gällde besättandet av den enklaste post.

Kontroll över partimaskineriet blev liktydigt med kontroll över den byråkratiska makten, som inte var identisk med den militära makten, men liksom förr i tiden samarbetade med denna. Efter 1927 återknöt både militären och byråkratin de traditionella banden med lantadeln. Kuomintang kom att representera dels denna intressekombination, dels den uppväxande klassen av handelsagenter, köpmän och bankirer i städerna. Den sistnämnda kategorin blev i själva verket byråkratins finansiella ryggrad, särskilt i kustprovinserna Chekiang och Kiangsu. Till den så kallade Kiangsu-Chekianggruppen hörde de flesta av Kinas bankmän och de tongivande inre cirklarna av Kuomintang.

Som vanligt i ett allenarådande politisk block, rådde inbördes konkurrens mellan olika fraktioner inom Kuomintang om den byråkratiska kontrollen. Den starkaste av dessa fraktioner var *Erh-Chen P'ai* eller "Chen-Chenklicken", vanligen förkortat till "CC". Den leddes av två Chens: Chen Li-fu och Chen Kuo-fu, brorsöner till den framlidne godsägaren och konspiratören i Chekiang Chen Chi-mei som stödde Sun Yat-sens kamp mot mandsjudynastin. Denne Chen Chi-mei hjälpte även Chiang Kai-shek inom partiet tillsammans med sina brorsöner som säges ha ingått fostbrödralag med Chiang.

Bröderna Chen hade inte något större inflytande så länge Sun Yat-sen levde, men i egenskap av Chekiangmän var de av värde för sin landsman Chiang Kai-shek. Då Chiang blev chef för nationalistarmén tog han Chen Kuo-fu till sekreterare. Sedermera blev Chen chef för organisationsavdelningen i Kuomintang och hjälpte till att krossa partiets vänstra flygel. Det var på denna post som Chen Kuo-fu lade grunden till "CC".

Den yngre brodern, Chen Li-fu, for till Amerika, tog en doktorsgrad vid Pittsburghs universitet och återvände därefter för att gå i broderns fotspår, först som Chiangs sekreterare, sedan som organisationschef i Kuomintang och slutligen som generalsekreterare i partiet. Han beklädde ett halft dussin andra poster, däribland som ledare för underrättelseväsendet och den politiska utbildningen inom armén. Chen Kuo-fu har de senaste åren praktiskt taget dragit sig tillbaka (med tuberkulos i framskridet stadium), men Chen Li-fu har varit så god som två.

Chen Li-fu är nu i fyrtioårsåldern och ser förvånansvärt bra och ungdomlig ut. Han är god organisatör och utomordentligt skicklig inpiskare. Kommunismen är för honom det stora spöket. Han betraktar den som en sjukdom och kan inte tala om den utan att röja sin avsmak. Denna antipati förefaller att ingå som en del i hans främlingsfientliga inställning. Ett kvickhuvud yttrade en gång att Chen var beredd att försvara överlägsenheten hos allting kinesiskt, ända från motsägelserna i *San Min Chu I* till vägglössen i Szechuan. Hitler har upptäckt att Kristus var arier. En av Chens kolleger berättade för mig att Chen tog upp två timmars tid av ett kabinettsmöte för att visa att den gamle kinesiske klassikern *I Ching* i själva verket hade anteciperat Einsteins relativitetsteori.

Innan kriget bröt ut hade CC:s makt blivit så stor att den begränsade Chiang Kai-sheks verksamhet som nationens ledare. *Chiang Chia T'ien Hsia*, *Chen Chia Tang*, sades det, "Landet tillhör familjen Chiang och partiet tillhör bröderna Chen". Det fanns antagligen ingen faktor som så mycket bidrog till att hindra utvecklingen av demokratiska institutioner som CC-byråkratin, och de modifikationer denna undergick kan därför tas som ett tecken på de politiska

förändringarna.

Kuomintang utövade sin administrativa makt genom direkt kontroll över centralregeringen och genom sina *tangpu*, det vill säga filialer i de olika provinserna och distrikten. Chefen för *tangpun* var i regel utsedd av partiapparaten och valde själv sin administrationspersonal i de fall då han inte regerade direkt. På landsbygden, där över åttio procent av alla kineser bor, styrde *tangpun* i samförstånd med godsägarna, köpmännen och ockrarna, vilka i politiskt avseende representerade den högre medelklassen och helt naturligt var anhängare av en halvfeodal jord- och skattepolitik. Böndernas enda rättighet under denna regim var den traditionella att göra uppror.

Denna apparat fungerade, om också ganska otympligt, eftersom regeringen inte hade behov av böndernas stöd, men den började falla sönder då de stora städerna gick förlorade. Då var partiet tvunget att falla tillbaka på landsortsstäder och landsbygd, särskilt i de västra provinserna där dess inflytande var svagt och deras tidigare förbindelser inte räckte till då det gällde en mobilisering. De tyngsta krigsbördorna lades på böndernas axlar vare sig det gällde skatteökning, inkallelser, tvångsarbete, prisstegring eller repressalier från fienden. Det var nödvändigt att folket var politiskt organiserat för att kunna bära dessa bördor och nya politiska och ekonomiska rättigheter måste tilldelas bönderna för att ge dem en fast mark att stå på i den revolutionära kampen. Men en sådan organisation betydde ny makt åt bönderna och arbetarna och *tangpu*-apparaten innefattade endast ett fåtal folkledare som kunde kontrollera och dirigera en sådan makt. Den saknade särskilt unga män och kvinnor som kunde vinna folkets förtroende; de högre medelklasselementen som var reformfientliga, utgjorde helt naturligt ett lik i lasten.

I stort sett präglades förkrigsbyråkratin av de gamla mandarinernas fruktan och traditionella förakt för bönderna. En iakttagare av det kinesiska samhället frapperas ständigt av den hos den officiella klassen rådande, svagt grundade föreställningen att bonden och "kulin" inte har förmågan av självstyrelse. Han har förmågan att dö för sitt land, att föda armén och ämbetsmännen, att bygga vägarna och fabriker, att tillhandahålla staten den produktiva energin, men han kan inte klassikerna utantill och har inte lärt några främmande språk, och kan därför heller inte välja sina styresmän i städerna och byarna. Den gamla mandarinföreställningen som identifierade läskunnighet med förmågan att styra, bibehölls hos alla utan de mest revolutionära intellektuella och var en av huvudorsakerna till den politiska stagnationen i Kina.

Bakom låg naturligtvis byråkratins verkliga fruktan att bli undanträngd. "I stort sett förefaller det", skrev en utomordentligt skarpsynt kinesisk iakttagare, "som om Kuomintangfolket tycks tro att det icke är svårt att besegra den japanska imperialismen, men icke lätt att kontrollera det växande demokratiska inflytandet i Kina". Denna paradox torde överensstämma med verkliga förhållandet.

Kuomintangs byråkrati önskade alltså ingen "folkrörelse" som inte var dess eget monopol, och eftersom ingen verklig massorganisation kan vara ett monopol för en begränsad klick som saknar bred basis, innebar denna hållning en ren obstruktion. Men partiet hade kontroll över det administrativa maskineri som fanns och hävdade att all organisation i krigstid utanför partiets kontroll var olaglig. Spontana, fristående sammanslutningar undertrycktes.

Arbetare, bönder och studenter kunde inte sammansluta sig ens lokalt och naturligtvis tilläts intet annat parti att organisera dem. Den högre medelklassen bildade "mobiliseringskommittéer" som i regel inte mobiliserade andra än sitt eget tjänstefolk, vilket blev den lokala milisen.

Resultatet har redan antytts. Under sin reträtt från städerna i östern lämnade armén och partiapparaten efter sig obeväpnade, icke mobiliserade orter som blev ett lätt byte för fienden. I deras kölvatten uppstod allehanda nödfallsrörelser, däribland kommunismen, som fyllde det

politiska vakuum som uppstått och organiserade befolkningen enligt nya, demokratiska metoder för massmotstånd innan japanerna hunnit konsolidera sin ställning. Denna utveckling föreföll ofta att bekymra CC och andra antidemokratiska fraktioner åtskilligt mer än den japanska ockupationen.

Dragkampen om kontrollen över byråkratin komplicerades ytterligare genom överbefälhavarens förändrade ställning. Han måste som en enighetens symbol omspanna och väcka förtroende hos vitt skilda element. Dessa omfattade såväl alla sektioner inom armén — hans egna Whampoakadetter, Kwangsiklicken, de lokala generalerna och deras politiserande anhängare, den röda armén och andra gerillatrupper — som de professionella politikerna exempelvis ”reorganisationisterna” (före Wang Ching-weis förräderi), *Che Hsüeh Hsi* eller ”de politiska vetenskapsmännen” och en mängd mer eller mindre nominella politiska partier som bildade drabanter åt de större. Bland alla dessa skulle ett jämviktsläge upprätthållas. Överbefälhavaren spelade skickligt ut de olika grupperna mot varandra för att kunna behålla sin ställning i centrum, men ju bredare hans egen politiska basis blev, dess större blev hotet mot byråkratins säkerhet.

De viktigaste rivalerna till CC var ”de politiska vetenskapsmännen” som bestod av skickliga intellektuella som medvetet strävade att inta de gamla lärda mandarinernas ställning. De trodde att Kina aldrig skulle bli en demokrati utan oundvikligt måste falla tillbaka på det gamla maktsystemet, där en handfull intelligenta personer i toppen styrde det hela genom att göra sig outhärliga för militären. Ända sedan 1911 hade de utgjort ett slags inofficiell byråkrati, ibland inom, ibland utom Kuomintang, men alltid samlade kring en dominerande personlighet i vilkens tjänst de trodde sig kunna skapa Kinas öde ovanifrån. Om CC, som någon sagt, var Kuomintangs tumör, så var de politiska vetenskapsmännen dess vandrande njure.

”Vem som än kommer till makten”, yttrade en av de dugligaste av dessa ”politiska vetenskapsmän” till mig, ”så måste han komma till oss och be om hjälp att regera, sedan han väl har rasat ut.”

Detta yttrande var en god illustration till *Chen Hsüeh Hsis* opportunistiska filosofi, men denna fick en ännu bättre belysning i ett talande epigram som tillskrevs en berömd filosof: ”När du talar med en människa skall du använda människans språk; när du talar med djävulen skall du använda djävulens språk.” 1940 fanns över femtio ”politiska vetenskapsmän” på höga poster inom byråkratin som talade det språk som erfordrades; åtskilliga satt i regeringen, andra var provinsguvernörer. Deras styrka låg i deras enastående förmåga att manipulera både godsägarklassen och de kinesiska kapitalistgrupperna, samtidigt som de uppehöll ett gott samförstånd med Japan och Förenta staterna, i vilka båda länder de flesta inom deras krets hade studerat. Deras svaghet var bristen på kontakt med all slags demokrati, som de betraktade med samma djupa förakt som den gamla mandarineliten.

En annan omständighet som hotade CC-kontrollens varaktighet var Wang Ching-weis avfall till det japanska lägret. Wang representerade en traditionell tendens hos den parasitiska byråkratin att hålla sig väl med en ny militärmakt. I detta fall ville Wang tjäna som en förmedlande länk mellan den imperialistiska makten och godsägarklassen vars makt hotades av den demokratiska mobiliseringen i gerillaområdena. Lyckligtvis var inte japanerna tillräckligt vakna för att fatta hans roll eller var kanske rent objektivt inte i stånd att ge honom erforderligt stöd, men i varje fall utgjorde hans beredvillighet en lockelse för hundratals småbyråkrater att hjälpa till med gyckelspelet. Även gangster- och utpressar-grupperna i Shanghai som en gång varit en stödjepunkt för Kuomintangs makt splittrades i två delar varav den ena övergick till Wang. Det var ett slag för Kuomintangs prestige i ett vaknande Kina att en del av dess medlemmar intog en framskjuten ställning bland desertörerna.

Kuomintang's byråkratiska apparat hotades alltså från olika håll. Den måste nu hitta på utvägar, dels för att återvinna den myndighet som den förlorat till rivaliserande politiska ledare i gerilladistrikten, dels för att stärka sin makt i de ”nya” västra provinserna i konkurrens med andra partifraktioner, dels och slutligen för att hindra sina knotande, defaitistiska anhängare från att vända sig till Wang Ching-wei och helt och hållet förstöra auktoriteten hos detta parti, vilket i det stora hela genom kriget tvingats åt vänster.

Att Kuomintang insåg nödvändigheten härav och ändrade sin rent negativa inställning till massorganisationen tycktes ge vid handen att den icke — som oppositionen tidigare gjort gällande — var ”konkursmässig”, utan var mottaglig för nya politiska inflytelser. Det var betecknande att Kuomintang 1939 överraskade med ett bestämt löfte om omedelbar lokal självstyrelse jämte en konstitutionell centralstyrelse ”vid någon tidpunkt i anslutning till krigets segerrika slutförande”. Och vid sitt sjätte plenarsammanträde den 20 november 1939 utfärdade partistyrelsen ett upprop som bland annat innehöll detta överraskande uttalande:

”Det var alltid Tsunglis (Sun Yat-sens) brinnande önskan att republiken skulle bli ett land som ägdes och styrdes av folket. ... Vi bör ha i minnet den fulla positiva innebörden av den revolutionära plikt som han testamenterade oss och icke som hittills endast sysselsätta oss med den negativa sidan av denna plikt. . . . Många av de bristfälligheter som framstått inom vårt folk beror på att vi ännu icke satt i verket Tsunglis planer på lokal självstyrelse. . . . Därigenom har ingen stabil grundval i form av politisk organisation och folkupplysning kunnat läggas för det allmänna framstegsarbetet. Dessa bristfälligheter har i och med kriget blivit ännu mer påfallande.”

Härav bör man emellertid inte låta förleda sig att tro att Kuomintang's ledare tänkte böja sig för en demokratiskt vald styrelse. Det betydde endast att partiet insåg nödvändigheten att värja och utvidga basen för sin makt. Detta framgick både av de bestämmelser som den utfärdade för valen till nationalförsamlingen (som någon gång skulle besluta en författning) och av den lag om lokal självstyrelse som skulle tillämpas från 1942. Den sistnämnda lagens ”demokratiska” innebörd framgick av att de representativa organen för folkviljan icke tilldelades annat än rådgivande myndighet, även då det gällde mycket underordnade funktionärer och att dessa även i fortsättningen *de facto* tillsattes av partibyråkratin. Detta är naturligtvis ingenting att förvåna sig över. Det händer icke att en autokratisk diktatur ger upp ett maktmonopol annat än i yttersta nödfall och det skulle vara egendomligt om Kuomintang utgjorde ett undantag. Inte desto mindre innebar även dessa begränsade medgivanden åt folket en ökning av dettas inflytande över statens styrelse och tvang Kuomintang till ökade ansträngningar för att behålla sitt mandat.

I de icke ockuperade provinserna var medlemmar av andra partier alltså utestängda från politisk verksamhet. Kuomintang hämtade nu andan och började en aktion för att begränsa deras relativa frihet i gerillaområdena. I detta syfte bildade CC med olika militära och civila fraktioner provisoriska administrativa styrelser för att krossa vänsterns organisationer och de folkvalda styrelserna bakom de japanska linjerna. Detta gav upphov till ständiga konflikter och i tiotals fall förekom öppna beväpnade attacker på trupper som icke tillhörde Kuomintang och fängslande och avrättning av individer som samarbetade med dem. Överbefälhavaren måste oupphörligen ingripa för att bilägga tvister som uppstod till följd av denna politiska rivalitet och förhindra att de utvecklades till ett stort inbördeskrig.

För att stärka sin ställning i de icke ockuperade provinserna gjorde partiet förnyade ansträngningar att sprida politisk upplysning och värva nya medlemmar bland ungdomen och inom armén. 1938 berättade Chen Li-fu för mig att Kuomintang hade omkring två miljoner medlemmar, varav dock endast tio procent var aktiva. Främst bland de nytilkomna organisationerna stod ”de tre principernas” ungdomsbrigader som var våldsamt

antikommunistiska. Medlemskap i dessa blev praktiskt taget obligatoriskt för gymnasister och studenter. Chen Li-fu var undervisningsminister och kontrollen över den politiska uppfostran i skolorna och armén skärptes genom tillsättandet av särskilt utvalda CC-män som också beklädde nästan alla poster i de olika försvarsbyråerna.

De provinsiella och lokala *tangpu* följde i allmänhet regeringsmaktens expansion i väster. Genom att byråkratin hade kontroll över större delen av de penningmedel som strömmade in i de ”nya” provinserna fick den möjlighet att hastigt utvidga sitt inflytande och bereda sysselsättning åt tusentals nya anhängare. Regeringen lämnade miljonlån till de nya områdena och alla dessa pengar gick genom partiets kontroll och distribuerades i samarbete med de lokalt tongivande kretsarna, med påföljd att de blev ett medel för att utvidga *tangpus* makt till dessa områden.

Ett exempel får räcka: det berör *tangpus* inflytande på jordbrukskooperationen. Omkring femtio miljoner dollar utsläpptes 1939 i de ”fria provinserna” under överinseende av den kooperativa kontrollkommissionen som påstods vara behärskad av CC-maskinen. Avsikten var i teorin att lätta lantbrukets kredit, stimulera produktionen och öka köpkraften. Men ”kooperativerna” blev mer politiska än ekonomiska, sedan partiet hade beslutat att låta de lokala myndigheterna praktiskt taget överta kontrollen av de kooperativa företagen. I och med att dessa berövades sin frivilliga karaktär blev de naturligtvis en parodi på Kooperation.

En god vän till mig som är kooperativ expert redogjorde öppenhjärtigt för de svårigheter han var utsatt för i sitt arbete. Lånen utlämnades genom de statliga bankerna till myndigheterna som hade instruktioner att bilda en kooperativ kreditförening. Detta tillgick ofta på så sätt att godsägarna i orten sammankallades och tillsades att bilda en kooperativ förening, varvid pengarna fördelades dem emellan. Ibland utlånade godsägarna i sin tur medlen till bönder och arrendatorer mot ockerräntor. Många fattiga bönder sitter nu i fängelse för att de inte har kunnat klara detta slags ”kooperativa” lån. I andra fall använde godsägarna pengarna för att finansiera hamstring av ris, fotogen eller andra förnödenheter som de sedan jobbade med. Utan tvivel ökade denna procedur penningtillgången i byarna och utgjorde ett sätt att hastigt öka *tangpus* inflytande, särskilt i Szechuan, men det var också ett säkert medel att strypa förtroendet för Kooperationen.

Den kinesiska industrikooperationen var i själva verket en av de mycket fåtaliga organisationer som lyckades hålla sig helt fri från CC:s beskydd och relativt fri från byråkratisk kontroll överhuvudtaget. Dess ledare ville verkligen uppbygga en självständig organisation på folkets frivilliga stöd och motsatte sig alla försök att dra in den under något politiskt partis inflytande. Därigenom råkade de ideligen i konflikt med myndigheterna som använde alla medel att få bukt med CIC, tvang den att avskeda tekniker och organisatörer och arresterade dess personal på uppkonstruerade anklagelser för ”kommunism”. Men på det hela taget lyckades rörelsen med anmärkningsvärd framgång hävda de kooperativa principerna och de demokratiska idealen och hålla sig relativt oberoende av de byråkratiska klickarna, detta till följd av en mängd speciella förhållanden som är alltför invecklade för att man här skall kunna ingå på dem.

3. Vägen till Chengtu

Natten mörknar, opiumlampan slocknar... Råttorna dansar, lössen bits och hindrar en från att sova ...
Men en dag skall här finnas en industri där fria män tillverkar vad de behöver.

Rewi Alley

Det var lättare att flyga från Chungking till Chengtu, ”Västkinas Peking” än att komma dit landvägen, men jag ville se landsbygden och några av de kooperativa industriföretagen. Jag missade en armékonvoj och fick vänta flera dagar på en stor ambulans som en brittisk

ingenjörsfirma hade skänkt Mme Sun Yat-sen och som var på väg till fronten. Den kom inte. Jag stod just i begrepp att i alla fall flyga, när Lu Kuang-mien berättade att han skulle köra en ny amerikansk lastbil till CIC:s nordvästra högkvarter. Han bjöd mig att följa med och för en gångs skull kunde tidtabellen hållas.

Att föra en tvåtons lastbil genom denna del av världen förefaller mig i fråga om ansvar och planläggning närmast jämförligt med att föra befäl på en oceanångare. Långvariga, hemlighetsfulla förhandlingar erfordras för att få bensin redan för en kort tur och anskaffa alla de papper för gods och passagerare som behövs för att tillfredsställa de olika nyfikna kontrollanterna längs vägarna. Goda chaufförer är sällsynta och får bättre betalt än många höga tjänstemän. De är djupt medvetna om sin värdighet och har en så stor personal att den kunde vara tillräcklig för en ”flygande fästning”. Jag medföljde en gång en militärlastbil där chauffören biträdades av en mekaniker, två bensinpojkar, två däckbytare och en kartläsare. Det enda han saknade var en navigatör med sextant. När denne man drog på sina vita handskar och satte sig bakom ratten, kände man samma spänning som då man anträder en resa till främmande hamn.

Chauffören på Induscos lastbil nr 3 var en smula beskuren i sin myndighet genom närvaron av Lu Kuang-mien, som beordrade sin bokförare, Chu, att ransonera bensinen, bestämma rasterna och sköta papperen. Mr Chu var en god bokförare, men kände inte till explosionsmotorer. Men han underrättade beskäftigt chauffören när det skulle växlas och var ständigt sysselsatt med att justera vindrutan och mäta hjultrycket. Han bestämde till och med när det skulle rastas för att passagerarna skulle få sträcka på benen. Jag och de andra passagerarna kände oss fullt trygga under denna omtänksamhet.

Mellan Chungking och Chengtu ligger en av jordens bördigaste trakter. Den rostfärgade jorden bär tre skördar årligen och dess kemiska beståndsdelar förefaller outtömliga. Vägen kantas av åkerfält och man förlorar aldrig byar och människor i sikte. Bondgårdarnas arkitektur faller i ögonen på en resande från östra Kina som är van vid låga lerhyddor med platta tak i risfälten. Husen i Szechuan är ofta i två våningar, har branta, spetsiga halmtak, vitmenade väggar, inrutade med svartmålad furu, som gör att de på avstånd ser ut som engelska bondgårdar. Denna illusion förstärkes av något obestämbar över hela landskapet: kanske den friska grönskan och de betande får som man emellanåt kan se. Och byarna med sina förfallna värdshus, tiotusen dofter och allmänt efterblivna typ, har någonting dickenskt över sig. Szechuan är ett gammalmodigt Europa vars kontakt med den moderna världen representeras av amerikanska lastbilar och tremotoriga japanska bombplan.

Ingenstädes i Kina finner man sådant elände i kontrast med oerhörd rikedom. Det finns några utomordentligt rika familjer i Szechuan, stora godsägare som äger tusentals acres, och det finns också otroligt fattiga människor. Kinesiska resande har berättat mig om sin bestörtning då de i en del szechuanska byar finner en sådan fattigdom att bönderna inte ens kan köpa några trasor att sätta på sina döttrar, utan dessa går omkring i sina sysslor spritt nakna tills de blir giftasvuxna. Sjuttio procent av jorden ägs av sju procent av befolkningen. För några år sedan hände det att tusentals bönder övergav sin goda jord och flydde till städerna då de insåg det hopplösa i att fortsätta odlingen till förmån för krigsherrar och godsägare.

Opiumrökningen gjorde mycket för provinsens förfall. Tidigare levererade Szechuan nästan hälften av Kinas opiumskörd och Yunnan och Szechuan var de sista provinser dit regeringens aktion för utrotning av vallmoodlingen sträckte sina verkningar. 1939 övertog Chiang Kai-shek själv guvernörskapet över Szechuan och började en beslutsam kampanj för att bli herre över det onda. Han lyckades anmärkningsvärt bra och såväl produktionen som konsumtionen av opium har nu sjunkit till betydelselösa proportioner. Men överallt i Szechuan ser man alltjämt

verkningarna av de många årens misskötsel och opiummissbruk.

En biprodukt härtill är en egendomlig institution som jag inte har sett på något annat håll i Kina. Szechuan är fullt av tehus och resturanger med trottoarsserveringar som frekventeras av godsägarna och andra rika dagdrivare. Utanför dessa är en hop trasungar lägrade, beväpnade med halmflätade solfjädrar. Man har knappt hunnit sätta sig förrän de ställer sig omkring en och fläktar bort flugorna från maten. På min förfrågan fick jag veta att tusentals barn förtjänar sitt bröd på detta sätt. Det är brukligt att gästerna lämnar kvar lite mat på tallriken åt dem och ibland ett par kopparslantar. En del av barnen är verkliga föräldralösa, vilkas antal nu ökas genom utskrivningarna till armén, men andra är telningar av utfattiga och opiumfördärvade föräldrar.

”Varför tvättar du dig inte?” frågade jag en sådan liten unge, i hopp att han inte skulle släpa rockärmen i min sopptallrik.

Han började gapskratta vid den fantastiska tanken att sätta hans ansikte i samband med sådant som tvål och vatten. Vatten var till för att dricka och tvålen att hålla lössen borta från de rikas kroppar. Varför skulle han tvätta sig?

Dessa barn i Szechuan är rörande med sina nakna, otvättade kroppar, angripna av trakom, skabb, eksem och beriberi, men samtidigt kvicka, pigga och påpassliga. Med den tolerans som taoismen föreskriver, accepterar restaurangens ägare en värld som skapar sådana besvärligheter och konstaterar samtidigt med oföränderligt gott humör att dessa tiggerungar har rättighet att antasta hans kunder. Man kan ju inte slå sönder en vuxen människas risskål och absolut inte ett barns.

Utsikterna för dessa barn är fullständigt hopplösa och det är begripligt att de i tusental hänger efter den röda armén på dess tåg genom provinsen. När man ser — som jag gjorde i röda armén — vilka präktiga unga män en del av dem kan bli när de får en chans, tycker man att deras liv är en verklig tragedi. Med hänsyn härtill måste Mme Chiangs barnhus betecknas som det bästa som den nya rörelsen överhuvud taget åstadkommit. Men de räcker inte för att lösa problemet som är så omfattande att staten för länge sedan borde ha tagit ansvaret. Den industriella Kooperationen har också genom sina yrkesskolor för föräldralösa, som helt och hållet är finansierade på privat väg, visat att det bara behövs någon hjälp från regeringen för att göra utmärkta människor av detta material.

Vi stannade i Yungchang, en medelstor stad där de kooperativa industriföretagen ökades hastigare än det fanns lånemedel att finansiera dem med. Fastän företagen i Szechuan inte är så imponerande som i andra trakter, var depån i Yungchang ingalunda efterbliven. Det fläckfritt rena kontoret sköttes av några studenter som arbetade för föga mer än kost och logi. Bland företagen tycktes de vara mest stolta över ett tryckeri med elva delägare, av vilka de flesta varit arbetslösa eller obetalda lärlingar innan de organiserade sig. Nu hade det dubbelt så mycket att göra som det kunde hinna med — mestadels för de andra kooperativa företagens räkning — och planerade en utvidgning.

Jag besökte åtskilliga små fabriker och fann överallt stor belåtenhet med den nya kooperativa arbetsmetoden. Det är svårare att bryta sönder tio bambukäppar än en, förklarade de. Paroller som var uppklistrade eller upphängda på väggarna gav platsen en smula väckelsekaraktär.¹ Jag blev särskilt intresserad av ett litet skradderi som tillverkade klädespersedlar av ramietyg. Det hade fjorton delägare, alla förutvarande arbetslösa, några flyktingar från alla håll och alla utom två tidigare obekanta för varandra. Detta slag av kollektivt äganderätt och kollektivt ansvar av

¹ Exempelvis: ”Delad glädje är dubbel glädje; delad sorg är halv sorg.” ”Soldaten gjuder sitt blod vid fronten; vi måste arbeta i vårt anletes svett.” ”Arbetare i hela landet: vakna och res er!”

personer från olika familjer är just det som utländska sakkunniga förklara aldrig kommer att lyckas i Kina, ”för att kineserna är så individualistiska”.

Kanske mitt minne av Yungchang är starkare än platsen förtjänar, men det beror i så fall på att kontrasten med den obeskrivligt sorgliga stad där vi tvangs att tillbringa en natt innan vi fick möjlighet att passera floden till den behagliga Neichang. Vårdshuset som bar den skrytsamma skylten ”Vila lugnt vid flodens strand” var ett svårt nummer även för szechuanska förhållanden: bortre verandan tjänstgjorde som avträde, i trossbottnarna bodde myriader av råttor och rummen hade inte sopats på årtal. Jag hade lånat bort min sovsäck och var följaktligen tvungen att använda en av vårdshusets sängar, vilket var den sista plats man borde välja om man inte hade hud som en flodhäst. Efter en timmes ojämn kamp överlät jag sängen åt dess förutvarande invånare och satte mig i köket för att vaka ut natten.

Jag mindes vad en ung, i utlandet utbildad ingenjör yttrade en natt då vi satt tillsammans under liknande förhållanden. ”Ett WC betecknar en högre grad av civilisation än alla de konfutseanska klassikerna.” Detta är inte sant, men det beror på att om Konfutse levde i våra dagar skulle han antagligen instämma med ingenjören.

Nästa dag hejdades vi flera timmar av ett flyglarm och tog ett bad i floden, medan vi väntade på flygmaskinerna. De kom aldrig i närheten, men då vi på kvällen kom fram till Chengtu fick vi veta att sextiotvå bombplan hade förstört större delen av Kiating en av Szechuans största städer som ligger mellan Chungking och Chengtu. Chengtu själv, som är Szechuans huvudstad, har fått flera besök nyligen och en del bomber har fallit på västkinesiska universitetet där jag stannade en tid med en kanadensisk missionär. Detta universitet utgjorde en sammanslutning av flera högskolor från östra Kina som här slutade sin långa odysseé. Däribland var Nankings universitet, en amerikansk missionsanstalt, vars lärare och studenter reste den tjugufemtusen kilometer långa vägen till tibetanska gränsen. De hade just etablerat sig när bombplanen kom, förstörde en stor del av staden och massakrerade ett tusental civila. Det förtröt mycket missionärerna att se deras lärjungar och proselyter dödade av amerikansk krigsmateriel.

”Vi förtjänar miljoner på japanernas krigföring”, sade pastor Lewis Smythe som redan förut varit vittne till rysligheterna i Nanking, ”och sänder sedan några dollar till Kina för att lappa ihop några av offren. Vi talar om fred och broderskärlek, men kineserna betraktar Kristus såsom en skylt för utländsk delaktighet i den japanska aggressiviteten. Vad ska vi svara på det?”

Pastor Smythe vara alldeles för blygsam. Han och hans gelikar lämnar dagligen svaret i och med sitt mod och sina uppoffringar. Det amerikanska folket kan tacka missionärerna och vetenskapsmännen för det anseende som Amerika fortfarande har i Kina. Man kan bara ha en mening om dessa Kristi efterföljare som stannar kvar för att möta döden tillsammans med sin hjord, hela de sårade och hjälpa till att bygga nytt ur ruinerna. En del kanske har gjort misstag, andra har varit för nitiska, men det finns inte många som inte är bättre än sina häcklare.

Även under kriget uppfostrades över sextusen studenter — en sjundedel av hela antalet i Kina — i missionskolorna och tiotusentals sårade soldater och civila togs om hand på de kristna sjukhusen. Missionärerna utförde en massa med kriget sammanhängande uppgifter där initiativ och frivillig hjälp erfordrades och räddade otvivelaktigt tusentals liv. Bland annat var det några som gav ett handtag åt Indusco. I Chengtu var pastor Lewis Smythe och andra aktivt sysselsatta med att anskaffa och utbilda personal för depåchefen D. D. Su som själv var en kristen student från Nankings universitet.

En del professorer och studenter från detta universitet hade redan före krigsutbrottet försökt bilda spinneri- och väveriföreningar i småstäderna kring Nanking i hopp att få myndigheternas stöd för

detta försök att återuppliva den försvinnande hemslöjden på landet. Deras erfarenheter och kunskaper visade sig mycket värdefulla då de efter ankomsten till Chengtu 1939 ställde dem till Induscos förfogande och det är till stor del deras förtjänst att Induscos textilföretag hade ett sådant uppsving att de 1940 var i stånd att ta emot en väldig arméorder på en och en halv miljon yllefiltar. Enbart i Chengtu och kringliggande byar var vid mitt besök femtonhundra kvinnor i olika åldrar sysselsatta med att spinna ull och Induscos vävare tillverkade tolvhundra filter om dagen. Smythe hjälpte också till att upprätta en kooperativ maskinfabrik i närheten av Chentu. Den var en av de största inom Indusco och sysselsatte omkring hundrafemtio maskinarbetare, smeder och snickare. Jag cyklade en dag ut tillsammans med Smythe för att besöka denna fabrik som låg utmärkt camouflerad bakom en pilallé vid stranden av en å. Arbetarna var sysselsatta med att tillverka väveri- och spinnermaskiner som behövdes i tusental för Induscos nya textilfabriker. De sjöng under arbetet antijapanska sånger som de fått lära sig under sin kooperativa utbildning och det var välgörande att se dem i fria luften då man tänkte på de mörka fångelser som arbetarna i Shanghai får vistas i.

4. Kinesiska idyller

Det har sagts om kineserna att de kan ”göra fattigdomen till en vetenskap”.

Arthur H. Smith

Jag fick ett starkt intryck av Szechuans storlek när vi lämnade Chengtu som låg mitt i provinsen och körde ytterligare tre dagar norrut i jordbruksbygder och vildmarker innan vi passerade det historiska passet Chengkuanmen högt uppe bland bergen, där ”de tre dynastierna” utkämpade sina stora strider för många hundra år sedan.

Lyckligtvis hade jag fått låna en sovsäck i Chengtu så jag besvärades inte mer av ohyran, men jag var i alla fall glad att lämna det sista av Szechuans ruskiga värdshus bakom mig och ännu en gång se omkring mig Shensis välkända nejder med kullar av lössjord. Kontrasten var i själva verket utan övergång: strax bakom passet, vid gränsen, avlöstes Szechuans miserabla väg av en jämn och fin landsväg som löpte mellan vackra träd och relativt renliga byar och städer. Då man stannade i någon av dessa kände man återigen spänningen av krigets närhet. Bönderna marscherade och exercerade på gatorna med de anhöriga som uppmuntrande åskådare, medan det i Szechuan inte var ovanligt att få se de utskrivna släpas längs gatorna med ett rep om halsen.

Redan första kvällen i Shensi var vi tillbaka vid Induscolinjen. Vi stannade strax utanför Paocheng vid ett hus som tillhörde chefsingenjören i en fabrik för teknisk sprittillverkning Yang Yu-cheng. Denne som fått sin utbildning i Tyskland var en ivrig vän av ordning och renlighet.

”Han måste upprätthålla sin levnadsstandard var han än befinner sig”, sade Lu Kuang-mien överseende innan vi kom fram. ”Han bryr sig inte om att han blir ruinerad. Det är roligt så länge det varar, säger han, och ingen vet var nästa bomb faller.”

Framför sin spritfabrik hade Yang byggt en fem rums tegelvilla med stor veranda, badrum med porslinsbadkar och WC och rum möblerade med utländska stolar, bord och sängar. Detta hus kostade honom — utom möblerna som han tog med sig från Sian — endast omkring tvåhundra dollar som han betalade ur egen ficka, men det gav honom anseende som ett av ortens högdjur. Ännu mer förvånande än bostaden var den matordning han förde. Han hade elva getter som höll honom med mjölk och smör och en kinesisk kock som bakade delikat vetebröd. Mitt i alla denna ståt rörde sig den overallklädda Yang, en gråhårig femtioåring med fördelaktigt utseende och den äldste av Induscos ingenjörer.

Yang var landsflyktig från Mandsjuriet och liksom alla dylika våldsamt antijapansk. Han hade

varit chef för en maskinverkstad i Mukdens arsenal till 1931 då som man erinrar sig japanerna felplacerade en järnvägsräls (liksom de felplacerade en soldat i närheten av Lukouchiao 1937) och som kompensation övertog ett område som var två gånger så stort som Japan. Efter det ”mandsjuriska intermezzot” kom Yung till nordvästra Kina där han tillsammans med tyska ingenjörer startade Shensis alkoholindustri i närheten av Sienyang. Av någon oförklarlig anledning lät regeringen stänga Sienyangfabriken efter krigsutbrottet, måhända i enlighet med en plan att dra den viktigare industrin tillbaka till Szechuan. Yang blev arbetslös.

Detta var ett utomordentligt tillfälle för Indusco. Yang som insåg nödvändigheten att fortsätta produktionen av teknisk sprit i nordväst och var angelägen att vara till nytta, anmälde sig som frivillig, och efter överläggningar med Lu Kuang-mien och ingenjören Wu Chu-fei utarbetades en plan till en kooperativ fabrik. Man hittade en vacker kulle och ini denna — bokstavligt talat — byggde Yang en stor destilleringsapparat som började med att producera nära fyrtiotusen liter i månaden. Hela anläggningen kostade endast omkring tretusenfemhundra amerikanska dollar och gick så bra att sjuhundra kunde återbetalas tre månader efter starten. Yang byggde med material på platsen en ny, likadan destilleringsapparat och beräknade att kunna fördubbla kapaciteten.

Alkohol behövdes inte bara för militära, medicinska och industriella ändamål, utan fann också stor avsättning som bränsle. Indusco har nu den enda fabriken av detta slag i nordväst. Fabriken hade ungefär fyrtio arbetare. I samband därmed drev Yang en lärlingsskola och de små hemlösa barnen i skolan beundrade kolossalt den konstige mannen som drack getmjölk. Fastän Yang ”för att upprätthålla sin levnadsstandard” gav ut ungefär dubbelt så mycket pengar som Indusco kunde betala honom, var han nöjd och lycklig och förklarade att han för en gångs skull kände sig som en nyttig människa.

Några timmars bilfärd öster om Paochen ligger den historiska staden Hanchung vid stranden av Hanfloden som långt söderut flyter samman med Yangtze och en gång var en viktig transport-och reseväg. Nu är dess stränder kantade med guldsökare, de flesta — eller närmare bestämt fyrahundrasextiosju när jag passerade — organiserade i kooperativa industriföretag. Den kinesiska dollarns fall gör detta arbete mycket lönande. Jag stod en halvtimme och iakttog den primitiva vaskningsproceduren. Då femtio kilo sand hade sållats hittade man på botten en nästan mikroskopisk guldfлага, men arbetarna tycktes fullt belåtna med resultatet.

Induscos Hanchungdepå var förträffligt organiserad och stod under ledning av en tjugusjuårig student från nordöstra (mandsjuriska) universitetet vid namn Lia Hua-chun. Han och hans stab av aderton kontorister, ingenjörer och organisatörer bodde ihop i ett fallfärdigt ruckel där de betalade en månadshyra av en tiondels dollar per person. Fastän Hanchungdepån var knappt ett halvår gammal hade den redan femtio företag i gång som tillverkade bomulls- och sidenkläder, lädervaror, bläck, papper, tvål, ljus, verktyg, maskindelar, glas, stickade varor, kosmetika och allt möjligt som skulle ha fyllt ett helt varuhus.

En liten snickarverkstad utanför Hanchung bar det stolta namnet ”*Kiangsu-Chekiang Engineering Co-operative*”. Det hade bara sju delägare och hade startat på ett upplånt kapital av tvåtusenfyrahundra dollar. Fastän den varit i verksamhet bara fem månader hade den en månadsomsättning av över tusen dollar. Man berättade belåten att man hade fått en order från regeringen på de nya tvåspråkiga (rysk-kinesiska) skyltarna för ”sidenvägen” till Ryssland som passerar här.

Delägarna bodde tillsammans i ett hus innefattande en sovsal — åtminstone då jag såg den oklanderligt ren — med sängarna placerade två och två över varandra och ett sällskapsrum för läsning och förströelse. De hade ett litet bibliotek med kooperativ litteratur och distriktets

kooperativa tidning. Man stiger upp och äter frukost halv sex och arbetet börjar klockan sex och håller på, med avbrott för en timmes lunch, till klockan sex på eftermiddagen. Elva timmars arbetsdag på eget initiativ! Människan har tydligen ingenting emot en lång arbetstid om hon får arbeta för egen räkning. De överenskomna ordningsreglerna upptog förbud mot att röka och spotta på golvet i verkstaden, skrika, lämna arbetsplatsen utan tillstånd och vårdslösa verktygen. Delägarna turades om att såsom ordningsmän för en dag övervaka bestämmelserna. En arbetare som upprepade gånger skolkade eller visade olydnad, kunde genom beslut av de övriga uteslutas, varvid hans andel inlöstes.

Ute på landet invid huvudvägen till Paochi påträffade jag ett mästerstycke av improvisation som förtjänar särskilt omnämnande. Det var ett kooperativt glasbruk som var i stånd att tillverka alla möjliga slags glasvaror, även sådana för medicinskt och militärt bruk. Dess lånekapital uppgick till endast omkring hundratjugu amerikanska dollar. Med denna obetydliga summa och med utnyttjande av på platsen befintligt material hade de uppslagsrika ingenjörerna byggt två ugnar, sex deglar med en kapacitet av sextio kilo vardera, en torkugn och åtskilliga andra inrättningar som tycktes huvudsakligen bestå av lera och halm, men tydligen fyllde sin uppgift på ett förträffligt sätt. Konstruktören var en i Japan utbildad student Hsu Hung-ling som hade arbetat i Shansis arsenal tills denna erövrades av japanerna. Han var specialist på linser. Fabriken hade trettio delägare, de flesta kvinnliga flyktingar som Hsu hade utbildat för detta arbete. De enda yrkeskunniga var sex manliga glasblåsare och smältare.

En dagsresa på andra sidan Hanchung låg en annan Induscodepå som kan få vara anonym, fastän jag är ganska säker på att japanerna med hjälp av Wang Ching-wei & konsortes har den kartlagd. Även i detta distrikt fanns ett femtiotal kooperativa företag och den lilla staden åtnjöt ett välstånd som aldrig förr, i egenskap av knutpunkt för krigstidens kommunikationer och industri. Indusco hade här upprättat en folkskola för arbetarbarnen och de föräldralösa, ett sjukhus, en teknisk skola och ett försökslaboratorium — det enda som fanns i nordvästra Kina — alltsammans skickligt camouflerat runt omkring staden.

Inte långt därifrån låg Induscos största maskinfabrik som utgjorde dess första försök för den ”tung” industrin. Den drevs av ett eget vattenkraftverk. Vid mitt besök var den huvudsakligen sysselsatt med tillverkning av spinneri- och väverimaskiner för att möta arméns stora efterfrågan på filter, men hade tidigare gjort maskiner för andra kooperativa industrier. Den tillverkade också gevär och kulsprutor och hade under en månad producerat sjuttiotusen handgranater. Men nu hade regeringen av någon obekant anledning förbjudit den att tillverka ammunition. Många av arbetarna var mandsjurier och kom från en liten arsenal som arbetat för den nu av överbefälhavaren upplösta Chang Hsueh-liangs Tungpeiarmé. Då arbetarna fick höra att deras maskiner skulle sändas söderut eller säljas som skrot, slöt de sig tillsammans, bildade ett kooperativt företag under CIC och tog hand om en del av sina verktyg och maskiner.

Andra enheter inom Induscodepån utgjordes av kolgruvor, transportföretag, läderfabriker, yllefabriker och pappersbruk. Pappersbruket tror jag var det största i provinsen. Det var i anslutning till detta som Indusco hade inrättat sin folkskola och speciella Induscoläroböcker trycktes på dess papper.

Induscos sjukhus var det enda i staden och hade till en början avsetts enbart för fabriksarbetarna. Överläkaren dr Tang Wen-ho var kristen och betraktade sig som både evangeliets och fosterlandets tjänare. Han hade en lön av omkring en dollar och tjugufem cent i amerikanskt mynt, som torde vara bottenrekordet inom läkaryrket. Det lilla sjukhuset omfattade sex sängar och patienterna betalade fyra cent om dagen. Doktorn och sköterskan ursäktade det höga priset med att ”maten är så dyr”. Sedan sjukhuset öppnades har många tusen arbetare och deras barn och bönder

från byarna där omkring vaccinerats mot koppor, tyfoidfieber och kolera. Bland annat vaccinerades undertecknad till ett pris av en halv cent.

Ytterligare en dags bilfärd för en till Paochi och man får veta ännu mer om denna värdefulla lilla organisation, som har kommit i sista ögonblicket — men bättre sent än aldrig! — för att uppbygga en ny nation på grundvalarna av världens äldsta. Men innan jag fortsätter in i detta gerillaområde ska jag stanna ett ögonblick för att beskriva Induscostaden i nordväst.

5. Morgondagens hopp

Om vi blir bombade en gång, bygger vi nytt en gång. Om vi blir bombade tio gånger, bygger vi nytt tio gånger.

En Induscoparoll

Paochi var CIC:s nordvästra högkvarter som kontrollerade tolv Induscodepäer i fem provinser och 1940 omfattade nära åttahundra kooperativa industriföretag hela vägen från gränsen mellan Szechuan och Shensi norrut till kinesiska muren vid Yülin och från Lankau i västra Kansu ända bort till gerillaområdena Shansi och Honan i öster. Det var ett oerhört område, fyra eller fem gånger så stort som Frankrike och det största som kontrollerades av något av CIC:s fem högkvarter.¹

Denna lilla stad var vid krigsutbrottet en sömning avkrok där mulåsne- och kameldrivare kastade av sina bördor vid ändpunkten för Lunghaijärnvägen. Nu har den omkring sjuttiotusen invånare och alla karakteristiska drag för en uppgående nybyggarstad. Den har växt så hastigt att den nya ”ytter”-muren låg mitt inne i staden innan den var färdig. De leriga gatorna är fulla av mulåsnor, hästar, kameler, kärror, lastbilar och marscherande män och har en avgjord vildavästernuppsyn. Genom en ödets nyck hade Paochi till borgmästare en mycket upplyst man Wang Feng-ju, genom vars entusiastiska hjälp den kooperativa rörelsen hastigt kunde slå rot och förvärva åt staden binamnet Kung-Ho Ch'eng — Induscostaden.

Då jag kom dit hade ett år förflutit sedan Lu Kuang-mien först öppnade sitt kontor i staden. Jag fann Indusco i full verksamhet med att driva parti- och detaljaffärer, skolor och kurser etc. Det hade eget klubbhus, utrustat med den enda dusch som fanns i staden. Kooperativa företag runt omkring tillverkade skodon, segelduksväskor, kläder, verktyg, tvål, färgämnen, elektriska artiklar, uniformer, benläder, tält, sovpåsar, filter etc. Den kooperativa affären var den största i staden och förde över tvåhundra olika varuslag, levererade från sextiotre verkstäder och fabriker. Längre fram förstördes den delvis genom ett bombanfall. Men kineserna tog det med filosofiskt lugn. De anmärkte att japanerna hade besparat dem besväret att riva ner ett hus som redan var för litet och började genast bygga upp ett nytt i större skala. När ett kooperativt järnverk i trakten också förstördes, gjorde de omtänksamma smederna anspråk på rätten att få ta vara på bombspillrorna och samlade tillräckligt med metall för att finansiera reparationen. Sådana missöden är emellertid ovanliga för Induscoföretagen. De är förlagda i omgivningarna och ser uppifrån luften ut som bondstugor varför det är en slump om de träffas.

Rörelsens snabba tillväxt lade en tung börda på de fyrtiosex administratörer och tekniker som bildade högkvarteret. Men de utbildade själva hjälpkrafter vid den fackskola som upprättats och som vid mitt besök redan utexaminerat sextioen män och tio kvinnor. Dessa unga människor som avlönades med en à två amerikanska dollar i månaden gick klädda i bomullsskjortor, shorts och sandaler och åt och bodde tillsammans med arbetarna som de predikade Kooperation för. I Paochi

¹ Dessa högkvarter var: det sydöstra, det sydvästra, Yünnans, Szechuan-Sikangs och det nordvästra. 1940 organiserades ett sjätte högkvarter för gerillaområdena i Nordkina.

bodde både högkvarterets och depåns personal tillsammans i blygsamt utrustade logement där maten kostade dem mycket litet.

En morgon när jag satt på sängkanten och åt en skål ris — en av Induscos produkter! — inträdde en klarögd, blygsam ung kvinna med kortklippt hår och blå bomullsklänning som presenterade sig som Jen Chu-ming. Hon hade studerat vid Londons School of Economics, förestod nu den kvinnliga arbetsavdelningen inom CIC och var ”bäste man på plan” som någon uttryckte det. Denna duktiga lilla kvinna hade just återvänt från en månads lång, strapatsrik resa i Kansu och Shensi där hon organiserat småbarns- och fackskolor. Äventyr och strapatser som en kinesisk kvinna för en generation tillbaka inte skulle ha drömt om att möta på egen hand, betydde ingenting för henne och arbetet var hennes enda intresse.

Dessa gamla Wei- och Han-dalar var slutpunkten för tusentals kvinnor och barn som kommit hundratals mil österifrån på flykt undan japanerna eller den översvämmade Gula floden. Flyktingarna bodde i tält i byarna sida vid sida med provinsens egen befolkning som oftast var lika fattig och okunnig som de själva. Myndigheterna gav dem ris, men ingenting annat. Jen Chu-ming hyste den överraskande tron att dessa hopplösa människor kunde organiseras till att bli en tillgång för staten i stället för en börda.

Fem unga kvinnor — miss Jen och hennes fyra medhjälpare — tog itu med dessa båda väldiga områden. De började med flyktingbarnen som de inrättade skolor för. På sina håll fick de använda de kooperativa företagens lokaler; annars bedrevs undervisningen ute i det fria. Efter ett halvår hade de nitton skolor i gång med frivilliga lärarkrafter. De hemlösa, delvis föräldralösa barnen fick lära sig läsning, räkning, geografi, elementär hygien, sång, krigets utveckling — och kooperativa principer. Genom barnen väcktes kvinnornas intresse och genom kvinnorna fann man vägen till samhällena i dess helhet.

”Hos kvinnan är okunnigheten en dygd”, säger ett kinesiskt ordspråk. Kvinnorna i nordväst är mycket konservativa; många har alltjämt förkrympta fötter och traditionen föreskriver att kvinnan skall vara mannen underdånig och inte får ta ett steg utan hans samtycke. I en stad hände det att en kvinna som ville lära sig läsa och ansluta sig till en kooperativ förening blev tuktrad av sin man med en boskapspiska, vilket alla, från borgmästaren och nedåt, tyckte vara rätta behandlingsmetoden för en ”uppstudsigt hustru”.

För att Kooperationen skulle slå igenom var det nödvändigt att vinna inte bara flyktingarna, utan även de bofasta kvinnorna. Miss Jen inriktade sig på att väcka även deras intresse och när det väl hade lyckats, befanns det att man hade mycket gemensamt.

Jen Chu-ming hade nu kommit så långt i sitt arbete att hon visat sig ha en uppgift att följa. Efter nio månaders instruktionsverksamhet hade hon och hennes medhjälpare bildat tjuguen kooperativa organisationer, omfattande i runt tal sextusen kvinnor. Visserligen hade blott en ringa del av dessa än så länge haft djärvheten att satsa det stora belopp av en eller två dollar som en andel kostade, men de hade fått ögonen öppna för de nya produktionsmetoderna och sett och hört saker som ingen förut tänkt på. I de båda textilskolorna hade sextusen kvinnor lärt sig att använda de moderna spinnrockarna och vävstolarna och lärde i sin tur ut sina kunskaper åt andra. I Paochi fanns fortsättningskurser för både manliga och kvinnliga deltagare, där de instruerades i organisationsarbete och sedan släpptes ut för verksamhet på de olika platserna.

Kvantitativt sett kanske resultatet inte var så imponerande, men så mycket mer den förvandling som åstadkommit i tänkesättet. Människorna fick en ny blick på tillvaron; livet fick en mening för dem; de fick för första gången känslan av att tillhöra en grupp. De arbetade för ett större mål än som representerades av enskild arbetsgivare eller deras egen familj. Många lämnade

beredvilligt bidrag av sina små förtjänster till soldaterna vid fronten och arbetade gärna på övertid för försvaret. Kriget började få en mening för deras egen framtid.

Det var inte underligt att miss Jen önskade en miljon dollar i stället för de tjugutusen hon hade att röra sig med. Dessa fick hon inte av staten utan genom Mme Chiang Kai-shek från en privat hjälpfond. Sedermera ökades dock summan genom bidrag från utlandskineser och amerikaner varigenom ytterligare många tusen kvinnor i de nordvästra områdena kunde få utbildning.

Det som utföres i Kina ter sig, när det uttrycks i utländsk valuta som rena underverken. Jag lämnade ett litet belopp av tretton amerikanska dollar till en skola för föräldralösa barn i Paocchi och detta räckte till vinterkläder för tjugutvå flickor. Miss Jens första kooperativa textilföretag kostade omkring trehundra amerikanska dollar. Med denna summa finansierades utbildning, inklusive levnadskostnader, för fyrtio kvinnor i två månader, lön för fyra lärare, anskaffning av fjorton spinnermaskiner och fyra vävstolar, de råvaror som behövdes för starten och hyra av en bondgård till lokaler för skola och verkstad.

Kina kämpar och lever på siffror efter ett decimalkomma! Alley brukade fantisera om vad som kunde göras i Kina med de pengar som ett slagskepp kostade eller med dagsinkomsten från spelautomaterna i USA. Det hela blev fullständigt barockt när jag fick veta att den summa som den amerikanska kvinnan i genomsnitt månatligen förbrukar för skönhetsvård skulle räcka till mat, kläder, husrum och arbetsutbildning för en kinesiska inom den kooperativa industrin. Det belopp som skönhetsindustrin årligen uppbär av de amerikanska kvinnorna — vilket 1940 motsvarade fyra miljarder kinesiska dollar — skulle ge ständigt arbete åt tjugu miljoner människor i Kina.

Under en veckas tid besökte jag kooperativa företag i Paochi med omnejd, men de tycktes aldrig ta slut. Enbart under mitt uppehåll öppnades flera nya. Denna fenomenala tillväxt inrymde åtskilliga teoretiska och praktiska problem. Bokföring var exempelvis ett mysterium, som många skeptiska personer ansåg att Induscoarbetarna aldrig skulle lösa. Men i fackskolorna utlärdes ett enkelt bokföringssystem som eleverna med förvånande snabbhet satte sig in i. Efter ett halvår kunde man vid den veckovis företagna kontrollen genom högkvarterets revisorer konstatera att räkenskaperna på många håll var fullt tillfredsställande. Inköp och försäljning utgjorde också fallgropar för de oerfarna, men den Induscobranch som handhade dessa angelägenheter gav instruktion åt män och kvinnor ur de djupa leden i dessa hemligheter. Lu Kuangmien försäkrade mig att trots de aktuella svagheter fanns det intet problem i hela organisationen som inte till slut skulle bemästras av den kooperativa industrins arbetare, det vill säga dess ägare. Ett hotande moln i fjärran var emellertid den stora frågan om utsikterna efter kriget för denna industri i västficksformat och riskerna för dess utplånande genom kapitalistisk konkurrens. Man insåg att Induscos första uppgift var att hjälpa landet att vinna kriget. Alla insåg att om Kina besegrades, skulle ingen industri, vare sig kooperativ eller annan, kunna existera. Men både de kooperativa ledarna och arbetarna tänkte på morgondagen.

”Nu arbetar många av oss för hand”, sade en av dem. ”Men vi tillverkar maskiner och vi kan sköta maskinerna. Vi gör förtjänster och kan på ett eller ett par år betala tillbaka våra lån. Om vi slår ihop våra företag och våra förtjänster så representerar vi en ansevärd sammanlagd styrka. Om vi kan tillverka och sköta maskiner, så är det ingenting som hindrar att vi lika väl som någon annan driver en stor fabrik.”

Högkvarteret i nordväst hade i samförstånd med högsta ledningen utarbetat en plan att fondera sina tillgångar. Efterhand skulle alla de kooperativa lånen övertagas och en allmän bank-och försäkringsrörelse upprättas för alla Induscoenheter. Aktiemajoriteten skulle ägas av de

kooperativa företagen själva som skulle köpa aktier för upp till tjugu procent av sin nettovinst eller fem procent av sin bruttoinkomst. När ett liknande storföretag för hela landet sedermera kom till stånd, skulle den nordvästra organisationen uppgå i detta.

Det var uppenbart att den kooperativa industrin endast kunde bestå om den på detta sätt utan dröjsmål åstadkom en stark ekonomisk grundval under sin egen kontroll. De första lånen kom från en statlig hjälpfond som finansministern H. H. Kung reserverat för detta experiment. Då affärerna visade sig gå bra och man insåg vilka ekonomiska möjligheter som här dolde sig, blev bankerna intresserade. 1940 tecknade CIC ett kontrakt med de fyra statliga bankerna om ett kreditiv på cirka fyrtyo miljoner pund mot en ränta av åtta procent.

Samtidigt lämnade regeringen finansiell hjälp till CIC:s organisation som ett led i sitt arbetslöshetsprogram.¹ Eftersom Indusco var ansvarigt endast inför H. H. Kung och vägrade att bli en *chikuan* eller byrå under Kuomintang, blev det möjligt för den att utveckla sig till en demokratisk rörelse relativt oberoende av partiprotektionen. Men om denna demokratiska karaktär skulle bibehållas måste CIC hitta på något sätt att finansiera den verksamhet som regeringen nu betalade som en kristidsåtgärd. Anslaget kunde ju när som helst indragas eller förbindas med ett quid pro quo i form av en byråkratisk politisk kontroll över organisationen.

Detta insåg de flesta av Induscos ledande män. De var övertygade om, att *i händelse kriget varade tillräckligt länge*, skulle de kooperativa företagen bli tillräckligt starka för att kunna finansiera hela den tekniska och administrativa sidan av affären och dessutom underhålla skolor, sjukhus och sociala institutioner. Dessa senare drevs utan något statligt stöd och möjliggjordes huvudsakligen med hjälp av entusiastiska bidragsgivare utomlands, särskilt i Filippinerna, där 1941 omkring en miljon kinesiska dollar insamlades för att hjälpa denna rörelse. Men det nordvästra industri-kooperativa förbundet lämnade redan nu avsevärda bidrag för att upprätthålla skolor, sjukhus, änke- och barnhem. Om sammanslutningen vore lika fast inom andra områden och alla sköt tillsammans sina resurser till en central fond, skulle det bli möjligt att hålla i gång en hela landet omfattande kooperativ produktion och organisationen skulle på alla områden kunna möta den privata industrins konkurrens. Så hoppades åtminstone Induscos entusiastiska förgrundsmän och deras tusentals arbetare.

Man kunde emellertid vänta ett ökat motstånd mot sådana planer från politiska grupper i förbindelse med byråkratin, godsägarna och industrikapitalismen. Hittills har regeringspolitiken gått ut på att främja statsmonopol inom de viktigaste industrierna och kommunikationerna och privat företagsamhet inom andra industrier. Innan Indusco slog igenom innebar en ”industriell återuppbyggnad”, sådan regeringen fattade den, en koncentration av kapitalet och industrin till ett fåtal större städer i sydväst. Planen på en decentraliserad industri, spridd över största möjliga område, vann inte mycken anklang bland regeringens sakkunniga och tanken på att industrin skulle ägas av arbetarna mottogs till en början med löje. Det var först 1940, när blockaden stoppade flera av de statliga projekten som var byggda på import av utländska maskiner, samtidigt som de upprepade våldsamma japanska bombanfallen förstörde mycket av den nya industriella koncentrationen i närheten av Chung-king, som Induscos plan visade sin styrka.

Alla de nu rådande förhållandena befrämjar en hastig tillväxt av den industriella Kooperationen, som, under förutsättning att den på jämställd fot med de övriga får konkurrera om kapital och marknader, så småningom skall kunna täcka sjuttio eller åttio procent av behovet av fabriksvaror

¹ Kostnaden för hela CIC:s administration, som omfattade nära tusen personer teknisk och administrativ personal, var 1940 endast omkring sextusen amerikanska dollar i månaden. De utländska bidragen till CIC var dubbelt så stora som statsanslaget.

i det fria Kina. Samtidigt kommer den att medföra en höjning av lönenivån och en förbättring av arbetsförhållandena i hela industrin och kanske till och med tvinga regeringen att höja lönerna och införa del i vinsten inom de statliga industriföretagen för att tillförsäkra sig skicklig arbetskraft. Regeringen får kanske i framtiden helt och hållet ändra sin uppfattning om industrialiseringen eller utesluta de kooperativa företagen från den tunga industrin. Den sistnämnda utvägen skulle bli ödesdiger, då de kooperativa företagen inte kan stå på säkra fötter om de inte har tillgång till egna maskinleveranser och egen service.

Motståndet mot den kooperativa industrialiseringen av Kina kan försvinna helt och hållet och Induscos bestånd säkerställas om Förenta staterna genom den kinesiska regeringen lämnar ett avsevärt lån till organisationen. Det finns numera många amerikaner i Fjärran östern som anser att bästa sättet att hindra Japan från att översvämma världsmarknaden med kinesiska dumpingvaror och därmed pressa ner löner och levnadsstandard hos oss, är att hjälpa den kooperativa produktionen att hålla den kinesiska motståndskraften uppe. Arbetare som samtidigt är ägare till sina företag kommer inte att exploatera sig själva, och det anses därför att denna form av industri kommer att öka den asiatiska lönenivån och köpkraften och därmed skapa en marknad för amerikansk export, särskilt för moderna verktyg och maskiner samt transportmedel.

Om å andra sidan Amerika eller Storbritannien ger någon avsevärd kredit till kinesiska regeringen utan villkor för inköp av maskiner och förnödenheter, är det möjligt att Indusco blir snabbt likviderat, då utnyttjandet av en sådan kredit skulle åtföljas av korruption och jobberi från den kinesiska byråkratins sida. En del av dennas medlemmar har redan fördubblat sin förmögenhet sedan krigets början, trots befolkningens fruktansvärda nödläge.¹ Om jag inte uppehåller mig vid detta ämne är det inte av brist på bevis, utan uppriktigt sagt för att inte skada en sak som så väl behöver världens hjälp.

Om alltså Amerika och England utan att tänka sig för lämnar en stor kredit som den nuvarande byråkratin fritt kan manipulera med, och utan att erforderlig demokratisk kontroll genom folket är etablerad, kan resultatet bli inte bara en effektiv strypning av den hoppfulla ekonomiska utveckling som Indusco innebär, utan en märkbar tillbakagång i politiskt avseende. Det är en egendomlig paradox. Just för att Kina inte kunde få den utländska hjälp som det så väl behövde skapades förhållanden som tvang regeringen att söka närmare kontakt med folket och förde en kinesisk demokrati inom möjligheternas gräns.

¹ Ett belysande exempel är att ingen personlig inkomstskatt, fränsett ett obetydligt löneavdrag, lär ha betalats av någon av de högre ämbetsmännen från överbefälhavaren och nedåt.

VII. ÅTERKOMST TILL NORDVÄST

1. Brytningstid i Kina

De ”oföränderliga” kineserna kommer att vinna kriget, emedan de i själva verket icke är oföränderliga utan utvecklas i en progressiv, skapande riktning.

Owen Lattimore

Även om pacifisterna förnekar det aldrig så kraftigt, visar historien att det finns ”progressiva” krig och ”reaktionära” krig och att den materiella skadan av en konflikt stundom är relativt obetydlig i jämförelse med de sociala vinsterna. Allmänt talat kan ett progressivt krig sägas vara ett sådant där den gamla ordningen avlöses av ett samhällstillstånd som klarare anpassar sig efter de nya förhållandena, medan i ett reaktionärt krig den gamla traditionen helt enkelt ännu en gång lyckas sätta krokben för det nya eller inveckla sig i meningslös och resultatlös konflikt med en annan tradition eller en annan samhällsform på samma nivå som den själv.

I Kina yrkade kommunisterna på motstånd mot Japan emedan de gjorde gällande att det var ett progressivt krig, en utvidgning av den nationella demokratiska revolution som de hela tiden uppgav sig ha kämpat för som ett ”övergångsstadium” till socialismen. ”Om Kina besegrar Japan”, sade redan 1936 Mao Tse-tung till mig i Pao An, ”innebär det att de kinesiska massorna har vaknat, rest sig och hävdat sitt oberoende. Därigenom kommer imperialismens stora problem att vara löst.”

Vare sig världen finner denna teori logisk eller icke, medger man nu på de flesta håll — åtminstone teoretiskt — att Kinas sak är ”progressiv” och värd att stödjas. Även renodlade pacifister bland missionärerna i Kina insätter all sin energi i en ansträngning att ”vinna kriget” och förefaller övertygade att målet mer än väl är värt kampen.

Jag skall nu för ett ögonblick lämna åt sidan de stora politiska och ekonomiska synpunkterna och undersöka om det finns annat som tyder på att en förändring har ägt rum.

Fastän någon revolution inte har skett, har kriget ”revolutionerat” folkets kulturella och sociala liv på ett sätt som annars anses tillhöra en revolution. I gränsdistrikten förekom en serie av smärre förändringar som börjat redan på den gamla sovjettiden och alltså bör vara direkt grundade på en ny samhällsuppfattning. Myndigheterna gjorde säkerligen inga medvetna ansträngningar att kopiera de kommunistiska metoderna, utom när det gällde militär teknik och gerillakrigföring, men själva kriget har återinfört en del av de förhållanden, under vilka dessa röda metoder utvecklades, och trycket på befolkningen medförde ibland motsvarande resultat. Den som bott länge i Kina har klart för sig att för varje gång man vill generalisera om detta folk i dess helhet stöter man på motsägelser. Någoting absolut existerar inte; det sista ordet är alltid en syntes av motsatser som ingen — och inte heller kineserna själva — helt förmår fatta. Det hela blir så flytande att det inte är möjligt att definiera i ord. Intet land i världen förändras så snabbt som Kina och intet land i världen hänger envisare fast vid det förflutna. De flesta ”nya” fenomen som här nedan nämns mera på en slump, har funnits såsom frön i det kinesiska samhället sedan länge tillbaka; har börjat gro under den nationalistiska revolutionen och slår nu ut i blom.

Först och främst har möjligen detta krig kraftigare än något föregående omskakat det kinesiska klan-(familje-) systemet. Detta system är ju inte Kina ensamt om, utan det är karakteristiskt för många feudala och halvfeudala länder i Asien. Det har stor livskraft i Indien och är antagligen starkare i Japan än i Kina, fastän olikheterna är märkbara. Det totala kriget utsatte kinesen som individ för sådana svåra och komplicerade problem att han inte kunde möta dem med de

begränsade resurser som familjesystemet erbjöd. Massbehovet av räddning från katastrofer som man inte kunnat förutse, ledde till nya former för samhällelig samverkan och ökad beredvillighet att underkasta sig de kollektiva kraven.

Miljontals människor har skilts från sina anhöriga och till och med från sina föräldrar, delvis genom utskrivningar, delvis genom flykt, men också i stor utsträckning genom att man satt landet före familjen. Om Kinas ungdom idag skulle tillfrågas om vad den betraktar som sin främsta plikt, skulle svaret bli rent av revolutionärt. Ett mycket stort antal skulle svara: "Fosterlandet" och inte "Familjen".

Wu wei betydde helt enkelt, förklarade Konfutsen, att en människas högsta plikt är att tjäna sina föräldrar medan de lever, höviskt begrava dem då de är döda och höviskt minnas dem då de är begravna. Allt man behöver ta med sig för att styra Kina är det konfutseska analektet, sade Akira Kazami i japanska kabinettet där han var medlem. Men på många sätt har nu det tvåtusen femhundra år gamla konfutseska herraväldet över den kinesiska själen beskurits. Den sonliga pieteten sätts inte längre så högt som förr.

Barnen visar ofta större intresse för berättelsen om en gosse som räddar den kinesiska flaggan ur en fientlig skyttegrav, än för sagan om gossen som stod och förfrös i en flod för att fånga en karp åt sin farmor. Jag känner själv dussintals ungdomar som helt och hållet har brutit med sin familj för att arbeta för nationens räddning. Jag känner familjer som splittrats emedan olydiga söner vägrat att stanna kvar i de ockuperade områdena och pliktskyldigast tjäna sina föräldrar. Ett märkligt exempel gäller dottern till marionettregeringens i Peking chef, Wang Keh-min, som brännmärkte sin far som förrädare och flydde till det fria Kina för att kämpa mot honom. Tusentals ungdomar som offrade livet på slagfältet har begått det brott mot den sonliga pieteten som Mencius anser vara värst, nämligen att inte efterlämna några efterkommande. Chan Chen Li-fu som kämpar energiskt för att sätta nytt liv i konfutsesmen, lär sina elever att det är viktigare att verka för Kina än att dö för det. Vad betyder livet för efterkommande som man inte är beredd att dö för?

Kina skulle överhuvud taget inte ha haft någon armé och absolut inte någon revolution, om inte kineserna befriat sig från den trälldom som den sonliga pieteten innebär. Kanske finns det sociala revolutionärer som alltjämt iakttar alla ceremonierna, men bland de många tiotal som jag har träffat har det inte funnits någon som inte har avvisat familjetraditionens förpliktelser. Härav drar jag den slutsatsen att detta för en kines är ett betydelsefullt och psykologiskt nödvändigt steg för att han skall kunna acceptera idén om ett nytt samhälle. Innan han har tagit detta steg kan man aldrig vara säker på att han inte i det kritiska ögonblicket kommer att vackla eller svika eller rent av bli förrädare för att rädda familjearvet. Den ortodoxa sonliga pieteten är en av feodalismens grundvalar och oförenlig med en social revolution.

Ingen förståndig människa tvivlar naturligtvis på att Konfutsen alltid kommer att vara en nationalhjälte i Kina och bli föremål för tillbörlig historisk vördnad, liksom heller ingen anser att den nödvändiga europeiseringen av det kinesiska språket på något sätt påverkar den kinesiska skriftens arkeologiska värde.

En annan sak av intresse är att religionen eller åtminstone bildyrkan tycks befinna sig i en förfallsperiod. Kristendomen accepteras som en nyttig institution när dess ledare praktiserar sin tro i social verksamhet eller i krigets tjänst. Men folk tror inte nämnvärt på värdet av bön eller vädjanden om övernaturliga ingripanden. Den kinesiska buddismens samhällliga inflytande som redan före kriget var på upphällningen, är nu praktiskt taget lika med noll. Hundratals buddistiska och taoistiska tempel har förstörts under striderna och de förörättade gudarnas överksamhet har

antagligen bidragit att öka kinesernas traditionella skepsis mot de himmelska makterna.

Långt inne i landet påträffade jag på ett ställe ett gammalt tempel som var förvandlat till ett tryckeri där alla arbetarna var ateister. På andra håll var gudarna utkastade i regnet och templen förvandlade till sjukhus och kaserner, utan att någon protesterade. Jag har sett hur målade gudar använts som stöd för vävstolar och hur arbetarna har strukit eld på tändstickor på deras ansikten. Jag har sett barn på landet som för några år sedan skulle ha darrat för dessa gudabilder, nu rita Hitlermustascher och antijapanska slagord på dem. Massor av hemslöjder har återställts av de kooperativa industriföretagen, men böneremse- och rökelseindustrin, som en gång var en av de mest blomstrande i byarna, är inte representerad bland dessa.

Åtskilliga fördomar faller samman. Tusentals människor från de östra provinserna har översvämmat byarna och städerna i väster. I restaurangerna i Szechuan och Shensi kan man ofta höra ett halft dussin dialekter samtidigt. Hundratals läkare, ingenjörer, sjuksköterskor, soldater och studenter arbetar nu i trakter vilkas dialekt de inte behärskar. Kinesiska ingenjörer har återvänt från Amerika och arbetar på platser där de förut skulle varit bannlysta av fördomarna eller av ”vind-och-vatten”-tabut.

Kvinnor från Shanghai lär sina systrar från Yünnan och Kan-sun att spinna och väva. Man kan påträffa mandsjuriska flyktingar som gör bandage och uniformer för honanesiska trupper och kantonesiska läkare som opererar soldater vilkas språk de inte begriper. I Shantung organiseras de veteätande bönderna av de risätande hunaneserna. Krigskrymplingar från Shanghai gifter sig med änkor i Hunan. Språkblandningen är så förvirrad att infödingar på avlägsna platser som aldrig har sett en karta över Kina, till sin häpnad upptäcker vilket stort och oerhört skiftande land de lever i, vilket gör att de blir beredda på vilka mirakel som helst.

Många medelklassfamiljer ha förlorat nära nog allt vad de ägt och delvis blivit helt proletariserade. De dåliga materiella förhållandena på olika håll sammanför lärare, köpmän, soldater och arbetare till samma miljö och samma inkomstgrupp. Medelklassmänniskorna får börja lära sig en smula av den livsfilosofi som håller de fattiga uppe. Den ekonomiska grundvalen för konservatism och klasskillnad har i flera fall undanryckts och ersatts av ett kamratskap i lycka och olycka med kriget för ögonen. I Chungking finns det rickshamän som förtjänar mer än köpmännen; murare som har större inkomst än en del ämbetsmän. I hela det fria Kina har yrkesskickligheten ett penningvärde och följaktligen en prestige som aldrig förr. Den överallt pågående byggnadsverksamheten skapar efterfrågan på utbildade arbetare. Det är dessa arbetare — timmermännen, murarna, smederna, mekanikerna — som i verkligheten uppbygger det fria Kina och som vetenskapsmännen och politikerna är helt och hållet beroende av. I jämförelse med dem framstår de själva som ytterligt värdelösa människor som inte kan göra annat än tala. Det förefaller mig som om de yrkesskickliga arbetarna blev alltmer medvetna om sin makt.

Den materiella förstörelse som invasionen åstadkommit, är så oerhörd att den trotsar alla beräkningar. Ändå kan man få höra personer som säger att den har varit till stor hjälp vid återuppbyggandet. Om man låter bli att tänka på förlusten av människoliv och produktionsmedel så har förstörelsen av vissa städer inte varit helt och hållet en tragedi. Vägar, fabriker, skolor, sjukhus och andra institutioner har byggts i distrikt som annars kanske hade fått vänta i årtionden. Dessa institutioner blir ofta medelpunkten för en ny verksamhet som ”revolutionerar” tillvaron i hela samhället.

Sådana saker som de sociala följderna av ett förändrat produktionssätt, förflyttningen av mera utvecklade befolkningsskikt till den efterblivna västern och förvandlingen av den senare till ett basområde för kriget, är alldeles för komplicerade för att här kunna behandlas.

Det förekommer otvivelaktigt en växande känsla av självtillit och självförtroende över att Kina kunnat stå emot Japans väldiga krigsmaskin, uthärda en ständig skur av brittiskt och amerikanskt skrot och med obetydlig hjälp utifrån tillfoga fienden allvarliga förluster. Åtskillig fåfänga och egenkärlek har bortarbetats hos kineserna och ersatts av en djupare rotad självkänsla i samma mån kineserna har sett hur det ena europeiska folket efter det andra, som alltid har ansetts vara av hårdare virke än den beskedlige kinamannen, böjt sig för angriparna.

Kina har inte frambragt värre förrädare än Europas femtekolonnare, inte gjort värre militära missgrepp än de allierade och inte begått svårare diplomatiska förbrytelser än chamberlainismen. Defaitismen tycks nu vara begränsad till byråkratin och de allttjämt förmögna människor som har hemlängtan efter kustprovinsernas köttgrytor. Det har uppstått en ny slags rasstolthet. Särskilt i armén kan man få se uttryck för detta filosofiska folks verkliga förtjänster. Soldaten i genomsnitt utvecklar ett förvånande mått av förmåga att uthärda, likgiltighet för lidanden och smärtor, gott humör och lugn tapperhet inför ett oundvikligt öde.

Ingen vet hur dessa dåligt klädda, hungriga och illa utrustade soldaters själ reagerar inför döden. Tron på Gud eller religionen förefaller inte att spela någon större roll. Japanen går ut i striden beväpnad med buddistiska amuletter eller bälten sydda med tusen stygn som skall göra honom osårbar, och han vet att han kommer att återfödas i en bättre inkarnation. Den kristne dör i tron på frälsningen och ett liv efter detta. Muhammedanen blickar med fullt förtroende fram mot Profetens paradys. Men den kinesiske soldaten bär inga amuletter och läser inga böner och dör utan en biktfader. Konfutse har inte lovat honom någon himmel och i djupet av sin skeptiska själ tror han sällan på någon sådan. Han älskar Kina, men han älskar också livet. Vad är det som skänker honom säkerhet inför det stora mörkret?

Alla ropar efter mera kunskaper och till följd av kriget har läskunnigheten ökat i hög grad. Armén har upptäckt att de läskunniga är bättre soldater och har lättare att lära sig bruket av de moderna vapnen. Propaganda går förlorad på analfabeter; den som inte vet vad som väntas av honom kan inte utföra det. Undervisning av de vuxna har införts på många platser och skötes i improviserade former av frivilliga lärarkrafter. Parallellt med den ökade efterfrågan efter kunskaper förekommer en intellektuell rörlighet och vetgirighet som tillhör ett demokratiskt samhälles födslovånda och utgör en underlig paradox i en stat där det politiska förtrycket fortfarande är allmän praxis. Men trots allt finns det ofta en verklig entusiasm för sanningen och en förmåga att gripa den som tydligen är grundad på en alltmer spridd förvissning att sanningen är på Kinas sida.

Vissa gamla uppfattningar undergår en märkbar förändring och motståndet mot införandet av nyttiga kunskaper blir svagare. Det berättas att rektorn för farmaceutiska institutet avskedades mitt under kriget för att han vägrat att ersätta en viss grodskinnskur med västerländsk medicin, men bland den stora massan av folket har modern medicin och vetenskap vunnit allmän tilltro. Sjukhusen har tio gånger så många patienter att behandla som personalen och utrustningen är avsedd för. "Vetenskap" är ett ord som man numera ofta får höra bland vanliga soldater. Tusentals bönder har sett hur flygmaskinerna över huvudena på dem släpper ner död och förstår att mycket försiggår här i världen som Konfutse inte hade en aning om. De är nyfikna och ivriga att höra förklaringar om sådana lämnas, och är nu lika angelägna att deras söner skall studera vetenskaperna som att de förut skulle bli lär-ljungar till Han-lin.

Även om det i praktiken förekommer föga demokrati, är det förvånansvärt mycket i de livliga diskussionerna man och man emellan. I regel vågar man ge uttryck åt sina åsikter i kretsen av goda vänner. Tehusen är fulla av politiskt skvaller och skandaler. Man drar sig inte för att angripa vem det vara må. När någon korruption avslöjas, beundras inte längre den skyldige såsom en

trogen son. Han kanske undslipper med livet i behåll, men det är en stark opinion som önskar hans död.

Den japanska politiken i de ockuperade områdena erbjuder en slående kontrast till dessa tendenser och är ett klart exempel på den reaktionära roll som erövrarna spelar då de söker återuppliva samhällsliga företeelser som har överlevat sig själva. Religionen lanseras i sina mest vidskepliga former och med undertryckande av allt som har med samhällsförbättring att skaffa. Folkundervisningen hämmas och den högre undervisningen avskaffas. Det naturvetenskapliga studiet ligger nere och historia och samhällsvetenskap serveras endast i primitiva former. Opium och narkotika har fått ersätta intellektuell frihet. Personer sätts i fängelse eller avrättas för tillfälliga yttranden som tyder på politiskt tänkande. Utpressning, korruption och total brist på socialt samvete är de bästa kvalifikationerna för en marionettregim. Vördnad för sanningen är ett allvarligt brott. Ortodox sonlig kärlek får emellertid sin belöning. Den klassiska konfutseismen är nu Japans metod att utöva ”tankekontroll”, bekämpa nationalism och demokrati och åstadkomma obetingad lydighet för myndigheterna. Kazamis råd följes. Japan söker styra Kina med analekterna.

Den omständigheten att Japan finner konfutseismen, visserligen i en förfalskad version, användbar för att befästa sin styrelse, är ett ämne som är värt en mera djupgående analys än som här kan presteras. Den utsträckning vari de tongivande intellektuella delar denna ideologi med inkräkterna är en måttstock på deras oförmåga att framställa en ny samhällsform. Det utgör en förklaring till svagheten hos Chungkings krigsregim och ett bevis på den kvarlevande feodalismen hos Kinas bourgeoisie och bildade klasser. Men trots alla försök att påtvinga folket den ortodoxa konfutseismen ovanifrån tycks tendensen hos den stora massan i det fria Kina gå i motsatt riktning och detta är krigets hoppgivande drag.

Fastän i många avseenden både Kuomintangens politik och det verkliga läget i det fria Kina utgör alternativet till den japanska regimen, uppträder den senares skarpaste motsats i de områden där kommunisterna icke är uteslutna från samhällsarbetet. Kommunisternas utpräglad antikonfutseska tendens har otvivelaktigt väckt lika stor ovilja bland de tröga intellektuellt-borgerliga konservativa som deras kamp för socialismen. De antikommunistiska intellektuella angriper marxismen såsom en ”främmande” lära, men jag misstänker ibland att de bakom vanvördnaden för den kinesiska traditionen tror sig återfinna Laotse lätt småleende som har retat konfutseanerna i två årtusenden.

Konfutse var den store fullkomlige som inför världen representerar det traditionella tänkandet. Laotse, grundläggaren av den rivaliserande filosofskolan taoismen, förnekade tillvaron av en antropomorf gud och sammanförde ande och materia till en alltomfattande högre enhet, ”vägen”. Taoismen gör rent hus med familjepieteten: stoft är stoft och alla förfäder är lika i tao. Dess anarkistiska princip reser sig mot ”de trehundra ceremonireglerna och de tretusen uppföranderegler” som gäller mellan över- och underordnade; i tao är bonden och fursten jämlika. Laotse och hans efterföljare Chuang-tsi trodde inte på en gång fastställda institutioner och moralbegrepp utan hävdade liksom Hegel alltings föränderlighet. I en stat i upplösningstillstånd är Konfutse en anomali men tao fullt hemmastadd. Men även om kommunisterna kan få ett tillfälligt teoretiskt stöd av taoismen så länge striden är aktuell, kommer den att bli utskrattad av den gamle filosofen så snart den själv försöker skapa en ny moral och nya institutioner.

Trots allt var emellertid Laotse och Chuang-tse stora demokrater som trodde på alltings ”jämlighet”, däribland jämligheten mellan könen, och de passar såtillvida bättre för ett Kina i krig än Konfutse. Ty denne lärde alltings olikhet, inte minst olikheten mellan könen. Kvinnor är människor, medgav han, men lägre människor än männen. Det är naturens lag att kvinnan icke

skall ha egen vilja. Men i våra dagars Kina, där allt befinner sig i stöpsleven, kräver och erhåller den kinesiska kvinnan en lika behandling som männen. Hennes emancipation kanske blir en av de viktigaste sociala vinsterna av kriget. De kinesiska kvinnorna gör idag allt det som männen gör, vare sig det gäller att anförda ett gerillaband eller sköta en fabrik eller en skola. Ingenting annat än ett nationellt nederlag kommer att tysta deras nyvunna röst i det sociala och politiska livet.

Vad skulle den ömtåliga, instängda mandarindamen av 1911 med sina "liljefötter" ha sagt om en Mme Chiang Kai-shek som går omkring på stinkande, bloddränkta sjukhus i långbyxor och sandaler och försöker trösta och uppmuntra de tappra "kulierna"? Och Mme Chiang Kai-sheks energi och mångsidighet är blott ett exempel bland tusen på kvinnor vilkas karaktär och personlighet har mognat under krigets prövningar. Mången nyvaknad bondflicka har upptäckt att hon förmått ta ansvaret för familjen när det lades på hennes axlar och mången tafatt karlstackare har fått fart i sig genom kvinnfolkens mod och indignation.

Det faller av sig själv att "kvinnornas mobilisering" fortfarande är ofullständig, att miljontals kvinnor saknar varje slag av utbildning eller direkt ogillar de sociala förändringar som här har antytts. Det finns trakter där kriget endast medfört död och sjukdom och reaktion och stora områden där allt det gamla onda frodas som förr. Men på andra håll, och ofta i avlägsna bygder där man minst av allt kunnat vänta något sådant, har kriget släppt lös en störtflod av idéer och förändringar som annars skulle ha krävt en formlig revolution för att uppstå.

Vem kunde exempelvis för några år sedan ha drömt om att borta i det karga Shensi, där samhället i tvåtusen år varit stillastående, det nu skulle finnas kurser där hundratals flickor utbildas till sjuksköterskor, lärare, journalister och soldater för friheten? Det är sådana unga amazoner, snarare än bönder som fortfarande slår sina hustrur för att de vill lära läsa, som utgör Kinas framtidshopp under ögonblickets hårda prövningar.

2. Gränsregeringarna

Om ingen åttonde routearmé, inga gränsregeringar funnes, skulle Kina befinna sig i kaos.
Mao Tse-tung

Från Paochi reste jag hundrafemtio kilometer österut till Shen-sis huvudstad Sianfu på en av de få järnvägarna som kineserna alltjämt har kontrollen över, Lunghailinjen. De japanska flygarna hade bara en halvtimmes väg från flygfälten på andra sidan Gula floden och staden hade bombats upprepade gånger i två års tid. Stora områden var nedbrända. Matsalen och ena flygeln på dess berömda hotell var skadade, men jag hade turen att få ett rum med en säng och endast några stycken hål i väggen. Jag gick genast upp och lade mig och vaknade först när *chin-pao* hördes i gryningen. Man hade endast tio minuter på sig att komma i kläderna och krypa ner invid stadsmuren, innan "fiendehönsen" som kineserna kallar dem, kom och smutsade ner.

Det var på detta hotell jag 1936 träffade de kinesiska röda som eskorterade mig genom de antikommunistiska linjerna till den dåvarande sovjetrepubliken. Det var där som en månad efter min återkomst praktiskt taget hela Chiang Kai-sheks generalstab togs till fånga vid Chang Hsue-liangs kupp. Något senare lyckades min hustru slippa förbi polisbevakningen för att på egen hand göra ett besök hos Sovjet, och när jag 1937 kom för att möta henne och eskortera henne genom krigszonen till kusten, kunde jag inte undgå att märka att våra äventyr hade givit upphov till en något besvärande popularitet på platsen. Jag hade för egen del ingen särskild förkärlek för staden, men jag måste passera den för att komma till Yenan.

Sianfu var ett nästan lika starkt antikommunistiskt fäste under Kuomintang som någon av

japanerna besatt plats, men åttonde routearmén hade alltså en förbindelsedepå där, varifrån emellanåt någon lastbil med passagerare och förråd släpptes fram till gerillafronten. Den var sålunda ett slags rastplats i det förvirrade politiska mönster som kallades ”gränsregionen”.

Efter mitt sista besök i nordväst hade Yen-an blivit basen för en egendomlig rad gerillaområden som förde en mer eller mindre självständig existens. Dessa låg nästan helt och hållet bakom de japanska linjerna. Man måste ständigt hålla i minnet att trots japanernas erövring 1937, är en stor del av norra Kina fortfarande direkt kontrollerad av kinesiska trupper. Gränsområdena som fyller mellanrummen mellan de japanska garnisonerna är skådeplatsen för det största massuppstånd som förekommit i Kinas historia. Fastän de regeringar som dirigerar denna mobilisering till största delen leds av kommunister, är dessa stater inga socialiststater (och *kan* naturligtvis inte vara det), utan krigstidsimprovisationer, grundade på en radikalt demokratisk tolkning av *San Min Chu I*.

Detta enastående system är en logisk följd av de egenartade lokala politiska förhållandena i norra Kina och det av kriget skapade läget. Det är nödvändigt att i korthet redogöra för situationen före juli 1937. Uppgörelsen om Sianintermezzot gav kommunisterna och röda armén kontrollen över ett område som var ungefär lika stort som England. Det omfattade norra Shensi från trakten av Sanyuan några mil norr om Sianfu till Kinesiska muren samt i väster till Kansuplatåns gräns, däribland vissa områden i själva provinsen Kansu och ett eller två i provinsen Ninghsia. Efter avvecklingen av sovjetrepubliken i detta område och de redan nämnda förändringarna i den kommunistiska politiken, inrättades en särskild styrelse, kallad Shensi-Kansu-Ninghsias gränsregering. Den proklamerade sig som demokrati, upprättade en ”folkfront” och utsträckte rätten att välja ämbetsmän till hela folket utan hänsyn till klasser, vilket var det första försöket i sitt slag som någonsin gjorts i Kina. När den röda armén i september 1937 uppgick i de nationella styrkorna under namnet åttonde routearmén (numera adertonde gruppen) med uppgift att omhändera krigföringen i Shansi, fick gränsregimen en temporär sanktion av överbefälhavaren.

Yen-an blev huvudstad för den nya provisoriska regeringen, liksom den förut varit det i sovjetrepubliken. Den var samtidigt baskvarter för åttonde routearmén och politiskt centrum för det kommunistiska partiet. I och med att kommunisttrupperna marscherade österut och norrut bakom de japanska linjerna, utsträcktes Yen-ans inflytande till allt större områden. Idag utgör staden ett slags gerillahögkvarter som leder en stor del av den antijapanska verksamheten från Shensi österut till Gula havet och från Gula floden i Honan och Hopei långt in i Mandsjuriet och Mongoliet i norr.

Regeringarna i detta gerillariket behärskar ett område som är omkring dubbelt så stort som Tyskland före kriget. De skiljer sig emellertid en smula från den Shensi-Kansu-Ninghsiska urtypen och uppvisar i politiskt avseende åtskilliga varianter. Alla är underställda centralregeringen, liksom deras arméer lyder under överbefälhavaren. Men deras ledare är i politiskt avseende ofta mera samhöriga med Yen-an än med Chungking och de tillämpade metoderna för mobiliseringen påminner mer om de sovjetska än om storgodsägarnas och bourgeoisiens i Kuomintangdistrikten. I olikhet med de senare, som är noga med att utesluta kommunisterna från armén, byråkratin och mobiliseringen över huvud taget, bygger gränsregeringarna på en folkfront som inte utesluter något anti-japanskt parti, utan tillåter kommunister lika väl som medlemmar av Kuomintang att bekläda ämbeten och delta i arbetet.

Ordet Shansi betyder ”väster om bergen”, i motsats till Shantung som betyder ”öster om bergen” och ligger vid havet. Shansi sträcker sig längs Gula floden från provinsen Shensi där de gamla sovjeterna hade sitt högkvarter. Den relativa ”liberalism” och det utomordentligt sega motstånd som Shensi uppvisat, beror på en egendomlig kedja av omständigheter. Provinsen har under trettio år hört under den pittoreske gamle krigsherren, general Yen Hsishan, vars inflytande en

gång var utsträckt över hela norra Kina. En tid talade man om Shansi som den ”mönstergilla” provinsen, men uppfattningen om framsteg har ändrats och på senare åren har den oftare kallats en ”efterbliven” provins. Yen upprätthöll en egen regering och en egen armé, tryckte egna sedlar, stiftade egna lagar och böjde sig inte nämnvärt för centralregeringen i Nanking, men hans autonomi sattes allvarligt på spel när han 1935 måste vädja till centralregeringen om hjälp mot den röda armén som gick illa åt Shansis styrkor.

Det fanns många människor som förutsade att Yen Hsi-shan skulle sälja sig till japanerna, men åtskilliga av de ”patrioter” som då förlöjligade Yen har sedan dess blivit marionetter åt japanerna, medan den gamle krigsherren alltså kämpar för sina heliga berg. Det är visserligen sant att hans styrelse var korrumpad, feodalistisk och inkompetent, men Yen var ingen förrädare. 1935 tycktes han upptäcka att någonting var allvarligt på tok och började se sig om efter botemedel. Han tog in några framstegsvänliga unga män i sin regering och gjorde ett försök att ena och organisera folket. 1936 tog han rent av upp några förespråkare för ”enhetsfronten”, medan detta ord fortfarande betydde fängelse i Nanking. Han resonerade ungefär på samma sätt som guvernören Sung Cheh-yuan i Hoi. Han upptäckte att han behövde folkets stöd för att kunna motstå trycket från både Nanking och japanerna och balanserade så länge som möjligt mellan de båda maktfaktorerna.

När Japan slutligen inföll i Nordkina fattade Yen sitt beslut på samma sätt som general Sung; utan större lycka men modigt och lojalt mot Kina. Det var lätt för japanerna att rulla upp hans dåligt utrustade, utbildade och ledda Shansiarmé. Hans halv-feodala administration sprack snart och en del av ämbetsmännen flydde tillsammans med trupperna. Mer än halva Shansi, ”den strategiska nyckeln till Nordkina”, var ockuperat inom en månad. General Yen förstod inte att leda ett rörligt krig och det oorganiserade folket hade inga lokala styrelser som var i stånd att organisera ett gerillamotstånd. Ämbetsmännen hade aldrig gjort ett försök att samarbeta med folket som var militärt oövat och politiskt obildat.

Gamle Yen var beredd att gripa efter ett halmstrå för att rädda sitt älskade Shansi. I den sinnesstämning vari han befann sig, lånade han ett öra till de yngre och radikalare män som hade trängt till hans inre cirklar och som så ofta hade sökt förmå honom att reformera styrelsen och mobilisera folket. Nu rådde de Yen att sluta ett vänskapligt förbund med kommunisttrupperna som överbefälhavaren skickat dit för att hjälpa till med provinsens försvar, lära av deras stridstaktik och organisatoriska metoder och i elfte timmen göra folket berett för ett segt motstånd. Och detta var just vad general Yen gjorde, med påföljd att Shansi förvandlades till det starkaste fästet i Kinas försvarssystem.

Den åttonde routearmén intågade följaktligen i Shansi med general Yens välsignelser och trädde under hans befäl, eftersom han hade högsta kommandot i andra krigszonen som omfattade provinserna Shansi, Chahar och Suiyuan. Norra delen av Shansi hade redan fallit i japanernas händer och när kommunisttrupperna marscherade norrut mötte de provinsarméns huvudstyrka på vild flykt mot gula floden. Med Yens samtycke började de röda genast att samtidigt som de tågade framåt utbilda soldater och organisera civilbefolkningen att understödja armén, varvid samtidigt andan hos folket förbättrades. De detacherade politiska krafter för att samla och reorganisera Shansitruupperna för en rörlig krigsföring och utbilda nya ledare — och detta mitt under den japanska offensiven! Genom att göra en omväg kring de japanska linjernas flyglar lyckades huvudstyrkan av åttonde routearmén arbeta sig in i norra Shansi och Hoi till de ställningar den för närvarande håller.

Att stora mängder kinesiska trupper kunde bibehållas i japanernas rygg när de understöddes av en organiserad befolkning och att stora kinesiska områden kunde stanna under deras administration,

utan att någondera parten var i stånd att utrota den andra var en nyhet för både general Yen och andra militärer av den gamla skolan. Detta är måhända det egendomligaste draget i detta "oortodoxa" krig. Topografiskt sett är fenomenet möjligt i Nordkina till följd av dess utmärkta naturhinder, bestående av breda floder, djupa skogar och oöverstigliga bergskedjor, bakom vilka stora arméer kan finna skydd i relativ säkerhet för överraskande angrepp. Eftersom dylika hinder vanligen sammanfaller med gränserna mellan provinserna, är kontrollen över dessa av den yttersta vikt och ingen erövring kan sägas vara komplett förrän alla "gränsområdena" är underkuvade.

På en av de strategiskt betydelsefullaste punkterna, nämligen där Shansi möter Hopei och Chahar i de vilda Taihangbergen, sitter andra gränsregionsregeringen på ett område som åttonde route-armén återerövrade från japanerna. Kort efter sin ankomst till nordöstra Shansi lyckades dessa gerillaveteraner upplösa de flesta marionettstyrelserna som tillsatts i de olika städerna för att expediera japanernas order. Dessa kan nu endast existera under direkt skydd av starka japanska garnisoner, men som japanerna inte är tillräckligt starka för att ockupera mer än de viktigaste befästa städerna, kan de utöva sin kontroll i upplandet endast med regelbundet återkommande straffexpeditioner som plundrar och mördar ute på landsbygden.

Shansis politiska agitatorer lärde befolkningen att ersätta marionettstyrelserna med egna politiska och militära organisationer och uppmuntrade till val av egna stads- och distriktsstyrelser. Alla dessa kom under gemensam ledning när Shansi-Hopei-Chahar-gränsregeringen bildades i januari 1938 efter en av Wu T'ai Shan med tillstånd av överbefälhavaren sammankallad konferens av folkombud. Denna regering, som huvudsakligen försvaras av kommunisttrupperna och de hemvärnsstyrkor som dessa har beväpnat och utbildat, innefattar representanter för såväl Kuomintang på de olika platserna som de många folkliga organisationerna, omfattande miljoners människor i gerilladistrikten. Dess myndighet varierar naturligtvis i enlighet med den militära situationen. I juli 1940 hade regeringen direkt kontroll över omkring sjuttio områden i nordöstra Shansi, mellersta Hopei och södra Chahar, representerande en areal av omkring Italiens storlek.

Så snart denna Shansi-Hopei-Chaharregering hade skapat en trygg bas i Taihangbergen sände åttonde routearmén starka styrkor genom de japanska linjerna längre åt öster och in i norra Shantung. Här undandrog ett antal områden det japanska herraväldet och en tredje gränsregion upprättades. Ytterligare styrkor trängde mellan de japanska garnisonerna omkring Peking och Tientsin och intågade i östra Hopei, det område söder om Kinesiska muren där den första japanska marionettregeringen bildats. Därpå inträngde de i Jehol, de östliga bergstrakterna i Inre Mongoliet, som Japan 1933 inkorporerade med Mandsjukuo. De inträngde slutligen i Suiyuan som ligger utom Kinesiska muren norr om Shensi och Ninghsia.

Den välorganiserade gränsregimen i norra Shantung hade en naturlig förbindelse med Shansi-Hopei-Chaharregeringen och i själva verket underhölls gerillatruppernas kommunikationer ända från trakten av Tientsin vid Chihliviken och långt in i Yenan. I Jehol och östra Hopei hade gerillabanden emellertid endast primitiva baser som inte var i stånd att stödja en ordentlig politisk regim. Men trots detta utövade de en viss administrativ kontroll med hjälp av folkliga organisationer, vilka bildar den mänskliga bakgrunden till all antijapansk aktivitet i upplandet.

Av stor militär betydelse var ett annat gränsområde som omfattade större delen av södra Shansi, norra Honan och sydvästra Hopei. Det omfattade ungefär tvåhundrafemtio tusen kvadratkilometer och hade en folkmängd av omkring tolv miljoner eller praktiskt taget lika stor som under Shansi-Hopei-Chaharregimen. Shansi-Honan-Hopeiska gränsregionen är känd i Kinas historia under namnet Shan-tang (icke att förväxla med provinsen Shantung) och har alltid tillmätts en stor strategisk betydelse. "Den som håller Shan-tang behärskar världen", sade de gamla kineserna.

”Världen” var det stora området i nordväst och ännu idag är det sant att Shan-tang kontrollerar de mest tillgängliga vägarna till Wei-och Han-dalarna. Innan detta rensas från kinesiska trupper kan japanerna inte göra en invasion i stor skala väster om Gula floden.

Men för våra dagar ännu viktigare än den strategiska betydelsen är Shan-tangs rika och outnyttjade kol- och järntillgångar, som uppgår till miljarder ton och som utgjorde den stora lockelsen för japanerna när de började sin invasion. Förrän motståndet är definitivt brutet kan japanerna inte ha någon verklig glädje av detta byte. Upprepade straffexpeditioner har företagits mot de irreguljäras tillhåll i Shan-tang, men efter tre års ansträngningar finns där fler kinesiska trupper än när Japan först trängde in. Japanerna håller de stora städerna och kommunikationerna dem emellan, men från bergfästena dominerar en oerhörd landsträcka av en kvarts miljon kinesiska trupper, den största styrka som något gränsområde kan åstadkomma.

Shan-tangs försvarare var en blandad kompott, huvudsakligen sammansatt av två arméer som förut varit förbittrade fiender. General Wei Li-huang som var känd för sina framgångar i inbördeskriget mot den gamla röda armén, var vid mitt sista besök i nordväst högste befälhavare för omkring hundratusen man centralarmétrupper, baserade på norra Honan och sydöstra Shansi. Hans närmaste grannar som försvarare av sydöstra Shansi var tre divisioner av åttonde routearmén, kommenderade av den fruktansvärde Chu Teh och den berömde gerillachefen Peng Teh-huai. Så fanns det omkring femtiotusen man från den nya Shansiarmén, bestående av ortsfrivilliga som utbildats under kraftig hjälp av åttonde routearmén med stöd av general Yen Hsi-shan. Och slutligen fanns i sydvästra delen av provinsen Shansi de reorganiserade spillrorna av general Yens egna ursprungliga trupper till ett antal av omkring sextio tusen man.

Shan-tang var i motsats till gränsregeringarna i Shansi-Hopei-Chahar och Shansi-Kansu-Ninghsia inte förenat under ett enhetskommando, utan bestod av nio olika administrativa distrikt som vart och ett avspeglade beskaffenheten hos den militärstyrka som var förlagd i distriktet. Där åttonde routearmén opererade var befolkningen mobiliserad ungefär på samma sätt som i övriga gränsregioner, vilket också var fallet i det område som försvarades av den nya Shansiarmén. I centralarméns och den reorganiserade gamla Shansiarméns distrikt som alltjämt hade baser inom det fria Kina och följaktligen var mindre beroende av folkets stöd, överensstämde regimen mera med det gamla Kuomintang. Men även i dessa senare områden förekom många folkliga organisationer som på andra håll var bannlysta och en bättre samförstånds-anda rådde mellan armén och de civila och mellan olika arméer med olika politisk uppfattning.

I stort sett kan man säga att gränsregionerna nu tillhandahåller bönderna den bästa och mest demokratiska administration som någonsin förekommit och klyftan mellan folket och ämbetsmännen har avsevärt minskats. Längre fram skall jag söka mera i detalj visa hur en av de mest avancerade gränsregeringarna arbetar och hur alla människor, från de små barnen till de gamla, är tagna i anspråk för att lämna sitt bidrag till samhällets bästa.

Men i övrigt är det en förtvivlad uppgift att inför en västerländsk läsare reda ut de invecklade trådarna i denna härva. Kampen bakom de japanska linjerna är inte bara en kamp mellan inkräktare och försvarare, utan innefattar motsättningar mellan partier och klasser, militära, politiska och sociala intressen och idéer inom det kinesiska samhället. Det som försiggår ter sig ofta för en västerlänning snarare som en ”involution” än som en ”revolution” och för att göra full rättvisa åt händelseförloppet krävs ingenting mindre än att man fullt förstår Kinas historia, som jag inte tror att någon västerlänning gör. Händelserna avtecknar sig på en så väldig duk att de endast kan reproduceras i något slags episk form. Det som tappra män och kvinnor uträttar här, kommer att bli ämne för saga och sång under tusen år, men kanske endast en kines kan förstå och minnas eposets hjältar och skurkar, dess principer och sanningar, liksom endast en kines kan

njuta av den underliga blandning av saga och sanning som folkboken ”De tre rikenas historia” innehåller och som på så många sätt påminner om vad som nu försiggår.

3. Regnig resa

Vägen till Yen-an är för Kinas ungdom vägen till livet.

Lu Hsün

Efter allt vad jag visste var det enklaste sättet att komma till norra Shensi att gå dit. Och tusentals unga människor valde det sättet, även om de kom från trakter hundratals kilometer borta. När jag återvände till Sianfu höll de fortfarande på att strömma dit från hela Kina, fastän det då tycktes vara nästan ett brott mot staten om en ung man eller kvinna anslöt sig till åttonde routearmén eller studerade i Yen-an, åtminstone om man skulle döma av general Hu Tsung-nan vars trupper kontrollerade de flesta vägar som ledde till dessa f. d. sovjettrakter.

Denne lille Anhuigeneral var i själva verket en av de dugligaste och kraftigaste av Chiang Kai-sheks veteraner och hade varit Chiangs guldgosse ända sedan denne först tog hand om honom i Kanton. Han kommenderade första gruppens armé, den bäst utrustade och övade av alla centraltrupperna och Chiang Kai-sheks glädje och stolthet. Den hade praktiskt taget inte varit med i några strider sedan kriget utbröt, men legat i garnison i nordväst, tydligen i avsikt att isolera det överhandtagande röda inflytandet där och även för att utbilda kärntrupper för nya armékårer. Det var en ödets ironi att det mesta av krigsmaterielen från Ryssland gick till general Hus trupper, vilka i händelse av ett mera omfattande inbördeskrig skulle bilda ryggraden för en antikommunistisk aktion.

General Hu Tsung-nan var en duglig officer och en sympatisk person. Han stod i spetsen för *Fu-Hsing She*, eller ”regenerationisterna” som bildats i hemlighet under överbefälhavarens anti-röda kampanj. Det bestod huvudsakligen av officersvolontärer från Whampoa och Nanking som tagit intryck av de nazistiska metoderna; de hade utan tvivel en del tyska rådgivare och organiserades en tid öppet med Gestapo som mönster. 1937 återspeglade organisationen helt och hållet Chiangs egna politiska idéer och det var först när Hitler lämnat hans armé i sticket och i ett tal vid återkallandet av de tyska rådgivarna förklarat den vara ”mentalt oförmögen” att slå Japan, som Chiangs nazistsympatier försvann. Men kårens uppgift var alltjämt att slå ner de röda, följa ledaren och stödja en autoritär stat. Det första målet främjades naturligtvis numera huvudsakligen med politiska medel. Åt general Hu själv uppdrogs att upprätta ett speciellt politiskt gendarmeri i centralarmén vars första uppgift var att skydda ungdomen för den marxistiska smittan. Antagligen hade Hu större inflytande på den yngre officerskåren än någon av de unga generalerna med undantag av hans skolkamrat från Whampoa, Chen Cheng. Många betraktade honom som medtävlare till denne om posten som överbefälhavarens efterträdare.

Det var helt naturligt att ”regenerationisternas” irritation ökades då allt fler unga människor, i samma mån som kriget fortsatte, begav sig till ”banditlägren” i norr och att de gjorde vad de kunde för att hindra denna trafik. På alla vägar upprättades kontrollstationer där gendarmerna hejdade de unga resenärerna, visiterade dem och ofta sände dem tillbaka till general Hu Tsung-nans ”reformskola” som kommunisterna kallade koncentrationsläger. Den stod i samband med generalens politiska och militära utbildningsanstalt som i viss mån var modellerad efter motsvarande inrättning i Yen-an och i själva verket utsläppte en del mycket dugliga unga officerare. Men de misslyckades yenaniterna kallades ”efterblivna” och de måste först avsvära sig kommunismen, innan de antingen släpptes fram till undervisningen eller sändes hem såsom obrukbara.

Denna egendomliga kidnappverksamhet arméerna emellan drabbade rent av åttonde-routemän i uniform som greps på sina egna armélastbilar, vilka samtidigt emellanåt konfiskerades. En dag

begick emellertid en alltför nitisk antiröd gendarm misstaget att söka hejda en åttonde-routeofficer och förklarade för denne att "kommunistbanditer" inte hade rätt att använda bussar eller lastbilar. Officeren som var klädd i vanlig soldatuniform råkade vara Peng Teh-huai, fältkommendant för åttonde routearmén. Han arresterade gendarmen på stället och förde honom personligen till centralarméns högkvarter i T'ienshui. Efter detta upphörde tilltagen tillsvidare. Men en ny anledning till missnöje uppstod i och med att åttonde routearmén vägrades att få tillräcklig bensin. Jag hade själv stor tur när jag fick följa med en överlastad lastbil, ty det var den första på flera veckor som avgick till Yenan.

När den stora bilen anträdde sin resa på den dammiga vägen norrut, medförde den förutom last och förråd även fjorton passagerare, däribland tre kvinnor. På kvällen var vi framme vid Sanyuan där vi stannade över natten vid åttonde routearméns depå. Det började regna och på morgonen var vägen ofarbar. När det regnar i Shensi slutar det aldrig, utan kan hålla på mer än de bibliska fyrtio dagarna. Detta regn räckte i fem dagar, men det dröjde en vecka innan vi kom i väg. En vecka i Sanyuan är det tristaste man kan tänka sig, men jag tycktes vara den enda som opponerade mig. Mina reskamrater satte sig att läsa gamla tidningsnummer och politiska och litterära tidskrifter som fanns i hyllorna på depån. Tiden betydde lika litet för dem i krig som i fred, och detta är i förbigående sagt en av de saker som hjälper en att förstå Kina när man har kommit underfund med den. Krig och fred är för kineserna endast tidsavsnitt i deras långa historia.

Dröjsmålet beredde mig emellertid ett tillfälle att bli bekant med mina medpassagerare. Jag spelade poker med dem på kvällarna vid det svaga skenet av en rovoljelampa och höll långa diskussioner om krig och revolution. En av dem var Meng Yung-cheng, inspektör för gerillaenheterna i den kinesiska kooperativa industrien och på väg till en konferens på Yenandepån. En annan var den "liljefotade" mrs Chen Chang-hao, hustru till den berömde kommunistledaren på vars huvud en gång ett pris var satt, tillsammans med sin lille son. Hon visade ett strålande humör. Gång på gång klättrade hon med sina förkrympta fötter ner från bussen när chauffören varskodde om en dålig vägbit eller vi måste söka skydd mot ett luftanfall.

Så fanns det en ung flicka, en köpmansdotter från Hunan som hade rymt hemifrån för att ansluta sig till den nya fjärde armén. Hon hade vistats där ett år och var nu på väg till kvinnohögskolan i Yenan. Hon var klädd i en gammal japansk överrock, var söt och glad och munter, men seg och fullt i stånd att ta vara på sig själv. Hon var stolt över en medalj i målskjutning som hon hade vunnit i nya fjärde armén. En annan av passagerarna var också från samma armé. Han var officer och hade slagits med Hsiao Keh och Han Ying för de gamla södra provinserna. Han bar en gammal grön ytterrock, "en present från kejsaren", sade han. Han hade skjutit dess förre ägare och visade stolt var kulan hade träffat.

Denne lille officer betraktade den nuvarande perioden som "en tid av välstånd" i jämförelse med det strapatsrika liv han fört som röd partigångare. En dag talade vi om vad som var "värst" att äta. En röstade på majs, en annan på potatis — naturligtvis under förutsättning att man enbart skulle leva på det. "Men gräs är ännu värre", sade en tredje, "om det inte finns gräshoppor i det."

"Inget gräs, inga gräshoppor, bara råttor, det var allt vad vi hade", sade officeren småleende. Alla instämde att det var värst. Men man borde inte tala illa om råttor, fortfor han. De var inte så dåliga om man förstod att anrätta dem ordentligt. Man fick se till att de blev fladda och urtagna och kryddade med honung exempelvis — men det kunde man förstås inte under hungersnöd — och sedan kokta eller stekta. "*Hen hsiang*", sade han drömmande. "När de kryddas ordentligt med starkpeppar smakar de bättre än kycklingar. Delikata!"

Tja, om en fransman kan bli hänryckt över stekta grodor och en engelsman bli atavistisk över rått oxkött och en amerikan slicka sig om munnen över slemmiga ostron, så kanske det ligger någonting också i en välstekt råtta. För min del föredrog jag emellertid en skål ris.

På tal om mat — och vi talade knappast om annat under rasterna — hade Meng och jag medan vi var kvar i Sanyuan anställt en kock för Yenans nya främlingshärbarge. En dag gick vi på en av de leriga gatorna och letade efter ett bageri, när vi mötte en gatuförsäljare som bar en korg rostade kastanjer på armen. Han frågade varifrån jag var och berättade att han en gång lagat mat åt en engelsman i närheten av Sianfu. Meng blev intresserad och frågade vad han skulle säga om att laga mat åt utlänningar i Yenan.

Nu fanns det på bilen en fullständig köksuppsättning för europeisk matlagning med grytor, stekpannor, tallrikar, knivar, gafflar, skedar etc., men den officer som hade hand om förråden hade inte lyckats få tag på någon kock. Alla begärde minst åttio dollar i månaden och han hade kommit till den slutsatsen att de som kunde laga utländsk mat var fördärvade av imperialisterna och att det inte gick för sig att skapa en privilegierad klass i Yenan genom att betala en kock mer än själve Mao-tung fick. Han brydde sig därför inte om kocken vidare, utan beslöt att sammankalla en konferens för att diskutera saken vid framkomsten till Yenan.

Meng ställde en hel del frågor till den unge kastanjeförsäljaren angående europeisk mat för att förvissa sig om att han inte ljög. Han förklarade att det var fråga om att laga mat åt tillfälliga gäster och ordna banketter för gästande generaler och andra högdjur. Försäljaren gick med på att ta platsen för femton dollar i månaden sedan Meng utvecklat vilka behag livet där erbjöd och lovat att han skulle få gå i skola. Dagen därpå kom kocken tillbaka med sin gamla mamma. De hade börjat misstänka att alltsammans gick ut på att locka sonen till armén; det visade sig nämligen att han i flera månader hade skolkat vid inkallelserna. Vi lugnade dem emellertid och då vi nästa morgon lämnade Sanyuan var kocken med på bilen, där de övriga passagerarna genast tog itu med att omvända honom till ”saken”. Det måtte ha lyckats, ty några dagar senare såg jag honom iförd åttonde routearméns uniformsmössa.

Jag hade legat av mig med kinesiskan som jag inte talat på länge, och denna resa gav mig rika tillfällen att friska upp mina kunskaper. Bland det svåraste jag tog mig före var att ställa en gåta till mina reskamrater; jag hade själv hört den i Chunking, men gjorde om den en smula.

”Under Hsienfengs regering”, sade jag, ”ville premiärministern ha reda på den visaste mannen i landet för att utnämna honom till vicekonung i Kanton som var en mycket svår post. Han sammankallade de lärdaste männen till Peking och underkastade dem ett mycket strängt förhör. Till slut hade han plockat ut tre män, som föreföll att stå på samma höga intelligensnivå. Han kallade till sig de tre till palatset och utvecklade hur svårt det var att välja den rätte och att kejsaren hade hotat att halshugga honom om han inte fick tag på kejsardömets visaste man. Premiärministern tog därefter fem kulörta tallrikar, tre blå och två gröna. Nu sätter jag en av dessa tallrikar på huvudet på var och en av er, sade han, och stänger sedan in er i ett rum där det inte finns några speglar och där ni inte kan tala eller teckna till varandra. Den som först kan säga färgen på de tre tallrikarna och ger mig en logisk förklaring till sitt svar, ska bli vicekonung i Kanton. Premiärministern gjorde som han hade sagt. Efter tio minuter kom en av männen ut och sade att alla tre tallrikarna var blåa. Han hade rätt och sedan han lämnat sin förklaring utnämndes han till vicekonung. Hur förklarade han saken och varför kunde ingen av tallrikarna vara grön?”

Passagerarna satt tysta en lång stund. Men strax innan vi var framme i Yenan hittade den lille officeren som tyckte om råttor det riktiga svaret. Vilket var mer än jag kunde göra då han i sin tur gav mig en gåta att gissa.

4. Återförening i Yenän

I Yenän ha de kinesiska kommunisterna upprättat det samhälle som de första utopiska socialisterna på den Owen-Fourierska tiden drömde om.
Nym Wales.

Alla kommunister var stolta över sin nya ”huvudstad” i Yenän och veteranerna från Pao An frågade ideligen vad jag tyckte om de framsteg som gjorts sedan mitt senaste besök. Till en början trodde jag att frågan var menad som ironi. Nästan vartenda hus innanför murarna låg i ruiner och Yenän var i själva verket det enda exempel jag sett på en fullständig förstörelse av en medelstor stad enbart genom luftbombardemang. Tydligt hade emellertid japanerna inte kommit underfund med att de hade uppnått sitt mål, ty de fortsatte att bombardera staden nästan varenda dag. Japan måste ha slösat miljontals yen bara på denna ruinstad.

Men återuppbyggnaden höll jämna steg med den förstörelse som pågick innanför murarna. Utanför dessa växte en ny stad upp. Hundratals byggnader restes intill klipporna eller i gropar i den ändlösa gula jorden och på kullarna såg man kilometervis med hål, den ena raden över den andra, som bildade ingångarna till i marken utgrävda grottor. Omkring fyrtiotusen människor som var sysselsatta med alla möjliga krigsuppgifter bodde i dessa grottor. Dessa på sitt sätt beundransvärda, om också obekväma tillflykter gav en försmak av vad som kanske blir den universella bostadstypen om bombplanen befäster sitt herravälde.

Men kommunisterna har i många år lurat bombplanen och även det förstörda Yenän innebar en stor förbättring mot vad den varit förut. Optimismen är outrotlig hos dessa människor och de använder den som ett medel att öka modet och sinnesstyrkan.

”Yenän är väl bättre än Pao An, inte sant?” sade Mao Tsetung. ”Vi har gjort framsteg i alla avseenden sen ni var här 1936. Låt oss bara få tid på oss och kom tillbaka 1945 så ska ni få se på annat”.

Och man kunde inte neka till att trots sin grottillvaro hade staden bättre dagar än förut. Armén var tre- eller fyradubblad och behärskade oerhörda nya områden. Man var inte längre helt avskuren från förbindelsen med det övriga Kina. I norra Shensi fanns en fullständig liten bas där man i lugn och ro — fränsett tillfälliga bombanfall — kunde utbilda politiska och militära ledare och uppbygga sina egna institutioner.

De materiella förhållandena hade förbättrats. Gruvbrytning och råvaruindustri utvecklades. På Pao Ans tid var det endast de djärvaste köpmännen som uppehöll förbindelsen mellan de dåvarande sovjetdistrikten och de ”vita” områdena. Nu fanns det flera stora privata handelsbolag som drev en blomstrande verksamhet och hade egna lastbilstransporter. Yenän hade för att uppmuntra affärsverksamheten avskaffat all extra omsättningsskatt. Norra Shensi hade ett exportöverkott av bomull, ull, hudar, grönsaker, vegetabilisk olja och spannmål. Den industriella produktionen — som mestadels sköttes för hand — hade ökat betydligt. De kooperativa industri- och produktionsföretagen fyllde en stor del av arméns och civilbefolkningens behov. De kooperativa affärerna var välförsedda med enklare förnödenheter för lantbefolkningen. Genom offentlig kontroll hölls priserna nere och var i allmänhet trettio à fyrtio procent lägre än på andra håll.

Även jordbruket blomstrade. Trots att en massa unga män var inkallade till armén hade regeringen igångsatt en stor odlingskampanj och ställt över en miljon *mu* (omkring 200,000 acres) till förfogande för nyodling. I detta arbete deltog garnisonerna ute på landsbygden lika väl som studenter och tjänstemän. Inte ens bankerna var undantagna. När jag en morgon kom till det statliga bankkontoret var det stängt för dagen och hela personalen var ute på skördarbete. Till

följd av denna produktionsoffensiv var den tidigare livsmedelsknappheten i norra Shensi övervunnen. Marknaden var rikligt försedd med spannmål och grönsaker och billigt fårkött. Området var i fråga om livsmedel självförsörjande.

Många nya institutioner var inrymda i grottorna eller i camouflerade byggnader i de trånga passen. Bildningsverksamheten hade tagit stora steg framåt och ett nytt förlag sände ut en ström av böcker, tidskrifter och tidningar, både för fronten och hemorten. Utländska böcker översattes. Åtskilliga av mina Pao An-vänner avslöjade sig som författare och överräckte dedikations-exemplar av sina böcker. Skrifter av Mao Tse-tung, Chu Teh, Lo Fu och andra politiskt och militärt ledande personer spreds i billighetsupplagor. Det fanns romaner, reportage, essäer, militära och politiska böcker om kriget och översatta verk om naturvetenskapliga, konstnärliga och litterära ämnen.

Den allmänna hälsovården hade förbättrats och de sanitära anordningarna var på det hela taget tillfredsställande. Fastän böldpesten är epidemisk i detta område, föreföll den nu att ligga under kontroll och hade inte uppträtt på två år. Medicinalbyrån utsläppte trettioett slags standard-mediciner, förutom massor af förbandsmaterial och dylikt. Den hade en personal på åttio personer under chefsskap av en i utlandet utbildad farmaceut. Sjukhuset där civila mottogs utan avgift omfattade hundra bäddar, en förlossningsavdelning och en klinik där tvåhundra patienter dagligen behandlades. I en närbelägen by låg åttonde routearméns sjukhus med speciella kirurgiska och ortopediska avdelningar. Svårt sårade soldater som hade turen att komma tillbaka från fronten fick här en sakkunnig vård av en stab av läkare, däribland fyra indier under ledning av den berömde doktor Atal som varit i brittisk militär-läkartjänst under första världskriget.

Bland övriga nyheter märktes en modern restaurang där man kunde välja på nord- och sydkinesisk mat. Här var jag kort efter min ankomst på ett välkomste för de kinesiska författare och studenter som turnerade på de olika fronterna under beskydd av den gamle Kuomintang-ledaren general Chang Chi och Whampoaoofficeren general Ho Tsung-han, inte att förväxla med den tidigare omnämnda general Hu Tsung-nan, kommandant för första armén.

General Hos närvaro gav tillställningen en unik karaktär, med hänsyn till att han var den förste ledaren för det redan nämnda fascistiska ”regnerationssällskapet” som besökte Yenan. Det påstods att han till en början motsatt sig att författar- och studentturnén överhuvud taget skulle besöka det ”rebelliska” Yenan och därpå vägrade att själv följa med, men i sista ögonblicket helt oförmodat ändrade sig. De förvånade yenaniterna behandlade honom med exemplarisk artighet och gav honom alla tillfällen att se sig omkring. Det märktes inte huruvida han var imponerad eller inte. Med sin stela, allvarliga uppsyn, sina blanka stövlar, sin förgyllda sabel och sin fina uniform bildade han en egendomlig kontrast till de i enkla bomullskostymer klädda värdarna som representerade platsens olika kulturella organisationer.

General Chan Chi däremot, som tidigare varit en förbittrad fiende till de röda, var nu varm anhängare av samarbete partierna emellan. Jag såg hur Ho skruvade nervöst på sig när den långa, gråhåriga Chan Chi, som verkade en smula filosofisk, höll ett hjärtligt tal och gav sitt erkännande åt åttonde routearméns energi och patriotism. Situationen var riktigt spännande, då man fick intrycket att han indirekt riktade sig till sin yngre kollega.

”Jag är en gammal man”, började Chan Chi, ”femtioåtta år, och jag har inte längre någon ärelystnad vare sig för egen del eller för något partis räkning. Varför skulle jag inte kunna tala öppet till er, unga människor som älskar Kina? Jag har i fyrtiofem år varit revolutionär och under trettio år av dessa kämpat på Sun Yatsens sida. Jag har arbetat troget för mitt land, men jag vill inte påstå att jag undgått att göra misstag. Sålunda ångrar jag exempelvis mitt misstag 1924 när

jag motsatte mig Sun Yat-sens allians med kommunisterna. Jag delade då inte hans mening att San Min Chu I inte hade någon konflikt med kommunisterna. Min hållning var antagligen till skada för Kina. Det var beklagligt att Sun Yat-sen skulle dö. Endast han hade det geni och den visdom som behövdes för att vi skulle ha undgått tragedin mellan 1927 och 1937.”

Det råde en andlös tystnad under hans tal. Det var första gången någon representant för Kuomintang hade talat så ödmjukt inför detta auditorium. Chan Chi berörde de aktuella konflikterna mellan Kuomintang och kommunisterna och försäkrade sina åhörare att de gamla ledarna för Kuomintang verkligen trodde på en enhetsfront och inte önskade flera inbördeskrig. Det verkade på mig som om denne man verkligen var uppriktig när han inför Kinas ungdom betygade att nationens enighet stod över allt annat och var enda förutsättningen för Kinas bestånd. Han satte sig ner under stormande applåder.

Det behövdes naturligtvis något annat och mer än goda avsikter och en välmenande patriotism för att hela de gamla såren, även om de inte revs upp av nya konflikter, men kommunisterna föreföll angelägna att inte försumma några möjligheter till försoning. När några dagar senare general Ho Chu-kuos trupper passerade gränsdistriktet på återväg från Shansifronten där de legat i två år, hölls återigen en stor välkomstfest för dessa förutvarande motståndare.

General Ho Chu-kuo var den siste av de mandsjuriska armébefälhavare som inställde kampen mot de röda efter Chang Hsueh-liangs vapenstillstånd 1936. I själva verket var han på offensiven nämnda år när jag befann mig hos den gamla röda armén i Kansu. Han ledde en kavalleridivision, och en del av hans hästar som togs av de röda gav dessa möjlighet att bilda sin första beridna trupp. Jag har själv ridit några av dessa hästar. Det var en egendomlig känsla att delta i välkomstfesten för denne man. Män och kvinnor, studenter, soldater, arbetare, bönder, unga och gamla kom till fots från alla håll och väl tvåusen personer bör ha varit samlade på den nya teatern utanför staden.

General Ho höll ett våldsamt antijapanskt tal, fyllt av de fraser som man kunde vänta. Näste talare var en ryss, en blond ung man med muntra ögon och ett ovanligt tilltalande utseende. Det var inte många som förstod vad han sade, men hans tonfall var så förtroendeingivande och hans gester så medryckande att han mottogs med våldsamma applåder av dessa åhörare som uppskattade ett dramatiskt framförande. Det lät nästan som om han allra minst utlovade en eller två pansardivisioner för att göra slut på kriget. Men hans duktige kinesiske tolk skingrade alla illusioner i den vägen. Det visade sig att ryssen endast talade om Sovjetunionens sympatier för jordens förtryckta folk, berömde Kinas lysande motstånd och förutsade Japans snart stundande sammanbrott och den säkra kinesiska segern.

Det är skönt att vara ung och trosvis och jag önskade att jag kunde dela hans optimism. Och medan jag satt där och funderade blev jag plötsligt till min bestörtning anmodad att själv säga några ord.

Jag hade aldrig känt mig mindre upplagd att hålla tal. Jag visste mycket väl vad dessa unga människor ville höra. Ingenting skulle ha stimulerat dem mera än en försäkran att Amerika stod på deras sida. Men alla människor visste att Förenta staterna försåg Japan med materiel att förstöra Yenan och andra städer och döda tusentals av deras kamrater. Kunde jag på något sätt förneka eller skylla över detta brott? Men kanske de skulle tycka om att höra att det var kapitalisterna som gjorde detta mot det amerikanska folkets vilja? Var det verkligen så? I grund och botten instämde jag med Eleanor Roosevelt att ”ansvaret för försäljningen av skrot och ammunition till Japan vilade på det amerikanska folkets breda axlar.” Det var kanske inte så många som direkt förtjänade på affären, men det var så många fler som inte brydde sig ett dyft

om den.

Plötsligt mindes jag vad den gamle mannen på bussen hade sagt om utlänningen med den stora näsan som inte kunde lära sig flyga så bra och jag insåg vilken sanning som låg i detta. I stället för att hålla tal berättade jag denna historia.

”... Alltså, mina vänner, kan utlänningen inte se riktigt klart för sin stora näsas skull, och hur kan man då begära att han ska kunna se tvärs över en eller ett par oceaner och förstå era lidanden och låta bli att hjälpa Japan att döda era bröder och systrar. Det är en korttänkt värld vi lever i och människorna är galna som hundar och det är verkligen sant att ingen kan se längre än näsan räcker. Kina kan inte begära att andra nationer ska vara utrustade med teleskop. Er ledare Mao Tse-tung sade en gång att varenda kinesisk man och kvinna måste kämpa med näbbar och klor för att Kina ska kunna segra på egen hand. Och han har rätt: lita inte mer på andra än på er själva ...”

Men vad hade jag för rätt att servera dessa banala fraser för ungdomar som stod i begrepp att offra sina liv? Jag uttalade några obestämda optimistiska förhoppningar, svängde ihop några skämt och gjorde det hela så kort jag anständigtvis kunde.

5. Amasonkollegiet

Jag tycker om barn som en institution, men vill inte ha några själv. Jag måste vara i form för mitt arbete i armén.

Kang Ke-Ching (Mme Chuteh).

Den intellektuella måttstocken var alltjämt annorlunda i Yenan än på andra platser; problemen angreps på ett annat sätt och skillnaden märktes framförallt i pedagogiska frågor. På intet annat jämförbart område hade den allmänna bildningsnivån stigit med en sådan fart som den gjort i Shensi-Kansu-Ninghsias gränssat under de sista fyra åren. Den lilla staden Yenan som de flesta kineser sex år tidigare inte hört talas om, var nu ett av landets största bildningscentra. Trots sitt sönderskjutna skick och de nästan dagliga bombanfallen erbjöd den ett rikt urval av utbildnings- och kulturella möjligheter.

Gamle Hsu Teh-li som förut varit rektor för en normalskola i Changsha, Hunan, och blivit kommunist vid femtio års ålder, lade under sovjettiden då han var skolkommissarie grunden till det nya skolsystemet. Innan han kom till norra Shensi, fanns endast hundratjugu skolor spridda över hela området och de lärde ingenting annat än ”de fyra böckerna”. Vid slutet av 1939 fanns 7,773 folkskolor, 78 ”modellfolkskolor” och sexton högre folkskolor. Folkuppfostran stod högre än i något distrikt inom det fria Kina. Det fanns över 700 studiecirklar och 208 aftonskolor för vuxna. Förut hade Shensis enda högre läroanstalt legat i Sian. Nu hade Yenan fyra mellanskolor och tre gymnasier, förutom Kinas största universitet, en teknisk högskola och industrikooperationens yrkesskola för gossar. Den senare valde sina elever bland de hemlösa, förvildade barnen, som härmed fick sin belöning för trohet och duktighet i fosterlandets tjänst.

Den gamla röda akademien ändrade namn efter inbördeskrigets slut och kallade sig det antijapanska militära och politiska universitetet, ett namn som i dagligt tal lyckligtvis förkortades till K'ang Ta, eller ”försvarsuniversitetet”. Dess lärosalar som var förlagda här och där i grottorna omkring Yenan, inrymde vid mitt besök tvåusen studenter, under det andra avdelningar i Shansi besöktes av ytterligare åttatusen. Till 1939 var hela universitetet koncentrerat i norra Shensi, men det förekom så ofta att studenter hejdades och arresterades medan de passerade Kuomintang's distrikt på väg dit, att man beslöt att flytta större delen av universitetet bakom de japanska linjerna. Därigenom undveks friktion med de antiröda grupperna — japanerna ansågs tydligen vara

mindre besvärliga. Sammanlagt släpptes nära tiotusen studenter årligen ut från K'ang Tas militära och politiska utbildningskurser. Läroplanen var ungefär densamma som röda akademins, men den tekniska och materiella utrustningen var bättre. Den politiska utbildningen var visserligen marxistisk, men gick i huvudsak ut på att utveckla enhetsfrontens betydelse och *San Min Chu I* i förhållande till kommunisternas program och politik.

Helt ny bland Yenans pedagogiska institutioner och jag förmodar enastående i hela världen, var *Nü Tzu Ta Hsüeh*, kvinnouniversitetet, som utgjorde en formlig amasonhögskola. Den hade lagt beslag på två berg i närheten av Fuschih och bestod av ett par hundratals grottor, förbundna av en fin väg och med trappor ner till den gröna dalen. På kullar i närheten låg sädes- och grönsaksfält i ordentliga geometriska mönster där eleverna arbetade två timmar varje morgon innan undervisningen började. Här var omkring fyratusen flickor och vuxna kvinnor upptagna att lära sig praktiskt taget allt från spinning och barnavård till engelsk och rysk grammatik.

Jag åkte dit en morgon tillsammans med en god vän och tillbragte en intressant dag att besöka lärosalar och logement och inta en god vegetarisk måltid i flickornas kooperativa marketenteri. Någoting sådant hade den gamla sovjetstaden Pao An inte sett maken till. Kommunistkvinnorna såg bättre ut än förr, anmärkte jag till Wang Mings nätta hustru Men Chin-hsu som i sällskap med tre andra lärare visade mig omkring i grottorna. Både lärare och elever bar bomullsuniformer, tyg- eller halmskor eller sandaler samt armémössor på sina kortklippta huvuden. Ingen make-up förekom. På avstånd kunde man inte skilja dem från pojkar. De hade samma lugna och glada uppsyn som man finner hos arbetarna överallt i Kina och utan vilken landet för en utlänning skulle vara lika trist som en jämmulen himmel.

Detta kvinnouniversitet hade elever av alla åldrar från hela Kina, men det frapperade att nordkineserna var i majoritet. Folk brukade säga att kommunisterna aldrig kunde intressera Nordkina för sina idéer, utan att "kommunismen" var hemmahörande i söder. Men bland dessa kinesiska revolutionärer var det en princip att varje nytt område som vanns för revolutionen måste ha ledare på platsen. Ledare utifrån kunde endast till en viss gräns påtvingas byarna. Nu gör armén nya rekryter vart den kommer och väljer ut de bästa för fortsatt utbildning i skolorna bakom fronten.

Shantung som "erövrades" av Japan 1937, har lämnat fler elever till *Nü Ta* än någon annan provins. Därefter kom i denna ordning Honan, Hopei, Shansi och Kiangsu. Szechuan, Shensi, Kwangtung, Hunan, Hupeh och de mandsjuriska provinserna var ungefär lika mycket representerade. Det fanns två flickor från så avlägsna trakter som Chinghai och Sikang. Omkring sextio procent av eleverna var 19 eller 20 år, de återstående var mellan 20 och 30, med undantag av fem som var över 30. En fabriksarbeterska berömd som arbetsorganisatör, var fyrtioett. De flesta var ogifta, men omkring tio procent hade en man inom partiet, antingen vid fronten eller sysselsatt med något slags krigsarbete. Redan att i detta avlägsna hörn finna ett statsuniversitet för kvinnor var förvånande, men ännu mer förvånande var att där mitt under kriget påträffa kvinnor från nästan alla kinesiska provinser. Jag undrade hur de hade kommit dit och fick på mina frågor veta att de flesta av kvinnorna från de ockuperade områdena hade kommit på riskabla gerillavägar hundratals kilometer bakom de japanska linjerna. Här fanns en verklig bildningstörst. Hur många amerikanska flickor skulle fotvandrade tusen kilometer genom en krigszon för att inträda i en grottskola där de till på köpet fick odla sina egna grönsaker? De flesta av flickorna var bonde- och arbetardöttrar, några kom ur medelklassfamiljer och ett dussintal hade "kapitalistiska" föräldrar. Bland de sistnämnda lade man märke till dottern till en i Singapore född kinesisk miljonär Hu Wen Hu som gjort sin förmögenhet på en berömd "tigerbalsam" som påstods kunna bota allting, från vårtor till kräfta. Fyrtioen av eleverna hade besökt andra

universitet, 129 hade gått i mellanskola men över 200 hade ingen annan utbildning än högre folkskola. Jag undrade vad för slags läsplan som kunde passa kvinnor med sådan olika samhällsställning, uppfostran och härstamning och jag frågade Kuo Chin, *Nü Tas* duktiga sekreterare, om saken.

”Vi har tre slags elever”, berättade hon. ”Det finns många som inte kan läsa och skriva när de kommer hit. Vi sätter alla sådana, som alltså behöver en elementär undervisning, i en särskild klass, där de får lära kinesiska språket, sociala problem, hygien, vissa politiska och militära grundprinciper och det viktigaste av det kommunistiska partiets historia. Efter ett år blir dessa uppflyttade till nästa klass, där de undervisas i samhällslära, nationalekonomi, det kinesiska kommunistpartiets aktuella frågor, militära problem, filosofi och offentlig hygien.

Så finns det en högskoleklass, dit eleverna kommer tredje året såvida de inte har tillräckliga förkunskaper i förväg. Där undervisas i nationalekonomi, marxism och leninism, filosofi, världsrevolutionens historia och ett främmande språk. Meningen är att här utbilda ledare för speciella uppgifter i krigsarbetet eller någon existerande institution, politiskt arbete i de ockuperade områdena, lärarverksamhet, hälsovård, propaganda, kooperativ organisation och så vidare. Vi har frivilliga kurser i engelska, ryska och japanska, litteratur och musik, bokhålleri, stenografi och journalistik, vävning och spinning.”

För alla tre klasserna hölls gemensamma föreläsningar om de sociala problemen och ”kvinnorörelsen” i Kina. Det behöver inte sägas att denna undervisning radikalt skiljde sig från allt annat som bjöds i Kina. Ingen av kurserna överensstämde med undervisningen i Kuomintang eller de kristna skolorna, som fäste föga vikt vid militär eller yrkesutbildning och givetvis ingen alls vid marxism eller *Kungch'antang*. I kvinnouniversitetet var alla kurserna späckade med marxistisk filosofi, inte minst kommunisternas egen tolkning av ”de tre principerna”.

Hela organisationen var en improvisation eller ”nödfallsuppfostran” som de kallade den, men den verkade utomordentligt praktisk och bidrog inte till någon överproduktion av oanvändbara jurister och filosofie doktorer. Och för befolkningen i norra Shensi var det naturligtvis nära nog en revolution att överhuvud taget få en skola för kvinnor. Innan ”de röda” tog detta område i besittning uthyrdes kvinnorna alltjämt för ”arbete”, ungefär som hästar och mulåsnor, medan männen satt hemma och uppbar ersättningen.

Inträdesfordringarna vid *Nü Ta* var helt enkelt god hälsa, samarbetsanda och villighet att medverka i den nationella kampen för kvinnans emancipation. Företrädare gavs åt arbetarkvinnor eller kvinnor som deltagit i någon antijapansk verksamhet eller elever från någon av de många improviserade politiska och militära utbildningskurser som var i verksamhet bakom de japanska linjerna.

Det stora flertalet av eleverna var inte kommunistiska partimedlemmar. Då en elev blivit intagen underkastades hon en prövning för att få fastställt vilken av de tre klasserna hon skulle tillhöra. De sökande var alltid vida fler än antalet tillgängliga platser och det var meningen att utvidga skolan till tusen elever.

Eleverna hade goda tillfällen att utnyttja fritiden med spel och sport, gymnastik och ridning och en egen teater. Administrationsbyggnaderna i dalen omgavs av en mur vars port bevakades av kvinnliga poster med hotande bajonetter. Besökande mottogs endast efter särskilt tillstånd och moralen var antagligen åtskilligt bättre än i de flesta amerikanska flickskolor.

De utexaminerade gick oftast ut som lärarinnor på landsbygden eller återvände till sina hem i gerilladistrikten för att organisera befolkningen. En del fortsatte med militär utbildning. Många av eleverna har redan kämpat i gerillakriget. Kvinnornas insats i arbetet i krigszonen består

mestadels i instruktion och i organiserande av bondebefolkningens hjälp åt armén.

Västerländska lärare har kanske svårt att föreställa sig en skola i grottor men *yao-fang* är ingen fuktig håla utan ett ordentligt, riktigt bekvämt ”grotthus”. Grottarkitekturen hade utvecklats under min frånvaro. Det var högre i tak och rummen var större. Platsens grottbyggmästare hade alltid ansett att de lösa jordväggarna inte kunde rappas, men genom experiment hade man nu fått fram en vit rappning av väggarna som gjorde det mycket ljusare inomhus. När golvet beläggs med tegelsten och grottans öppning täcks med kinesiskt rispapper, vilket i förbigående sagt släpper igenom de ultravioletta strålarna, får man ett riktigt trivsamt rum. En annan fördel med dessa lokaler är att de är praktiskt taget osårbara för bomber då de vanligen är täckta av ett över tio meter tjockt jordlager. Skulle en bombträff åstadkomma ett ras som täpper till öppningen är grottan genom ett nät av inre passager förbunden med andra liknande.

Eleverna vid *Nü Ta* fick bostad, mat, böcker och undervisning gratis, men skulle själva hålla sig med uniformer och sängkläder. Maten var ett skäligen enkelt problem eftersom eleverna liksom vid övriga undervisningsanstalter själva odlade sin jord, vilket ingick i regeringens stora nyodlingsprogram. Det kostade tiotusen kinesiska dollar att gräva ut läro- och sovsalar och förse skolan med dess enkla utrustning. Kostnaden bestreds i huvudsak av anslag samt av insamlingar bland patriotiska kineser i Amerika. De månatliga driftkostnaderna, innefattande löner för avdelningscheferna (fem dollar per man) och en stab på sjuttio lärare, uppgick till mindre än tretusen dollar.

Hela kostnaden per elev och månad var, omräknad i amerikanskt mynt, i runt tal fyrtio cent.

VIII. DEN RÖDA FÄRGEN

1. Den röde profeten

Vi kan inte ens tala om socialism om vi berövas det land där vi skall omsätta den i verkligheten.
Mao Tse-Tung.

Den stora bilen hostade sjukligt på vägen nedanför min håla och då jag kom närmare såg jag att det var en ambulans, på vars dörr dessa ord var pryddigt textade: ”Skänkt till Kinas hjältemodiga försvarare av kinesiska tvättarfackföreningen i New York”.

Detta var alltså Maos slösaktighet som chockerat min missionärsvän. Ett flertal av dessa donerade bilar hade hamnat i Yenän där de ibland användes för att föra civila offer för bomraiderna till sjukhusen i trakten, men mestadels stod de obrukbara i brist på bensin.

Ambulansbilar var i själva verket till föga nytta vid gerillafronten; krigets rörliga karaktär, det väglösa landet och bristen på bensin och service nödvändiggjorde en sjukvårdstjänst av en annan karaktär. Om vännerna i Amerika i stället hade skickat Yenän de pengar som de dyrbara ambulanserna kostade, så kunde dessa pengar ha blivit till bestående värde genom att nedläggas i den inhemska läkemedelsfabrikationen och i gerillaindustrin överhuvud taget. Men det hade tydligen inte gått upp för dessa människor att kineserna var fullt kapabla att till en bråkdel av kostnaderna för de importerade förnödenheterna tillverka sådana själva, om de fick kapital att köpa maskiner. Om priset för en ambulans överlämnats i reda pengar till åttonde routearmén kunde det använts till att finansiera den praktiska sjukvården och utveckla den lokala krigsindustrin och därmed rädda hundratals liv. Som det nu var, blev största värdet med ambulansen de hästkrafter dess motor utvecklade när den togs i bruk i en fabrik och skrotvärdet av själva bilen när den nedskrotades.

Yenän som många betraktade som Kinas ”antikapitalistiska” centrum behövde *kapital* mest av allt, näst efter kanoner.

Ambulansen stånkade några li utanför stadsmuren uppför en ravin som var exakt lik hundratals andra och stannade för att avleverera oss på vägen utanför Maos hus. I sällskapet befann sig Huang Hua, en gammal vän som jag första gången träffat under hans studenttid i Peking när han var ledaren för sin klass i Yenchings universitet. Han var då en idealistisk yngling med strålande intellekt och medfödda ledaregenskaper och var en bland de första av de många studenterna vid denna den bästa av de amerikanska missionsanstalterna, som givit sig i väg för att ansluta sig till de röda.

Huang Hua hade utvecklats betydligt sedan sist och var nu lugn och säker och helt uppfyllt av sina plikter som sekreterare för en kristen ungdomsorganisation och rektor för en skola uppe i norr. Han liksom alla de många kristna studenterna som jag träffade i kommunistlägret gav mig intrycket att rent psykologiskt känna sig mera harmoniska än de kristna ungdomarna på andra håll i Kina som sällan kunde förena sin kristna mentalitet med det samhälle som de levde i. Kanske dessa kristna studenter efter att ha släppt den kristna övertron som var oförenlig med den kinesiska rationalismen, verkligen förmådde åstadkomma en syntes mellan kristendomens sociala läror och de aktuella situationer som mötte dem. Det kanske helt enkelt var den elementära, nästan apostoliska jämlikheten i denna landsdel som gav dem denna illusion. Det kanske var det praktiska broderskapet som rådde på platsen som utövade en sådan dragningskraft på framlidne fader Vincent Lebbe, en gammal belgisk präst som anslöt sig till åttonde routearmén och gjorde det katolska Kina bestört när han förklarade att han inte fann någon motsättning mellan sina egna

principer och dem som tillämpades av general Chu Teh.

Mao bodde fortfarande i en grotta, men det var en fin och modern grotta med tre rum: arbetsrum, sovrum och gästrum. Väggarna var vittrappade, golvet tegelbelagt och en viss kvinnlig touche bar vittne om Mrs Maos närvaro. Men därtill inskränkte sig hennes inflytande. Mao hade fortfarande bara två uniformer och en ytterrock och inga världsliga ägodelar.

Krigsåren hade inte förändrat Mao något vidare. Han var en smula fylligare, då han inte längre var satt på svältkost; håret var kortklippt och han gick alltid klädd i en vanlig soldatuniform. Han var fortfarande den enkle mannen av folket, en underlig blandning av bonde och intellektuell, en ovanlig kombination av politisk klokhet och vardagligt sunt förnuft. Hans revolutionära optimism var orubbad; han var lika förvissad som någonsin att hans kommunistparti till slut skulle segra i Kina och han arbetade natt och dag för detta mål. Han följde noga med världshändelserna och varje kväll gick han igenom en bunt rapporter från fronten i Shansi, från det övriga Kina och från yttervärlden som upptagits av arméns radiostation.

Maos politiska intelligens var en tillräcklig förklaring till hans dominerande ställning inom det kommunistiska partiet, men inte till den tillgivenhet som han var föremål för inom armén och bland landsbygdsbefolkningen. Han hade en förmåga att framställa det mest invecklade ämne på ett sådant sätt att även den enklaste människa kunde begripa det. Hans språk var naturligt och okonstlat och anpassade sig helt efter åhörarnas nivå, så att han varken blev obegriplig eller nedlåtande. Han hade alltid kontakt med människorna och förtroligheten mellan honom och folket var fullt äkta.

En revolutionär rörelse fordrar av sin ledare förmågan att se en smula längre än andra vad som kommer att hända, och i detta avseende har Mao haft sådan tur att hans anhängare fäster en oerhörd tillit till hans omdömen. De politiska förutsägelser som Mao gjorde till mig 1936 verkade på många personer fantastiska. Det var på den tiden inte många som trodde att det kommunistiska partiet skulle bestå och ännu färre som räknade med möjligheten av en enhetsfront mellan Kuomintang och Kungch'antang mot Japan. Det var endast en handfull utländska experter som tvivlade på att Japan skulle betvinga Kina inom några få månader. Bland kineserna själva fanns det några optimister som trodde att Japan skulle drabbas av ett ekonomiskt sammanbrott, medan pessimisterna ansåg att sammanbrottet skulle drabba Kina när Japan väl lyckats blockera kusterna och erövra de stora städerna.

Oberoende av sin inställning till kommunisterna erkänner numera de flesta kineser — och detta med en hemlig stolthet — att Mao Tse-tung gjorde en riktig analys av de nationella och internationella faktorerna och korrekt förutsade händelseförloppetets allmänna drag. Inbördeskriget slutade och kommunistpartiet och röda armén inte bara överlevde, utan fick förnyad styrka i och med uppgåendet i den nationella enhetsfronten. Hans förutsägelse att på ett visst stadium av kriget en del av Kuomintang skulle förråda Kina och bli bulvan åt Japan mottogs länge med förtrytelse, men sedan partiledarens närmaste man Wang Ching-wei avfallit, kunde ingen neka till att han riktigt tolkat de krafter som existerade inom regeringen. Maos förutsägelse att kriget skulle bli långt och svårt om inte vissa förutsättningar uppfylldes, är ett av de få fall i historien där inte representanten för en kämpande armé har lovat sina anhängare en snabb och lätt seger. Men detta lugn avväpnade på förhand den defaitism som lever på krossade illusioner. Å andra sidan bidrog Mao att uppbygga ett mera varaktigt självförtroende hos nationen genom sin korrekta uppskattning av den oerhörda uthållighet som Kinas egna mänskliga och materiella resurser innefattade när de mobiliserades i revolutionärt syfte.

”Det finns många människor”, yttrade han i juli 1936, ”som tror att det kommer att bli omöjligt

för Kina att fortsätta kampen mot Japan, så snart det senare landet har intagit vissa strategiska punkter vid kusten och genomfört en blockad. Detta är nonsens. Kina är ett mycket stort land som inte kan sägas vara erövrat förrän varenda tum av dess mark behärskas av erövrarens svärd. Även om Japan skulle förmå ockupera en så stor del av Kina att den omfattade hundra eller till och med tvåhundra miljoner människor, skulle vi alltså vara långt ifrån besegrade. Vi skulle alltså ha en stor styrka för att bekämpa Japans krigsherrar och dessa skulle dessutom under hela kriget vara tvungna att försvara sig mot anfall i ryggen.”

Mao skisserade den strategi som var nödvändig för segern och som sedermera antogs.

”Detta måste bli ett manöverkrig över en utbredd, skiftande och obestämd front. Strategin måste för att kunna genomföras byggas på en höggradig rörlighet i svår terräng och karaktäriseras av snabba anfall och motanfall, snabba koncentrationer och snabb skingring av trupperna. Det kommer att bli ett rörligt krig i stor skala och inte ett skyttegravs- och befästningskrig. Befästningar kan förekomma men de få bli av sekundär betydelse. Japans ekonomi kommer att bryta samman genom den långa kostsamma ockupationen och stridsandan hos trupperna kommer att fördärvas av de otaliga, oavgjorda striderna.”

Men profetian har ännu inte slagit in, ty Mao förutsade en slutlig kinesisk seger grundad på en fullständig kinesisk mobilisering som tillsvidare inte har genomförts och en ”betydande” utländsk hjälp som också återstår.

En del av Maos reflexioner under mitt besök på återvägen föreföll lika osäkra som hans tidigare spekulationer, men de har delvis redan bekräftats av historien. Jag kom till Yenan i mitten på september 1939 då nyheterna om de diplomatiska och politiska omvälvningarna i Europa var mycket sparsamma. Det fanns många iakttagare som trodde att Ryssland genom undertecknandet av nonaggressionsfördraget med Tyskland hade blivit Hitlers allierade. Mao skrattade åt denna hypotes och försäkrade att Sovjetunionens motstånd mot den tyska imperialismen var lika skarpt som mot den engelsk-franska imperialismen. Han förklarade att Ryssland skulle släppa sin neutralitetspolitik endast om det blev direkt angripet eller om revolutionära rörelser uppstod i Europa. Han betraktade den rysk-tyska nonaggressionspakten såsom i första hand en ”militärstrategisk nödvändighet” utan politisk innebörd och helt enkelt avsedd som ett skydd för Sovjetunionen mot försök från Chamberlains sida att sluta ett antisovjetskt förbund med Hitler.

Denna hypotes tycktes på den tiden inte vara stödd på fakta. Man hade låtit världen förstå att de engelsk-ryska ”konversationerna” i Moskva gjorde framsteg. Endast några veckor tidigare hade brittiska, sovjetryska och kinesiska diplomater försäkrat mig — som jag tror fullt uppriktigt — att ett engelskt-ryskt fördrag skulle definitivt undertecknas. Det föreföll inte möjligt att Chamberlain i en sådan situation fortsatte sin försoningspolitik och rent av erbjöd Berlin allians. Jag frågade Mao om han hade några bevis och han medgav att han inte hade några, utan att hans uppfattning mera var resultatet av en objektiv analys av situationen. Några månader efteråt läste jag den brittiska blå boken och sir Neville Hendersons memoarer ”*Failure of a mission*”, som avslöjade att Chamberlain ända till sista ögonblicket umgicks med sådana planer.

Samtidigt förutsade Mao att japanerna inte skulle inträda i det europeiska kriget, utan i stället söka få stormakternas bistånd att tvinga Kina till en uppgörelse. Endast när Japan hade avpressat Storbritannien och Amerika tillräckligt många medgivanden för att dessas politiska och militära ställning i Fjärran östern skulle ha försvagats, trodde han att det skulle fortsätta framträngandet mot Indokina, Holländska Indien och slutligen Filippinerna. Mao förklarade att engelsmännen skulle söka stoppa kriget i Kina och yttrade en gång att Chamberlain ansåg det nödvändigt att ”offra Kina för att få Japan till allierad.” Han förutsade också att i händelse av ett brittiskt eller

amerikanskt försök till ett Fjärran-östern-München vore en rysk-japansk nonaggressionspakt tänkbar, ”under villkor att den inte ingrep i Sovjets stöd till Kina”.

Maos åsikter skapade sensation i Chungking. De stod i direkt strid med överbefälhavarens åsikt. Han hade redan då i ett tal förklarat att det kinesiska kriget inte skulle påverka den brittiska politiken i Kina, utan att denna alltjämt komme att bygga på niomaktspakten och den öppna dörrens principer. Även en del kommunister ansåg att Mao hade gått för långt och väntade att Chamberlain skulle ge positiv hjälp åt Kina i dess egenskap av ett stöd för Storbritanniens egna säkerhet i Fjärran östern. Jag måste bekänna att även för mig var det som Mao förutsagt nästan otroligt, då det alltför uppenbart föreföll att stå i strid med de brittiska intressena, och när under de närmast följande månaderna Storbritannien gjorde föga för att hindra det kinesiska motståndet, drog jag den slutsatsen att han misstagit sig. I juli 1940 gjorde emellertid de brittiska konservativa sitt sista drag i försoningspolitiken mot Japan och blockerade Kinas enda utfartsväg genom Burma i direkt strid mot niomaktsfördraget och Storbritanniens högtidliga utfästelse i Genève att ”avhålla sig från varje steg som kunde försvaga Kinas motståndskraft.”

Under kriget erkände alla kommunisttrupperna liksom Kuomintang's soldater Chiang Kai-shek som sin högste militära ledare. Men det var ingen slavisk lydnad: kommunistisoldaterna reste sig exempelvis inte och stod i givakt varje gång Chiangs namn nämndes som andra kinesiska soldater var instruerade att göra. ”Lao Chiang” respekterades i egenskap av överbefälhavare i den antijapanska kampen och ledare för Kuomintang.

Det finns både frapperande likheter och olikheter mellan Chiang och Mao. Båda är viljestarka män. Mao kan antagligen då det gäller hans egen sak utveckla lika mycket hänsynslöshet som Chiang; han är energisk, initiativrik och beslutsam och en skicklig politisk och militär strateg. Men medan sådana begrepp som etik och moral, tolkade i överensstämmelse med släktkärlekens bud, är kärnpunkter i Chiangs livsfilosofi, är de antagligen för Mao endast ord med propagandavärde i en social kamp. Mao är i socialt avseende revolutionär, Chiang konservativ. Chiang är en smula inåtvänd och hans benägenhet att hålla sig ovanför den stora massan verkar ofta som en medvetet understruken avsikt att bibehålla den gamla kinesiska traditionen om personlighetens makt. Hos Mao finns det ingenting mystiskt. Han gör inte anspråk på ofelbarhet. Jag har själv hört honom erkänna misstag och han skäms inte för att ändra uppfattning.

Fastän Mao otvivelaktigt är den främste inom kommunistlägret är han inte i något avseende diktator. Han har blivit ledare med allmänt samtycke och alla hans beslut är resultat av diskussioner och kollektiva överväganden. Det finns inom kommunistpartiet ingen post som motsvarar *Tsung-tsai* som Chiang Kai-shek uppehåller i Kuomintang. Mao upprätthåller sitt inflytande huvudsakligen genom den post han bekläder i politiska byrå och militärkommittén. Han tillhör inte officiellt gränsregeringen. Han är känd helt enkelt som Chu-Hsi, ”ordföranden”, ett slags hederstitel som går tillbaka till Kiangsitiden när han valdes till chef för sovjetregeringen:

Den solidaritet som råder inom det kinesiska kommunistpartiet och den relativa frånvaron av klickväsende, är något högst ovanligt i historien om de politiska rörelserna i Kina och absolut ovanligt för kommunistpartierna i andra delar av världen, Ryssland inte uteslutet. Det beror kanske delvis på att de kinesiska röda under det sista decenniet har varit så mycket upptagna av att söka undvika sina fienders förföljelser att de inte haft tid att motarbeta varandra.

Det råder intet tvivel om att det inom ett revolutionärt parti som är inbegripet i en väpnad kamp uppstår en kamratkänsla som är omöjlig för skrivbordsteoretiker som inte sätter livet på spel med försvaret för en sak eller en teori. De nationella känslorna förefaller vara mer utpräglade hos Mao Tse-tung och hans anhängare än bland kommunisterna i mera avancerade kapitalistiska länder.

Det måste påpekas att enligt den kommunistiska teorin är Kina ett till hälften kolonialt och feodalt land som inte kämpar direkt för socialismen, utan dels för nationell frigörelse, dels för en samhällelig demokrati eller ”feodalistpillrornas likvidering” som det heter. De kinesiska kommunisterna som i mer än ett årtionde har anslutit sig till denna arbetshypotes och byggt upp en armé på densamma har helt naturligt utvecklat en hög grad av självförtroende och moget omdöme. Under de gångna krigsåren har det ofta hänt att de varit avskurna från Komintern och dess överlägsna intelligenser. De kinesiska röda har måst lösa sina egna teoretiska problem på slagfältet, där ett beslut ögonblickligen omsatts i människoliv.

Till följd av sin långa väpnade kamp, uppbyggandet av en egen armé utan materiell hjälp från Ryssland, erövrandet av ett eget område och sin oerhörda praktiskt-politiska erfarenhet i användningen av insurgentmetoder, har det kinesiska kommunistpartiet fått en ställning som helt och hållet skiljer det från Kominterns andra avkomlingar. För andra kommunister kanske proletarietet inte har något fosterland utom Sovjetunionen, men kineserna har i och med sina revolutionära segrar ett eget fosterland.

Det är tvivel underkastat om Mao Tse-tung som inte har tillsatts av Moskva kan avlägsnas av andra än sina kinesiska kamrater och den kinesiska armén. I själva verket har han två gånger varit utesluten av partiet för påstådda överträdelser av Kominterns riktlinjer, men orden sattes aldrig i verket. Han är i förbigående sagt den ende mera betydelsefulla kommunistiska partiledare som aldrig gjort en pilgrimsfärd till Moskva. Han har aldrig träffat Stalin. Han har aldrig varit utom Kinas gränser.

Kinesiska publicister, missionärer och andra Kinavänner har gjort sitt bästa för att övertyga världen att de kinesiska kommunisterna inte var ”riktiga” kommunister och Chiang Kai-shek själv yttrade nyligen till en tysk korrespondent att det inte fanns några kommunister i Kina. Brittiske ambassadören sir Archibald Clark-Kerr betecknade en gång i ett samtal med mig de kinesiska kommunisterna som agrardemokrater från adertonhundratalet och tyckte att det var beklagligt och onödigt att deras namn skulle skrämja de konservativa. En del personer tror att eftersom de kinesiska röda nu kämpar för demokrati och nationellt oberoende kan de inte vara bolsjeviker, utan endast ett reformvänligt bondeparti, men jag förstår inte hur detta kan förenas med partiets lojala anslutning till Komintern.

Men om jag förstår Mao Tse-tung rätt så bekymrar han sig inte om de skuggor som på detta sätt kastas på hans marxism. Han småskrattar antagligen och säger att man får kalla honom vad man vill, om det hjälper till att lösa självmotsägelsen hos liberaler som kallar sig prokinesiska, men antistalinska, hindrar Amerika från att ge Japan vapen och hjälper Kina och åttonde routearmén att segra.

Min personliga uppfattning är att de liberaler som bygger på hoppet att Kinas kommunister är ”annorlunda”, att de är ”bara reformvänner” och har övergivit de revolutionära metoderna, kommer att uppleva en bitter besvikelse. De kinesiska kommunisterna är nationalisterna emedan de ingår i en revolutionär, nationalistisk enhetsrörelse och kanske är tillräckligt starka för att inte behöva frukta att bli marionetter för någon annan. Men deras religion är alltjämt den internationella socialismen och om situationen förändras, kommer de att tillgripa alla de metoder som blir nödvändiga för att tillförsäkra dem en plats på ”historiens lokomotiv.”

2. De kinesiska röda och sovjetstrategin

Det finns för ögonblicket intet annat sätt att befrämja socialismen än en fullständig politisk frihet, en demokratisk republik ...

Lenin.

Det är väl antagligen lika logiskt för de kinesiska marxistiska anhängarna av Marx att kalla sig kommunister som det är för anhängarna av Kristus att kalla sig kristna. En from kristen erkänner vanligen att Guds rike ännu efter nittonhundra år inte har förverkligats i något land och allra minst i något samhälle i våra dagar, men han finner intet underligt i att han fortfarande går omkring och kallar sig kristen. Yeaniniterna är lika redo att erkänna att de aldrig har praktiserat någon kommunism, lika lite som detta har skett på något annat håll, men de är förvissade om att hela samhället nu inträder i en social revolutionsperiod som kommer att utmynna i kommunism. Den omständigheten att de inte lever i ett kommunistiskt samhälle och inte ens förfäktar kommunismens snara seger i Kina, förminskar inte på minsta sätt deras övertygelse att de utgör en förtrupp för världsrevolutionen.

”Det finns många som hävdar”, sade jag till Mao Tse-tung, ”att de kinesiska kommunisterna inte längre är socialrevolutionärer, utan helt enkelt reformister. Vad säger ni om det? Gör ni fortfarande gällande att den kinesiska revolutionen är 'antiimperialistisk och antifeodal, med möjlighet att på ett visst stadium övergå till en socialistisk revolution' och att det kommunistiska partiets uppgift är att leda nationen mot revolutionen?”

”Vi har alltid varit socialrevolutionärer”, svarade Mao ”och aldrig reformister. Den kinesiska revolutionen är både en nationell demokratisk revolution och en social revolution. Den senare måste genomföras helt och hållet. För närvarande har revolutionen nationell och demokratisk karaktär, men på ett visst stadium övergår den till att bli social. Det socialrevolutionära målet är för närvarande latent, och om det inte kommer att omsättas i praktiken betyder det att vårt arbete under den nuvarande fasen är misslyckat och någon social revolution inte finns i utsikt.”

Mao förklarade bestämt att det inte fanns någon fara för att Kina skulle vända sig mot fascismen, eftersom reaktion under nuvarande förhållanden var identiskt med förräderi och japanvänlighet. Varje riktning som motsatte sig demokratin, motsatte sig samtidigt nationens intressen; den som förordade angrepp på kommunisterna eller undertryckande av någon annan av de antijapanska rörelserna, måste objektivt sett försvaga motståndskraften och följaktligen förorda kapitulation.

”Halva landet är redan förvandlat till en koloni”, sade Mao, och den andra hälften hotas av samma öde. Den kinesiska ekonomin är fortfarande halvfeodal. Kina är ekonomiskt för svagt för att kunna uppehålla en fascistisk rörelse. De som har en annan uppfattning och försöker ”skapa fascism” i Kina, kommer att bryta nacken av sig.”

Mao hade mycket bestämda åsikter om behovet av äkta demokrati i Kina.

”På revolutionens nuvarande stadium träder motståndet mot den japanska imperialismen i förgrunden”, yttrade han. ”De 'antifeodala' uppgifterna får tillsvidare underordnas de antijapanska. Vårt antifeodala program består på detta stadium av en allmän demokrati och ett höjande av folkets levnadsstandard.”

Mao medgav att de politiska framstegen varit mycket små sedan kriget började, men trodde att det existerade en demokratisk rörelse som spred sig i allt vidare kretsar inte bara bland arbetare och bönder, utan även bland studenter, intellektuella, vetenskapsmän, politiker, militärer, skriftställare, lärare och så vidare.

”Det hinder som möter denna rörelse är ett föråldrat politiskt system. Problemet är hur man — utan att väcka motstånd — skall förändra detta system, ty om det inte förändras och om inte demokratin förverkligas, är ingen seger tänkbar. Motstånd och demokrati är bara olika sidor av ett tveeggat svärd. En del människor låtsas stödja motståndet, samtidigt som de avvisar demokratis princip. I verkligheten vill de inte använda något av eggen på svärdet.”

Hur pass uppriktiga är kommunisternas krav på en demokratisk republik? De röda svarar att de har slagits i tio års inbördeskrig för att visa sin ärliga vilja och att detta var en kamp mot ett ”kontrarevolutionärt” Kuomintang som ville ersätta demokrati med diktatur. Och eftersom deras krav på en enhetsfront sammanfaller med den kommunistiska positionens dynamiska behov och följaktligen måste lojalt upprätthållas, så kan man förutsätta att agitationen för demokrati är uppriktig emedan den motsvarar den aktuella situationens levande realiteter.

Kommunisterna har alltid hävdad att endast en demokratisk republik kan genomföra den ”borgerligt-demokratiska” revolutionen, som befäster den nationella självständigheten och likviderar återstoden av feodalismen. Endast en demokratisk republik kan ge bönderna och arbetarna rätten att organisera sig och genomdriva sina krav. Och endast en demokratisk republik kan möjliggöra för arbetarna och bönderna att ta ledningen i en fredlig omstöpning till socialism, en möjlighet som de kinesiska kommunisterna tror på.

Kommunisterna medger att Kuomintang, som de kallar ”godsägarnas, kapitalisternas och storköpmännens parti”, har makten i landet, men erkänner inte dess ledning i den kinesiska revolutionen såsom sådan. Denna ledning anser de tillhör bönderna och arbetarna, över vilka de själva gör anspråk på ”hegemoni”. När den nationella ledningen från regeringens sida sammanfaller med ledningen av arbetarklassen, så kommer den nationella demokratiska revolutionen hastigt att genomföras, tror de. Kampen om ledningen pågår alltså under enhetsfronten på samma sätt som under inbördeskriget och kommer att fortsätta även i en demokratisk republik om en sådan förverkligas.

”Vi måste kämpa om ledningen alltid och överallt”, yttrade Po Ku, som är en av de ledande inom den kommunistiska politiska byrån, till mig i Hankau. ”Ett politiskt parti som inte har ledningen har inget existensberättigande.”

”Från början till slut är de kinesiska kommunisterna anhängare av socialismen”, skrev Wang Chia-hsiang som är medlem i den politiska byrån och var vice ordförande i den förutvarande sovjetstyrelsen, i en i oktober 1939 utkommen partipublikation. ”De kommer aldrig att överge sina ideal och marxismens och leninismens teorier ... Det kinesiska kommunistpartiets program består av två delar: maximiprogrammet som innebär kapitalismens störtande och socialismens upprättande och en radikal frigörelse genom klassernas avskaffande, samt minimiprogrammet som avser den omedelbara nationella demokratiska revolutionen ... För att kunna förverkliga socialismen måste det kinesiska proletariatet först säkerställa den kinesiska nationens frigörelse ...”

Hur mycket kan vi i kinesiska kommunismens teori och politik utläsa om den sovjetryska strategin i Fjärran östern? En kort redogörelse för detta ämne förefaller att vara på sin plats. Låt mig då först skissera utvecklingen av de senaste årens förbindelser mellan Ryssland och Kina. De kan lämpligen uppdelas på tre perioder.

Efter ryska inbördeskrigets slut och sedan sovjetregeringen drivit bort de allierade interventionstrupperna (huvudsakligen brittiska, franska, japanska och amerikanska) uppsade den alla ensidiga traktater med Kina och publicerade och utdömde alla hemliga avtal mellan Japan och Storbritannien om ”intressesfärer” i Kina och Mongoliet. Sovjetryssland avstod från alla speciella rättigheter, privilegier och koncessioner, med undantag av sin del i östra kinesiska järnvägen som på rekommendation av dr Sun Yat-sen förblev under gemensam rysk-kinesisk kontroll. Det nya sovjet-kinesiska fördraget var det generösaste som någonsin en främmande makt slutit med det moderna Kina och lade grunden för intimare rysk-kinesiska förbindelser.

Kort därpå följde den nationalistiska revolutionen under gemensam ledning av Kuomintang och

kommunisterna, som beväpnades, finansierades och instruerades av Sovjetryssland på initiativ av dr Sun Yat-sen. Denna samarbetsperiod fortfor till 1927, då de reaktionära inom Kuomintang uteslöt kommunisterna, dödade många ryska konsuler och stramade åt förbindelserna med Moskva. Från 1927 till 1933, medan inbördeskriget rasade inne i landet, var Kina isolerat från Ryssland, varvid de röda distrikten var om möjligt ännu mer avstängda än Kuomintangs områden. Denna period kan sägas få sin avslutning när Nanking mot slutet av 1933 efter den japanska erövringen av Mandsjuriet återknöt diplomatiska förbindelser med Moskva.

Ungefär vid denna tid erbjöd Moskva en nonagressionspakt åt Kina och gjorde även antydningar om en gemensam försvarspakt av samma slag som det slutit med Yttre Mongoliet. Förslaget avvisades av Chiang Kai-shek genom Wang Ching-wei som då skötte de utrikes angelägenheterna. Wang åstadkom i stället det så kallade Ho-Umetzuavtalet som innebar en utjämningspolitik med Japan. Det häftiga inbördeskriget mellan Kuomintang och de kinesiska kommunisterna fortsatte och förhållandet mellan Nanking och Moskva var mycket svalt.

Det blev emellertid tydligt att Moskva gärna såg att inbördeskriget i Kina tog slut och att ett samarbete upptogs mellan de båda partierna, så att Kinas vänskap med Ryssland kunde befästas och en strategisk barriär mot Japan skapas. Moskva stödde genom Komintern kommunisternas agitation för en enhetsfront och började tala om Chiang Kai-shek såsom ”den nationelle ledaren”. Det är osannolikt att överbefälhavaren skulle ha upphört med sina ansträngningar att utrota kommunismen om det inte varit för Chang Hsueh-liang och Sianintermezzot. Vi denna tidpunkt gjorde Moskva ingen hemlighet av att man betraktade Chiang som den ende som förmådde leda ett reorganiserat och enat Kina mot Japan.

Det är allmänt bekant att huvudorsaken till att Chang Hsueh-liang så snart frigav Chiang Kai-shek utan att denne gått med på hans krav var den oväntade hållning som de kinesiska röda i Sian intog. Dessa hade förut understött planen att hålla Chiang i fängelse och till och med att anställa en ”offentlig rättegång” med honom i syfte att få till stånd en fullständig ombildning av Nankingregeringen. Men nu påyrkade de helt plötsligt att han skulle släppas sedan han muntligt gått med på ett av rebellernas åtta krav, nämligen att göra slut på inbördeskriget. Det råder intet tvivel om att detta snabba avvecklande av Sianintermezzot berodde på Sovjetrysslands hållning och att Moskva var mycket belåtet med den fredliga uppgörelsen som återställde Chiangs makt.

Sovjets utrikespolitik i detta som i andra fall, sedan man gått in för principen att omvända ett land i sänder till socialismen, gick tydligen endast och allenast ut på att stärka SSSR:s strategiska läge. Moskva betraktade Sianintermezzot som en äventyrlig kupp och trodde inte att den var uttryck för en legitim massrörelse som kunde möjliggöra för ett revolutionärt parti att gripa till makten. De ryska kommunisterna fruktade att Chiang Kai-sheks avlägsnande skulle resultera i ett långt utdraget inbördeskrig enligt spanskt mönster varunder japanerna (med tysk-italiensk hjälp) kanske kunde förvandla Nankingregeringen till en verklig österns Francoregim. Därigenom skulle Kina inte blott bli strategiskt värdelöst för Sovjetunionen, utan rent av en potentiell fiende.

Nu tillämpar Komintern när det kommer till kritan samma taktik som SSSR, vilket förklarar många till synes nyckfulla förändringar i kommunistpartiernas politik över hela världen. Vissa nyckelidéer har länge dominerat det strategiska tänkandet hos sovjet- och kominternfolket. Dessa kan formuleras ungefär på följande sätt, för att använda kommunisternas egen terminologi:

Först och främst är ett andra imperialistiskt krig mot SSSR nästan oundvikligt. Lenins yttrande att ”alla världspolitikens händelser är oundvikligen koncentrerade kring en punkt, nämligen världsbourgeoisins kamp mot den sovjetryska republiken” är och kommer alltid att vara en trossats för alla bolsjeviker. För det andra är SSSR ”den hotade basen för världsrevolutionen” och huvud-

uppgiften för alla kominternpartier är att försvara den med alla ”taktiskt politiska” manövrer. För det tredje har SSSR:s politiska mål företrädet framför alla ”partiella” eller ”rent lokala” behov hos andra kommunistpartier. För det fjärde är bevarandet av världsfreden bästa garantin för SSSR:s säkerhet och lättaste sättet att förverkliga socialismen. Så länge kapitalistklassen kan hindras att lösa sina tvistigheter med rövarkrig tvingas de av staternas inre problem i riktning mot socialismen. Kan det imperialistiska kriget emellertid inte längre undvikas, bör det ledas i sådan riktning att Sovjets säkerhet så länge som möjligt tryggas. För det femte — och detta är det viktigaste — hänger den slutliga bolsjevikiska segern på möjligheten att hålla kriget borta från Ryssland tills den röda armén är fullt beredd att möta varje kombination; för att vinna detta syfte är varje taktisk åtgärd berättigad.¹

Det är från dessa utgångspunkter som varje Kominterns manöver måste tolkas. Den sovjetryska nonaggressionspakten var alltså en lika logisk nödvändighet i den allmänna strategin, sedan Sovjetryssland genom Chamberlains Münchenpolitik och de därpå följande försöken att åstadkomma en tysk-engelsk-fransk uppgörelse blivit isolerat, som ”den demokratiska fronten mot krig och fascism” förut var. På samma sätt förklaras också Sovjets aktioner mot Östersjöstaterna och på Balkan.

Sett i detta perspektiv var det kanske inte de röda, utan de oredigt tänkande intellektuella som var inkonsekventa. För egen del har jag aldrig varit i Ryssland och i själva verket vägrats inresetillstånd den enda gång jag försökte komma dit. Men man behöver inte med egna ögon ha iakttagit förhållandena för att konstatera själv motsägelsen hos många intellektuella på yttersta vänsterkanten som gjorde anspråk på förstahandskunskap om Sovjetunionen och gav ut den ena sovjetvänliga boken efter den andra för att plötsligt, efter de diplomatiska händelserna den 23 augusti 1939, förklara att de helt och hållet hade misstagit sig, börja skriva om ”nazikommunism” och ropa på ett korståg mot allt som de förut omhuldat. Deras ställning var tydligen ohållbar, såvida man inte förutsatte en taktisk omläggning i Sovjets utrikespolitik med bibehållande av samma strategiska mål som förut och kunde åstadkomma en förändring i de materiella fakta inom SSSR som givit anledning till deras tidigare entusiasm.

Det måste erkännas att de kinesiska kommunisterna har haft en mycket förmånligare ställning vis-à-vis Sovjetunionens politik. Ty det motstånd som Kina — i egenskap av ett halvt kolonialland på gränsen till SSSR — gör, är nödvändigt för Sovjetunionens strategiska säkerhet, oberoende av de politiska klimatförändringarna i Europa. Så länge Kina är anfallet måste Sovjetryssland stödja det, ty den makt som hotar Kinas självständighet hotar också Ryssland.

I den världsomspännande katastrof som nu äger rum skulle Ryssland upphöra att stödja Chungkingregeringen endast om denna gav upp kampen mot imperialismen eller om angriparen eller någon av kolonialmakterna lyckades med oväntade medgivanden förmå den kinesiska regeringen att gå med på någon internationell inringning av Sovjetunionen. Å andra sidan kan Ryssland samarbeta med Japan först om detta land inställer sitt angrepp på Kina och därmed visar att det på allvar övergivit sina antiryska avsikter.

För Sovjetryssland som är tre gånger så stort som Förenta staterna och baserar sin ekonomi snarare på utveckling av hemmamarknaden än på exploaterandet av utländska marknader, förefaller det inte vara någon idé att expandera för expansionens egen skull. Ryssland äger inga monopolistiska kapitalistgrupper som kräver nya marknader att exploatera, emedan landet inte har någon klass som har samlat mer kapital än den med vinst kan placera inom landet. Genom att

¹ Se ”Den kommunistiska internationalens program”, av vilket ovanstående slutsatser om Kominterns strategi kan dragas.

dess ekonomi är socialistisk och industrialiseringen långt ifrån fullständig, är den inre köpkraften alltjämt mycket större än produktionen och kan under den statliga planhushållningen utvecklas i det oändliga.

Anledningen till Rysslands upprustning torde inte vara begäret efter nya marknader, utan behovet att försvara socialismens landvinningar. Medan i de fascistiska staterna de väldiga kapitalinvesteringar som nedlagts på rustningar till slut måste förbrukas i krig för att maskinen skall hållas i gång, tillräckligt kapital förstörts för att öppna en ny hemmamarknad eller nya utrikesmarknader har förvärvats för exploatering, är detta inte tillämpligt i fråga om Sovjets rustningar. SSSR kan, i samma ögonblick världssituationen tillåter det, avrusta och utnyttja sin rustningsindustri för tillverkning av nyttiga varor för landets egen konsumtion, utan att detta medför några ekonomiska rubbningar.

Om Sovjetryssland till slut kommer att göra på detta sätt, är det ingen som vet. Även om det är ekonomiskt möjligt, representerar fortfarande rustningarna en ”okonsumerad produktion” och ekonomiska hänsyn kan härvidlag påverka Rysslands politik i oförutsedd riktning. Det återstår att se hur långt även ett socialistiskt samhälle kan vara ekonomiskt militaristiskt utan att bli även politiskt militariskt. Rysslands hittillsvarande rustningsåtgärder har emellertid varit nödvändiga för att skydda dess väldiga gränser och avskräcka från anfall. Så länge grannstaterna inte är aktivt fiendliga mot SSSR och inte bildar bas för det ”oundvikliga imperialistiska angreppet” förefaller sovjetstrategin att vara på den säkra sidan. Följaktligen kommer Ryssland att stödja vilken kinesisk regering som helst som bjuder motstånd, och kommer att avhålla sig från varje aggressiv handling och varje politiskt äventyr som kan försvaga den enighet som detta motstånd bygger på. Med andra ord: Ryssland stödjer Chiang Kai-shek så länge denne fortfar att leda det nationella antiimperialistiska kriget.

Men hur är det med kinesiska Turkestan? Förbereder sig inte Ryssland att annektera detta område och göra det till en buffertstat som det har gjort med vissa delar av Polen, Finland och Rumänien som förut tillhört Ryska riket? Eftersom denna väldiga provins är en av nyckelpositionerna till Sovjets nuvarande och framtida strategi i Asien och dess förhållande till de kinesiska röda, torde den vara värd ett eget kapitel.

3. Den röda stjärnan över Turkestan?

Sovjetunionen ... respekterar uppriktigt hela Kinas, även Sinkiangs, suveränitet.
Izvestia.

Efter invasionen i Polen och detta lands uppdelning mellan Tyskland och Ryssland kastade många kineser bekymrade blickar på Sinkiang, vars läge de fann motsvara Polens. En del fruktade att den röda armén skulle marschera in för att ”befria de förtryckta massorna” i Sinkiang, liksom de gjorde i Polen öster om Warszava. Japanerna försummade inte tillfället att utsända radiomeddelanden om en rysk invasion, vilka blev trodda på många håll.

Sinkiang — namnet betyder ”det nya riket” — sträcker sig som en arm av Kina in i Centralasien och gränsar i norr och öster till Mongoliet, i väster till ryska Turkestan och Afghanistan, i söder till Indien och Tibet. Det är Kinas största provins och omfattar nästan halvannan miljon kvadrater. Landet är till större delen ökenartat och klyvs av den i öst-västlig riktning gående bergskedjan Tien Shan eller ”de himmelska bergen” och av en av Asiens största floder, Tarim, som både upprinner och utmynnar inom provinsens område. I söder reser Kunlunbergen en väldig barriär mot Indien och i norr står det guldförande Altai på post mot Ryssland. I Tarimdalen och övriga floddalar ligger fruktbara oaser och bergssluttningarna täcks av skogar och betesmarker. Här bor ungefär fyra miljoner människor av fjorton skilda raser, huvudsakligen turkiska och

kinesiska muhammedaner, men med starka inslag av mongoler, tartarer, kazaker och andra stammar, som lever på kamel- och hästavel, lantbruk och handel samt guld- och jadebrytning i de gamla gruvorna.

Sinkiang är Kinas äldsta landsdel. Den var länge okänd för utlänningar och är fortfarande det svåraste att penetrera. Några västerländska upptäcktsresande, exempelvis Obruchev, von Lecocq, Aurel Stein och Richthofen, och i våra dagar Sven Hedin och Owen Lattimore har bragt i dagen en del av de arkeologiska skatterna i detta mystiska och romantiska land. Under de många århundraden som Sinkiang låg under kinesiskt herravälde gjorde det ofta uppror och vann slutligen 1864 självständighet. Men tolv år senare återerövrades det av en berömd kinesisk fältherre, Tso Tsung-tang, och blev på nytt en kinesisk provins. Det styrdes dock snarast som en koloni ända till 1931 då ett omfattande uppror utbröt som kvävdes av en ny, med sovjetrysk hjälp upprättad regim.

Sinkiang var i egenskap av strategiskt buffertområde mellan Indien och Ryssland i många år skådeplatsen för intriger och mot-intriger mellan S:t Petersburg och Delhi. Sovjetryssland följde till 1932 en noninterventionistisk politik, men kunde då inte längre blunda för det hot som den av Ma Chung-ying ledda muhammedanska resningen innebar.¹ Nankingregeringen hade inga diplomatiska förbindelser med Ryssland och stod i varje fall maktlös inför general Mas revolt. Japan hade infallit i Mandsjuriet. En del mandsjuriska trupper drevs över gränsen till Sovjetunionen, varvid de ryska myndigheterna tillät dem att passera till Sinkiang för att förstärka de belägrade kinesiska garnisonerna i provinsen. Det var delvis för att motverka intriger från Japan som stödde den muhammedanska resningen, som Sovjet ställde sig bakom general Sheng Shih-tsai, vilken tog situationen i sin hand och med hjälp av de mandsjuriska trupperna lyckades återställa den kinesiska makten. Ett annat skäl till ryskt ingripande var att ungefär femtiotusen vitryssar som efter bolsjevikrevolutionen hade flytt till Sinkiang också var inblandade i resningen. Då Moskva hjälpt till att säkerställa general Shengs nya regim, drog det emellertid tillbaka alla sovjettrupper från Sinkiang och gjorde intet försök att upprätta en autonom stat i stil med Yttre Mongoliet.

Här må erinras om att den mongoliska folkrepubliken upprättades sedan de mongoliska röda, som fått vapen av de ryska röda, rest sig mot den ”galne baronen” Ungern-Sternbergs skräckvälde. Sternberg som utnyttjade landet som en bas för en vitrysk offensiv mot bolsjevikerna drevs bort och lamaregeringen störtades. Den nya regimen i Yttre Mongoliet representerar visserligen det mongoliska kommunistpartiet, men kallar sig en borgerlig — icke socialistisk — demokrati. Den har ingått försvarsförbund med SSSR som dock erkänner Kinas suveränitet över landet. I själva verket innehöll det rysk-kinesiska avtalet av 1924 att alla sovjettrupper successivt skulle dragas bort från Yttre Mongoliet, men innan avtalet trädde i kraft avbröt Kina 1927 de diplomatiska förbindelserna med Moskva.

När de diplomatiska förbindelserna längre fram återupptogs, hade Japan redan ockuperat Mandsjuriet och hotade att erövra den mongoliska huvudstaden, Ulan Bator, som Kina inte längre kunde försvara. Det var ett strategiskt intresse för Kina lika väl som för Ryssland — som var beslutet att inte låta den japanska kräftsulsten Mandsjukuo sprida sig till det centralasiatiska mellangärdet — att SSSR skulle ta ansvaret för Mongoliets försvar. Sedan Sovjetunionen till svar på en kinesisk not angående innebörden i försvarsfördraget hade bekräftat sitt erkännande av Kinas överhöghet i Yttre Mongoliet, lät Nanking saken falla. Kinas anspråk var i varje fall tvivelaktiga eftersom de huvudsakligen vilade på de nu störtade mongoliska furstarnas vasallskap under den gamla mansjukronan och kineserna själva aldrig på allvar hade erövrat landet.

¹ Denna resning bevittnades av Sven Hedin som skildrar den i ”Stora hästens flykt”.

En del iakttagare har jämfört den mongoliska folkrepubliken med Mandsjukuo, men det är en oerhörd skillnad mellan den förra som är ett autonomt republikanskt protektorat under SSSR, och den senare som är en japansk koloni under en marionettregering. Den springande punkten är att den mongoliska regimen som grundar sig på en verklig folkrevolution, står fast även om varenda sovjetsoldat skulle dragas tillbaka i morgon dag, medan det fiktiva Mandsjukuo skulle störta samman i det ögonblick japanerna lade benen på ryggen. Detta erkänner intelligenta kinesiska diplomater och de hoppas nu bara att Mongoliet förr eller senare ville ingå en om också löslig union med det självständiga Kina. Denna förhoppning uttryckte Mao Tse-tung inför mig 1936, då han yttrade att när folkrevolutionen har segrat i Kina kommer republiken Yttre Mongoliet automatiskt och av egen fri vilja att bli en del av den kinesiska förbundsstaten.

Det är rent av antagligt att Yttre Mongoliet en dag skulle inta samma ställning till Kina och Ryssland som Sinkiang gör, om inte landet hade en ställning i SSSR:s östra försvarslinje som nödvändiggör en stark rysk garnison där. Det måste medges att om Ryssland bara vore ute efter annexioner, skulle det utan svårighet kunna lägga beslag på Sinkiang. Att det avstått därifrån är ett nytt bevis på att dess politik i Asien är lagd på lång sikt.

Detta är så mycket intressantare som man finner att Sinkiangs ekonomiska liv är mycket intimare förbundet med Ryssland än med Kina. Provinsen har ett förmånligt handelsavtal med Ryssland som lånade Sheng pengar för att upprätta den nuvarande regimen. I och med fullbordandet av den transturkestanska järnvägen till Alma Ata 1930, som strök tätt utmed Sinkiangs västgräns, orienterades landet ekonomiskt åt Ryssland. Mellan Tihua, Sinkiangs huvudstad, och närmaste kinesiska järnvägsknutpunkt ligger 2,750 kilometer öknar och berg. Sovjets handelsorganisation öppnade kontor i Sinkiang, ryska maskiner togs i anspråk för den nya gruvbrytningen, ryska tanks, flygmaskiner och pansarbilar importerades tillsammans med ryska instruktörer i utbyte för Sinkiangs exportvaror, guld, jade, hästar och ull.

Efter den kinesiska regeringens reträtt till de västra provinserna blev Sinkiang ännu viktigare för Kinas framtid. Dess stora betydelse som en brännpunkt för de ryska materielleveranserna har redan berörts. Om någonting skulle hända som spärrade denna gräns, skulle resultatet bli katastrofalt för Kina. Hittills har kommunikationerna och samförståndet ständigt förbättrats. Efter Sian-intermezzot, avslutandet av nonaggressionspakten 1937 och det nya sovjetkinesiska handelsavtalet har Chiang Kai-shek åstadkommit ett bättre förhållande till general Sheng, och de förhandlingar som förts i Moskva av Sun Fo har ytterligare stärkt Kinas ställning vid denna avlägsna gräns.

Den nya Sinkiang-Kansulandsvägen som är över 2,500 kilometer lång, kom hastigt till stånd med hjälp av ryska vägbyggnadsingenjörer och maskiner. 1940 öppnades en flygroute mellan Chungking, Tihua och Moskva. Ingen får begagna den utan tillstånd av general Sheng — och antagligen Shengs rådgivare — men dessa restriktioner har inte hindrat ett antal unga kineser från att resa till Sinkiang för att delta i den därvarande framstegsvänliga regimens ansträngningar. Lärare, journalister, vetenskapsmän och läkare är välkomna hos Sheng och blir hastigt och lustigt inpassade i hans egen ”treårsplan”.

General Sheng Shih-tsai är en energisk mandsju på femtio år, som fått sin uppfostran i Japan och Kanton. Han deltog i den nationalistiska revolutionen till 1926 när han — tydligen med Kuomintang och Sovjetrysslands medgivande — begav sig till Sinkiang. Där beklädde han en underordnad post tills den förre guvernören blev mördad, och under den revolt som följde visade han sig som den starke mannen på platsen. Men hans uppgift var inte att återställa det gamla, utan att undanröja själva orsakerna till revolten. Han blev ledare till vad Sinkiang nu kallar aprilrevolutionen som officiellt var inledningen till det nya Sinkiang. Sheng är en hederlig, enkel,

demokratisk människa som har visat sig vara en kunnig och folkets intressen hängiven styresman. Den nya regeringens program upptog jämlikhet mellan de olika folken i landet, religionsfrihet, vägbyggen, industrialisering, förbättrade jordbruksförhållanden och utveckling av folkbildningen och självstyrelsen. Den gick fram under slagorden: ”antiimperialism” och ”vänskap med SSSR.”

Till allas förvåning genomförde Shengs regering det nya programmet med sådan energi att den nu utgör inte bara den bästa styrelse som det gamla Turkestan någonsin har haft, utan också en av de mest upplysta regeringarna i Kina. Folkliga minoriteter har för första gången behandlats lika som majoriteten, religionsfriheten skyddas och sedan ett antal sabotörer summariskt avrättats, har regimen pålitlighet blivit till ett ordspråk. Hundratals mil nya vägar har byggts, nya maskinindustrier anlagts i Tihua och Hami, lantbruksskolor, mönstergårdar och försöksanstalter på lantbrukets område har upprättats. Någon jordrevolution har tillsvidare inte skett, men reformer har genomförts, däribland skattelindringar för bönderna i allmänhet och kraftiga skatteökningar för storgodsägarna, kolonisation av obebyggda områden etc.

En intressant form av lokal självstyrelse har upprättats, där alla klasser, folkslag och religioner är representerade. De lokala folkförsamlingarna tillsätter genom val alla lägre poster inom förvaltningen och utser även ombud till ett slags statlig representantförsamling som sammanträder en gång om året och inför vilken regeringen är ansvarig beträffande sina utgifter, planer och allmänna politiska riktlinjer. Särskilt har framstegen märkts inom skolväsendets område. Det finns tjugu gånger så många skolor som 1933. Läskunnigheten har ökat oerhört. Den forna imperialistiska politiken att ”utplåna” minoriteterna har övergivits, med påföljd att den etnografiskt betonade litteraturen och kulturen har fått en renässans. Folkbildningssträvandena har gått så långt att flyttande skolor åtföljer karavanerna för att lära kameldrivarna att läsa och skriva på deras eget språk.

Det som här närmast intresserar oss är Shengs båda paroller ”antiimperialism” och ”vänskap med SSSR”. I det övriga Kina tillämpas denna politik endast i de av kommunisterna kontrollerade gränsområdena och likheten i detta och liknande avseenden kan inte bero på en tillfällighet. Sheng är dock ingen kommunist och det är inte Marx som Sinkiang hyllar, utan Sun Yat-sen och *San Min Chu I*. Det är alldeles riktigt när Sheng påpekar att hans program i alla delar går tillbaka på sunyatsenismen. De båda parollerna uppställdes första gången av Sun Yat-sen själv. De övergavs i praktiken när Chiang Kai-shek 1927 bröt med Moskva och har aldrig formellt återupptagits av Kuomintang.

Det var klart att Sinkiangs antiimperialistiska politik hade udden riktad mot två håll, mot både brittiskt och japanskt inflytande. Sheng har själv kallat en nyligen uppträdande revolt i södra Sinkiang som påstods ha brittiskt stöd bakom ryggen, för ”det mest belysande exemplet på imperialistiska intriger”. Vad vänskapen med Ryssland beträffar yttrar han: ”I det förvirrade läge som rådde runt omkring, var den sovjetvänliga politiken ingen tillfällighet. Alla vet att vänskap med Sovjetryssland inte betyder kommunism. Sovjetunionen har visat att den inte söker landvinningar eller särskilda förmåner, utan tvärtom hjälper oss i vårt konstruktiva arbete.”

Fastän det inte fanns någon kommunism i Sinkiang — för övrigt en orimlighet i en stat som nästan helt och hållet saknar ett industriellt proletariat — och marxismen inte lärdes i skolorna, förekom intet förtryck mot kommunisterna. I motsats till vad fallet var under Chiang Kai-sheks regering tilläts kommunisterna att inträda i armén och delta i arbetet i de stora folkliga organisationerna. Endast några stycken koreanska och kinesiska kommunisterna som fått sin utbildning i Moskva, blev militära instruktörer hos Sheng. En större roll i det pedagogiska och administrativa arbetet spelade däremot anhängarna av organisationen ”nationens räddare”, en samling radikala kinesiska intellektuella som på ett tidigt stadium förordnade en försoning mellan Kuomintang och

kommunisterna, samt unga mandsjuer från den radikala *Tungpei P'ai* som stödde marskalk Chang Hsue-liangs "militära övertalning" mot den kinesiska överbefälhavaren.

Under sådana omständigheter hade emellertid de kinesiska kommunisterna föga glädje av den sovjetvänliga stämningen i Sinkiang. Flygmaskinerna och krigsmaterielen som sändes från Ryssland via Sinkiang gick helt och hållet till Chiang Kai-shek och inte till de kinesiska röda, tvärt emot vad japanerna påstår. Detta påstående var löjligt för var och en som en smula kände till de geografiska förhållandena i denna del av världen och placeringen av de militära styrkorna. I själva verket skildes Sinkiang från närmaste kommunisttrupper i norra Shensi av några tusen kilometer öken, där även karavanvägarna hölls av fientliga styrkor.

Norr om den kinesiska muren stod Chiang Kai-sheks antiröda generaler, Fu Tso-yi, Kao Kuei-tse och andra. I väster, alltså i Ninghsia, stod de tre generalerna Ma med sina muhammedanska trupper som 1937 tillfogade den kinesiska röda armén dess kanske värsta nederlag. De muhammedanska trupparna i Kansu och Shensi förstärktes ytterligare av den kanske bäst utrustade av alla de kinesiska styrkorna, den redan nämnda första armén under general Hu Tsung-nan som även på andra håll omgav de röda. Den enda bilväg som förband de nordvästra områdena med Sinkiang avpatrullerades noggrant av Chungkings gendarmer och de enda vägar som ledde till kommunistområdena stod likaledes under ständig bevakning. Om trots dessa försiktighetsmått en eller ett par karavaner kunde bana sig väg tvärs över den mongoliska öknen till gränsområdena, kunde de endast medföra obetydliga mängder ammunition. I själva verket förklarade alla som hade förmågan att bedöma saken att Sovjet nog uppfyllde överenskommelsen att endast leverera till Chungkingregeringen.

Lika ogrundade var de japanska uppgifterna om en rysk militär ockupation av Sinkiang. Den vänligt sinnade Sinkiangregeringen tillsammans med den ryska kontrollen över Yttre Mongoliet gav Stalin ett tillräckligt flankskydd i Centralasien. Besättandet av Sinkiang skulle otvivelaktigt ha blivit en förevändning för ett närmande mellan japanerna och de antikommunistiska, pacifistiska elementen i Chungking, som skulle ge Japan möjlighet att upprätta förhållanden liknande de spanska, i hela Kina. Som vi har sett önskade Moskva bestämt undvika detta.

Nå, men om Chungking kompromissade, erkände de japanska erövringarna i Mandsjuriet och vissa delar av Kina och slöt en antikominternpakt med Japan? Eller om Chungkings "enighets- och återuppbyggnads"-kampanj utvecklade sig till en allmän antiröd offensiv? Eller om Storbritannien plötsligt ändrade sin politik och ingrep på Chungkings sida på sådant sätt att Kuomintang trodde sig om att kunna bekämpa både röda och japaner med skärpta restriktioner mot de förra som resultat? Vad skulle då ske? Om situationen blev allvarlig kunde Ryssland göra ett motdrag, sluta en ömsesidig försvarspakt med Sinkiang och ställa det under Sovjets beskydd. Det var också möjligt att de kinesiska kommunisterna skulle söka konsolidera sin makt inom ett område som omfattade hela nordvästra Kina och hålla sig kvar där tills en återhämtning kunde ske i Kina i dess helhet.

I händelse en del av det fria Kina förvandlades till en antirysk bas efter här angivna linjer, skulle det tydligen ligga i SSSR:s strategiska intresse att sända all hjälp till de kinesiska röda och deras allierade i form av kanoner, flygmaskiner, ammunition, krediter och teknisk rådgivning, allt sådant som nu uteslutande gått till Chiang Kai-shek i hans egenskap av chef för den nationalistiska koalitionen. En ny röd stat skulle då uppstå i hela nordväst med oöverskådliga följder för alla koloniala och halvkoloniala länder. Något slags konsolidering skulle förmodligen åstadkommas mellan de nordvästra provinserna, kinesiska Turkestan, Yttre Mongoliet och västra Inre Mongoliet. En sådan väldig förbundsrepublik, som skulle omfatta ungefär två tredjedelar av Förenta staternas storlek, skulle antagligen inte försöka införa socialism eller inträda i SSSR. Den

skulle helt enkelt antaga det ”nationellt demokratiska” programmet i den form det redan tillämpas i Sinkiang, Yttre Mongoliet och gränsprovinserna.

En sådan utveckling är inte att befara så länge Chungkingregeringen fortsätter kampen mot Japan och dess antikommunistiska riktningar inte lyckas övertala överbefälhavaren att sätta i gång en antiröd offensiv i stor skala. Men de grupper som nu är mest aktiva för att igångsätta sporadiska väpnade anfall på de röda trupperna, bör ha klart för sig att denna metod — som Mao Tse-tung nyligen påpekat — är den säkraste för att störta dem själva. Mao framställde på skämt förslaget att dessa människor som är mycket ivrigare att bekämpa politiska motståndare inom landet än att slåss mot Japan, skulle anta en resolution av följande lydelse:

”Enär det finns alldeles för få kommunistiska partimedlemmar och det är nödvändigt att öka antalet till maximum, och enär det finns alldeles för få vapen hos åttonde routearmén och det är nödvändigt att det blir så många som möjligt, förklara vi, reaktionära element, att vi ta på oss ansvaret att igångsätta en straffkampanj mot kommunisterna.”

I själva verket kan dessa ord tillämpas också på de europeiska stormakterna som är så rädda för att Asien skall bli rött. Man skulle kunna omskriva Maos ord på följande sätt för deras räkning: ”Beslutna att till det yttersta öka det kommunistiska inflytandet i Kina och tvinga Sovjetunionen att ingripa revolutionärt, måste vi vägra Kina hjälp i dess kamp för självständighet, hjälpa Japan att göra blockaden effektiv (exempelvis genom att stänga Yunnan-järnvägen, Burmavägen etc.) och fortsätta att tillhandahålla Japan all den krigsmateriel det behöver för att hindra de västerländska intressena.”

Vi skall i fortsättningen se vad det är i dessa gränsdistrikt som förmår de reaktionära elementen att hata dem intensivare än japanerna. Men låt oss först för kontrastens skull besöka ett för Kuomintangens *pao chia*-system typiskt distrikt och höra ur styresmannens egen mun hur systemet fungerar.

4. Ord av en styresman

Styresmannen i en krets representerar i regeringens ögon tiotusen färdigheter, i befolkningens ögon tiotusen brister och i sina egna ögon tiotusen svårigheter.

Kinesiskt ordspråk

Under mina senaste resor i västra Kina har jag träffat många lokala funktionärer som sköter sitt fögderi efter gamla vanda principer. En gång tillbragte jag flera dagar som gäst hos en viss styresman och hans milda och duktiga hustru och fick av honom lära åtskilligt om förhållandena i de administrativa enheterna.

Denne ämbetsman hade rykte om sig att vara den bäste i hela denna del av Kuomintangens Kina, kanske för att han överhuvud taget inte hade någon administrativ utbildning. För att han inte skall identifieras och kretsen mista sin idealiske styresman, tänker jag här kalla honom för mr Chen och hans krets för Ningfu.

Mr Cheng kom från en provins i öster och var en duglig person med god uppfostran. Då kriget började hade han en framstående post inom affärlivet som han behöll tills japanerna besatte hans kontor. Då erbjöd han, liksom så många andra i denna ställning, sina tjänster åt regeringen. Hur han slutligen kom att bli styresman i Ningfu är en historia för sig; det räcker med att säga att han genom en lycklig serie av omständigheter fick denna post utan att ikläda sig några förpliktelser.

För nittiofem procent av befolkningen är begreppet ”regeringen” identiskt med kretsens styresman som förr i tiden utnämndes av Himmelens son och i våra dagar av partibyråkratin. Styres-

mannen är allsmäktig vis-à-vis folket, men ansvarig för distriktets styresman och naturligtvis för regeringen. För den stora massan av bönderna är han emellertid allenarådande och betecknar både början och slutet på all myndighet. Kretsarna är av mycket växlande storlek. Tydligt är det i dessa primärområden som folket först måste vinna politisk makt innan ordet ”demokrati” får någon mening i deras liv.

Organisationen av en *hsien* är nästan densamma i hela landet och Ningfu med sin befolkning på omkring trehundra tusen människor utgjorde intet undantag. I regel består *hsien yamen* av sex eller sju departement under styresmannens ledning, som har hand om förvaltningen, polisväsendet, finanserna, de allmänna arbetena etc. och under kriget mobiliseringen. Över sektionscheferna står en sekreterare som är närmast under styresmannen i inflytande och ofta sköter den lokala politiken. *Hsien* är uppdelad i ett antal *ch'ü*, var och en under en *ch'ü-chang*. Nästa underavdelning är *hsiang* som omfattar en grupp av byar. Efter *pao-chia*-systemets återinförande är byarna organiserade i grupper på hundra familjer. En sådan grupp kallas *pao* och är i sin tur uppdelad i *chias*. Varje *chia* består nominellt av tio hushåll, där alla medlemmarna är solidariskt ansvariga för varandras uppförande.

Mycket av styresmannens arbete delegeras i själva verket till de olika underordnade funktionärerna. Dessas plikter består i att upprätthålla den allmänna ordningen, undertrycka Kuomintangfientliga politiska organisationer, genomföra utskrivningen, avgöra jordäganderättstvister, arresteras skuldsatta och ”rebeller”, uppbära skatter samt rekrytera och leda den lokala milisen. Dessa ämbetsmän utnämns av styresmannen och är ofta utan lön, då posterna betraktas som hedersposter och rent av kan vara ärftliga. I praktiken tillgodoser de sig genom att stoppa en del av skatteuppbörden i egen ficka eller ta emot gåvor av storgodsägarna i vilkas intresse de vanligen arbetar. Detta ser styresmannen genom fingrarna med, liksom provinsens styresman ser genom fingrarna med hans utpressningar. Systemet fungerar mycket bra utom för den olycklige som utgör slutpunkten i den helt och hållet enkelriktade trafiken. Individerna har ingen möjlighet att bryta någon länk i kedjan bakom honom.

Vi återgår nu till styresmannen Chen med hans tiotusen brister och tiotusen svårigheter och skall undersöka hur systemet fungerade inom en av de 1,905 celler som bildar Kinas väldiga politiska organisation.

”Det första jag har upptäckt”, sade Cheng, ”är att fastän Kina har haft revolution i trettio år har *hsiensystemet* inte förändrats. Ekonomin har förändrats, samhället har förändrats, människorna har förändrats, men *hsiensystemet* är det samma som förut.

När jag kom till denna *hsien* fanns omkring femtio skatteuppbördsmän. Alla var oavlönade. De var utsedda av storgodsägarna och i en del fall hade deras familjer i flera generationer varit skatteuppbördsmän. Dessa personer hade sin egen hemliga statistik över jordäganderätten som var uppgjord av storgodsägarna och uppbar skatten i enlighet med denna. De betalade till styresmannen endast så mycket han kunde piska av dem.”

”Förlåt?”

”Det var sed att föra dessa uppbördsmän till *yamen* och piska dem”, upprepade Chen, ”ty det var enda sättet att förmå dem att ge ifrån sig de pengar som *hsien* skulle ha, och de lyckades i alla fall behålla en stor del av skatten.”

Chen fann att detta system inte var lämpligt varför han avskedade alla skatteuppbördsmännen och igångsatte en ny jordtaxering.

Han skickade ut tjänstemän i byarna för att underrätta ägarna och arrendatorerna om förändringen

och uppmana dem att personligen komma till *hsien yamen* och betala det riktiga skattebeloppet.

Många hederliga bönder upptäckte att de i årtal varit föremål för utpressning och arrendatorerna kom underfund med att de betalat skatter som i verkligheten ålåg jordägarna. Godsägarna själva blev rasande när de upptäckte att man väntade av dem att de skulle vara laglydiga. Inkomsterna för *hsien* började stiga.

”Det har blivit en stor förändring”, berättade Chen. ”De flesta tycker mycket bättre om det nya systemet. De betalar på bestämd tid och får ett kvitto, varefter de belåtna återvänder hem. Men storgodsägarna söker alltid smita från skatten och jag får skicka polisen på dem.”

Storgodsägarna tyckte också illa om Chen för att han gjorde slut på opiumtrafiken som till stor del legat i deras händer. Opium ansågs bättre än pengar och godsägarna sålde med grova vinster de mängder som de tvungit sina arrendatorer att odla. *Hsien yamen* fick över hälften av provinsens inkomster från samma källa. Men Chen genomdrev tillämpning av antiopiumlagen, förbjöd vallmoodlingen och satte åtskilliga av opiumjobbarna i arbete.

”Sedan skatteuppbördsmännen blivit avskedade”, fortfor Chen, ”sammanslöt sig storgodsägarna, i vilkas tjänst de stått, och angav mig för provinsguvernören för underslev. Men jag hade infört ett modernt bokföringssystem och kunde tillbakavisa deras anklagelser. Samtidigt kunde jag visa att en hel del av dessa personer inte på flera år betalt någon skatt till staten”.

Han var mycket stolt över sitt bokföringssystem som gjorde det möjligt för honom att hålla sig fullständigt à jour med vartenda öre som *hsien* mottagit och utgivit. Han visade mig en massa böcker och då jag gick igenom dem fick jag ett starkt intryck av att det var nästan omöjligt för ämbetsmännen att klara sig på sin lön om de skulle vara hederliga. Chens lön var hundrafyrtio kinesiska dollar i månaden och distriktssekreterarens och avdelningschefernas femtiosex dollar, vilket var tillräckligt med hänsyn till den levnadsstandard som upprätthölls, men inte tillräckligt för den representation som fordrades av högre ämbetsmän.

I själva verket var det enligt Chen praxis att avdelningscheferna visserligen kvitterade sin lön, men att denna behölls av styresmannen, som i gengäld för denna artighet tillät dem att i form av diverse avgifter pressa ut av folket vad de behövde.

Till förskräckelse för alla därav berörda utverkade Chen av sina överordnade i provinsen tillstånd att höja souschefernas löner till sjuttio dollar. Han gjorde slut på alla små underslev genom att föreskriva att alla räkningar skulle betalas genom *hsiens* kassaförvaltning. De flesta av de gamla cheferna avgick som protest mot dessa ”radikaliser”. Detta fann Chen vara en god lösning och han ersatte dem med unga duktiga studenter som hade samma ”radikala” idéer om hederlighet i förvaltningen som han själv. Det var endast hans personliga inflytande på dessa nya assistenter i förening med deras patriotiska sinnelag som gjorde att de var villiga att leva på sådana löner. Fastän Chen ökade alla andras löner, bibehöll han sin egen vid dess gamla nivå, men trots att han lät bli att ha dyrbara banketter och avskedade en del obrukbart folk, stod han vid slutet av sitt första år i skuld hos sin kassaförvaltning med åttioåtta dollar.

”När kriget blir slut tar jag avsked tillsammans med de hyggliga människor som jag har samarbetat med. Vår krigstjänst är slut. Och sedan återgår allting till det gamla.”

”Ni tror alltså inte att någon bestående reform är möjlig?”

”Sådana här reformer uppifrån fungerar inte. Det finns många hederliga ämbetsmän, men de kan inte uträtta något mot systemet. Det hela kommer på fel bog då politiska förändringar ska införas uppifrån. Jag tror inte att någon diktatur kan rädda Kina, det säger jag fastän jag är medlem av Kuomintang. Enligt min mening kan en förbättring endast åstadkommas genom ett samarbete av

hela folket från byarna och uppåt. Kuomintangdiktaturen är oriktig i toppen liksom pao-chia-systemet är oriktigt i botten. För att avskaffa det orätta i toppen måste man först förändra *pao-chia* och *hsien* yamen i botten.

Pao-chia-systemet är ett mycket bra medel för ämbetsmännen att kontrollera folket, men vad vi behöver är ett system som gör det möjligt för folket att kontrollera ämbetsmännen. *Pao-chia* uppstod under Tsindynastin när imperiet grundades. På Sung- och Tang-dynastiernas tid var folket belåtet under sina kinesiska härskare, varför *pao-chia* var onödiga och avskaffades. Så erövrade mongolerna Kina. De återställde *pao-chia*-systemet för att hålla folket nere. Så småningom hämtade sig kineserna, störtade mongolerna och grundade Mingdynastin, varvid *pao-chia* åter avskaffades. Vem var det som sedan införde det på nytt? Återigen främmande härskare, mandsjuerna. Slutligen avskaffade vi det vid revolutionen 1911 såsom icke lämpat för ett fritt folk.

Men nu sticker det åter upp huvudet. Först införde japanerna det i Mandsjuriet för att terrorisera befolkningen. Så upptog även Nankingregeringen det, när det befanns lämpligt för kampen mot kommunismen.¹ För ögonblicket har vi inte mer något inbördeskrig men systemet tillämpas fortfarande. Skall inte vår regering kunna hitta på ett bättre sätt att vinna folkets stöd än det som japanerna använder i de ockuperade områdena?

I själva verket är *pao-chia* fullkomligt omänskligt. Det är ju barockt att nio familjer ska vara ansvariga för ett brott som begås av en medlem av den tionde familjen. Hur kan man straffa en person för något som man vet att han inte har begått? Ledaren för en *pao* är nästan alltid utsedd av storgodsägarna. Om dessa vill ha en anklagelse mot en familj låter de bara *pao-chang* styra om det. Om de — efter vederbörliga mutor — vill ha en familj fritagen från utskrivning till militärtjänst, så kan de också få ledaren för en *pao-chia* att ordna det.”

Så långt om *pao-chia* och Ningfu och dess exemplariske styresman. Låt oss nu undersöka ett praktiskt alternativ till systemet, nämligen det som tillämpas i gränsdistrikten, förutvarande Sovjet-Kina.

5. Experiment i demokrati

De kinesiska kommunisterna kommer att bli den kinesiska demokratins fasta grundval.
Lin Yutang.

Semologin är en av de moderna svartkonsterna och människors förmåga att bedra sig själva och andra med ord är högst märkvärdig. Varför exempelvis den kinesiska sovjetrepublikens åtgärd att utbyta det främmande ordet ”*su-wei-ai*”, motsvarande det ryska ”sovjet” som betyder ”råd”, mot det kinesiska ordet ”*tsan-yi-hui*” som också betyder ”råd”, skulle förmå övertyga många människor att allt är fullständigt förändrat och att kineserna vederbörligen ”svikit marxismen”, är inte så lätt att ögonblickligen begripa.

I varje fall har denna omdöpningsprocess anmärkningsvärda resultat. Även missionärer som tidigare inte sett annat än ont hos de röda, återvänder nu från korta besök i de förutvarande sovjetområdena fulla av lovord över de ”liberala” i Yenang som från den ena dagen till den andra har ”övergivit kommunismen till förmån för demokratin”. De kinesiska kommunisterna skrev och predikade av alla krafter för att visa att det kinesiska sovjet *inte* var kommunism, utan ett stadium i den demokratiska revolutionen, men så länge de höll fast vid ordet, trodde de flesta människor

¹ Det återställdes av överbefälhavaren 1933 på rekommendation av general Yang Yung-tai, som då var ledare av ”de politiska vetenskapsmännen”, såsom ett medel att krossa sovjetsystemet i Kiangsi.

att de var djävulens hantlangare.

Livet i de gamla sovjeterna i nordvästra Kina föreföll mig endast till namnet skilja sig från livet under gränsregionregeringen. Alla de sociala reformerna bibehölls. Massorganisationerna fanns kvar, fastän under nya namn, och den representativa styrelseformen som förut kallats *su-wei-ai* och nu kallades *tsan-yi-hui* var i stort sett densamma. Opium var fullständigt avskaffat och det fanns inga tiggare, gangsters eller prostituerade. Jordreformen vidmakthölls och de bönder som fått vara med och dela jorden, hade kvar sina andelar. Men någon ytterligare uppdelning av jorden förekom inte och i de områden där storgodsen inte helt och hållet exproprierats, fick de jordägare som själva bodde på platsen ha kvar sin äganderätt.

Beslutet att avskaffa sovjeterna fattades på våren 1937 efter inbördeskrigets slut av en kongress av sovjetdelegater som sammankallats för att diskutera enhetsfronten. Därpå följde sex månaders intensiv propaganda ledd av kommunistpartiet och röda armén, vari deltog medlemmar av alla folkorganisationer, ungdomspionjärerna, de antijapanska sällskapen, de kooperativa föreningarna, lärare och till och med barnbrigader. Frågan diskuterades i alla de lokala sovjeterna innan ett definitivt beslut fattades om en ny terminologi, avsedd att överensstämma med röda arméns uppgörelse med överbefälhavaren.

Den nya vallagen var grundad på vissa förordningar som utfärdats av Nanking för många år sedan, men aldrig trätt i kraft, och på nationalregeringens vilande "reorganisationsplan". Enligt dessa skulle lokal självstyrelse upprättas om och när myndigheternas representanter hade konstaterat att folket i byarna kunde reda sig själva. Några sådana upptäckter gjordes emellertid aldrig, då den provinsiella byråkratin överallt visade sig obenägen att själv avskaffa sig. Sovjetregeringen var alltså den första som medgav att dess samhällen visat sig kapabla för självstyrelse.

Rösträtten modifierades i flera avseenden. Rösträttsåldern höjdes från sexton till tjugu år och rösträtten gjordes i den nya lagen allmän och lika, oberoende av kön eller klass. Många storgodsägare som flytt under inbördeskriget återvände nu till sina hem och tilldelades ny jord; även dessa fick rösträtt och blev valbara. Köpmän och småkapitalister medgavs också rätt att delta i det politiska livet under samma villkor som andra. Nyckeln till det politiska initiativet hade emellertid legat hos revolutionskommittéerna i städerna, byarna och distrikten. Dessa ersattes nu med valkommittéer som ledde förberedelserna till primärförsamlingarnas val.

I Sovjet-Kina hade fattiga bönder och arbetare större representation än andra, men den nya lagen införde lika och direkt rösträtt. Liksom förut hade militär, milis och polis rösträtt, men en person i aktiv tjänst var naturligtvis inte valbar. En grupp byar, kallad *ch'u*, fick rätt att välja en representant för varje trettiotal invånare. Dessa representanter valde i sin tur *hsien* eller kretsrådet, som sedan utsåg ett verkställande utskott med den folkvalde styresmannen i spetsen. Bakom varje representant i kretsrådet stod sjuhundra valmän. Det var kretsrådet som utsåg representanter i gränsregionrådet, en medlem för varje femtusen invånare. Gränsregionrådet utsåg inom sig ett verkställande utskott, som bildade gränsområdets regering.

Primärförsamlingarna skulle väljas varje halvår, de övriga varje år. Det uppgavs att valdeltagandet var så stort som åttio procent, vilket var mycket även i jämförelse med avancerade demokratiska länder. I början på januari sammanträdde gränsregionrådet i Yenan och valde den första regeringen till vilken den föregående regimen överlät sin myndighet.

Så långt jag kunde konstatera under min resa skedde valen utan påtryckningar, ehuru de naturligtvis föregicks av många månaders propaganda av de kommunistiska och kommunistvänliga organisationerna. Enligt den officiella rapporten över valet deltog mellan åttio och nittio procent av befolkningen i valet. Även "små fötter" (kvinnor med förkrympta fötter) och gamla kvinnor hade

ansett sig böra rösta och kom långa vägar för att delta. Rapporten tillbakavisar bestämt insinuationerna om att rösträtten inte i realiteten utsträckts till de kvarvarande f. d. godsägarna, och att det demokratiska systemet blott var en arbetarnas och böndernas diktatur. Av statistiken framgick att godsägarna och köpmännen utgjorde sex procent av de i valet deltagande, vilket någorlunda överensstämde med deras verkliga styrka. Tydliggen hjälpte det emellertid inte mycket, ty samma rapport meddelar att nittiosju procent av dem som valdes till de olika självstyrande institutionerna var arbetare och bönder, varav omkring hälften medlemmar i kommunistpartiet.

Regeringen bestod av tretton medlemmar och hade som sin förste ordförande den gamle revolutionären Lin Pai-chu, kamrat till Sun Yat-sen och en av Kuomintang's grundare. I Kuomintang beklädde Lin Pai-chu flera höga poster och efter Suns död var han bland det halva dussinet medlemmar i partiets innersta cirkel, tills han 1927 desavouerades av överbefälhavaren och uteslöts. Han flydde då till Kiangsi och anslöt sig till röda armén. Jag träffade honom första gången i Shensi 1936 då han just hade avslutat den långa vandringen. Han var femtiotvå år, en vithårig, rak och rask gammal herre med livliga svarta ögon som såg mer ut som en överrättsdomare än som en bolsjevik. Han var ett levande lexikon beträffande Kinas politiska historia och var tydliggen den, som näst Chu Teh var föremål för mest vördnad i de röda kretsarna. Nyligen insattes han återigen i Kuomintang's verkställande utskott och är alltså medlem av både kommunist- och kuomintangpartierna.

Fyrtiotvå olika skatter under de föregående regimerna har avskaffats och gränsregeringen får sina mesta inkomster från exporttullar på salt och ylle och hudar och från en del statsägda industrier. Ingen grundskatt har upptagits på tre år. I stället har bönderna fått göra vissa minimileveranser in natura till vissa hjälpfonder, från vilka alla statstjänstemän får ett bidrag av trekvarts kilo säd om dagen. Detta motsvarar för bönderna ungefär en tredjedel av den gamla grundskatten. Leveranserna skall ske en månad efter anmaning och 1939 överskreds minimimängden med över femtio procent.

De penningssummor som erfordrades för att upprätthålla en administration av detta slag var nästan otroligt små och anpassade efter landsbygdsbefolkningens låga inkomster i penningar och dess enkla behov. De högre tjänstemännen fick endast fem dollar i månaden plus spannmålsransonen och fyra cent om dagen för grönsaker.

Det var ett axiom i Kina att mobiliseringen av militär och arbetskraft ingenstades var så effektiv som i det första gränsområdet. Hur kom det sig? Det berodde naturligtvis huvudsakligen på självstyrelsesystemet och massorganisationerna, varigenom man direkt nådde ner till hela befolkningen. Dennas villighet stimulerades utan tvivel av den överhängande faran för invasion, då japanerna stod på andra sidan Gula floden. Ibland inföll fiender i norra Shensi och varje *hsienstad* inom området hade varit bombad, vilket gjorde att de fria bönderna fick ögonen öppna för nödvändigheten att offra något om de och deras familjer inte skulle förlora sina nyvunna rättigheter.

De viktigaste massorganisationerna var hemvärnet, ungdomspionjärerna och odlingskåren. Hemvärnet, som var efterträdare till röda gardet, existerade i varenda by och omfattade alla friska och färdiga män och kvinnor. Nästan alla ungdomar mellan elva och sjutton var med bland pionjärerna där de utbildades av militära instruktörer och tilldelades vissa halvmilitära uppgifter. Vid aderton år inträdde pionjärerna i regel i den reguljära armén, där de vaknaste utbildades till agitatorer och militärbefäl. Enbart inom Yenangarnisonens område som omfattade något över en miljon människor, var hemvärdets och ungdomspionjärernas sammanlagda styrka över en kvarts miljon. Så fanns det flera olika slags *yun-tung* eller rörelser där bönderna och deras familjer deltog.

Tusentals ungdomar hade undandragits produktionen för tjänstgöring vid fronten och all tillgänglig arbetskraft måste mobiliseras för att bibehålla och öka skörden. För att möta detta behov organiserades såringsveckor om våren och skördeveckor om hösten, där, som förut omtalats, soldater, lärare, studenter och funktionärer av olika slag deltog. En del offentliga institutioner, såsom de militära och politiska högskolorna, odlade all sin egen spannmål varigenom den börda som vilade på bönderna lättades i stor utsträckning.

Samodling förekom framförallt i fråga om jord som ägdes av familjer med söner i kriget. Under ledning av de lokala funktionärerna organiserades bönderna med hustrur och barn i brigader som kollektivt plöjde och sådde och skördade mark där det rådde brist på arbetskraft. Tusentals flyktingar från Shansi och Honan, varibland många *Balu Chiin Chia* eller åttonde routearmfamiljer, strömmade till gränsområdena, fick jordbitar av röda arméns tidigare land och sattes med hjälp av odlingskårerna genast i produktivt arbete. Här fanns inga deprimerande flyktingläger, utan jord och arbete för varenda frisk människa. Genom dessa intensiva ansträngningar lyckades man inte bara hålla den föregående produktionen uppe, utan kunde även uppodla tusentals acres obruten mark, delvis högt uppe på bergssluttningarna.

En av de intressantaste faktorer man lade märke till i gränsregionen var det intima samarbetet mellan befolkningen och militären. Folket fick en ständig påminnelse om sin tacksamhetsskuld till försvararna; familjer med söner eller döttrar vid fronten blev föremål för många små uppmärksamheter som man sätter så stort värde på i mindre samhällen. Förutom hjälp av odlingsbrigaderna befriades soldatfamiljerna från alla spannmålsleveranser och fick köpa varor i de kooperativa affärerna till självkostnadspris. På teatrar och vid möten fick de de bästa platserna, som förut varit reserverade för storgodsägarna. Krigsskadade veteraner fick ett litet penningbidrag och en jordbit.

”Små fötter” och unga flickor stickade åt pojkarna vid fronten. 1939 sände de exempelvis över hundratusen par vantar och strumpor till åttonde routearmén. Ungdomspionjärer hittade på alla möjliga sätt att skrapa ihop lite pengar för att skicka till soldaterna. En flicka klättrade varenda dag högt upp i bergen för att plocka ved som hon sålde för några småslantar. I en by grävde den fattigaste mannen i byn upp sina besparingar, några hundra kopparmynt, och skänkte. Skolbarn sparade sina vattenmelonkärnor (som kineserna av någon för en utlänning obegriplig anledning betraktar som en stor läckerhet) åt soldaterna. Och så vidare. I sex fattiga *hsien* insamlades på ett år över åttahundrafemtio dollar åt soldaterna och deras familjer.

Detta låter kanske som naturliga saker i länder där man är van vid ett samarbete mellan civil och militär, men i den kinesiska traditionen är det något nytt. Föreställningen att kineserna är skyldiga sina försvarare någonting, och särskilt de ”obrukbara” som kommer tillbaka från fronten utan en arm eller ett ben, är någonting alldeles nytt, utom bland de röda som på ett tidigt stadium insåg vikten av att framtvinga respekt för revolutionens soldater, sannolikt för att de insåg att detta var rätta sättet att stärka den folkgrupp, nämligen de fattiga, som de själva byggde på.

Det var för många en helt ny idé som Mme Sun Yat-sen, som gjort så mycket för att väcka nationens ansvarskänsla i detta avseende, framförde, då hon yttrade att ”när en man har satt in sitt liv för landet och återvänder som krympling, är det statens skyldighet att ta hand om honom.” Ännu idag tar man på många håll denna truism alldeles för nonchalant och även regeringen uppfyller inte alldeles sina skyldigheter. Det var först 1940 när Mme Chiang och Mme Sun stiftade organisationen ”De sårade soldaternas vänner” som en rörelse igångsattes i hela landet för att göra den sårade till en hjälte som var förtjänt av sina landsmäns ständiga tacksamhet.

En annan orsak till att folket i gränsområdet gav så frikostigt torde ha varit att det var övertygat

att medlen kom till ordentlig användning. Man behövde ju inte befara att de skulle utnyttjas av korrumperade ämbetsmän för spekulationer på utländska valutamarknaden eller uppköp av nya älskarinnor. Det fanns inga miljonärer som kunde utsuga ammunitionsindustrin eller exploatera flyktingarna och krigsinvaliderna i industrin, så som skedde på andra håll. Dessa organiserade bönder visste hur mycket pengar de satsade på sin lokala administration och deras representanter kunde när som helst kräva redovisning. Försnillningar var naturligtvis inte okända, men skojare som gjorde sig pengar på hederligt folks arbete tolererades inte. I själva verket var det flera sådana som på allmän önskan blev halshuggna som förrädare.

Under sådana förhållanden kunde man mycket väl tänka sig åtskilliga framstående godsägare som inte fann tillvaron så hälsosam bland de gamla bergen och "bandithålorna" i övre Shensi.

IX. BAKOM FIENDELINJERNA

1. Gerillaindustri

Krigets utgång kommer mer att bestämmas av den ekonomiska än av den militära styrkan.

General Pai Tsung-hsi

De pengar som amerikanerna årligen nedlägger på smör skulle räcka till att underhålla Kinas alla arméer. Om endast en tiondel av kineserna drack så mycket kaffe som den genomsnittlige amerikanske förbrukaren, skulle kostnaden för denna import göra Kina konkursmässigt på ett enda krigsår.

Men här hade problemet ”kanoner eller smör” föga att betyda. Om man lät en vanlig kinesisk bonde välja mellan en bössa och femtio kilo smör, skulle han utan tvekan ta bössan och tycka att man var dum. Inte heller kunde man fresta honom att avstå från bössan för motsvarande värden i form av kaffe, mjölk, grädde, ost, choklad, öl, biffstek eller andra dylika varor, vilkas uteblivande för västerländska nationalekonomer betecknar stränga prövningar och till och med hotande massuppror. Dessa saker betydde ingenting för de flesta kineser, vilka aldrig hade smakat dem. Och i själva verket är de heller inte så nödvändiga för en västerländings diet som man tror, vilket jag upptäckte när jag var tvungen att i åtskilliga månader leva utan dem.

Det krigförande Kinas ekonomiska styrka bygger på två faktorer: konsumentens enkla behov och landets relativt stora potentiella förmåga att möta dessa behov. Att bevara den ekonomiska grundvalen för motståndet betydde dels att upprätthålla jordbruksproduktionen för att kunna föda soldaterna och de civila, dels att driva en viss industriell tillverkning av sådana varor som var absolut oundgängliga — naturligtvis vid sidan av krigsförnödenheterna.

Det var den senare faktorn som utgjorde gränsområdenas största ekonomiska svårighet, liksom det varit det för sovjetregimen under inbördeskriget. Bristen på inhemsk industri i det efterblivna upplandet utarmade marknaden, öppnade den för japansk ekonomisk exploatering och hotade att rubba den andliga motståndskraften under gerillakriget. Japans militära offensiver kunde avvisas; dess ekonomiska offensiver var mycket listigare och kunde vara svåra att få bukt med. Om Japan fortfor att översvämma byarna med fabriksprodukter och pressa av dem råvaror i utbyte, skulle detta enligt de flesta gerillaledares uppfattning försvaga den ekonomiska motståndskraften och därmed i sinom tid den militära.

Stora mängder råvaror strömmade från landsbygden bakom de kinesiska linjerna till de av Japan kontrollerade stadsmarknaderna. Det var bomull, ull, vegetabiliska oljor, järn och kol. I andra riktningen, alltså från städerna och ut på landsbygden, gick billiga japanska fabriksvaror. Så var förhållandet inte bara i de provinser inom krigszonen som försvarades av centralarmén, där många officerare var inblandade i kontrabandstrafiken, utan även i vissa gerillaområden som försvarades av kommunisttrupper. Det var för dessa en utomordentligt svår uppgift att genomföra en handelsblockad av de ockuperade städerna. De röda visste av erfarenhet att en kinesisk bonde kan gå hur långt som helst då han för sin arbetsförtjänst kan köpa sådana saker som kläder, skodon, tobak, medicin, bränsle, handdukar, tvål, vegetabiliska oljor och jordbruksredskap. Men när marknaden under långa perioder är tömd, försvagas hans motståndskraft; då tycker han att fortsatt motstånd är meningslöst, han förlorar hoppet och den revolutionära armén förlorar en av sina ”baser”.

Nyligen fick jag ett brev av följande lydelse från Meng Yungchen, som är inspektör för den kinesiska industrikooperationens frontorganisationer och vid tillfället befann sig i Shan-tang på

andra sidan Gula floden:

”Sydöstra Shansi är ett av de mest betydelsefulla områdena i hela Kina och den oerhörda truppkoncentration som här har förekommit, innebär en fruktansvärd påfrestning på de lokala resurserna. Det är vår uppgift att lätta trycket och lämna ett materiellt bistånd till krigföringen. Om vi kan hålla arméerna med deras löpande behov av kläder, skodon, papper, bläck, ljus, mjöl, uniformer¹, filter och så vidare, så hjälper vi inte blott dessa arméer och tränger undan den japanska handeln som har vuxit till så allvarliga proportioner, utan hjälper också provinsens nödställda bönder, vilkas levnadsstandard starkt påverkats av bristen på dessa förnödenheter samt prishöjningen.

Om motståndet i gerillaområdena upphörde, är det intet tvivel om att Kina blir besekrat. Det är tydligt att CIC:s uppgift i dessa områden inte bara är att sätta upp kooperativa företag, utan att motarbeta Japans ekonomiska penetrering och hjälpa armén och gerillastyrkorna att bli ekonomiskt självförsörjande. Ett karakteristiskt drag för japanernas förstörelseaktioner i Shansi sedan juli förra året (1939) är att de på alla platser dit de kommer, systematiskt förstör vartenda produktionsmedel, även så primitiva som spinnrockar. Samtidigt söker de dumpa vissa varor och hindra importen av andra. De söker undergräva motståndskraften inifrån och bryta vår styrka och goda anda genom ekonomiska metoder. Och då inga leveranser av varor från annat håll förekommer, visar Japans ekonomiska offensiv i Shansi goda tecken till framgång.”

Röda ledare påpekade en annan omständighet vars betydelse man inte har klart för sig utomlands och som vanligen ignoreras i Kina, nämligen att det största antalet flyktingar och arbetslösa inte förekommer i västra Kina och i de mera avlägsna trakterna, utan i byarna i de ockuperade områdena och i närheten av städer som hålls besatta av japanerna. 1939 uppstod ett nytt fenomen. En ständig ström av emigranter började söka sig tillbaka till sina gamla hem. De stora floderna i Hopei, Shantung och Shansi översvämmade och lade på gerillaregimens axlar den oerhörda bördan av tiotusentals hemlösa människor. Situationen krävde jättelika ansträngningar för att återställa produktionen i de framskjutna krigsområdena och därmed bereda ett levebröd åt denna väldiga fond av arbetskraft som annars oundvikligen skulle gå till städerna och ta arbete i japanernas fabriker eller låta pressa sig till marionettarméerna.

Samtidigt låg i gränsregionerna värdefulla naturtillgångar obrukade, exempelvis antracit och koks, järn, svavel, salt och soda. Miljontals bomullsbalor övergick på den japanska marknaden till följd av bristande efterfrågan i de kinesiska byarna och transportsvårigheter bakom linjerna, och den kortfibriga bomullen från Hopei och Hupeh var för övrigt av militärt värde för fienden. Den nya gränsregeringen kunde och ville inte förbjuda denna trafik, men bönderna behövde subventioner för att kunna omlägga produktionen och en militär och civil industri behövdes för att absorbera allt råmaterial på respektive orter och hålla handelsutbytet i gång i städerna i det fria området.

För att kontrollera och dirigera lantbruksproduktionen, för att upprätta industrier och skapa arbetstillfällen behövdes kapital, i gerillaområdena lika väl som annorstädes. Och kapital var just vad dessa gerillaområden inte hade. Det lokala kapitalet hade tagit sin tillflykt till de internationella hamnarna eller till landet långt bakom fronten och regeringen och bankerna hade tillsammans med Kuomintang flytt långt västerut. Kanske jag inte tillräckligt har framhållit vilken kortsynthet som präglade regeringens krigsekonomiska åtgärder. Officiellt var det mycket tal om den omedelbart förestående motoffensiven och kampen om de ockuperade områdena. Men i praktiken innebar regeringens ekonomiska åtgärder, som ger en tillförlitlig bild av dess avsikter,

¹ Innan Indusco etablerade sig i nordväst var många kinesiska arméer tvungna att köpa japanska tyger, gjorda av kinesisk bomull och kinesisk ull, för sina uniformer.

ingen hjälp för produktionens finansiering i gerillaområdena, där de väpnade styrkorna och civilbefolkningen kämpade mot en fruktansvärd övermakt för att hindra inkräktaren att dra ekonomisk fördel av sin erövring.

Tio gånger större belopp av statsmedel nedlades enbart i provinsen Szechuan — den mest efterblivna och reaktionära och därför den lämpligaste för byråkratins ansträngningar — för att finansiera jordbruks- och industriproduktionen, som i alla gerillaområdena tillsammans. Militärrådet talade ideligen om att ”skapa en ny front bakom fiendens rygg”. Ekonomiskt skedde föga för att möjliggöra det, och dessa områden avskrevs såsom förlorade. 1940 tillkännagav regeringen att den tänkte öka jordbrukslånen till fyrahundra miljoner dollar, varav inte två procent ställdes till frontområdenas förfogande.

För de gerillakontrollerade områdena inom sju provinser som ekonomiskt och militärt var krigets brännpunkter fanns intet bankkapital tillgängligt. Därför fick Induscorörelsen på intet håll ett varmare välkomnande än bland gerillaledarna som dagligen hade för ögonen verkningarna av japanernas ekonomiska krigföring, något som man i det avlägsna Szechuan antingen endast hade en obestämd föreställning om eller, som en ämbetsman yttrade till mig, man betraktade som ett medel att ”hindra de röda att bli för starka”.

Det var sovjetregimen som först visade den praktiska utförbarheten av en kooperativ industri i liten skala för krigstidens ekonomi. I Kiangsi hade Sovjet sina egna spinnerier och väverier, mekaniska verkstäder och andra små kooperativa industrier, vilka var de första i Kina. De producerade tillräckligt med varor för att tillgodose många enkla behov och utgjorde en viktig faktor för bibehållande av den ekonomiska solvensen. Sedan huvudstyrkan av den röda armén intågat i nordväst infördes samma ekonomiska system där.

Kooperativa konsumtions-, produktions-, distributions- och kreditföretag höll på att organiseras överallt i detta område när jag först kom dit 1936.

När sovjetregimen avskaffades, sammanträdde en kooperativ kongress i Yenan och antog nya bestämmelser för administrationen. Redan existerande företag reorganiserades för att överensstämma med de bestämmelser för den kooperativa rörelsen som utfärdats av nationalregeringen, men med hänsyn tagen till de speciella förhållandena inom gränsområdet. Kooperativa kredit- och distributionsorgan konsoliderades. Huvudtyperna var konsument- och producentkooperationen och dessa båda bemyndigades att omhänderta praktiskt taget alla slags affärer: produktion, kreditgivning, grosshandel, detaljhandel och inköp. Rörelsekapital tillskötts av medlemmarna varvid gränsregionbanken även upptogs som medlem. De kooperativa företagen fick rätt att genom gränsregeringens rekonstruktionsbyrå underhandla om lån från olika inhemska banker. I praktiken visade dessa, som redan nämnts, ingen entusiasm för att finansiera någon industri i gerillaområdena, och kapitaltillskotten kom från de utarmade bönderna i norr.

Trots knappheten på kapital och varor var gränsområdenas kooperativa företag en verklig folk-rörelse med över hundratusen familjer som medlemmar. Enbart de kooperativa industrierna hade 1939 28,326 medlemmar eller mer än alla andra kooperativa föreningar i Kina på denna tid. Den utomordentligt låga medlemsavgiften avsåg inte blott att möjliggöra ett uppbåd av allt kapital och all arbetskraft som fanns tillgängliga, utan även att organisera livet i kommunerna kring den kooperativa föreningen som en central ekonomisk kraft. Många av de kooperativa industriföretagen representerade de samlade besparingarna och överskottsarbetskraften hos hela byar, som mobiliserats i produktionens tjänst.

Av de kooperativa produktionsföretagen var hundrafjorton sysselsatta med bomullsspinning. Många byar var så fattiga att de inte hade råd att köpa mer än två eller tre spinnrockar. Dessa

cirkulerade mellan hemmen och varje delägare arbetade ett visst antal timmar hemma. Större delen av produktionsföretagens kapital var nedlagt i oljepressning, saltraffinaderier och väverier, i kvarnar, träkolstillverkning, porslin- och krukmakerifabriker.

Yenan var föregångssamhället inom den kinesiska industrikooperationen. Där hade man redan från början insett att utvecklingen av produktionen inom krigsområdena var den viktigaste uppgiften. Tusentals människor var redan organiserade och intresserade för kooperativ produktion och det enda som saknades var kapital och maskiner för att kunna utnyttja råvarorna på platsen. Början gjordes redan 1939 då en organisatör kom till Yenans och bildade Induscos första "front"-depå med ett litet startkapital som upplånats från Paohihögkvarteret. I Chungking uppstod emellertid politisk opposition mot denna utvidgning till krigsområdena i norr och CIC:s ledning förmåddes att för några månader uppe depån i Yenans. De olika enheterna där skulle ha spruckit om de inte adopterats av de lokala kooperativa föreningarna och gränsregeringens bank. Den senare, en högst egenartad institution, vars kapital huvudsakligen bestod av folkets besparingar och bidrag, lämnade CIC ett lån som uppgick till fjärdedelen av dess tillgångar för att hjälpa den igenom svårigheterna.

Vid mitt besök i Yenans var den största av de femton Induscoföretagen en klädesfabrik som varje månad levererade 13,500 uniformer. Vidare fanns en kemisk fabrik som tillverkade tvål, tandpulver, krita, bläck, medicin, alkohol och soda. Andra företag tillverkade metallvaror, fotogenlampor, skor och strumpor, papper, jordbruksverktyg, förbandsmaterial, lädervaror, pälsar och benläder. Ett Ppinneri och ett väveri hade en månadsproduktion av omkring tusen meter bomullstyg.

De kooperativa industriföretagen kunde här påräkna teknisk hjälp från en lokal "vetenskapsakademi" som inrättats av gränsregeringen. Den omfattade ett åttiotal tekniker under ledning av en i Tyskland utbildad vetenskapsman, dr Chen Kang-pai. En fjärdedel av medlemmarna var upptagna av forskningsarbete, medan återstoden var anknutna till skolor, industrier, kooperativa företag och diverse industriella organisationer i gränsregionerna, en del bakom de japanska linjerna i Shansi och Hopei. Chao Yi-feng, förutvarande medlem av nationella ekonomiska rådet och bekant som industriell forskare, utlånades till Indusco som teknisk direktör.

CIC:s personal i Yenans accepterade frivilligt samma levnadsstandard som rådde inom andra institutioner hos gränsregeringen. Oberoende av föregående utbildning var avlöningen fem dollar i månaden eller betydligt mindre än skickliga arbetare inom de kooperativa industriföretagen uppbar.

Ansträngningar gjordes för att förmå Chungking att tillåta CIC att ta hand om föräldralösa barn i Yenans och utsträcka Induscos verksamhet till Shansi-Hopei-Chahars gränsområden långt bortom de fientliga linjerna. 1939 sammanträdde produktionskooperationen i Yenans och beslöt att upphäva sina egna stadgar i den mån de skiljde sig från Induscos, i vilken organisation den nu önskade uppgå. Man hoppades att en sådan åtgärd skulle utgöra en uppmuntran för industrikooperationen i hela landet, tjäna till att avlägsna Chungkings misstankar och visa att kommunisterna uppriktigt önskade en enhetsfront. Resultatet blev emellertid nedslående. Politikerna i Chungking motsatte sig alltså CIC:s utvidgning till gerillaområdena, trots dess uppenbara betydelse för de ekonomiska enhetssträvandena.

Egendomligt nog var det inte i Chungking som man först kom på det klara med vikten att hålla produktionen uppe i de ockuperade områdena, utan bland de patriotiska kineserna i andra länder. Över fyrahundra tusen kinesiska dollar insamlades av kineserna i Java och på Filippinerna för upprättande av CIC-depåer i Yenans, Shansi och Hopei. I själva verket finansierades praktiskt taget allt Induscos arbete inom den nya fjärde arméns gerillaområde i söder och åttonde route-

arméns i norr av dessa utlandskineser samt av amerikaner som var motståndare till japanernas ockupation av östra Kina.

Dessa summor var visserligen ömkligt små i jämförelse med de verkliga militära och civila behoven, men långt ifrån betydelselösa. I det övriga Kina beräknades sju amerikanska dollar som en tillräcklig summa för att finansiera en Induscoarbetare, men i gränsregionerna var halva detta belopp tillräckligt. Även med det lilla kapital som fanns tillgängligt blev Shensi-Kansu-Ningshia-gränsregionen i viss mån industriellt självförsörjande. I oktober 1940 fanns det redan över åttio kooperativa industriföretag inom området, däribland järn- och kolgruvor, ett järnverk, mekaniska verkstäder, läkemedelsfabriker, transportföretag, två små oljekällor och en fabrik för tillverkning av — sportartiklar för skolornas och åttonde routearméns behov. Yenan hoppas att bli huvudorten för industrin inom större delen av norra Kinas gerillaområden.

Det beklagliga var emellertid att det endast behövts ett par miljoner amerikanska dollar (motsvarande c:a fyrtio miljoner kinesiska) investerade i maskinindustri och annat i de nordliga gerillaområdena, för att effektivt omintetgöra Japans planer på en ekonomisk exploatering av det stora östra upplandet. Denna industri skulle med en årsproduktion av vanliga förnödenhetsartiklar till en halv miljards värde ha åstadkommit ekonomisk säkerhet, höjt andan och levnadsstandarden hos civilbefolkningen och gjort försvarsarméerna praktiskt taget självförsörjande i fråga om krigsmateriel: ammunition, gevär, handgranater, bajonetter och individuell utrustning.

Tyvärr stod detta inte klart ens för de få personer på inflytelserika poster, politiker och bankmän etc., vilkas patriotism kunde ha övervunnit deras politiska betänkligheter. Induscos ledare däremot förstod det. De blev följaktligen beskyllda för ”kommunism”, emedan de arbetade för utvidgning av industrin till gerilladistrikten, och åtskilliga ingenjörer och administratörer kastades i fängelse av alltför nitiska dumhuvuden. Å andra sidan fann Chung-kings ledande män tydligen ingenting oriktigt i att transportera handgranater från Szechuan hundratals kilometer till järn- och svaveldistrikten i Shansi, där de kunde ha tillverkat för en fjärdedel av transportkostnaden. De kritiserade åttonde routearmén för dess dåliga resultat i förstörelsearbetet, men försåg den inte med effektiva sprängämnen och blev förskräckta när teknikerna i Yenan ville köpa en svavelsyre-fabrik för att själv tillverka sprängämnen. Sporadiska blockader igångsattes mot gränsområdena och det var strängeligen förbjudet att föra dit maskiner. Ofta var det enklare att göra ett plötsligt anfall på en av japanerna besatt stad för att få verktyg och maskiner än att köpa dem från Kuomintangområdena.

1940 lyckades CIC slutligen att få begränsad tillåtelse av regeringen att utsträcka sin verksamhet öster om Gula floden. Indusco satte upp ett nytt högkvarter med uteslutande uppgift att utveckla produktionen i de nordliga gerillaområdena. För ögonblicket arbetar många företag i Shansi och Hopei och hundratals andra är organiserade och väntar bara på det kapital som Kuomintang ligger på, för att sätta i gång.

2. Åttonde routearmén

Chu Teh (överbefälhavaren över kommunisttrupperna) har en Robert E. Lees mildhet, en Grants uthållighet och en Lincolns ödmjukhet.
Major Evans F. Carlson.

Andra arméer i Kina är bättre övade, bättre provianterade och mycket bättre ekiperade än åttonde routearmén. Andra arméer kan besegras och krossas, utan att andan och förtroendet bland folket blir allvarligt rubbade. Men om japanerna verkligen skulle tillintetgöra åttonde routearmén skulle miljoner kineser förlora hoppet om slutsegern. Denna armé har på något sätt med sina tiotusen drabbningar skrivit ett hjältepos och symboliserar de stridsegenskaper som varje krigförande

land måste besitta: uthållighet, fyndighet, mod, genial ledning och kanske i främsta rummet psykisk okuvlighet.

Vari låg hemligheten med denna i sitt slag enastående militära organisation?

Det viktigaste var otvivelaktigt dess högt uppdrivna revolutionära medvetande, vilket var av större betydelse än dess militära taktik och dess skickliga, erfarna ledning. I detta avseende fann jag ingen skillnad mellan åttonde routearmén och dess föregångare, röda armén. Veteranerna kastade inte bort röda stjärnan när de efter enhetsfrontsöverenskommelsen sprättade den ur mössorna, oc det var många som sydde fast den innanför vapenrocken.

Vi har redan sett, nämligen då det gällde den nya fjärde armén, vad det politiska inslaget i kommunisttruppernas utbildning betyder för stärkandet av disciplinen och stridsandan. Ledarna själva uppger att instruktionen inom åttonde routearmén var till fyrtio procent politisk och sextio procent militär. Varje enhet hade en politisk lika väl som en militär ledare och den förre började sitt arbete där den senare slutade. Under strid låg ledningen helt i händerna på den militäre befälhavaren, men i andra fall arbetade de parvis.

Inom varje enhet, från kompaniet och till divisionen, fanns ett valt soldatråd som samarbetade med den politiske ledaren och omhändertog den icke militära verksamheten, som omfattade läsning och skrivning, sång och sport, kulturell klubbverksamhet, propaganda bland civilbefolkningen och genomförande av ”de åtta disciplinreglerna.” De senare var, med någon omformulering, desamma i åttonde routearmén som i röda armén och avsåg huvudsakligen att vidmakthålla ett vänligt förhållande till befolkningen. De röda soldaterna sjunger dem som en marschvisa.

1. Inhämta ägarens tillstånd innan du går in i ett hus och se till att allt är i ordning när du går ut.
2. Håll huset rent.
3. Var vänlig och hjälpsam mot befolkningen.
4. Lämna tillbaka allt vad du lånar.
5. Ersätt allt som blivit förstört.
6. Var ärlig; betala till dagspris allt vad du köper.
7. Var renlig; gräv latriner på ordentligt avstånd från boningshusen.
8. Döda och plundra inte fångar.

I denna armé började rekrytens uppfostran så snart han var inmönstrad och upphörde aldrig. Jag tror inte att det finns någon armé i världen som arbetar så ivrigt på att höja sin nivå. I själva verket kunde här den lägsta kuli få befäl om han var duktig och intelligent. Hundratals meniga hade redan utsetts för utbildning i krigsskolorna som utsläppte omkring tiotusen nya officerare årligen. Jag träffade själv flera regements- och brigadchefer som kom från bonde- och arbetarklassen och hade stigit i graderna.

Lockelsen med en befördran kunde emellertid inte vara av ekonomisk art, eftersom soldater och officerare förde samma liv och själva den populäre överbefälhavaren Chu-Teh inte hade mer än fem dollar i månaden. Den låg snarare i möjligheten att få utmärka sig inom det kamratskap som denna armé i så ovanlig grad representerade. Man sökte på alla möjliga sätt uppmuntra tävlingsandan mellan individer och grupper och de som därvid gjorde sig gällande fick diverse små, men ingalunda oviktiga belöningar. De äldre höll ögonen på de nya rekryterna och försökte väcka deras förståelse, självaktning och ansvarskänsla. Jag hade i flera veckor resällskap med en ung officer i en transportbrigad som för många år sedan hade anslutit sig till röda armén som ett förvildat barn. Jag hörde honom ständigt predika för den ene soldaten efter den andre om hur nödvändigt det var att bli duktigare och duktigare och vilka möjligheter till befördran som erbjöd sig. Materiellt sett hade den unge mannen inte på minsta sätt någon bättre ställning än sina

åhörare med det tycktes ingen tänka på.

Den politiska entusiasmen var nödvändig av åtskilliga praktiska skäl. För det första bestod armén helt och hållet av frivilliga; vad nya fjärde armén beträffar var den, såvitt jag vet, den enda armé i landet som inte byggde på utskrivningar. För det andra var den helt och hållet beroende av folkets stöd för sin fortsatta tillvaro och detta stöd berodde på den behandling folket fick åtnjuta från soldaternas sida. För det tredje var åttonde routearmén den sämst betalda i landet. Den som ska dö för ingenting i månaden måste vara övertygad om att han verkligen har något att dö för och hysa ett orubbligt förtroende för sina ledare.

På andra håll innebar ”mobiliseringen” utskrivning och andra tvångsåtgärder som bestämdes ovanifrån, vilket kan vara alldeles i sin ordning i ett demokratiskt land, men är en annan sak i en autokrati, där folkets stora massa helt nyligen befunnit sig i revolt. I de nordliga gerilladistrikten där japanerna var ständigt sysselsatta med att få politiskt förfäste bland befolkningen, var det nödvändigt att åstadkomma en total mobilisering genom att väcka entusiasm och frivillig verksamhet på alla håll. Överallt organiserades arbetare och bönder och övriga befolkningsgrupper i anti-japanska sällskap. Dessa organisationer frambragte lokala ledare och med hjälp av dessa bildades i varje samhälle en mobiliseringskommitté, ett hemvärn och en gerillagrupp. Dessa många kringstridda och halvmilitära grupper bildade den skärm, bakom vilken åttonde routearmén opererade och av vars duktiga, patriotiska ungdomar den förnyade sin styrka så snart dessa fyllde måttet.

All politisk propaganda skulle naturligtvis ha varit bortkastad på den illmarige kinesiske bonden om inte åttonde routearmén hade hållit sina löften och om inte dess närvaro betytt en förbättring för folkets stora massa. 1940 var självstyrelse införd i de flesta av samhällena i Shansi-Hopei-Chahars gränsområden. Representantförsamlingar hade valts i ch'ün och distriktens styresmän var utsedda av distriktsombuden. Shansi-Hopei-Chahar-regeringen var ansvarig inför en vald församling. Av de nyvalda styresmännen var över åttio procent hemmahörande i sina samhällen, men tillhörde icke partiet.

Eftersom folkets stora massa endast var intresserad av att frågan om livsuppehållet löstes på ett praktiskt sätt, kunde gerillakrigföringen endast ordnas om de aktuella folkkraven omedelbart tillmötesgicks, framhöll den kommunistiske överbefälhavaren Peng Tehhuai en gång för mig.

I ekonomiskt avseende medförde den nya regimen en omedelbar lättnad för bönderna som var nästan ruinerade av alla skatter och avgifter. I avsikt att få en likformig fördelning av kostnaderna för motståndet, infördes ett moratorium på alla förkrigsskulder. Grundskatten sänktes med hälften eller en fjärdedel. Diverse skatter avskaffades och ersattes med en enhetlig inkomstskatt,

grundad på en stigande skala, men i intet fall överstigande trettiofem procent. Jord som tillhörde storgodsägare som flytt till de ockuperade städerna, fördelades bland de jordlösa lantarbetarna, men sådana godsägare som stannat kvar — och av vilka flera aktivt medverkade i det politiska och militära livet — blev inte föremål för ingripanden.

Kooperativa föreningar bland såväl bönder som hantverkare uppmuntrades. Även innan CIC utvidgade sig till gränsområdena hade de lokala myndigheterna med hjälp av åttonde routearméns krigsekonomiska kår biträtt vid bildandet av kooperativa produktionsföretag. Professor R. Lindsay vid Yenchings universitet som i slutet på 1939 reste genom Hopei och östra Shansi, berättade för mig att det fanns 559 kooperativa företag i detta område, som till större delen drevs hantverksmässigt. När de kinesiska styrkorna tillfälligtvis utrymde en stad för japanernas anfall följde industrin med. Fabrikerna organiseras så att de under loppet av några timmar kan flytta bort maskiner och arbetare.

Liksom i Shansi gör man ivriga ansträngningar för att öka jordbruksproduktionen. Bevattningsanläggningarna igångsätts och kontroll utövas över skörden så att japanerna inte skall få bomull och andra varor som de kan sälja för utländsk valuta. De ekonomiska, sociala och politiska förändringarna går i en takt som gör det möjligt för befolkningen att följa med och enligt riktlinjer som till stor del har övertagits från den gamla sovjetregimen.

I mitten av 1940 var sålunda flera miljoner bönder i norra Kina organiserade. De hade stiftat sin första bekantskap med revolutionära idéer och nått en viss politisk och ekonomisk frigörelse. De bildade nu en mänsklig förpostlinje för motståndet, som var mycket effektivare och mera elastisk än många mil av skyttegravar och skyddsrum och lätt anpassade sig efter den rörliga åttonde routearméns taktiska behov. De utgjorde Kinas friska blodkroppar som sattes i rörelse för att hejda de smittosamma fascistbacillerna. Det var i förbigående sagt när en ung kommunistofficer använde denna bild i ett samtal med mig, som jag först förstod varför kineserna alltid talar om ”motstånd” mot Japan och inte om ”krig”.

”I avseende på Kina är den japanska imperialismen en smittosam sjukdom”, yttrade han, ”och vårt mobiliserade folk är blodkropparna i statskroppen som med naturens medel bekämpar de farliga inkräktarna. Skillnaden mellan oss och Kuomintang är att vi anser att smittan är livsfarlig och att våra blodkroppar behöver hjälp av en vetenskaplig medicin, medan Kuomintang tror att vår medicin är för kraftig och värre än själva sjukdomen.”

Då jag tänker på saken är det för övrigt precis detsamma som Chen Li-fu sade, då han för mig utvecklade Kuomintangs synpunkt.

I varje fall har medicindoserna, vare sig de är vetenskapliga eller icke, blivit avsevärt kraftigare sedan åttonde routearmén först trängde in i blodsystemet i Shansi och Hopei 1937. Först var det bara omkring 55,000 veteraner från röda armén som gick över Gula floden. Idag uppskattar det japanska militärbefälet ”kommunistbanditerna” i norra Kina till en kvarts miljon, medan utländska militärobservatörer uppskattar dem till något mellan hundra- och trehundra tusen. Själv har jag efter samtal med flera av åttonde routearméns generalstabsofficerare, efter egna iakttagelser och efter samtal med kvalificerade bedömare, kommit till det resultatet att åttonde röda arméns reguljära styrka i slutet av 1940 var omkring 260,000 man med omkring 170,000 gevär.

En ökning av gevärstyrkan med 350 procent mitt under brinnande krig och utan hjälp av regeringen är ingen dålig prestation. Hur har den kunnat åstadkommas? Gevär har anskaffats genom erövring från japanska och marionettrupper och avväpnade banditer, insamling bland befolkningen samt inköp. Omkring 30,000 gevär föll i åttonde routearméns händer i Taiyuans arsenal när Yen Hsi-shan retirerade. Dessa utdelades bland hemvärn och bland ungdomskåren i Shansi som sedan utvecklades till Shansis nya armé och ställdes under åttonde routearméns kommando. Omkring 4,000 åstadkoms genom hopsamling och reorganisering av desertörer och vilsekomna spillror av besegrade provinsstyrkor, självständiga gerillaband och lokala försvarstrupper. På tre år förlorade åttonde routearmén endast omkring 30,000 gevär, vilket berodde på den stridstaktik som användes. Tre män fick nämligen dela två gevär, vilket innebar att en tredjedel av styrkan alltid var i färd med att söka erövra gevär från dödade eller sårade fiender.

Förutom gevär och sidovapen bestod åttonde routearméns utrustning av kulsprutor och artilleri och stora mängder krigsmateriel av olika slag som tagits från fienden. I dessa siffror ingår inte en hel del olikartade och mestadels antikverade vapen — bössor, svärd och spjut (!) — som används av den halva miljon män och kvinnor i hemvärdet som bildar huvudstyrkans reserv. Inte heller är medräknat vapenmängden i de olika ”vänligt sinnade” arméer i norra Kina som samarbetar militärt och i viss mån politiskt med åttonde routearmén. Inte heller vapen som innehas av de

mandsjuriska frivilliga vilka nu på begäran av deras överbefälhavare, den fruktade general Li Tu, reorganiseras och utbildas.

Under de tre första åren av kriget fick åttonde routearmén från högsta krigsrådet endast 600,000 dollar (motsvarande 30,000 amerikanska dollar) i månaden för att avlöna tre divisioner. Andra arméer fick nya vapen och ny utrustning, medan åttonde routearmén endast fick en sparsam tilldelning av ammunition. 1939 räckte månadsanslaget inte ens för fältarmén och denna kunde inte ha fortsatt sin existens om den inte varit organisatoriskt oskiljaktig från de folkorganisationer vilkas frihet den försvarade. Chungking tillhandahöll inte några filter, vinteruniformer, skor eller strumpor, inte några läkare eller sjuksköterskor eller någon medicin. I den skarpa kylan gick soldaterna till anfall med bara fötter och lämnade blodspår efter sig på den frusna marken; hundratals förfrösa fötter, fingrar och öron och de sårade ynglingarna låg och skälvde i sina tunna bomullsuniformer.

Men långt borta i de trygga områdena bakom fronten kunde jag ibland höra välklädda ämbetsmän säga:

”Åttonde routearmén? Den slåss inte. Den leker bara kurragömma. Den oroar inte japanerna. Regeringen borde stoppa betalningen till den. Alla pengarna används till propaganda och inte till motstånd.”

Detta var ett bekvämt sätt att komma ifrån frågan, hur åttonde routearmén lyckats hålla sina ställningar i norra Kina i tre år, medan den kinesiska huvudarmén drog sig långt tillbaka västerut. Låt oss söka besvara denna fråga.

3. Gerillakrigets effektivitet

Den största läxa vi har fått lära oss är att ett folk kan kämpa och segra med de resurser det råkar ha till sitt förfogande.

General Chu Teh.

Genom många års dyrköpt erfarenhet på slagfältet och med offer av över trehundra tusen kommunistiska partimedlemmar har åttonde routearmén utvecklat gerillakriget från en sekundär taktisk faktor, där överste Lawrence lämnade det, till ett betydelsefullt strategiskt system som general Peng Teh-huai betecknat som ett ”totalt, utdraget massmotstånd”. Hittills har det varit enda sättet att hindra en totalitär inkräktare att helt skörda frukten av sina erövringar. Vem vet om det inte kommer att bli det sätt varpå de europeiska och asiatiska imperiernas koloniala undersåtar kommer att återvinna sin frihet? Eller att det inte slutligen skall visa sig av större betydelse i den politiska omgrupperingen av samhället än general Ludendorffs teorier?

Gerillabefälhavarna har i sina politiska och militär organ skrivit hundratals spalter om denna taktik och det är möjligt att en kort sammanfattning inte gör den rättvisa. Men eftersom jag i föregående kapitel har sökt redogöra för den sociala, politiska och ekonomiska organisationen av detta enastående motstånd, så skall jag här påvisa några militära grundvalar för denna nya taktik.

Det ”totala, utdragna massmotståndet” är baserat på ett utnyttjande i största möjliga utsträckning av Kinas storlek och folkmängd. Japanerna är inte tillräckligt talrika för att kunna styra ens hälften av de omkring trehundra tusen samhällen som finns i de erövrade områdena, för att inte tala om att det skulle vara ekonomiskt ruinerande för dem. De har därför sökt binda motståndet och konsolidera sin makt genom att besätta de strategiska ”inre linjerna”, alltså järnvägar, vägar och muromgivna städer, och tvinga resten av landet till underkastelse. Men det totala massmotståndets teori bygger på möjligheten att förvandla Japans strategiska inre linjer till defensiva *yttre* linjer genom att vartenda samhälle görs till en bas för motståndet, så att japanerna tvingas att helt bygga på sin väpnade styrka.

De tre huvudmetoder som används för att nå detta mål är gerillakrig, rörligt krig och manöverkrig. De båda förstnämnda betraktas som helt och hållet offensiva och försvaret mot ett kraftigt motstånd består i att styrkorna hastigt skingras efter en på förhand uppgjord plan. Endast i manöverkriget finner man iordningsställda försvarspunkter och försvarslinjer på djupet, men även dessa är tillfälliga och avsedda att överges när de fyllt sitt syfte som skärm för korta anfallsoperationer eller ett tillbakadragande av de rörliga styrkorna. Det förekommer aldrig att man länge håller en försvarsställning mot överväldigande eld. Det är denna offensiva taktik, som innebär ett ständigt initiativ och är byggd på truppernas utomordentliga rörlighet och förmåga att på enstaka punkter koncentrera överlägsenhet i styrka och eldverkan, som skiljer kommunisterna från andra delar av den kinesiska armén.

”Mod, snabbhet, klok planläggning, rörlighet, hemlighetsfullhet i förberedelserna samt överraskande och beslutsamma anfall — dessa sex minimifaktorer är väsentliga för ett lyckligt resultat”, yttrade general Peng Teh-huai en gång till mig och gav därigenom den enklast möjliga definition på gerillakrigets taktik. ”Saknas någon av dessa faktorer, blir det svårt för gerillatrupperna att segra”, fortsatte han. ”Om snabb beslutsamhet saknas i början av ett slag, kommer slaget att dra ut på tiden. Aktionen måste vara snabb, om inte fienden skall hinna få förstärkningar. Den måste vara rörlig och elastisk om man inte skall förlora initiativet.”

Den kinesiska motsvarigheten till ordet gerilla är *yu-chi-tui* som betyder ”kringströvande anfallskårer” och skillnaden mellan *yuchi-chan* (gerillakrig) och *yun-tung-chan* (rörligt krig) är huvudsakligen att det förra utföres av små lokala styrkor som opererar självständigt och det senare av större styrkor som opererar i tids- och ortssammanhang med huvudstyrkorna. Det sägs att ”gerillastyrkorna anfaller för att förintä och rymmer fältet för att undgå förintelse”. Med andra ord, deras självbevarelsedrift kräver både ständiga anfall och ständig rörelse. En gerillastyrka kan vara ”baserad” på en viss by och ha ett visst hemvärn som reserv men den kan också omfatta flera byar i en dal eller på ett berg eller en högsått. Styrkan varierar i regel mellan femtio och tusen man. Det är för upprätthållande av disciplinen inom dessa små enheter som den politiska uppfostran spelar en så stor roll och det var dels bristen på sådan uppfostran, dels bristen på revolutionär ledning, som förklarade de flesta misslyckandena som gerillastyrkor av den gamla typen var utsatta för. Utan en revolutionär uppfostran blir en gerillastyrka snarare en börda än en tillgång för försvaret.

Ofta är de lokala gerillastyrkorna civilklädda och består av bönder som arbetar på dagen och slåss på natten. I ogynnsamma fall kan många dygn gå utan att några militära företag är möjliga, men man håller humöret uppe med diverse sabotagehandlingar: avskärande av fiendens telefon- och telegraflinjer, uppgrävning av vägar, förstörelse av broar och lokal agitation mot förrädare. Det kanske viktigaste resultatet är att fiendens politiska inflytande inte kan vinna insteg i samhällena. Så länge gerillastyrkorna är i farten vågar inte de högre klasserna samarbeta med fienden.

Militärt sett tjänstgör de lokala gerillakårerna som underrättelseorgan för de rörliga styrkorna, insamlar upplysningar, infångar spioner och håller högkvarteret informerat om förändringar i de fientliga dispositionerna. Under gynnsamma förhållanden, när de fientliga patrullerna är reducerade och dåligt väder hindrar tillförsel av förstärkningar, kan de lokala kårerna samlas under sina distriktsledare och utföra en rad blixtagrepp och till och med mera omfattande anfallsoperationer, men när detta är skett drar de sig hastigt tillbaka ut på landet.

Stormning av befästa ställningar sker undantagslöst nattetid och framgången beror på överraskningsmomentet, stridsandan och kännedomen om terrängen. Då fiendetrupper på marsch angrips, försöker man splittra dem och locka smärre detachement i bakhåll samt angripa på den svagaste punkten från i förväg förberedda ställningar. Smärre japanska grupper och eftersläntare

blir ständigt angripna och avväpnade. I stort sett gör man landsbygden så ogästvänlig som möjlig för marscherande trupper och dessa unnas aldrig någon sömn eller vila.

Ibland uppträder gerillasoldater som vägvisare för de fientliga trupperna och leder dem i ett bakhåll, i så fall alltid med uppoffrande av sitt eget liv. Det har hänt att en gerillakår som genom spioner i japansk tjänst fått veta vilken väg en viss truppstyrka skulle passera, har evakuerat civilbefolkningen från en by och själv flyttat dit och övertagit de vardagliga sysslorna för att sedan, när de japanska soldaterna gått till vila, störta sig över dem och döda varenda en.

Ett annat exempel: ett antal kvinnliga gerillamedlemmar började på ett iögonfallande sätt arbeta på ett fält i närheten av ett japanskt läger. De japanska soldaterna smög sig ut för att störta sig över kvinnorna. Dessa flydde, dock inte hastigare än att japanerna hela tiden var dem i hälarna. På så sätt fördes de amorösa erövrarna i en fälla, där de dödades och avväpnades av flickornas kamrater.

Den glupska hungern efter kött var även ett fördärv för mången olycklig japan. Kor och får placerades på ett lockande sätt på en bergsslutning, och de oförsiktiga nykomlingarna som började jaga dem gick oundvikligt sin undergång till mötes. Attrapper av artilleripjäser uppställdes för att vilseleda de japanska spaningsplanen. Ibland förstördes de vanliga vägarna och nya byggdes så att japanerna som inte kände till landskapets topografi marscherade rakt in i en fälla. Hundratals knep iscensattes. Så snart japanerna genomskådade ett trick, hittade gerillasoldaterna på ett nytt.

Det ”rörliga” kriget består av större operationer baserade på den koncentrerade eldstyrkan från reguljära trupper som utgör kärnan i dessa anfall. Styrkan kan vara vad som helst från ett regemente till en hel brigad, understödd av allt man kan uppbringa av medelsvårt artilleri. Snabbhet, hemlighetsfullhet och omsorgsfulla förberedelser är av yttersta vikt i det rörliga kriget. Snabbheten är anmärkningsvärd — då det gäller ett anfall kan de röda arméerna marschera fem mil om dagen — och utvecklingen av maximal eldstyrka utan att rörligheten blir lidande är en speciell talang. Detta slags strider avser att totalt tillintetgöra rörliga kolonner, förstöra viktiga strategiska punkter, täcka större sabotageoperationer mot järnvägar, vägar, blockhus och så vidare.

Japanernas inringningstaktik mot försvararnas huvudstyrkor hindras av dessa skickliga rörliga operationer. Det rörliga krigets taktik är begränsad till omsorgsfullt utvalda stridszoner och målen är noga begränsade till tid, rum och militärt värde. Ett intressant exempel, som tyska militära tidskrifter beskriver som ”det rörliga kriget i dess klassiska form”, var slaget i Pinghsingpasset vid Kinesiska muren. Åttonde routearmén lyckades här tillfoga två japanska divisioner det mest förödmjukande nederlag som den kejsrerliga armén någonsin lidit mot de föraktade kineserna. Genom ett överlägset manövrerande lyckades de röda komma undan med en förlust på 300 man, medan de själva tillfogade inkräktaren en förlust på 6,400 man.

Den tredje typen av krigföring, kallad manöverkriget, kan med framgång tillämpas först sedan befolkningens organiserade ansträngningar nått mycket långt. Den förutsätter samfälliga operationer av två eller flera truppdivisioner som opererar från olika baser på av kineserna besatt område bakom fiendens linjer, stundom i samverkan med offensiver på huvudfronten.

Åttonde routearmén har nu sex kraftiga stöddepunkter i norra Kina, nämligen nordvästra Shansi, Shansi-Chahargränsen, sydöstra Shansi, södra Hopei, norra Anhui och norra Shantung. Kring varje centrum har uppstått en serie anti-japanska folkliga organisationer som tunnans ut i samma mån de närma sig de japanska garnisonerna. Det är naturligtvis möjligt för fienden att med en stor styrka tränga fram till var och en av de stora irreguljära baserna och utföra brutala och avskräckande straffexpeditioner. Men han saknar tillräckligt med trupper för att kunna omringa

alla på en gång och har inte nog med soldater, pengar, förråd och kommunikationsmedel för att ockupera dem en och en. När följaktligen japanerna igångsätter en "förintelse"-expedition mot någon av baserna, går styrkorna från de övriga, som inte är ofredade, till anfall för att bakifrån och från sidorna binda de japanska trupper som är upptagna av offensiven.

Denna gemensamma aktion, som de röda kallar manöverkrig, kräver en fulländning i fråga om tidsplanering, stabsarbete, underrättelseväsen och kommunikationer som sällan kan åstadkommas av de övriga kinesiska arméerna som opererar från fasta baser.

Den lyckas inte alltid, särskilt emedan den tenderar att minska handgemängen som de röda fäster så stor vikt vid som ett medel att neutralisera fiendens överlägsna eldstyrka, men hittills har varje inringningsmanöver som japanerna försökt, omintetgjorts av denna taktik. Även i de fall fienden har nått basen för de rörliga styrkorna, har den fått sin offensivkraft försvagad av ständiga anfall under vägen, och då han kommit fram till målet har fisken sluppit ut ur nätet.

Ett manöverkrig är emellertid utomordentligt kostsamt och riskabelt för trupper med så lätt utrustning som röda routearmén och dess mål vinnas aldrig helt och hållet utan samtidig hjälp från huvudfronterna.

Så länge Kinas huvudstyrkor förblev passiva och inte utnyttjade det tunga artilleri som endast de förfogade över, var det omöjligt att återerövra fientliga ställningar och tillintetgöra större truppkoncentrationer. De röda befälhavarna anser att slutsegern endast kan vinnas genom ett manöverkrig i jätteskala. Men de har klart för sig att detta inte kan ske om inte överkommandot övervinner sina antikommunistiska fördomar i den politiska och militära enighetens namn, lämnar hjälp åt de rörliga styrkorna och tillsammans med dem igångsätter en gemensam offensiv på djupet och bredden.

Men hur ställer sig nu effektiviteten hos denna nya typ av den kinesiska armén i jämförelse med dess kvantitativa styrka? Av siffror för de båda första krigsåren som publicerats av nationella militärområdet framgår att åttonde routearmén och nya fjärde armén tillsammans redovisar en mycket hög procentsats av erövat och förstört fientligt material, nämligen sex procent av artilleripjäser, femton procent av kulsprutor, tjuvåtta procent av lastbilar och trettiofyra procent av gevär. Över en tredjedel av alla fångar har tagits av åttonde routearmén och nya fjärde armén. Stridsdugligheten ökades i samma mån som arméernas storlek; 1939 deltog de i nära tjugufem procent av alla redovisade drabbningar, lokala gerillaträffningar ej medräknade. Procenttalet steg ytterligare 1940 när japanerna avbröt sin frontoffensiv och avdelade över hälften av sina trupper för gerillaområdena i ett försök att fullborda pacificeringen av de erövrade territorierna.

I början på 1940 publicerade åttonde routearmén befälhavare en samtidigt lämnad uppgift till regeringen att under de senaste två och ett halft åren åttonde routearmén förluster hade uppgått till omkring 100,000 (eller nästan dubbla styrkan av de ursprungliga stridskrafterna i Shansi), medan den tillfogat fienden en förlust på över 200,000. Om denna uppgift är riktig — och iakttagare är benägna att sätta tro till den, emedan åttonde routearmén utgav dagliga rapporter som täckte över sextusen träffningar under perioden i fråga — skulle effektiviteten vara i runt tal fyrahundra procent högre än den som uppnåddes vid någon annan front. Ty enligt ställföreträdande generalstabschefen, general Pai Tsung-hsi, skulle de kinesiska förlusterna förhålla sig till de japanska som två till en, i vissa distrikt fem till en.

I nämnda rapport påpekades också att av fiendens fyrtio divisioner i Kina var sjutton engagerade av åttonde routearmén och nya fjärde armén, som alltså band två femtedelar av fiendens hela styrka. Samtidigt påpekades att de kommunistiska arméerna endast fick anslag för en femtedel av sin manskapsstyrka, vadan medelavlöningen för officerare och meniga i dessa arméer uppgick till

omkring tretton amerikanska cents i månaden. Det framställdes vissa andra allvarliga klagomål som det är nödvändigt att ägna ett särskilt kapitel åt, då dessa avsåg frågor på vars lösning hela det kinesiska enhetsverket står och faller.

4. Enighet eller splittring?

Vi kräver enighet under motståndets, solidaritetens och framåtskridandets baner.
Mao Tse-tung.

I den japanska erövringsstrategin kan man liksom i den kinesiska motståndsstrategin urskilja tre huvudstadier. Dessa är: den stora offensivperioden då japanska trupper ockuperade Kinas nyckelstäder och vann kontroll över kusten, de viktigaste vattenvägarna och kommunikationslinjerna samt de största kinesiska baserna; konsolideringsperioden, då japanerna sökte stabilisera en gräns, bakom vilken den kinesiska huvudstyrkan kunde tvingas att spela passiv och rent defensiv roll; pacificeringsperioden, då Japan söker tillintetgöra gerillastyrkorna och deras baser bland befolkningen och uppnå ett politiskt avgörande i och med utplånandet av det sista, men beslutssammaste motståndet mot dess ekonomiska, politiska och kulturella fullföljande av erövringen.

1940 hade japanerna fullbordat det första stadiet, kommit ett gott stycke in på det andra och ägnade sina huvudsakliga ansträngningar åt det tredje. Läsaren bör vid detta laget ha fullt klart för sig att det endast är (de mestadels kommunistiska) gerillatrupperna som hindrar japanerna från en framgångsrik pacifiering av norra och östra Kina. Vad som händer i det "fria" Kina kommer inte att påverka utgången, i annan mån än att det har direkt samband med motståndskraften i de ockuperade områdena. Om Japan skulle lyckas med sina rensningsoperationer i dessa provinser och kriget enbart skulle föras mellan Japan och det fria Kina, skulle Chungking endast vara huvudstad i ett ekonomiskt efterblivet land bortåt tibetanska gränsen.

Sedan 1938 har japanerna företagit många förintelseoffensiver mot de stora gerillabaserna, men främst mot åttonde routearmén och nya fjärde armén, vilkas olika organisationer nu kämpar i omkring fyra femtedelar av alla träffningar som förekommer i de ockuperade områdena. Enbart mot nordöstra och sydöstra Shansi hade i oktober 1940 ett dussintal "definitiva förintelsekampanjer" förekommit, den ena efter den andra, medan sex stora expeditioner sänds mot den nya fjärde armén i Anhui och Kiangsu. Alla dessa försök hade misslyckats; japanerna hade lidit svåra förluster och var inte i stånd att hindra en förstärkning av fiendens eldstyrka. Men de drog lärdomar av varje bakslag och det var nödvändigt att de röda officersveteranerna uppbjöd all sin uppfinningsförmåga för att skapa nya, framgångsrika taktiska metoder.

Japanerna har övergivit sin föraktfulla och nonchalanta attityd mot kommunisttrupperna, som under de första månaderna kostade dem många svidande nederlag. Nu studerar och analyserar de noga alla metoder hos en fiende som general Itagaki har karakteriserat som "den envisaste och farligaste av våra motståndare". Japanerna använder trupper som är särskilt utbildade för rörliga gerillaoperationer och har lärt sig att på ett effektivt sätt använda gas i smärre träffningar. En åttonde routebefälhavare i nordvästra Shansi berättade för mig om en operation på detta område där japanerna endast använt små styrkor av snabba gerillakrigare, utklädda till bönder, som sökte överraska de kinesiska förposterna i byarna.

Men den svaghet som de reguljära kinesiska trupperna är utsatta för när de försöker föra gerillakrig, nämligen att inte ha stödet av en fri befolkning bakom sig, blir ännu mer utpräglad när det gäller japanerna. Ett annat svårt hinder är bristen på initiativ hos meniga och underofficerare i japanska armén. Så snart dessa blir avskurna från sina officerare saknar de förmågan att improvisera ett befäl och står hjälplösa inför oväntade situationer. Japanerna vågar inte rucka på sin feodala, traditionella samuraidisciplin genom att låta den menige soldaten tro att han har en

hjärna, vilket är själva grundprincipen för kommunisternas utbildningsmetoder. Hos de senare beskriver befälhavaren före slaget varenda operation för sitt folk med användande av kartor och modeller och analyserar efteråt vad som inträffat, erkänner begångna misstag och uppmanar soldaterna att kritisera och själva säga hur de skulle ha lett slaget. Varje soldat använder därför sin hjärna från början till slut och om en officer stupar kan en underofficer eller till och med en korpral ta befälet och fortsätta.

De japanska operationerna är koncentrerade kring de befästa städerna, men nu görs ett försök att utvidga dessa zoner till ett blockadsystem, liknande det med vilket Chiang Kai-shek lyckades driva de röda bort från Kiangsi. Men Chiang använde trupper på en miljon man för att omringa en enda kommunistisk bas och kunde ändå inte hindra dess reträtt, medan numera åttonde route-armén och nya fjärde armén har ett halft dussin baser som är större och starkare än Kiangsi någonsin var. Även med ett utsträckt bruk av marionettrupper för garnisonstjänst saknar japanerna så mycket offensiva styrkor som behövs för att samtidigt innesluta alla dessa vidsträckta områden. Att göra detta med hjälp av blockhus skulle dra oerhörda kostnader som kanske ändå till slut vore bortkastade om tillintetgörelsen inte lyckades.

I stort sett förefaller japanerna att militärt sett ha föga framgång mot de kommunistiska trupperna, varför de i stället faller tillbaka på terror- och avskräckningsåtgärder mot civilbefolkningen. En missionär som nyligen rest genom Hopei och Shansi berättar att japanerna har bränt ungefär vart tredje eller vart fjärde samhälle och mördat tusentals civila under sina straffexpeditioner. På alla större japanska företag mot gerillatrupperna medföljer hundratals tomma lastbilar som vid återkomsten till städerna är fulla med alla möjliga artiklar som kan ha något värde. Hela buffelhjordar drivs bort och slaktas. Det påstås att halva boskapsstammen i Hopei och Shansi har förstörts. I många byar finns inte ett ägg att köpa, då alla höns är slaktade.

En kinesisk lärare från gerillaområdet i norra Shantung berättade för mig att japanerna har för vana att lägga beslag på alla varor på många kilometers avstånd från en köpstad och låta bönderna stå med tomma händer. De för varorna till staden och använder vad de själva behöver, varpå de säljer resten till de människor som de har plundrat.

När de japanska bilarna inte är lastade med böndernas möbler eller kläder eller spannmål, är de ofta fulla med kinesiska flickor. Dessa förs till städerna och hyrs ut till de officiella japanska soldatbordellerna. Ibland tas pojkar och flickor som gisslan om man misstänker att föräldrarna har pengar gömda någonstans. Ofta omringas hela byar nattetid och beskjuts med kulspruter som en "försiktighetsåtgärd". Miljontals bönder har tvungits att överge sin lilla jordlott, som var deras enda hem, även om den endast lämnade dem ett knappt levebröd sedan godsägarna och skatteuppbördsmännen fått sitt.

Japanerna har nu insett att om detta massmotstånd skall angripas från grunden, så måste hela befolkningen avlägsnas. I en del områden i utkanterna av gerillabaserna har detta skett, dels genom att människorna dödats, dels genom att de bortflyttats. Tusentals bönder har satts att arbeta för armén och bygga blockhus och stadsmurar och vägar som förstörts av gerillatrupperna. Tusentals arbetsföra unga män och kvinnor har bortförts för att arbeta för militären, industrin eller jordbruket i norra Kina och Mandsjuriet. De som inte på detta sätt direkt görs till slavar tvingas med hundra olika metoder att stödja den japanska ockupationen. På alla håll där japanerna kan genomdriva sin vilja, tvingas bönderna att sälja ris, vete, silke, bomull och ull till japanska monopolföretag till långt under marknadspris och mot betalning i värdelöst pappersmynt. De som vägrar, misshandlas och dödas som "förrädare". Och så vidare och så vidare.

Dessa dystra fakta är redan berättade av massor av tillförlitliga observatörer.¹

Men dessa totalitära tilltag har sin avigsida, i det att de tjänar att skärpa befolkningens antijapanska hållning och gör det svårt för fienden att få något skydd annat än av sitt gevär. Kinesen är inte dum. När det mördas och bränns och våldtages i ena änden av en stad, är det inte många som låter dupera sig av affischer som är uppsatta i andra änden med utfall mot ”kommunistbanditen Chiang Kai-shek” och bilder av snälla japanska soldater som klappar små kinesiska keruber på huvudet under valspråket ”Asiens enande”. Exempelen på sådana situationer är så talrika, att man verkligen tvivlar på om japanerna har något sinne för det löjliga.

Dylika metoder gör mer än någon kommunistisk predikan för att väcka böndernas patriotism och förmå dem att inse vikten av organisation och samarbete med sina egna försvarsstyrkor. De inser att endast med sådant samarbete kan de göra det omöjligt för japanerna att vistas utanför sina befästningar. Endast i förbund med de väpnade styrkor som uppsatts för att försvara deras liv och frihet, kan de miljontals invånarna i byarna få något skydd.

Emellertid är japanernas straffexpeditioner så brutala att det behövs en utomordentlig anda, byggd på det revolutionära hoppet om en slutlig seger, för att gerillatrupperna och deras anhängare bland befolkningen skall få mod att fortsätta kampen. Jag har redan påpekat den allvarliga ekonomiska situationen i gerillaområdena och bristen på hjälp från regeringens sida för deras industri och jordbruk. Jag har nämnt den otillräckliga betalningen till trupperna och vägran att förse dem med viktiga vapen, särskilt sprängämnen för förstörelsearbetet. Trots denna mycket väl insedda svaghet har jag aldrig träffat en man eller kvinna i gerillaområdena som tvivlade på att det till slut skulle bli möjligt att krossa japanernas ansträngningar att konsolidera sig i de ockuperade provinserna. Men jag har heller aldrig träffat någon som inte betraktade den antikommunistiska verksamheten från halvofficiella grupper bakom de *kinesiska* linjerna som en mycket allvarligare sak, i själva verket så allvarlig att om den spred sig, den kunde leda till en japansk seger.

Det var ingen hemlighet i Kina att de antikommunistiska grupperna i armén och Kuomintang och byråkratin som samarbetade med lokala storgodsägare och militärpersoner med tvivelaktiga förbindelser, var ansvariga för otaliga ”intermezzon” i gerillaområdena. De första — nedtystade — rapporterna om dessa händelser nådde mina öron innan jag lämnade Hankau, men längre fram förekom de dagligen och var kända av alla människor.

Jag har uppehållit mig vid högerflygelns i Kuomintang ansträngningar att bibehålla partidiktaturen och undertrycka annan verksamhet i de icke besatta delarna av Kina och jag har berättat försöken att omintetgöra kommunisternas partibildning och politiska verksamhet bakom fiendens linjer. Förespråkarna för dylika åtgärder gjorde ingen hemlighet därav, fastän detta inte framkom i pressen. General Chang Chan, vice ordförande i högsta krigsrådet i Chungking, yttrade i samtal med mig att den lokala, folkvalda administrationen i gerillaområdena vore illegal och skulle avskaffas. General Chiang Ting-wen, överbefälhavarens stabschef, som jag träffade i Sianfu, dolde inte att han delade Chang Chüns uppfattning.

Vissa grupper inom centralarmén och Kuomintang och naturligtvis inom regeringen saboterade åttonde routearmén och nya fjärde armén på ett sätt som överallt annorstädes skulle kallas femtekolonnverksamhet. Sådana hemliga organisationer som blåskjortorna under Tai Li, ”regenerativisterna” under general Hu Tsung-nan, militärgendarmeriet, ”de tre principernas” ungdomsbrigad och andra samarbetade för att krossa ”främmande partiers verksamhet” som det kallades.

¹ Se särskilt publikationer av den amerikanska informationskommittén i Shanghai som ger drastiska och väldokumenterade rapporter av de metoder som används.

Intermezzona tilltog hastigt i antal och hade 1940 blivit så talrika att framstegsvänliga personer till hälften fruktade att Kuomintang skulle alldeles ge upp sina ansträngningar mot Japan och koncentrera sig på vad som föreföll vara dess huvudintresse: ett nytt inbördeskrig mot ”de röda”. Det förekom upprepade exempel på arresteringar, fängslande och avrättningar av soldater och officerare i åttonde routearmén. Dessa episoder sträckte sig från bortsnappandet av studenter på väg till Yen-an till beväpnade anfall på kommunistiska garnisoner. Neutrala generaler vädjade till överbefälhavaren att ingripa, men denne föreföll antingen maktlös eller ointresserad. Till slut gick ställföreträdande generalstabschefen, general Pai Tsung-hsi, själv till överbefälhavaren och krävde att han skulle återkalla den hemliga ordern om ”krossande av främmande partier”. Chiang förnekade kännedom om denna. Men ”intermezzona” fortfor.

För att inte göra situationen värre, tvekade kommunisterna länge att ge luft åt sitt missnöje. Även när hela staben i en av nya fjärde arméns förbindelsedepåer blev dödad av en militarist i Kiangsi nöjde de sig med att hålla ett åminnelsemöte i Chungking, till vilket de inbjöd representanter för militärpartiet. När styrkor ur centralarmén inföll i Shensi-Kansu-Ninghsia-gränsområdet och spärrade fem kretsar drog de tillbaka sina trupper och vädjade till överbefälhavaren att ingripa. Denne stoppade fientligheterna men lät centralarmén behålla sina ställningar. I desperation avlät åttonde routearméns högre officerare i början på 1940 ett dramatiskt öppet telegram till överbefälhavaren, regeringen och det högre militärbefälet där de protesterade mot de upprepade anfällen och fordrade att sabotaget och den orättvisa behandlingen skulle få ett slut. I telegrammet hette det:

”Åttonde routearmén har i provinserna Hopei, Shansi, Suiyuan, Chahar och Shantung återerövat förlorad mark och upprättat antijapanska baser till försvar för det centrala slättlandet och nordvästra Kina. Ändå finns det personer som kräver att åttonde route-armén utplånas. Samma generaler som igår övergav sina områden och flydde inför de japanska angreppen, beordrar nu sina styrkor att falla åttonde routearmén i ryggen och kallar en sådan aktion för 'återvinnande av förlorat territorium'. . Särskilda agenter har utsänts till Shensi-Kansu-Ninghsias gränsregion för att framkalla oroligheter och väldiga arméer söker omringa området. Ena dagen stormar de en stad, andra dagen ockuperar de ett stycke av landsbygden. Många sådana olycksaliga intermezzon har förekommit. Och dock gör våra krigare orubbligt front mot japanerna och viker inte en tum. Åttonde routearmén demonstrerar på detta sätt sin fosterlandskärlek.

Sian-Yülinlandsvägen och Lunghaijärnvägen utgör åttonde route-arméns kommunikationslinjer. De är tätt besatta med agenter och medlemmar av 'de tre principernas' ungdomsorganisation snappat ständigt bort resande. 'Upptagningshem' har organiserats för att 'föra på rätta vägar ungdomar som blint följer åttonde routearmén.' Studenter vid våra universitet har inte rätt att resa vart de vill. Så snart de blivit bortsnappade, försvinner de och tvingas att underteckna en 'avbön' och ansluta sig till 'utbildningskårer'. Många oskyldiga unga människor har på detta sätt blivit föremål för förföljelser ...

De speciella agenternas fräckhet är utan gräns. De har till och med satt pris efter en graderad skala på huvudena på åttonde routearméns män: 200 à 300 dollar för förstklassiga arbetare, 150 à 200 dollar för andra klass och 40 à 100 dollar för tredje klass. Tusentals flygblad med falska och grundlösa rykten har spritts. Våldiga summor anslås för störningsverksamheten... Utgör inte denna annalkande storm en varning mot ett upprepande av den tragiska katastrofen för tio år sedan?

Det nationella kriget mot Japan visar tydliga militära framgångar för Kina, men med dessa har den politiska utvecklingen inte kunnat hålla jämna steg. Korrumperade ämbetsmän och giriga godsägare får ostört härja och profitera på den nationella krisen. Sådana människor frodas på en

inre söndring. Otaliga skandaler försiggår bakom kulisserna, men ämbetsmännen skyddar varandra och hindrar sanningen att komma fram till de högsta myndigheterna. Situationen har utvecklats därhän att vår armé som kämpar under de svåraste förhållanden hotas i ryggen, förhånas och får sina vitala kommunikationsleder avskurna.

Ett gammalt ordspråk säger: 'När högre ämbetsmän håller tyst, måste lägre tala.' Vi kan inte slå dövörat till för protesterna från våra män som kämpar mot fienden och kan inte heller undertrycka våra egna känslor. Om det nuvarande abnormala tillståndet skall fortsätta, kommer det att bli ödesdigert för den nationella enigheten lika väl som för försvaret.

Efter noggrant övervägande anhåller vi vördsamt att ni måtte sända general Chen Cheng, politisk chef för det nationella militärrådet, till fronten för att han må få en klar blick av de förluster som åttonde routearmén har lidit, det antal japaner den har tillfångatagit, storleken av det område den har återerövrat, det antal drabbningar den kämpat i — samt det antal gånger den blivit angripen i ryggen och fått sina kommunikationer avskurna.”

General Chen Cheng ignorerade denna inbjudan och hans politiska byrå svarade med att offentliggöra en samling historier som gav intrycket att det var Kuomintang som överallt förtrycktes av de röda och att det var dessa som begick de brott som de protesterade mot. Men det verkliga läget kunde inte döljas, situationen utvecklade sig till en nationell skandal och överbefälhavaren var tvungen att beordra en undersökning. Förhandlingarna släpade sig fram i månader utan synligt resultat. Inte förrän i mitten på 1940 kunde överbefälhavaren utlova en förbättring.

Fastän kommunisterna alltjämt var uteslutna från deltagande i det politiska livet i de ”fria provinserna” och dess representanter i Chungking endast erkändes som förbindelsemän till åttonde routearmén medgav överbefälhavaren de kommunistiska trupperna på vissa frontavsnitt samma ställning som Kuomintangs trupper på andra. Militärrådet gick med på att avlöna ytterligare tre divisioner i åttonde routearmén och två i nya fjärde armén. Denna justering — som fortfarande innebar att regeringen avlönade endast halva kommunistarmén — gjordes först sedan Burmavägen stängts och Kuomintangregimen nästan fullständigt var beroende av hjälp från Sovjetunionen. Och överbefälhavaren ignorerade helt och hållet överenskommelsen så snart förändringen i den engelsk-amerikanska politiken resulterade i att Burmavägen öppnades på nytt.

Kunde dessa improvisationer hålla ihop landet under de vida större prövningar som förestod? Hur länge skulle en regering kunna göra anspråk på att vara ”nationell” och ”enhetlig”, om den uttryckligen vägrade politisk existens för ett parti som kunde åstadkomma en fullständig katastrof vilket ögonblick som helst om den undandrog regeringen sitt stöd?

X. IMPERIUM ELLER DEMOKRATI?

1. *Det fria Kinas löfte*

Vilken armé som helst i världen måste krossas av den samlade styrkan av ett återupprättat Kina.
James Bertram.

Kan den kamp som förs av detta ekonomiskt efterblivna land i dess ogynnsamma läge ha några lärdomar för oss? Ja, det kan den, ty samma universella värden står på spel där som överallt annorstädes. Vi måste tillgodogöra oss dessa lärdomar om vi själva skall stanna på den sida som slutsegern tillfaller.

Jag sätter som nummer ett en faktor som kanske förvånar läsaren. Det är denna: Kinas krig visar att en demokrati kan kämpa med större framgång än en diktatur. Kina är inte en sann demokrati och detta är orsaken till många av de motgångar det lidit. Men den livskraftiga demokratiska anda som folket har utvecklat under kriget har räddat nationen från ett avgörande nederlag. Skillnaden i de resultat som har uppnåtts av motståndet i gerillaområdena och på andra håll, understryker detta. Fastän regeringen inte är demokratisk har kriget i alla fall varit ett folkets krig som från början påtvingats regeringen mot dess vilja. Den demokratiska instinkten som är mycket starkare än vad som återspeglas i någon politisk byrå har i själva verket vägrat de antidemokratiska och defaitistiska krafterna bemyndigandet att kapitulera inför angriparen.

Spanien utgjorde det första exemplet på att en sann demokrati endast kan besegras genom en överväldigande vapenmakt. Vad det franska nederlaget beträffar, vet vi nu att detta inte så mycket berodde på den yttre övermakten som på att demokratin förråddes inom landet av antidemokratiska politiska och militära ledare. En demokrati som hotas av en dynamisk fascism, måste själv bli dynamisk och gå framåt om den inte skall riskera att bryta samman som den gjorde i Frankrike. Kinas demokrati är primitiv, men den är samtidigt relativt dynamisk. Så länge detta är fallet finns det hopp om seger.

För det andra kan en demokrati inte segerrikt genomkämpa ett krig baserat på massresning, utan att utjämna bördorna mellan olika samhällsklasser. Ett totalt krig förutsätter allas deltagande. Det är föga skillnad mellan den civile och soldaten vid fronten, vare sig som ett mål för fiendens anfall eller som en faktor i försvarsmekanismen. Lika litet som en armé av legoknektar kan få förtroendet att försvara en modern stat, kan penningbegäret läggas till grund för den civila motståndskraften. Snikenhet och exploatering måste avskaffas genom de demokratiska principernas utsträckning till hela det ekonomiska området. Endast en ekonomisk demokrati kan förena ett folk i samma slags broderskap som måste existera i en trupp som skall kunna hålla ihop under eld.

För det tredje är självtillit det starkaste stödet för en demokrati och ett nödvändigt motgift mot defaitism: Ett folk kan slåss med de resurser det råkar ha, säger Chu Teh. De sysslolösa, dagdrivarna, eftergiftspolitikerna måste helt och hållet avskaffas. Varena medborgare måste få en produktiv uppgift och ett ansvar; han måste få inte bara ekonomiska rättigheter, utan även ekonomiska skyldigheter: inte bara politiska rättigheter utan även politiska skyldigheter. Defaitismen börjar med oansvarighet och personlighetens förkvävande och slutar i en eskapism som skyller det inre misslyckandet på yttre omständigheter.

Slutligen krävs för att människan skall kunna uppgå i en stor historisk rörelse en lära som på ett lyckligt sätt kan förena en individuell frälsning med en social pånyttfödelse. Både soldater och civila måste vara absolut övertygade om att en stor positiv sak står på spel, vars seger kan radikalt

förbättra den enskildes egen tillvaro liksom hans efterkommandes. Det måste vara en sak som är tillräckligt universell för att kunna tränga in i fiendens medvetande och politiskt förlama hans krafter.

Att Kina i viss mån misslyckats att framställa dessa villkor är orsaken till att Japan inte kommit närmare nederlaget än som skett, men i samma mån som Kina lyckas i detta avseende, rycker hoppet om seger närmare. Utvecklingen av den politiska, ekonomiska och militära demokratin har varit mycket ojämn och uppåtdet av folkets självtillit i och för tillgodogörandet av de inre resurserna har följaktligen inte hållit jämna steg med de aktuella möjligheterna.

Kina vet inte självt hur starka resurser det har, yttrade general Falkenhausen en gång. Detta är alldeles sant, om man med Kina menar Kinas härskare, men det behöver inte alltid vara sant. Om regeringen någonsin upptäcker och utnyttjar den oerhörda latent energi som ligger både hos de miljontals bönderna och i marken under deras fötter kommer Kina — för att ännu en gång citera Falkenhausen — att bli ”oslagbart för vilken nation som helst”.

Man bör inte vara dogmatiker i så invecklade angelägenheter, men efter vad jag har sett av Kina i krig, anser jag mig vara på den säkra sidan, om jag påstår att inte mer än en tredjedel av landets synliga krigspotential har mobiliserats. Detta gäller både manskaper och resurser. Den grundläggande svagheten har varit att dessa båda faktorer inte kunnat samordnas för att uppnå största möjliga produktivitet. Där bakom ligger politiska och ekonomiska motsättningar som inte kan utjämnas förrän individens insats i nationens energipotential erkännes.

Många människor är så förvånade över att Kina överhuvudtaget slåss, att de glömmer att Kina har mycket goda segerutsikter. Men för att dessa skall förverkligas måste de politiska och ekonomiska förändringarna inom det kinesiska samhället ske i betydligt raskare takt än hittills, nu när kampen om Asien har ingått som en organisk del i det andra världskriget.

Kina måste inom en snar framtid fullborda sin människo- och materialmobilisering om inte initiativet skall övergå i andra händer. Förutsättningarna för de nödvändiga förändringarna har mognat genom kriget, men endast en dynamiskt revolutionär ledning kan nu ta de yttersta konsekvenserna.

Militärt sett återstår en mängd viktiga uppgifter att lösa. Den oerhörda revolutionära energin hos de mandsjuriska och mongoliska folken har knappt börjat utnyttjas. Koreanernas revolutionära iver är inte mobiliserad. Föga har gjorts för att politisk binda de fientliga trupperna i Kina och Mandsjuriet. I de ockuperade provinserna i det egentliga Kina har bondeklassens samlade motståndskraft blivit bättre tillvaratagen, dock långt ifrån helt och hållet, beroende, som vi har sett, på bristen på politisk och ekonomisk uppmuntran från regeringens huvudorter. Sabotageverksamheten mot de japanska militära anläggningarna i städerna är utomordentligt svag, inte blott till följd av regeringens reaktionära arbetarpolitik före kriget, utan också till följd av den politiska efterblivenheten hos de element som kineserna utnyttjar för att mobilisera arbetskraften bakom de fientliga linjerna.

Jag ska nämna ett exempel på en annan outnyttjad möjlighet. Jag har redan omtalat att det enligt Chiang Ting-fu, sekreterare i Yuans exekutiv, finns inte mindre än två miljoner *min-t'utan* och pacificeringsstyrkor i de ”fria” provinserna förutom den reguljära armén. *Min-t'utan* är lokala beväpnade styrkor i storgodsägarnas tjänst som använts för att uppbära skatter och ockerräntor, kasta skuldsatta i fängelse och så vidare. (Ett stort antal av Kinas vapenföra män sitter i själva verket i fängelse för skuld.) Pacificeringsstyrkorna arbetar tillsammans med *min-t'utan* och polisen och bekämpar banditer och andra laglösa grupper som mestadels består av bönder som har mist sin jord.

Om en demokratisk mobilisering skedde över hela Kina skulle det bli möjligt att till förmån för de kämpande trupperna vid fronten lösgöra minst en miljon gevär och andra vapen som nu används av dessa legotrupper för att genomdriva penningprivilegier. Ett demokratiskt mobiliserat folk kunde — som fallet är i många gerilladistrikt — mycket väl upprätthålla ordningen med lokalt hemvärn. Detta skulle inte bara vara en uppmuntran för folkstämningen utan ge möjlighet att sätta en miljon eller fler parasiter i produktivt arbete, exempelvis genom de kooperativa industriföretagen, för att tillverka utrustning åt nya soldater eller sköta odlingen av jord som övergivits av godsägarna.

Ytterligare ett exempel. General Chen Cheng uppger att han har tre miljoner man reguljära trupper på den ofantliga ”fronten” mot japanerna. På många platser finns ingen kontakt med fienden utan det existerar en vidsträckt ”neutral” zon mellan linjerna där alla vägar och övriga kommunikationsmedel är totalt förstörda. En fientlig framryckning är inte här möjlig utan noggranna och lätt upptäckta förberedelser. De kinesiska styrkor som håller sådana frontavsnitt är därför passiva, statiska och rent av överflödiga. Dessutom håller ungefär hälften av de kinesiska trupperna ingen frontlinje alls besatt, utan ligger i garnison långt bortom fronten.

I nordväst exempelvis finns det tre gånger så många trupper av centralarmén väster om Gula floden som i stridslinjen öster om densamma, som ofta är orörlig i veckotal. Att dessa trupper tjänar ett rent politiskt syfte framgår tydligt när man jämför deras förläggning med åttonde routearmén. Den senare har i bakre försvarszonen i norra Shensi och Kansu endast 20,000 man, mestadels frivilliga, och detta är inte ens en tiondedel av dess totala styrkor bakom de fientliga linjerna öster om Gula floden.

Åttonde routearmén litar på sin huvudstyrkas offensivkraft bakom fiendens linjer för att omöjliggöra en invasion i arméns egen rygg i Shensi-Kansu-Ningsia-gränsdistriktet. Hittills har detta visat sig vara riktigt. Fastän japanerna tre eller fyra gånger har gått över Gula floden för att angripa norra Shensi har de alltid tvungits att dra sig tillbaka för att möta motangrepp i Shansi och ända sedan krigets början har japanerna inte förmått komma bakom provinsen Shansi, fastän de överallt annorstädes utan större svårighet har genomträngt det endimensionella ställningsförsvaret. Om dessa truppdispositioner alltså förmår hindra japanernas militära offensiver, är de svaga garnisonerna i gränsområdet inte tillräckliga att försvara området politiskt från påtryckning av andra kinesiska trupper.

Det påstås att de stora regeringstruppkoncentrationerna bakom linjerna hålls i beredskap för en motoffensiv i stor skala längs den fixerade fronten. Men det är numera alldeles tydligt att Kina aldrig kan uppbringa den tunga artilleristyrka som behövs för en dylik kraftmätning med Japan, såvida inte den fientliga styrkan är splittrad och en stor del upptagen på annat håll. Vare sig denna diversion sker på ena eller andra hållet, måste i varje fall de kinesiska operationerna bakom den fientliga linjen spela en viktig roll. I själva verket förefaller det som om den stora motoffensiven huvudsakligen måste hämta sin styrka ur diversionen, och endast när denna har utvecklats tillräckligt, blir det möjligt att utdela den avgörande stöten från väster.

Detta innebär helt enkelt att omkring hälften av den kinesiska huvudstyrkan i de ”fria” provinserna är militärt ”orörliga”, emedan de överhuvud taget inte fyller någon primär försvarsfunktion. De tjänar endast till att upprätthålla en politisk maktbalans för en regering som inte känner sig säker inom landet. Detta är ett problem som endast en ”demokratisk mobilisering” kan lösa. Och därmed upprullas hela frågan om de politiska och ekonomiska förändringar som erfordras för att stärka regeringen och därmed frigöra landets försvarsstyrka i största utsträckning.

Kinas militära svaghet beror på regeringens underlåtenhet att göra sig till symbol för den

politiska innebörden i en stor historisk sak. Kina har en sådan sak och behöver inte nöja sig med att besegra Japan. Kina är förtruppen för hela Asiens frihetskamp. Och vad Kina självt beträffar är det alldeles klart, att om Japan blir slaget kan ingen makt på jorden återställa landets förutvarande halvkoloniala läge. Men om detta väldiga mål som har sådan betydelse för halva jordklotets människor skall leda till seger, får det inte inskränkas till ett framtidslöfte om bättre förhållanden, utan måste inrikta sig på att omedelbart skapa ett bättre, demokratiskt samhälle.

Machiavelli hade alldeles rätt när han sade: ”Diktatur för anfall, demokrati för försvar.” Friheten kan försvaras endast genom att på demokratisk väg lägga ett tungt ansvar på den stora massan, ty genom att angriparen har den lockelse som ligger i utsikten att få plundra andra på makt och rikedomar, kan försvaret bli dynamiskt endast om folket inser vad som står på spel.

Kina har det största behov av demokrati i bästa bemärkelse, det vill säga ett samhällstillstånd där människan inte bara har politiska och ekonomiska rättigheter, utan även politiska och ekonomiska skyldigheter. Det är absolut nödvändigt att utjämna de inre motsättningarna och uppnå en fullständig mobilisering. Jag menar härmed en demokrati som börjar i de minsta byarna och går hela vägen till centralregeringen och där folket ända nerifrån och upp har rätt att delegera makten till valda ombud. Det är bara dumt prat att påstå att Kinas bönder och arbetare är okunniga och oförmögna att ta ett politiskt ansvar bara för att de inte är läskunniga (vilket de kommer att fortfara att vara tills demokratin blir införd). Vilken demokrati i världen skulle blivit införd om den måst vänta på att den stora massan skulle lära läsa och skriva och i vilket land kan läs- och skrivkunnigheten i längden bibehållas utan demokrati? Det kinesiska folkets oförmåga av självstyrelse är det värsta påhitt som kläckts ut av Kinas egna halvfeodala mandariner och imperialister. Jag medger att jag en gång själv tyckte att det lät plausibelt, men nu när jag har upptäckt att det är falskt, begagnar jag tillfället att avsvärja mig denna villfarelse.

En sådan demokrati kan emellertid komma till stånd i Kina endast om en ekonomisk grundval lägges, antingen med fredliga eller våldsamma medel — ty det skulle vara orätt att säga att motsättningarna kan lösas annat än på revolutionär väg — och i detta avseende har regeringen förbisett de sidor av saken som den själv måste symbolisera för att segra. Under de tio år som föregick invasionen, försökte Kuomintang genom inbördeskriget förneka denna nödvändighet och den gör så fortfarande under den japanska invasionens tryck. Därför behövs också två miljoner människor för att vakta egendom i det ”fria” Kina. Därför kan inte nationens produktionskraft till fullo mobiliseras.

Alla som objektivt har satt sig in i frågan, vet att en grundorsak till det ekonomiska stillståndet i Kina före kriget var landets halvfeodala lantushållning. Jorden var koncentrerad hos en godsägarklass som av åtskilliga orsaker inte kunde frigöra sig från de kapitalistiska vanorna ocker, spekulation och hamstring. Denna svaghet blev ännu mer utpräglad genom kriget. Nankingregeringen har aldrig publicerat några tillförlitliga siffror om jordinnehavet men enligt olika uppskattningar skall hälften av landsbygdsbefolkningen inte ha någon jord alls och två tredjedelar av dessa vara arrendatorer, medan tio à tjugoprocent av befolkningen äger över hälften av all jord. Vi har sett i fallet Szechuan att på den rika, tätbefolkade Chengtuslätten över sjuttio procent av jorden ägdes av sju procent av befolkningen. Detta är antagligen en sämre proportion än annorstädes, men den är av betydelse genom att utgöra bakgrunden för den nuvarande styrelsens verksamhet.

Myntförsämringen har bidragit till landsbygdsbefolkningens nödläge. Priserna på lantbruksprodukter ligger långt efter de stigande priserna på fabriksvaror. Ocker florerar och skuldräntorna stiger ständigt. I Szechuan har regeringen bestämt att räntorna skall stabiliseras vid procentsatser som utgick före kriget, men på åtskilliga platser har godsägarna och tangpun funnit

medel att kringgå detta. Godsägarnas egna inkomster har fått en alltmer improduktiv användning och nedlagts på jord- och valutaspekulation, hamstring och jobberi med livsmedel och fabriksvaror samt smuggling av fiendevaror.

Samtidigt visste man mycket väl att en helt annan politik följdes i de ockuperade områdena där demokratin under gerillatruppernas ledning hade upprättats. De frånvarande, icke jordbruksidkande godsägarna hade där inte längre någon möjlighet att insamla pengar från bönderna, som i sin tur uppmuntrades att själva producera av den jord som de fick sig tilldelad. Ocker avskaffades och arrendeavgifterna — i de fall godsägaren stannat kvar — sänktes med hälften eller en fjärdedel. Moratorium infördes för skulder på jord och spekulation och hamstring belades med stränga straff. Avgifterna till godsägarna ersattes med en statsskatt som blev den ekonomiska grundvalen för försvaret. Trots den förstörelse som gerillakrigföringen medförde och trots att gerilladistrikten var avspärrade från tillgång till större kapital, lyckades denna nyorientering så pass att ett försvar på en demokratisk ekonomisk grundval kunde åstadkommas.

Vårt mål är en genomgripande demokrati, sade Chiang Kai-shek 1940. Vi känner inte överbefälhavarens nuvarande uppfattning, men man får hoppas att han inser nödvändigheten av en radikal försoning med bondeklassen och har klart för sig vilka möjligheter som nu ligger inom räckhåll för regeringen. Penningutlånarnas och storgodsägarnas flykt från de ockuperade områdena till de utländska koncessionsområdena och Hongkong, godsägarklassens betänkliga deltagande i jobberi och valutahamstring, inflationen och andra faktorer — allt tyder på det oavvisliga behovet av en jordreform för att stärka regeringen och öka dess inkomster. Detta bör kunna åstadkommas relativt lätt om bara en vilja till förbättring finns, genom expropriation av de frånvarande godsägarnas jord, statsinköp av obligationer och valuta samt statslån mot låg ränta som möjliggör för bönderna att individuellt eller kooperativt uppköpa den jord de önskar.

Man kan inte påstå att Kuomintang helt och hållet ignorerat denna fråga. Vissa lagar har införts som möjliggjort utdelning bland flyktingar av allmän jord, ödejord och under vissa villkor obrukad jord tillhörig frånvarande ägare. Dr Chen Hanseng har redogjort för tre sätt varpå den sistnämnda åtgärden kunde genomföras: 1. genom att tvinga ägaren att sälja till den spekulant som uppträder; 2. genom att staten själv köper till minimipris; 3. genom att göra jorden arrendefri för arrendatorn under tre à fem år. Under de båda första alternativen skulle arrendatorn få köpa jorden med en förmånlig amorteringsplan. Dr Cheng påpekar emellertid att endast omkring en halv miljon av de trettio miljonerna flyktingarna skulle ha fördel av en sådan jordanskaffningsorganisation och att de övriga av Kuomintangs planer inte innebar någon som helst förändring i de rådande förhållandena mellan jordägare och arrendatorer. Trots allt representerar de dock ”ett allvarligt försök till en ny ekonomisk utveckling”.

Ett beklagligt förhållande är att de reaktionära elementen i Kuomintang och dess armé, i stället för att sanktionera de framsteg som gjorts inom gränsdistrikten, talar om att ”återvinna förlorat territorium” från ”rebellerna” och önskar återupprätta de gamla samhällsförhållandena i dessa områden. Byråkratin vidtar ekonomiska åtgärder för att förstärka sin halvfeodala bas. Jag har redan nämnt de väldiga summor som sätts i händerna på storgodsägarna i form av ”kooperativa” krediter och anslag för jordbrukets uppräckning.¹ Det behöver knappt påpekas att mycket — ehuru långt ifrån allt — av dessa krediter av godsägarna omsätts i pengar som når bondebefolkningen endast i form av ockerlån och därmed håller kvar Kinas ekonomi på en förnedrande för-kapitalistisk nivå.

Om regeringen hade viljan därtill, kunde den, med föga risk och med stor utsikt till framgång,

¹ 1940 var denna summa fyrahundra miljoner dollar, varav ungefär en tredjedel var reserverad för Szechuan.

utnyttja statsgarantin för jordbruket för att lägga en fast grund för demokratin, i stället för att bibehålla den nuvarande stagnationen. Jag skall inte trötta läsaren med detaljer. Det är alldeles tydligt att de miljoner som nu används för att ingjuta nytt liv i den härskande klassen, lika väl kunde användas för en ekonomisk omvälvning genom att ge bondebefolkningen statlig hjälp att få kontrollen över jorden, utjämna bördorna, stärka nationens ekonomi överhuvud taget och skapa en fast ryggrad åt både regeringen och Kuomintang.

Industrikooperationen har tydligt visat att både arbetare och bönder är fullt i stånd att axla den ekonomiska demokratis skyldigheter lika väl som dess rättigheter. Denna rörelse innebär i själva verket ett vackert löfte om Kinas framtid. Av utgången av Induscos nuvarande kamp att behålla sin demokratiska karaktär kan man bilda sig en föreställning om regeringens möjligheter att ställa sig i spetsen för förvandlingen från feodalism till demokrati. Om de reaktionära elementen i byråkratin lyckas påtvinga CIC samma slags kontroll som redan införts över jordbrukskreditorganisationen, så får de som hoppas på ett demokratiskt Kina söka uppmuntran på annat håll. Om de kooperativa industriföretagen trots sin i många avseenden förmånliga ställning, inte kan hindra att de underordnas godsägarelementen, så måste slutsatsen bli att Kuomintang uttömt sina möjligheter att leda en framgångsrik omvandling av samhället.

Den enda utsikten att kunna lägga en ekonomisk grund för en segerrik demokrati i Kina utan risk för ett nytt inbördeskrig, synes mig vara en kooperativ stat, byggd på ett intimt samarbete mellan en verklig jordbrukskooperation och en verklig industrikooperation. Jag skulle tro att detta också är den enda samhällsform där utlandet i framtiden har möjlighet att finna en marknad.

Tillsvidare är det absolut nödvändigt för Kuomintang att förstärka sin nuvarande improvisation genom att släppa fram andra partier i regeringen och minska klyftan mellan byråkratin och folket. Mången neutral observatör finner det sofistiskt att vidhålla att kommunistpartiet inte representerar en lika legitim folkmening som Kuomintang eller att kommunistarméerna är mer "privata" och mindre "centrala" än Kuomintang's trupper. Båda är uttryck för legitima intressen i den nationella saken. Dessa intressen bör temporärt försonas genom en arbetsduglig koalition mellan de partier som har anhängare i hela landet. Så länge ett demokratiskt politiskt system inte existerar, finns det intet annat sätt för försoning, och utan detta preliminära stadium är det svårt att se hur ett demokratiskt system kan existera.

"Enighet utan representation" förefaller efter tretton års ansträngningar omöjlig att åstadkomma. Kommunisttrupperna och de gränsområden de försvarar kan antagligen, liksom övriga trupper och områden, "enas" endast under en regim som accepterar deras politiska existens och ger dem en sådan röst i nationens angelägenheter att de inte behöver riskera att utplånas.

Kommunisterna har ingen gång sedan krigets början begärt annat än att de skulle legaliseras som parti och att ett och annat steg i demokratisk riktning skulle tagas. Det vore inte önskvärt att det kommunistiska partiet ersatte Kuomintang såvida det senare överhuvud taget har möjlighet att motsvara tidens krav. Det är otänkbart att en sådan förändring för närvarande kan ske utan ett inbördeskrig, som endast Japan skulle vinna på. Och vem som än "vann", skulle nationen i dess helhet förlora åtskilligt.

Kommunisterna saknar utbildade tekniker och administratörer och skulle vara tvungna att använda många från den nuvarande byråkratin för att kunna föra sin regering. Om de inte ville in-skränka sig till att ge ett nytt namn åt den gamla byråkratin, skulle de för att fullborda den demokratiska revolutionen bli tvungna att bryta dennas kontrarevolutionära allians med godsägarklassen med insats av en hänsynslöshet och en terror som skulle missförstås på många håll i utlandet. Allt industrikapital som finns kvar i det inre av landet skulle hastigt ta till flykten.

De kapitalistiska stormakterna kunde vidta positiva åtgärder för att helt och hållet stänga Kina som kapitalmarknad. Regimen skulle få lita helt och hållet på Sovjetunionens stöd och Ryssland är självt inte tillräckligt utvecklat för att genom en export i erforderlig skala av kapital och råvaror modernisera Kina.

Emellertid måste omvandlingen till en ”genomgripande demokrati” göras och göras snart om inte Kuomintang skall förlora sitt mandat under förhållanden som vore pinsamma för hela världen. Kina måste nu, under kriget, bilda en dynamisk demokrati och snabbt fullborda sin mobilisering; annars kommer landet att koloniserats av en dynamisk fascistisk imperialism som kanske för tillfället utplånar det från historiens blad. Kinas motstånd har fått sin belöning såtillvida att det nu är lättare för landet att träda in i en ny värld och alla förstår att landet är mer än väl värt att gripa detta tillfälle. Krigskostnaderna har varit oerhörda, men de är små i jämförelse med de rikedomar som det nuvarande och det framtida Kina alltjämt inrymmer, och även i jämförelse med det hopplösa mörker som väntar ett folk som föredrar slaveri framför frihet.

Det skulle därför vara den djupaste tragedi om en kompromissfred skulle åstadkommas innan den verkliga innebörden i Kinas sak hade klarnat. Men om ekonomisk och politisk demokrati en gång har vunnits under en kinesisk regering, vilken som helst, kan endast den grymmaste kombination av världshändelser frånrycka detta folk den slutliga segern.

I Kina har tre seklers historia koncentrerats på tre decennier i en kamp som upptar vissa drag i både den franska, den amerikanska och till och med den ryska revolutionen. Tiden ”går” inte längre: den rusar. De som sitter vid makten kan inte lugnt iaktta en värld i brand, utan måste hoppa för att kunna rädda livet. Ju längre den demokratiska mobiliseringen uppskjuts i Kina, dess närmare kommer Japan segern — ty en japansk seger är ännu inte utesluten.

2. Japans utsikter

Kriget fortsätter nu ... som ett försök att säkerställa Japans fortsatta tillvaro som nation.
Rodney Gilbert.

Överallt i denna bok har läsaren funnit antydningar om Japans misstag, felgrepp och ömtåliga ställning i Kina. Japans militarister förmår inte ersätta kostnaderna för detta krig annat än med ord som för det japanska folket endast innebär en tvivelaktig ära och nya förvecklingar.

Japan har nu lagt ner ungefär tio gånger så mycket på ”Kinaepisoden” som på det tvååriga rysk-japanska kriget, och dess förluster har varit fyra eller fem gånger så stora. Den inhemska statskulden har tredubblats; den har stigit med nära femhundra procent sedan 1930, strax innan Japan började utöva sitt ”civilisatoriska inflytande” (dagens slagord) i Mandsjuriet. Denna skuld är nästan tre gånger så stor som Japans hela statsinkomst före kriget. Kostnaderna enbart för de krigslån som har utsläppts sedan 1937 äter upp ungefär halva statsinkomsten. Hela nationen tycks vara intecknad för kriget. Japans ekonomiska förhållande till de ockuperade områdena ger föga hopp om en snar likvidering av de väldiga erövringskostnaderna.

Dock skulle det vara oriktigt att underskatta den slagkraft som Japan alltjämt har i reserv eller dra den slutsatsen att det under inga omständigheter kan klara sig i Kina eller att dess krigsekonomi inte förmår finansiera ytterligare ansträngningar. De europeiska och amerikanska experter som spådde Japans ekonomiska sammanbrott efter ockupationen av Mandsjuriet bör med blandade känslor studera sina essäer från den tiden. Jag har egentligen bara funnit en eller två som inte är lika värdelösa som motsvarande optimistiska förutsägelser om det nazistiska Tysklands ekonomiska sammanbrott.

I Mandsjuriet fick japanerna ett område som var ungefär dubbelt så stort som Tyskland och innehöll sådana rikedomar som ungefär åttio miljoner acres odlad jord, fyrahundra miljoner ton järnmalm, sex miljarder ton kol, hundrafemtio miljarder kubikfot timmer på rot och guld till ett uppskattat värde av två miljarder amerikanska dollar. Härtill kommer värdet av kommunikationer, industrianläggningar och annat fast kapital.

Japan upprättade i Mandsjuriet den kontinentala basis som behövdes för en invasion i Kina och framgången möjliggjordes därav att det till följd av de europeiska stormakternas och den kinesiska regeringens eftergiftspolitik mötte ett land som inte gjorde väpnat motstånd. Nu är Japan i färd med att utvidga detta basområde i själva Kina i avsikt att erövra Asien. Om det hittills har misslyckats, är det inte på grund av några statiska ekonomiska lagar, utan på grund av en dynamisk kraft i annan riktning, nämligen Kinas motstånd.

En amatör bör undvika att fördjupa sig i ett ämne där experterna så grundligt har misstagit sig, och här är för övrigt inte platsen för en sådan otacksam uppgift. Men det är av vikt att belysa några av de karakteristiska dragen hos Japans militärfascistiska imperialism så att vi inte underskattar det hot som den utgör för världen.

Vad menas med "militärfascistisk imperialism"? I vad avseenden skiljer den sig från den välkända *laissez-faire*-imperialism som praktiserades före och efter det första världskriget? Den gamla imperialismen uppstod i och med att en nations exportörer och kapitalister samlade en "överskotts"-mängd av kapital och varor som inte kunde avsättas på hemmamarknaden utan minskad profit och därmed ökad inkomst för de egendomslösa befolkningsgrupperna. Sådana nationer började då imperialistiska krig, dels för att stimulera hemmamarknaden genom statsinköp av krigsförnödenheter (som påskyndade kapitalets monopolisering utan att öka de egendomslösas verkliga inkomst) och dels för att öppna exportmarknader i outvecklade koloniområden där kapitalet kunde frampressa en god avkastning. Definitionen är mycket förenklad, men ger en föreställning om imperialismens objektiva basis. Dessutom finns det naturligtvis andra objektiva och immanenta faktorer av social, politisk, geografisk och ideologisk natur.

Japans imperialism ägde otvivelaktigt dessa kännetecken, men bestämdes ytterligare av Japans historiska säregenhet. I andra länder hade ett modernt imperium utvecklas successivt och "naturligt" av *laissez-faire*-kapitalismens motsägelser, varvid arméerna uppställdes för att försvara denna kapitalism. I fallet Japan fanns redan från första stund en hög grad av medveten planläggning från den härskande klassens sida och en betydligt skarpare tillspetsning av hela problemet, beroende på att den av en halvfeodal nationalekonomi betingade hemmamarknaden var så begränsad och att Japan så sent hade uppträtt som en konkurrenskraftig makt i den kapitalistiska världen.

Den moderna japanska armén och marinen har, som vi sett, växt fram ur de gamla feudala härskande kasterna, och när Japan antog en författning, kom de fortfarande att vara ansvariga endast inför kejsaren. Den verkliga statsmakten stannade kvar i händerna på militären, byråkratin, storgodsägarna och de imperialistiska kretsarna. Alla dessa strävade subjektivt efter att förvandla Japan till ett stort imperium. Objektivt kunde detta endast ske genom en inriktning av jord- och industrikapitalet på främmande erövringar.

Den första frukten av dessa imperieplaner var det kinesisk-japanska kriget 1895 som betecknade Japans framträdande som en kapitalistisk stat. Japan fick en stor kredit i form av skadestånd från Kina som brittiska bankintressen ställde till det mandsjuiska rikets förfogande, förutom en del territoriella vinster, inte minst tillträdet till Korea. Militärens och den statliga hierarkins fortsatta

strävanden med hjälp av utländska banker ledde 1905-1906 till seger över det tsaristiska Ryssland, varefter Japan uppträdde som yngste konkurrent till världsmakten.

På det rysk-japanska kriget nedlade Japan tio gånger så stor summa som någon av dess föregående statsbudgeter uppgått till. Pengarna anskaffades genom inhemska lån som användes för att utbygga vapenfabrikerna, kommunikationerna, gruvorna och den lätta industrin. Ingen förändring skedde emellertid i det gammalmodiga jordsystemet, vilket rent av ännu bibehåller sin feodala karaktär. Kriget frigjorde också japanskt kapital från utländsk exterritorialitet, gav regeringen uteslutande makt över skatter och tullar och tillät landet att inträda på den utländska marknaden. Krediten förbättrades. 1913 hade de utländska investeringarna i Japan och dess lydländer tiodubblats. Det mesta kapitalet kom från brittiska bankföretag, vilka i själva verket har lagt grunden till den japanska kapitalismen. Genom fortsatt industriellt utnyttjande av Japans resurser i förening med höga tullar och frikostiga statssubventioner — och samtidigt högre skatter för bönderna — utvidgade kapitalet sina utlandsmarknader och inhöstade stora vinster på bekostnad av världens billigaste arbetskraft.

Denna process fortgick i ännu mer markerad form under det första världskriget, när Japans industriinvesteringar ökades med fjorton miljarder yen. För första gång blev Japan en långivande nation med ett belopp av två miljarder yen. Den tunga industrin utvecklades i lugn takt, gruvor, rederirörelse, kommunikationer och elektrisk industri gjorde stora framsteg.

De drivande krafterna bakom Japans snabba utveckling under dessa år var kriget och imperiet. Dessa hade den politiska funktionen att de kvävde varje försök av de antifeodala och demokratiska krafterna i det japanska samhället att göra sig gällande, och den ekonomiska funktionen att ständigt förnya sina egna behov av yttre marknader att exploatera. Enär den japanska expansionen aldrig hejdats utifrån, kunde demokratin inte bli så stark att den förmådde hävda sig mot militären, de stora kapitalistfamiljerna och den permanenta byråkratin som särskilt representerade godsägarelementen eller kretsarna kring tronen. Trots många inbördes meningsskiljaktigheter samarbetade dessa ledande politiska krafter alltid i kritiska tider för att med hjälp av krig avvärja en inre demokratisk revolution. Det var alltså inte bara ekonomiska, utan även politiska och sociala hänsyn som förmådde den styrande japanska oligarkin att söka en utväg i form av ett krig i Mandsjuriet 1931, en tidpunkt då den starka åtstramningen av utrikesmarknaden åtföljdes av de mest kritiska inre förhållanden i Japan.

Vad var det som föranledde utvidgningen av invasionen till Kina 1937? Det var många invecklade faktorer som bidrog härtill. Den kinesiska industrin hade hämtat sig och uppträdde åter som konkurrent, dels på sin egen hemmamarknad, dels på Japans ”egna” utländska marknad, som också började alltmer och mer monopoliseras av rivaliserande imperialistiska makter. Mandsjuriet löste inte den japanska monopolkapitalismens inre dilemma. Demokratin gjorde åter sin svaga röst gällande i parlamentet och motsatte sig ökningen av militäranslagen. Allmänheten ropade ideligen på ”reformer”. För att militären skulle kunna genomdriva de stora anslag som den behövde för sitt väldiga hemliga rustningsprogram behövdes ett stort ”intermezzo”.

Karaktären av den ekonomiska utvecklingen i Mandsjuriet måste också ha haft ett bestämmande inflytande på den japanska politiken. Mandsjuriet slök miljarder yen av japanskt kapital, men dessa belopp investerades i en produktion som hade föga avsättning utomlands och en ringa hemmamarknad, utom i fråga om rustningar. Den forcerade industrialiseringen av den mandsjuriska erövringen var en underlig, oortodox sak. Synbarligen nedlades endast en ringa del av det till kolonin exporterade bankkapitalet i fasta värden. Allting i Mandsjuriet, alla gruvor och andra naturtillgångar, alla järnvägar och industrier, blev i själva verket konfiskerat. Det japanska kapital som verkligen infördes, användes huvudsakligen för driftsändamål i av militären

kontrollerade företag, alltså för att utveckla militära värden.

I Mandsjuriet lade Japan beslag på en oerhörd mängd ackumulerad råvarutillgång plus billig arbetskraft och behövde endast rörelsekapital för att göra dessa verkligt produktiva. Den stigande statskulden var i själva verket ett uttryck för ett slags diskontering av nya tillgångar. Denna utveckling skulle ha varit "sund" om den inte till största delen varit inriktad på armén som avsättningsmarknad. De drivande krafterna bakom det hela var armén som i första hand var intresserad av Mandsjuriet som militär basis.

Ett egendomligt drag i den japanska imperialismen är att kejsaren eller rättare sagt statskassan, som nominellt företräder folket men reellt den härskande kapitalistgruppen, är hälftendelägare i många kapitalistiska företag och får halva inkomsten av de genom erövring vunna tillgångarna. Den andra hälften går till de kapitalistiska monopolföretagen som dessutom delvis subventioneras av staten.

Genom att armén i rent yttre bemärkelse behärskar det väldiga bytet på kontinenten, kunde den utöva ett starkare inflytande på den statliga och privata kapitalismen. Den kontrollerade praktiskt taget den ekonomiska utvecklingen i Mandsjuriet och kunde därigenom lägga sitt tungt vägande ord i frågor som rörde den ekonomiska utvecklingen hemma i Japan. Det var helt naturligt att den ordnade så att större delen av det kapital som inflöt till Mandsjuriet "militariserades" och i stor utsträckning, både hemma och i kolonierna, blev beroende på armén som köpare.

För att utvidga denna marknad och öka sin egen makt planlade armén allt större och större oekonomiska projekt och tvang Japan att skuldsätta sig allt mer. Man kunde emellertid knappast vänta att folket skulle bära den oerhörd ökade skattebörd som följde av denna statskuld, vilken avkastade föga av värde för folket, om det inte trodde att ett "nationellt nödläge" existerade. Ett sådant behövde skapas även med hänsyn till den tunga industrin. Militären måste i form av krig finna en exportmarknad för den överskottsproduktion den förfogade över.

Jag begär inte att denna förklaring skall tillfredsställa alla, men den förefaller ha ett visst intresse såsom påvisande en av de faktorer som gjorde invasionen ekonomiskt oundviklig.

Japan förefaller därför i Mandsjuriet ha tagit ett avgörande steg bort ifrån laissez faire-imperialismen. Landet utvecklades till en militärdiktatur i samma mån som armén alltmer övertog kontrollen över kapitalet och blev i stånd att bestämma investeringarna, själv blev kund hos affärlivet och rent av fick monopol på kapitalresurserna och åtskilliga statsinkomster. Detta onaturliga tillstånd kunde upprätthållas endast genom en utvidgning av dess egentliga förutsättning, nämligen de militära operationerna.

Sådan var situationen objektivt sett. Subjektivt framställdes den militära invasionen i Kina för det japanska folket som "kinesernas befrielse från det kommunistiska förtrycket", som uppbyggande av "en nyordning i Ostasien" och längre fram som "eliminering av den utländska imperialistiska exploateringen". Vid utförandet av denna gudomliga mission appellerade armén till den mystik och mörka vidskepelse som förekom i den japanska folksjälens och ingjöt med anmärkningsvärd häftighet nytt liv i det gamla feudala statssystemet.

Det komplicerade förhållandet mellan den japanska armén och marinen å ena sidan, staten och monopolkapitalet å den andra, förklarar mycket av den rovlystnad som utvecklats i Kina. Dessa organ som vilade på de fattiga i Japan, måste söka hålla bördorna nere så mycket som möjligt för producenterna i hemlandet, vilket skedde genom att i största utsträckning lägga beslag på de värden som fanns utomlands. Särskilt armén som var delägare i den produktiva industrin och hade förvandlat en stor del därav till rustningsindustri, måste fortsätta att utvidga sina marknader. I egenskap av affärsmän med personligt ekonomiskt intresse i de företag som erövrades, sökte de

japanska militärbefälhavarna fylla sina egna fickor snarast möjligt.

Den japanska militära imperialismen synes ha behov att kapitalisera sig ännu hastigare genom att hoppa över det mellanliggande fonderingsstadiet och helt enkelt lägga beslag på av andra ackumulerade värden. I Kina lägger den beslag på kapital inte bara i form av penningar, utan genom en total expropriering av alla existerande värden, resurser och produktionsmedel, inklusive ett monopol på arbetskraften som kan fastkedjas vid militärapparaten på samma sätt som sker hemma i Japan. Alla kapitalister i Kina, först och främst de kinesiska, men i andra hand de utländska måste elimineras. Man kan inte få någon verklighetstrogen bild av den japanska imperialismen om man blundar för dessa grundläggande faktorer.

I början på kriget lade japanerna beslag på de flesta kinesiska tillgångar som utgjorde säkerhet för utländska lån. De plundrade Kina på miljoner i guld och silver. Det mesta av silvret köptes billigt i Washington. De tillvällade sig så småningom bestämmanderätten över valutan. Det finns ingen handelsstatistik som anger hur mycket utländsk valuta Japan har tagit genom taktiken att totalt lägga under sig marknaden och påtvinga Kina varor mot betalning i kinesiska sedlar med guldtäckning. Av de officiella siffrorna får man ingen verklig uppfattning av vare sig den japanska importen eller exporten, eftersom armén och de kapitalist-familjer som samarbetar med den ofta behandlar Kina som en hemmamarknad och exporterar och importerar stora varumängder som överhuvud taget inte passerar tullen.

Det är möjligt att japanerna redan disponerar över större statsinkomster i Kina än Nankingregeringen någonsin gjorde. Fastän deras beskattningsmakt inte sträcker sig så långt in i landet, har de fullständig kontroll över tullen, saltskatten och järnvägarna som utgjorde de huvudsakliga säkerheterna för de utländska lånen. Kina betalade tidigare trettio procent av sina tullinkomster i ränta på utländskt kapital, men Japan har slopat såväl dessa utbetalningar som de som var grundade på järnvägarna och saltskatten och har alltså i praktiken exproprierat utländska kapitalinvesteringar till i runt tal trekvarts miljard amerikanska dollar.

Japanerna har inte bara lagt under sig all kinesisk statsegendom, utan även konfiskerat all industri och monopoliserat varudistributionen. De har tagit landets alla mineraltillgångar och det mesta av det privata fasta kapitalet. Denna förmögenhet uppgår till miljarder dollars och är mer än Japan kunde haft utsikter att få låna av Wall Street och City på många år. Japan betalar inte tillbaka något, om man inte som återbetalning skall räkna vad som går till ytterligare investeringar i rustningsindustrin och förberedelser till ytterligare krig. Om dessa tillgångar kan behållas, vem kan säga om de inte till slut kompenserar kostnaderna för deras förvärv?

Men hittills har inte det sista steget i denna expropriation av en hel nation tagits. Inåt ackumulerar japanerna kapital genom att utrota den unga kinesiska köpmans- och kapitalistklassen; utåt måste de hindra utländskt kapital att få direkt tillgång till den kinesiska marknaden. Till slut måste Japan fullborda sin kapitalisering genom att erövra de materiella grundvalarna för utländsk investering i Kina. Dessa som representerar ett belopp av nära två miljarder amerikanska dollar, utgöres av gruvor, fartyg och fabriker med ett stort värde för krigsändamål. Men för att lägga beslag på dessa måste Japan tillgripa metoder som till slut kommer att föra det i väpnad konflikt med Storbritannien och Amerika.

Frågan är om Japan militärt sett är starkt nog för att våga detta. Det skulle vara oriktigt att förutsätta motsatsen med hänvisning till dess påfallande labila ekonomi. Man råkar på villovägar om man bedömer den japanska ekonomin efter ett statistiskt förkrigsmonster eller ens efter dess nuvarande tillgångar eller genom en jämförelse mellan produktionen och den existerande köpkraften vare sig i Japan eller det ockuperade Kina. Det egendomliga med den japanska

ekonomin är att den efter den mandsjuriska ockupationen har ständigt förändrats och utvidgats och rekonstruerats inom en ram där militären blivit den största konsumenten, medan folket ”konsumerar” endast i proportion till sin medverkan i de militära syftena. Denna ekonomi ger inga förhoppningar om återställande av ett fredligt samhälle i vår livstid. Den är öppet och oundvikligt baserad på en ständig expansion och ett ständigt krig för att dess inneboende motsägelser skall lösas.

Fastän omkring tre fjärdedelar av den japanska budgeten har gått till armén och marinen, ”skulle det sannolikt vara oriktigt”, skriver nationalekonomen Guenther Stein som inte är böjd för att överskatta Japan, ”att anslå mer än hälften därav till de kinesiska krigskostnaderna”. Sedan den japanska armén i viss utsträckning, kanske till två tredjedelar, blivit självförsörjande i Kina, går den andra hälften av Japans ”krigs”-kostnader till att förbereda det slutliga bortdrivandet av västmakterna från Asien.

Ingen vet exakt hur mycket krigsmateriel Japan har samlat, då inga importsummor publicerats sedan 1937. I många år sålde enbart Amerika avsevärt mycket mer krigsmateriel till Japan än detta land förbrukade i Kina och ställde teknisk hjälp och utländsk valuta till Japans förfogande för att det skulle hastigt kunna utveckla sin krigsindustri. Japans inköp av engelsk-amerikansk krigsmateriel har till helt nyligen överstigit vad som använts i alla Storbritanniens krigsindustrier.

Guenther Stein har för år 1938, det år då den hastiga expansionen inträdde, angivit ökningen i den japanska tunga industrin, baserad på utländsk import och krigsbyte från kontinenten, till tjuugu procent för verktygs- och mekanisk industri, tio procent för metallverk och fem procent för kemisk industri. Däri ingår inte den industri som under samma period konfiskerats eller uppbyggts på kontinenten. Japans industri är måhända mindre sårbar för luftanfall än man vanligen tror. Största delen av Japans hundratolvtusen fabriker är små företag med i medeltal tjuuguått arbetare och tusentals är förlagda i småsamhällen avses från de stora kommunikationslinjerna. Dessutom har tusentals små maskinverkstäder och metallverk under de senare åren mer eller mindre tvångsmässigt överflyttats till kontinenten och armén har där uppbyggt en stor rustningsindustri som kan absorbera större kvantiteter järn och annat råmaterial än Japan för närvarande förfogar över.

Öarna är antagligen självförsörjande i fråga om livsmedel med hänsyn till krigsstandard, såvida inte Japan i sina egna trånga innanhav kan avstängas från förbindelsen med Mandsjuriet. Dess reserver av krigsmateriel anses tillräckliga för ett tvåårigt krig med en stormakt. Dess fulla krigspotential är alltså jämförelse med vare sig Brittiska imperiets eller Amerikas. Men om Japan under loppet av kriget ockuperade hela det stora Östasien skulle det bli självförsörjande i krigsekonomiskt avseende, oavsett att det därmed berövade de utländska makterna en del för krigföringen viktiga råvaror som nu hämtas från svagt försvarade kolonier. Det skulle vara utsikten att kunna erövra dessa kolonier innan dess egna reserver vore uttömda, som kunde förmå Japan till krig med Storbritannien och Amerika.

Erövringen av Mandsjuriet och Mongoliet ingick som led i en stor plan att förlägga den avgörande tyngdpunkten i Asien från havet till land. Det är redan nu många som tvivlar på att enbart en sjömakts kan betvinga Japan, även om den insätts med stor övervikt mot Japans egna kuster. Ju mer Japan förmår utveckla sina kontinental baser — och när detta skrives har det redan nått Burma och hjärtat av det brittiska kolonialväldet — dess tryggare blir det mot en blockad från sjön. Redan i detta avseende har Japan ett försteg i jämförelse med de europeiska kolonialmakterna i östern, som till större delen bygger på en sjömakts som i sig själv är underlägsen Japans.

Japan har alltjämt stora reserver av manskap för en invasion i sydöstra Asien. Dess förluster i Kina har varit svåra och kanske uppgått till åttahundratusen döda och sårade. Men då fyrahundratusen unga japaner varje år inträder i vapenför ålder, har förlusterna i Kina inte gjort mer än hållit Japans manskapsstyrka stationär. Ryska experter beräknade vid början av kriget att Japan kunde mobilisera sex miljoner man. Detta var dock innan det fått tillgång till den väldiga kinesiska arbetskraften som kunde tvångs-mobiliseras för produktion av livsmedel och utrustning. Femårsplanen för arméns förnyelse började 1936 och har sedan dess utvidgats med tysk hjälp, varigenom den militära utrustningen och effektiviteten blivit ännu kraftigare. Det anses att Japan för närvarande har tre miljoner fullt utbildade soldater, förutom omkring en miljon tvåhundra tusen som ligger i garnison i Kina eller är engagerade vid den kinesiska fronten.

Den stora svagheten i Japans erövringsschema är kanske varken ekonomisk eller militär, utan politisk. Det är klart att i ett totalt krig dessa tre faktorer inte kan skiljas. Men det är kanske tillåtet att säga att den punkt där den japanska rustningen är tunn som papper, är dess otillräckliga politiska beredskap.

Anakronismen i Japans politiska strategi i Kina ligger i den feudala grundvalen för dess egen imperialism, dess egna otillräckliga resurser och nödvändigheten att hastigt stärka dem genom att konfiskera allt som finns att få från varenda klass i samhället.

Jag har påpekat att Japans politiska strategi inte lämnar rum för samarbete med något legitimt klassintresse i Kina. Från början angrep Japan både Chiang Kai-shek och Mao Tse-tung, både Kuomintang och kommunisterna. Det fanns japaner som insåg nödvändigheten att samarbeta med storgodsägarna och en del förklarade rent av för mig att de tänkte dra över bönderna på sin sida. Så var exempelvis fallet med Matsumoto vars farbror, furst Konoye, nu har satt in honom i den sjuemannastyrrelse som har till uppgift att förvandla Japan till en korporativ stat. Men militärbefälhavarna var så kortsynta och rovlystna att de utan åtskillnad angrep godsägare och bönder, köpmän och bankirer, studenter och arbetare. Därjämte angrep de Nord-, Central- och Sydchina samtidigt och offrade därigenom de ortsintressen som de måhända annars kunde ha utnyttjat till sin fördel.

Lögnerna i den japanska propagandan var samtidigt för grova och inte tillräckligt grova. Jag har redan nämnt det inkonsekventa i att massakrera människor i ena änden av en stad och predika panasianism i den andra. På samma sätt hindrade de propaganda mot Chiang Kai-shek i centralarméns trupper och antiröd propaganda hos kommunisterna i stället för vice versa. Kejsardyrkan och tron på japanernas gudomliga ursprung uteslöt kineserna från att ens platoniskt kunna delta i deras triumfer, medan en raslig jämlikhetslära, predikad av en disciplinerad armé, kunde ha vunnit nyttiga allierade. Det fanns många fascister i det kuomintangska lägret som sympatiserade med Japans antikominternpolitik, men de angreps lika häftigt som de röda. Samtidigt retade japanerna onödigtvis upp västmakterna på alla håll, då det bara behövts en smula smidighet för att försänka dem i en sötare sömn än de redan var i. Åtminstone kunde de ha isolerat Storbritannien från Amerika genom att utnyttja all den hjälp de kunde få av den Chamberlain-halifaxska försonlighetsdiplomat, med vars hjälp den vilseledda sir Robert Craigie så ivrigt sökte en bas för "förståelse", tills de var beredda att kasta masken à la Hitler.

Även en del av de gangsters och mutkolvar som japanerna lejt för att hjälpa till med exploateringen och "pacificeringen" av landsbygden stöttes bort. Det var knappt att vänta att dessa legodrängar skulle ha lust att fortsätta när japanerna otåligt pressade av dem hela bytet och till och med mördade dem. Marionettregimens anhängare är nu mer rädda för japanerna än för kineserna, och Wang Ching-weis politiska auktoritet är av noll och intet värde, då alla vet att han är helt och hållet fånge hos japanerna.

Denna taktik har i stort sett haft ett utomordentligt pedagogiskt värde för kineserna och kommit många att inse den fulla innebörden av ett förtryck som de måhända, under en försiktigare politik från japanernas sida, inte skulle ansett värre än den de förut varit utsatta för. Japan ger med sin politiska strategi förklaringen till den beslutsamhet och enighet som utmärker det kinesiska motståndet och även till sin oförmåga hittills att åstadkomma den splittring som är förutsättningen för ett politiskt avgörande i Kina.

Dessa svagheter återspeglar den reaktionära dumheten hos de inre ledande kretsarna i Japan. Deras mål är att återupprätta det gamla shogunatet som styrde Japan före kejsardömets renässans för sjuttio år sedan. Under detta rent feodala system regerade *shogun* genom ett samarbete med olika feodaltherrar, så kallade *daimyo*, medan kejsaren själv var en lika maktlös marionett som Henry P'u Yi i Mandsjuko. Fastän det för närvarande inte finns någon *shogun*, liknar överkommandots diktatur shogunatet. Det är beroende av olika politiska ledare bland militären och byråkratin, de stora kapitalistfamiljerna och kretsarna kring tronen, som motsvarar de gamla *daimyon*. Den feodala karaktären är exempelvis påfallande i den halvautonoma ställning som de fem separata arméhögkvarteren på kontinenten intar. Vart och ett av dessa har inom sitt område monopol på naturtillgångar, makt och utpressning, vart och ett konkurrerar med flottan och förefaller att snarare bestämma över än ta emot order av överkommandot hemma i Japan.

Det är lika naturligt att militärdiktaturen i Japan skulle återvända till en sådan politisk form som shogunatet, som det är att man återupplivat alla de feodala myter och vidskepelser som avskaffats av demokratin, men nu skall bilda grundvalen för uppfostringsväsendet i det nya Japan. Det skulle vara en logisk utveckling om kejsaren helt och hållet avlägsnades såsom en faktor i de politiska allianser som konstituerar shogunatet. Han kan ersättas av den nuvarande premiärministern furst Konoye. Det är ingen tillfällighet att armén har valt furst Konoye för att organisera den "korporativa" staten, ty han är ättling i rakt nedstigande led av den gamla ätten Fujiwara som många gånger i historien, medan kejsaren varit en marionett, beklätt den verkliga feodala makten.

Många av de moderna armé-*daimyona* har blivit mycket rika genom invasionen i Kina och officerarna har en anseelig del i bytet. Detta är inte obekant för de dåligt betalda meniga soldaterna, och det är inte att undra på att officerarna uppmanar dem att plundra en smula på egen hand. Genom den omfattande nedslaktningen av boskap och fjäderfä kan soldaterna hålla sig med kött som hemma i Japan är en sådan lyx att det kommer på bordet bara vid bröllop och ett par religiösa festdagar årligen. Detta är en stor sak för de stackars japanska pojkar och jag har många gånger läst i fångarnas dagböcker anteckningar om dylika fester. En annan form för kompensation är tillåtelsen för soldaterna att våldta flickorna i byarna och få fri tillgång till öl och prostituerade i städerna.

Kan man med sådana medel uppehålla andan i en stor armé i våra dagar? Flera av de politiska motsägelserna har framträtt för de japanska trupperna lika väl som för de kinesiska. Det finns bestämda tecken som tyder på att deras stridsduglighet har sjunkit samtidigt som kinesernas har stigit. Även i början av kriget saknade japanerna den framåtanda i handgemängen som de politiskt vakna kineserna visade. Utländska experter som har ägnat ett noggrant studium åt den japanska taktiken anser att de feodala dragen ligger bakom alla svagheter: bristen på fantasi i manövrerna, underskattandet av fiendens styrka, bristen på fysisk uthållighet, frånvaron av initiativ i de lägre graderna och den slösaktiga användningen av eldstyrka i stället för anfall.

Sovjetryska observatörer har påpekat för mig personligen och även i tryck att japanska officerare inte hyser något förtroende för infanteriets offensivanda. De bombarderar med artilleri ställningar långt efter det dessa blivit övergivna, innan de beordrar infanteriet till anfall, och även då väntar

de tills stridsvagnarna praktiskt taget har besatt platsen. Vid de få tillfällen då det japanska infanteriet varit tvunget att gå till anfall utan stöd av överlägset artilleri och tanks, har det lidit svåra nederlag, exempelvis vid Taierhchuang och senare vid Hunan. Jag tror inte att någon militär observatör bestrider att Japans framgångar uteslutande berott på dess oerhörda tekniska och materiella överlägsenhet och inte på soldaternas beskaffenhet.

Men de japanska framgångarna har först och främst underlättats av hjälp utifrån. Det nya militära shogunatet liknar den europeiska fascismen. Till en början hade det sina värsta fiender inom landet och sina bästa vänner utomlands. Den vann alldeles för många lätta segrar med alldeles för mycket hjälp från stormakterna och kunde därigenom undan för undan förlama det inre motståndet. I själva verket hade det till en början anmärkningsvärd otur. Till och med valen 1937 — som visserligen inte gav något resultat — visade en överväldigande opposition mot arméns krigsvilliga kandidater. Men även detta var ett skäl att sätta i gång invasionen. Var finns dessa antimilitarister idag? Många är meniga soldater i armén och marinen.

Åttio procent av de japanska soldaterna kommer från bondefamiljer vilkas levnadsförhållanden ständigt försämrats sedan början av detta krig, vilket ännu inte löst några av motsägelserna i Japans egen halvfeodala agrarekonomi. En miljon godsägarfamiljer uppstår skatt från sjuttio procent av bönderna och nittio procent av hela inkomsten från jordbruket går till godsägare, ockrare, skatter och myndigheter. Inom industrin är det ett dussin furstliga familjer som kontrollerar över nittio procent av landets kapital. Vilka ekonomiska vinster Japan än gör i Kina går de, liksom allt som utpressas av japanerna i hemlandet, till de monstra som nu regerar. Det skulle vara lätt att med tillförlitliga vittnesbörd om japanernas svåra lidanden och växande missnöje visa hur mycket andan bland befolkningen har försämrats. Men en sådan försämring innebär inte att imperiebyggarna är i omedelbar fara att störtas inifrån. Den är tvärtom ett ytterligare incitament för dem att fortsätta på sin krigiska bana, där de endast kan hejdas av en överväldigande övermakt i förening med ett skickligt utnyttjande av deras politiska svaghet, vid och bakom fronten.

Men även om Japans politiska strategi hittills har visat sig ineffektiv och om dess grepp på de erövrade områdena är svagt, kan situationen förändras. Den kan bli helt annorlunda när Japan släpper loss sina arméer på de europeiska makternas betesmarker. Ty dessa makters politiska ställning i sina kolonier är på sätt och vis lika svag som Japans. Om de skall kunna besegra Japan måste de bygga sitt försvar på en mycket bredare politisk bas, som erbjuder en dynamisk antites till den japanska imperialismen och kan delas av såväl de koloniala folken som det japanska folkets stora massa.